

**UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ”
DIN CHIȘINĂU**

Cu titlul de manuscris
C.Z.U. 373.2 : 37.018 (043.3)

POPA NATALIA

**EFICIENTIZAREA AUTOEDUCAȚIEI ȘCOLARULUI MIC ÎN
CONTEXTUL CONSILIERII PSIHOPEDAGOGICE A FAMILIEI**

531.01 TEORIA GENERALĂ A EDUCAȚIEI

Teză de doctor în științe pedagogice

Conducătorul științific: _____

Larisa Cuznețov,
doctor habilitat,
profesor universitar

Autor: _____

Popa Natalia

CHIȘINĂU, 2018

© Popa Natalia, 2018

CUPRINS

ADNOTARE.....	5
LISTA ABREVIERILOR	8
INTRODUCERE	9
1. REPERE TEORETICE PRIVIND AUTOEDUCAȚIA CA PRODUS AL EDUCAȚIEI EFICIENTE	
1.1. Delimitarea și precizarea cadrului conceptual.....	19
1.2. Evoluția abordărilor teoretice privind educația și autoeducația.....	33
1.3. Impactul autoeducației asupra devenirii personalității	42
1.4. Concluzii la capitolul 1	54
2. CADRUL METODOLOGIC AL EFICIENTIZĂRII AUTOEDUCAȚIEI ȘCOLARULUI MIC	
2.1. Premise psihopedagogice de dezvoltare a autoeducației școlarului mic	57
2.2. Condiții de eficientizare a autoeducației școlarului mic în contextul consilierii psihopedagogice a familiei.....	66
2.3. Esența și specificul autoeducației școlarului mic	83
2.4. Concluzii la capitolul 2	98
3. COORDONATA EXPERIMENTALĂ DE VALORIFICARE A MODELULUI PEDAGOGIC DE EFICIENTIZARE A AUTOEDUCAȚIEI ȘCOLARULUI MIC ÎN CONTEXTUL CONSILIERII PSIHOPEDEGOGICE A FAMILIEI	
3.1. Autoeducația ca valoare și activitate educațională	101
3.2. Modelul pedagogic de eficientizare a autoeducației școlarului mic în contextul consilierii psihopedagogice a familiei	107
3.3. Demersul evaluativ al eficientizării autoeducației școlarului mic	110
3.4. Concluzii la capitolul 3	122
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI PRACTICE	124
BIBLIOGRAFIE.....	128
ANEXE	
<i>Anexa 1. Chestionar-aplicație pentru cadrele didactice</i>	<i>137</i>
<i>Anexa 2. Chestionar-aplicație pentru școlarul mic</i>	<i>138</i>
<i>Anexa 3. Fișa de observare a conduitei școlarului mic din mediul urban.....</i>	<i>139</i>
<i>Anexa 4. Fișa de observare a conduitei școlarului mic din mediul rural</i>	<i>140</i>
<i>Anexa 5. Jocul didactic complex Ce am învățat și ce cunosc eu despre autoeducație</i>	<i>141</i>
<i>Anexa 6. Angajamentele în cadrul familiei a școlarilor mici.....</i>	<i>145</i>

<i>Anexa 7. Probă – aplicație. Eu despre mine și deprinderile mele de viață.....</i>	146
<i>Anexa 8. Grupul de experți și formatori</i>	147
<i>Anexa 9. Curriculumul nonformal. Autoeducația elevilor de vârstă școlară mică</i>	148
<i>Anexa 10. Curriculumul nonformal. Formarea competențelor de autoeducație a școlarului mic</i>	152
<i>Anexa 11. Specificul metodelor de autoeducație și tipul contradicțiilor care pot apărea în procesul autoeducației</i>	156
<i>Anexa 12. Blocaje / dificultăți de realizare a autoeducației școlarilor mici.....</i>	172
<i>Anexa 13. Sarcini de stimulare și eficientizare a autoeducației școlarului mic, corelate cu etapele de vârstă și conținuturile generale ale educației.....</i>	173
<i>Anexa 14. Chestionar-aplicație pentru părinți de verificare a comportamentului parental cu privire la autoeducația copiilor realizată în familie</i>	176
<i>Anexa 15. Programa de consiliere și corecție, eficientizare a autoeducației școlarului mic</i>	178
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	179
CV-UL AUTORULUI	180

ADNOTARE

Popa Natalia

Eficientizarea autoeducației școlarului mic în contextul consilierii psihopedagogice a familiei

Teză de doctor în științe pedagogice, Chișinău, 2018

Volumul și structura tezei. Teza conține: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie (174 surse), 15 anexe. În total conține 127 de pagini text de bază, 12 figuri și 11 tabele.

Cuvinte-cheie: autoeducație, educație, școlarul mic, consiliere psihopedagogică, familie, cultura autoeducației, obiect al educației, subiect al educației, cadru școlar.

Domeniul de studiu se referă la pedagogia generală, și anume la Teoria educației și constă în fundamentarea teoretico-aplicativă a eficientizării autoeducației școlarului mic în contextul consilierii psihopedagogice a familiei.

Scopul cercetării constă în elaborarea, experimentarea și validarea fundamentelor teoretico-aplicative ale eficientizării autoeducației școlarilor mici în contextul consilierii psihopedagogice a familiei.

Obiectivele cercetării: interpretarea teoretică a fenomenului și procesului autoeducației prin analiza și dezvăluirea conceptului de bază și a celor operaționale din perspectiva pedagogică, psihologică, filosofică și axiologică; evaluarea premiselor și a tendințelor psihopedagogice de dezvoltare a autoeducației; studierea genezei abordărilor teoretice privind educația și autoeducația școlarilor mici; elaborarea fundamentelor teoretico-aplicative de eficientizare a autoeducației școlarului mic în contextul consilierii familiei; validarea *Modelului pedagogic de eficientizare a autoeducației școlarului mic* (MPEAȘM), care incumbă fundamentele teoretico-aplicative ale eficientizării autoeducației școlarului mic.

Noutatea și originalitatea științifică este obiectivată de: abordarea sociopsihopedagogică și filosofică a fenomenului autoeducației; precizarea și delimitarea conceptelor de bază în contextul consilierii psihopedagogice a familiei; examinarea și stabilirea premiselor psihopedagogice ale autoeducației școlarului mic; identificarea și fundamentarea științifică a principiilor, condițiilor și strategiilor de eficientizare a autoeducației școlarului mic prin intermediul și în contextul consilierii psihopedagogice a familiei; determinarea fundamentelor teoretico-aplicative de eficientizare a autoeducației școlarului mic în contextul consilierii familiei; elaborarea și argumentarea științifică a *Modelului pedagogic de eficientizare a autoeducației școlarului mic*.

Problema științifică importantă soluționată rezidă în elaborarea MPEAȘM, ce include fundamentele teoretico-aplicative, implementarea cărora a contribuit la eficientizarea autoeducației școlarului mic în contextul consilierii psihopedagogice a familiei, ceea ce a condus la formarea comportamentului axat pe autoeducație la elevi și formarea comportamentului parental eficient, producând sporirea nivelului de autoeducație a școlarilor mici, a calității parteneriatului educațional școală – elev - familie și optimizarea educației și relaționării familiale.

Semnificația teoretică a cercetării este susținută de: analiza, precizarea și delimitarea conceptelor de bază: *educație familială, autoeducație, consiliere psihopedagogică*; examinarea și analiza critică a esenței autoeducației, impactului autoeducației asupra devenirii personalității și determinarea evoluției abordărilor teoretice cu privire la autoeducație la general, și a autoeducației școlarilor mici, în special. Totodată, semnificativă este fundamentarea teoretică a *Modelului pedagogic de eficientizare a autoeducației școlarului mic* / MPEAȘM și argumentarea științifică a elaborării și aplicării instrumentarului metodologic de cercetare.

Valoarea aplicativă a lucrării constă în elaborarea și validarea fundamentelor teoretico-aplicative ale autoeducației școlarilor mici, incorporate în *Modelul pedagogic de eficientizare a autoeducației școlarului mic*, care oferă un suport metodologic și tehnologic de asigurare a stimulării procesului autoeducativ în treapta învățământului primar și consolidare a parteneriatului școală – elev – familie, inclusiv de stabilire și descriere a posibilităților și orientărilor consilierii psihopedagogice a familiei în direcția vizată.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat prin experimentarea și validarea *Modelului pedagogic de eficientizare a autoeducației școlarului mic*, care include fundamentele teoretice și praxiologice. Implementarea rezultatelor cercetării s-a realizat în clasele primare a instituțiilor de învățământ din mun. Chișinău (IPLT „Onisifor Ghibu”) și Gimnaziul Cobusca Veche din s. Cobusca Veche, r-l Anenii Noi, inclusiv prin intermediul publicațiilor și comunicărilor științifice la un șir de seminare metodologice, conferințe naționale și internaționale.

АННОТАЦИЯ

Попа Наталья

Повышение эффективности самовоспитания младших школьников в контексте психопедагогического консультирования семьи

Кандидатская диссертация на соискание учёной степени доктора педагогических наук,
Кишинёв, 2018

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, список литературы из 174 источников, 15 приложений, 127 страниц основного текста, 12 рисунков и 11 таблиц. Результаты исследования опубликованы в 6 научных статьях.

Ключевые слова: самовоспитание, воспитание, младший школьник, психопедагогическое консультирование, семья, культура самовоспитания, объект воспитания, субъект воспитания, школьная среда.

Область исследования относится к педагогике и к общей теории воспитания, в частности, предусматривает исследование проблемы повышения эффективности самовоспитания младших школьников в контексте психопедагогического консультирования семьи.

Цель исследования: разработка, экспериментирование и валидация теоретико-прикладных основ повышения эффективности самовоспитания младших школьников в контексте психопедагогического консультирования семьи.

Задачи исследования: эпистемологическая интерпретация феномена и процесса самовоспитания посредством выявления основного и операционных концептов исходя из педагогической, психологической, философской и аксиологической перспектив; анализ психологических и педагогических тенденций в развитии самовоспитания; изучение генезиса теоретических подходов в развитии самовоспитания; разработка теоретических и практических основ повышения СМШ в контексте психопедагогического консультирования семьи, а так же экспериментирования ПМПЭСМШ.

Научная новизна и оригинальность исследования заключаются в разработке и научной аргументации Педагогической модели ПЭСМШ, которая включает в себя, теоретические и практические основы повышения эффективности самовоспитания младших школьников в контексте психопедагогического консультирования семьи; в выявлении, разработке и описании психолого-педагогических условий и факторов, принципов и стратегий влияющих на эффективность самовоспитания младшего школьника.

Значимая научная проблема, решенная в исследовании состоит в разработке теоретических и практических основ ПЭСМШ, структурированных в Педагогической модели ПЭСМШ, внедрение которой позволило повысить качество семейного воспитания, сотрудничества школы – учащегося – семьи и сформировать культуру самовоспитания школьника, а так же консолидировать родительские компетенции касающиеся стимулирования и повышения эффективности самовоспитания младших школьников.

Теоретическая значимость исследования заключается в анализе и эпистемологической интерпретации феномена самовоспитания в общем; в определении, уточнении и делимитации основных понятий / концептов: *семейное воспитание, самовоспитание, психопедагогическое консультирование семьи*, в частности. Изучение истории и эволюции теоретических подходов к проблеме СЛ и СМШ позволило установить и осуществить научную аргументацию Педагогической модели ПЭСМШ.

Практическая значимость исследования определяется тем, что разработанные автором теоретические и практические основы повышения ЭСМШ, структурированные в Педагогической модели ПЭСМШ имплементированные в контексте психопедагогического консультирования семьи, способствуют переосмыслению самовоспитания младших школьников и формированию компетентного подхода к этой проблеме у родителей. Прикладное значение исследования заключается в создании реальных предпосылок повышения эффективности самовоспитания младших школьников и улучшения их семейного воспитания. Методологический инструментарий и ПМПЭСМШ, то есть теоретико-практические основы могут быть использованы как в воспитании учащихся, семьи, так и в повышении квалификации учителей младших классов.

Внедрение результатов исследования. Результаты педагогического исследования были внедрены и апробированы на двух уровнях: в процессе самовоспитания учащихся начальной школы и их родителей в Теоретическом лицее им. О. Гибу, в Гимназии Кобуска Веке, Ново-Анненского района и в рамках методических семинаров для учителей начальных классов муниципия, а так же в рамках национальных и международных конференций.

ANNOTATION

Popa Natalia

The increase of efficiency of self-education of primary school pupil in the context of psycho-pedagogical family counselling

Thesis on a doctor's degree in pedagogical sciences, Chişinău, 2018

Thesis volume and structure. The thesis contains: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 174 titles, 15 appendices. The thesis totally contains 127 pages of the main text, 12 figures and 11 tables.

Keywords: self education, education, primary school pupil, psycho-pedagogical counselling, family, culture of self-education, education object, education subject, school framework.

The study concerns the General Pedagogy / Theory of education and is devoted to theoretical applicative foundation of increase of efficiency of self education of primary school pupil in the context of psycho-pedagogical family counselling.

The research purpose is to elaborate, to experiment and to validate the theoretical applicative foundations of increase of efficiency of self education of primary school pupil in the context of psycho-pedagogical family counselling.

The research purposes are: epistemological interpretation of the phenomenon and the process of self-education by analysis and disclosure of the base and operational concepts from pedagogical, psychological, philosophical and axiology view; assessing the premises and the psycho-pedagogical trends of self-education development; study of genesis and theoretical approaches regarding education and self-education; determination and elaboration of theoretical applicative foundations of the increase of efficiency of self-education of primary school pupil in the context of psycho-pedagogical family counselling; validation of the *Pedagogical Model of increase of efficiency of self-education of primary school pupil* (PMIESEPSP), which is incumbent upon the theoretical applicative foundations of the increase of efficiency of self-education of a primary school pupil.

Novelty and scientific originality is socio-psycho-pedagogical and philosophical approach of the phenomenon of self-education; specification and delimitation of the basic concepts in the context of psycho-pedagogical family counselling; examining and establishing the psycho-pedagogical premises of self-education of a primary school pupil; identifying and scientific substantiating the principles, conditions and strategies of the increase of self-education of a primary school pupil through and within the context of psycho-pedagogical family counselling; determination of theoretical applicative foundations for the increase of efficiency of self-education of a primary school pupil; elaboration and scientific argumentation of the *Pedagogical Model of increase of efficiency of self education of primary school pupil*.

Important scientific problem solved in the field of research lies in the elaboration of the PMIESEPSP, that includes theoretical applicative foundations which have contributed to the increase of efficiency of self-education of a primary school pupil in the context of psycho-pedagogical family counselling, which led to the formation of the behavior focused on pupil's self-education and formation of the efficient parents behavior, raising the self-education level of primary school pupils, of the quality of the partnership school – pupil – family, and the optimisation of education and the relationship in the family.

The theoretical significance of this research is supported by: analysis, specification and delimitation of the basic concepts: *family education, self-education, psycho-pedagogical counselling*; examining and critical analyzing the self-education essence, impact of self-education on becoming a personality and determination of evolution of theoretical approaches regarding self-education in general and the self-education of the primary school pupil in particular. At the same time, is significant the theoretical foundation of *Pedagogical Model of increase of efficiency of self education of primary school pupil* (PMIESEPSP) and the scientific argumentation of elaboration and application of the methodological research tool.

The applied value of the thesis consists in the elaboration and validation of theoretical applicative foundations of self-education of the primary school pupils, which are incorporated in the *Pedagogical Model of increase of efficiency of self education of primary school pupil*, that offers a methodologic and technological support to the consolidation of the partnership school – pupil – family, including establishing and describing the possibilities and orientations of the psycho-pedagogical family counselling in the intended direction.

Implementation of scientific results was carried out by experimenting and validating the *Pedagogical Model of increase of efficiency of self education of primary school pupil*, which includes the theoretical and praxiological fundamentals. The implementing of the research results was carried out in the primary school of the educational institutions in Chisinau (IPLT „Onisifor Ghibu) and the Gymnasium Cobusca Veche from the village Cobusca Veche, Anenii Noi district, including in the publications and scientific communications, at the national and international conferences.

LISTA ABREVIERILOR

AȘM – Autoeducația școlarului mic

EAȘM – Eficientizarea autoeducației școlarului mic

MPEAȘM – Modelul pedagogic de eficientizare a autoeducației școlarului mic

APA – Acțiuni de proiectare a autoeducației

SA – Strategii de autoeducație

ARA – Acțiuni de realizare a autoeducației

AAAC – Acțiuni de autoevaluare a autoeducației și corectare

SIA – Strategie individuală de autoeducație

SCA – Strategie comună de autoeducație

ABREVIERI UTILIZATE ÎN LIMBA RUSĂ

СЛ – Самовоспитание личности

СМШ – Самовоспитание младшего школьника

ПЭСМШ – Повышение эффективности самовоспитания младшего школьника

ПМПЭСМШ – Педагогическая модель повышения эффективности самовоспитания младшего школьника

ABREVIERI UTILIZATE ÎN LIMBA ENGLEZĂ

SEPS – Self-education of the primary school pupil

IESEPS – increase of efficiency of self-education of the primary school pupil

PMIESEPS - Pedagogical Model of increase of efficiency of self education of primary school pupil

INTRODUCERE

Actualitatea temei. Preocupările societății privind autoeducația, cele de formare și autoperfecționare a ființei umane prin eforturi proprii, au existat din cele mai vechi timpuri. De-a lungul secolelor, dar mai ales în ultimele decenii, au fost elaborate un șir de lucrări, care abordează această problemă din punct de vedere pedagogic și psihologic, însă cercetătorii nu au ajuns la un consens cu privire la conținutul procesului de autoeducație, începutul acestuia, probabil și din cauza interconexiunilor complexe, care există între educație, instruire, autoinstruire, educație permanentă și autoeducație [3; 6; 11; 22 etc.].

Etimologic, termenul de **autoeducație** vine de la grecescul “**autos**” – *sine însuși* și latinescul “**educatio**”- *educație*, însemnând *educația prin sine însuși*. Uneori autoeducația este identificată cu conceptul de autoinstruire, care desemnează acțiunea de a învăța singur, fără profesor [7, p. 30].

În lucrările apărute în a doua jumătate a secolului al XX-lea (Apet A. [134], Ковалёв А. [149], Toma S.[122; 123], Salade D. [107; 108] etc.), întâlnim definiții cuprinzătoare, în care sunt evidențiate, ca note definitorii ale autoeducației, caracterul conștient, sistematic și planificat. Astfel, Ковалёв А. Г. [149, p.5] arată că *autoeducația este o activitate conștientă, planificată și sistematică desfășurată de ființa umană asupra sa, cu scopul autoperfecționării sau formării noilor trăsături proprii personalității necesare în prezent și în viitor*. Majoritatea caracteristicilor autoeducației evidențiate în definiția de mai sus le întâlnim și la Toma S., care precizează că autoeducația reprezintă o *activitate conștientă, constantă, sistematică, direcționată spre perfecționarea propriei personalități...* [123, p.30-31]. Aceste definiții reflectă, în general, destul de amplu fenomenul autoeducației, chiar dacă unele dintre caracteristicile menționate, precum caracterul sistematic și planificat nu se observă întotdeauna în activitatea de autoperfecționare a persoanei.

Educația, influențarea, îndrumarea conștientă a informării și formării individului, sunt eficiente dacă se realizează în perspectiva permanenței accesului continuu la instruire și învățare. Educația stimulează preocuparea pentru desăvârșirea de sine, autoeducația devine în continuare o condiție a eficienței asimilării și prelucrării informațiilor. Prin autoeducație, educația devine permanentă, creează o șansa sigură pentru fiecare persoană care dorește să compenseze lipsurile educației familiale, celor a învățării școlare și ale inițierii profesionale. Prin autoeducația calitativă, procesul educației permanente devine o stare de spirit și o activitate continuă motivată de necesitatea și efectele perfecționării [49].

Prin autoeducație omul devine conștient de propriile capacități, aspirații pe care le evaluează în raport cu modelele sociale și cu posibilitățile de exprimare; consolidează conștiința

identității de sine în procesul de autocunoaștere, se caută pe sine, se cunoaște, se identifică și se evaluează. Prin autoeducație se exersează și se valorifică trăsăturile moral-volitive, prinde contur și se consolidează metacogniția, inteligența persoanei. Anume prin autoeducație individul filtrează și prelucrează influențele exercitate în relațiile cu alții, inclusiv cu educatorii; le valorifică, dând consistență și relevanță universului său de cunoaștere [72] și de autocunoaștere.

Prin intermediul autoeducației individul se modelează pe sine în plan moral, cognitiv, afectiv, volitiv, atitudinal, se construiește pe sine, dezvoltându-și calitățile și corectându-și defectele. Numai prin autoeducație individul poate lupta cu sine, cu gândirea negativă - obstrucționistă, inhibantă, poate depăși cu complexe, cu lipsa de voință, cu afectele demobilizatoare, poate întrece obstacolele, nereușitele și eșecurile. Numai de persoana centrată pe autoeducație, dar, uneori, și de anumite împrejurări depinde verdictul: *învins sau învingător*. Prin autoeducație individul se *șlefuieste pe sine*, tinde spre perfecțiune, aspiră și dobândește starea de libertate [89] și moralitate.

Dicționarul de pedagogie (1979), autorii Manolache A. și Muster D., definește autoeducația ca *activitate conștientă, intenționată pe care un individ o desfășoară pentru formarea sau desăvârșirea propriei persoane* [73, p. 41]. *Autoeducația se deosebește de educație, în primul rând, prin poziția subiectului în raport cu obiectul. Subiectul este și obiectul educației.*

Popescu-Neveanu P. definește autoeducația ca *proces de formare a propriei personalități și conduite conform unor modele, cerințe și în baza unor eforturi personale. În autoeducație cel în cauză este, în același timp, subiect și obiect al educației* [105, p. 77].

Comănescu I. consideră că, *în sens larg, autoeducația include întreaga gamă a înrâurilor autoformative. În sens restrâns, este munca individuală cu sine însuși în scopul automodelării unor capacități intelectuale, a unor sentimente, atitudini și trăsături de personalitate ...autoeducația este propulsată din interior* [29, p. 33-34].

Barna A. definește autoeducația ca *activitate a ființei umane desfășurată în scopul perfecționării propriei personalități* [7, p. 31].

Toma S. consideră autoeducația ca fiind *activitatea conștientă, constantă, sistematică, direcționată spre perfecționarea propriei personalități, scop ales în baza unei decizii personale de autoangajare și depunere a unui efort propriu* [122, p. 20-21].

Macavei E. consideră importante cinci componente sau direcții ale autoeducației: *cunoașterea de sine, evaluarea de sine, diagnoza și decizia, formarea și transformarea de sine* [72, p.19-23]. În acest context este important să menționăm că individul uman este condiționat de trei categorii de trebuințe fundamentale. Acestea sunt: *trebuințele de dependență, trebuințele*

de independență și trebuințele de interdependență. În diferite perioade de vârstă acestea au ponderi diferite, interferează și se intercondiționează. După naștere, în primii ani de viață, copilul este dependent de acțiunile de îngrijire ale mamei, afecțiunea și atenția ei. Inițierea în cunoașterea realității, în adaptarea la condițiile reale, deprinderea comportamentelor (alimentar, odihnă, joc, învățare) se face sub influența adultului-educator. Primele modele culturale tot el le oferă. Instruirea în grădinița de copii și în școală este dirijată, condusă și realizată, de asemenea, de educator/învățător. Bazele cunoștințelor, deprinderilor, atitudinilor și a comportamentelor umane se pun în relația de dependență copil-adult/educator [142; 139; 144 etc.].

Când copilul ajunge la nivelul de maturizare care-i permite, într-o anumită măsură, detașarea de influențele dominante ale adulților, când ajunge să perceapă necesitatea cunoașterii de sine, a identificării și valorificarea propriilor forțe de autoformare (la pubertate și adolescență), anume atunci se manifestă interesul vădit și preocuparea de autoeducare. Primele premise observabile ale începutului educației de sine, câștigă teren către 7-8 ani. Odată cu plecarea la școală copilul devine tot mai conștient de sine și începe a valorifica experiența dobândită în familie, în relația cu adultul-educator. Vârsta preșcolară, cea școlară mică, preadolescența, adolescența și tinerețea sunt etape ale vârstelor în care se valorifică acumulările educației familiale, educației preșcolare, școlare și universitare; sunt perioade de autodefinire, autocunoaștere, autorealizare, de construire independentă a personalității și a imaginii de sine. Cu toată ponderea pe care o deține preocuparea pentru dezvoltarea și afirmarea de sine, totuși nu se produce o ruptură bruscă, radicală, decisivă și definitivă de influențele factorilor educativi (familie, școală etc.). Nici nu ar fi benefică o asemenea ruptură consideră Șuetu, T. [119; 120] și alți cercetători [13; 29; 44; 99; 113 etc.].

Schimbările sociale obligă individul și grupurile umane să se adapteze, să se integreze variatelor forme de comunitate, să adopte un șir de roluri, funcții și poziții sociale. Progresul științific, tehnic, cultural sunt provocări ce solicită permanente adaptări. De aceea, individul/grupul trebuie să învețe mereu, să fie receptiv la nou, la schimbare, să-și perfecționeze relațiile de comunicare cu alții, să construiască noi tipuri de relații, să cunoască și să se folosească de oportunitățile educative oferite de comunitate. Pentru a face față cerințelor sociale, pentru menținerea și consolidarea securității personale el trebuie să învețe continuu. Deschiderea pentru autoeducație, pentru învățarea continuă, pentru educația permanentă nu anulează, ci valorifică acumulările, adică zestrea nativă și cea educativă. De fapt, exprimarea de sine, realizarea de sine pe toate planurile (familiar, personal, profesional, civic, politic) este rezultatul articulării educației, autoeducației și a educației permanente, a convergenței și interacțiunii active a factorilor educativi [7, p.31].

În anumite situații, determinate de cauze obiective sau subiective cum ar fi: lipsa de experiență la începutul preocupărilor de autoeducație, particularitățile subiectului de vârstă școlară mică, nivelul scăzut al voinței, natura sarcinilor urmărite – denotă faptul că acțiunile de autoeducație pot avea un caracter sporadic și neplanificat. Astfel, Рувинский Л. [158], Comănescu I. [29; 30] etc. consideră că autoeducația poate avea atât un caracter planificat și sistematic, cât și unul neplanificat, nesistematic, desfășurat doar episodic, mai cu seamă, la vârsta școlară mică. Fără îndoială că autoeducația sistematică și planificată are o eficiență mult mai mare, dar aceasta necesită de la individ un efort conștient moral, volitiv și intelectual permanent.

În familie, rolul psihogenetic al educației este determinant. Părinții sunt primii educatori, ei creează mediul, îl organizează, îl restructurează la necesitate și îi dezvăluie copilului realitatea apropiată, imediată și cea extrafamilială; îl orientează și-l îndrumă s-o cunoască, s-o evalueze; îi oferă modele comportamentale; îi susțin și ghidează creșterea, dezvoltarea și maturizarea fizică și psihosocială. În ambianța familială, copilul se descoperă pe sine, își construiește propria identitate. Startul socializării și umanizării se ia în mediul familial, copilăria fiind esențială pentru dezvoltarea ulterioară, pentru integrarea în viața socială. Copilăria marchează cea mai puternică și stabilă dependență de adult (în primul rând de părinți) [126]. Această dependență trebuie să fie una de oferire a unei educații calitative, de cooperare armonioasă, creativă, care ar stimula copilul spre autocunoaștere și autoperfecționare.

Analiza literaturii de specialitate [3; 7; 8; 13; 14; 29; 53; 106 etc.] ne-a demonstrat că autoeducația nu se impune de la sine în mod spontan. Ea este produsul, rodul educației, al conștientizării necesității dezvoltării propriei personalități, al valorificării potențialului creator printr-un efort suplimentar, orientat în direcția întregirii volumului de cunoștințe și a registrului de calitate în vederea integrării în viața socială, a satisfacerii unor trebuințe personale care vor stimula autoactualizarea persoanei. Între educație și autoeducație există un raport de cauză-efect și de complementaritate, ambele, provocând, în cele din urmă, transformări în interiorul personalității umane, care se vor manifesta în exterior printr-un comportament deziderabil și o prestație inteligentă.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Autoeducația ca fenomen social se manifestă printr-o activitate de autoformare, perfecționare și autodezvoltare a omului. În contextul științelor educației se evidențiază funcția centrală a autoeducației ce constă în transformarea obiectului educației în subiect al acesteia printr-un proces care include valorificarea unui ansamblu de acțiuni pedagogice, concepute și desfășurate prin prisma educației permanente la nivel de autoproiectare, autorealizare a unei

educații pentru sine, autoformare individualizată, autoformare metacognitivă, autoformare continuă, adaptată la specificul fiecărei vârste [7; 8].

Cercetătorii din domeniul *științelor educației* (Barna A. [7; 8], Comănescu I. [29; 30], Cosmovici A. [33], Cristea S. [37], Faure E. [53], Toma S. [122; 123], Ковалёв А. [149] etc.) consideră că autoeducația se poate dezvolta doar pe fondul definitivării următoarelor conținuturi psihologice: dobândirea conștiinței de sine; dezvoltarea judecăților și raționamentelor ipotetice; echilibrarea relativă a atitudinilor, comportamentelor și trăsăturilor caracteriale.

Aspecte metodologice și strategiile autoeducației: inițierea-desfășurarea ei în cadrul familiei și a instituției de învățământ a fost abordată în lucrările cercetătorilor: Cuznețov Larisa [44; 45], Calaraș C. [14], Cristea S. [37], Barna A. [7; 8], Comănescu I. [29; 30], Andrițchi V. [2; 3; 4], Ursu L. [125; 126] etc.

Imaginea familiei și influența ei asupra autoeducației este importantă pentru școlarii mici și pentru formarea competențelor lor de autoeducație. Metacogniția în dezvoltarea autoreglării la școlarii mici, imaginea pozitivă a familiei și impactul ei, a modelelor parentale pozitive asupra autoeducației copiilor este elucidată detaliat în lucrările cercetătorilor Cuznețov Larisa [42; 43; 44], Stanciu I. [113], Nicola I. [84], Pavelcu V. [89; 90], Șchiopu U., Verza E. [116] etc.

Examinarea multiaspectuală a fenomenului vizat ne-a permis să stabilim un fapt foarte important: *pentru ca personalitatea să devină subiect al propriei educații este absolut necesară formarea competențelor de autoeducație*. Acest raționament ne-a determinat să alegem tema de cercetare, iar studierea *contradicțiilor educaționale în vederea stabilirii strategiilor de formare a competențelor de autoeducație la elevii de vârstă școlară mică*, investigată detaliat de Andrițchi V. [2; 3; 4], Panico V. [86; 87] etc. ne-a dat posibilitatea să conturăm **problema de cercetare**, pe care am formulat-o astfel: care sunt fundamentele teoretico-aplicative de eficientizare a autoeducației școlarului mic în contextul consilierii psihopedagogice a familiei?

Scopul cercetării constă în elaborarea, experimentarea și validarea fundamentelor teoretico-aplicative ale eficientizării autoeducației școlarilor mici în contextul consilierii psihopedagogice a familiei.

Obiectivele cercetării:

- Interpretarea teoretică a fenomenului și procesului autoeducației prin analiza și dezvoltarea conceptului de bază și a celor operaționale din perspectiva pedagogică, psihologică, filosofică și axiologică.
- Evaluarea premiselor și a tendințelor psihopedagogice de dezvoltare a autoeducației.
- Studierea genezei abordărilor teoretice privind educația și autoeducația școlarului mic.

- Elaborarea fundamentelor teoretico-aplicative de eficientizare a autoeducației școlarului mic în contextul consilierii familiei.
- Validarea *Modelului pedagogic de eficientizare a autoeducației școlarului mic* (MPEAȘM), care incumbă fundamentele teoretico-aplicative ale eficientizării autoeducației școlarului mic.

Metodologia cercetări științifice.

Investigația s-a realizat în baza concepțiilor, teoriilor, legităților, principiilor și ideilor din domeniul științelor educației: pedagogiei, sociologiei educației, psihologiei dezvoltării, pedagogiei, consilierii psihopedagogice și consilierii familiei.

Drept repere epistemologice specifice ne-au servit: conceptele privind autoeducația și formarea conștiinței de sine, formarea competențelor și a capacităților de autoeducație, investigate de Barna A., Cosmovici A., Cristea S., Faure E. etc.; metodologia desfășurării educației și autoeducației în cadrul familiei și principiile consilierii familiei (Cuznețov Larisa, Calaraș C., Badea E.); metodologia formării aptitudinilor de autoeducație la elevii de vârstă școlară mică (Andrițchi V., Panico V.); conținutul, principiile și metodele de autocontrol, autostimulare și autoeducație; posibilitățile și dificultățile autoeducației abordate în cercetările lui Barna A., Comănescu I., Toma S. etc.

Cercetarea s-a bazat pe principiile caracterului prospectiv și permanent al educației; valorile epistemologice ale unor documente conceptuale și normative ca: Codul Educației [24]; Strategia Educația 2020 [115]; Curriculumul școlar. Clasele I-IV [41]; Curriculumul la dirigiență [32]; Convenția cu privire la drepturile copiilor [31].

Metodele de cercetare: metoda analizei și sintezei; metoda generalizării teoretice; experimentul pedagogic; chestionarea; conversația; observația; metode statistice; metoda Expert; analiza produselor subiecților investigați, studiul de caz.

Noutatea și originalitatea științifică este obiectivată de:

- abordarea sociopsihopedagogică și filosofică a fenomenului autoeducației; precizarea și delimitarea conceptelor de bază în contextul consilierii psihopedagogice a familiei;
- examinarea și stabilirea premiselor psihopedagogice ale autoeducației școlarului mic;
- identificarea și fundamentarea științifică a principiilor, condițiilor și strategiilor de eficientizare a autoeducației școlarului mic prin intermediul și în contextul consilierii psihopedagogice a familiei;
- determinarea fundamentelor teoretico-aplicative de eficientizare a autoeducației școlarului mic în contextul consilierii familiei;

- elaborarea și argumentarea științifică a *Modelului pedagogic de eficientizare a autoeducației școlarului mic*.

Problema științifică importantă soluționată rezidă în elaborarea MPEAȘM, ce include fundamentele teoretico-aplicative, implementarea cărora a contribuit la eficientizarea autoeducației școlarului mic în contextul consilierii psihopedagogice a familiei, ceea ce a condus la formarea comportamentului axat pe autoeducație la elevi și formarea comportamentului parental eficient, producând sporirea nivelului de autoeducație a școlarilor mici, a calității parteneriatului educațional școală-elev-familie și optimizarea educației și relaționării familiale.

Semnificația teoretică a cercetării este susținută de: analiza, precizarea și delimitarea conceptelor de bază: *educație familială, autoeducație, consiliere psihopedagogică*; examinarea și analiza critică a esenței autoeducației, impactului autoeducației asupra devenirii personalității și determinarea evoluției abordărilor teoretice cu privire la autoeducație la general, și a autoeducației școlarilor mici, în special. Totodată, semnificativă este fundamentarea teoretică a *Modelului pedagogic de eficientizare a autoeducației școlarului mic / MPEAȘM* și argumentarea științifică a elaborării și aplicării instrumentarului metodologic de cercetare.

Valoarea aplicativă a lucrării constă în elaborarea și validarea fundamentelor teoretico-aplicative ale autoeducației școlarilor mici, structurate în *Modelul pedagogic de eficientizare a autoeducației școlarului mic*, care oferă un suport metodologic și tehnologic de asigurare a stimulării procesului autoeducativ la nivelul învățământului primar și consolidare a parteneriatului școală-elev-familie, inclusiv de stabilire și descriere a posibilităților și orientărilor consilierii psihopedagogice a familiei în direcția vizată.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat prin experimentarea și validarea *Modelului pedagogic de eficientizare a autoeducației școlarului mic*, care include fundamentele teoretice și praxiologice. Implementarea rezultatelor cercetării s-a realizat în clasele primare ale IPLT „Onisifor Ghibu” din mun. Chișinău și Gimnaziul „Cobusca Veche” din s. Cobusca Veche, r. Anenii Noi, inclusiv prin intermediul publicațiilor și a comunicărilor științifice la un șir de seminare metodologice, conferințe naționale și internaționale.

Aprobarea rezultatelor cercetării.

Rezultatele cercetării au fost aprobate în cadrul ședinței comune ale catedrelor *Științe ale Educației* și *Pedagogia Învățământului Primar*; consiliilor profesionale, seminarelor metodologice, întrunirilor metodice și a conferințelor naționale și internaționale.

Publicațiile la tema tezei. În domeniul investigat au fost publicate 3 articole științifice în reviste cu recenzenti [48; 100; 102]: un articol-comunicare la conferința științifică internațională [99]; 2 articole în culegeri de circulație națională [47; 101] și o monografie [103].

Volumul și structura tezei. Teza conține: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie (174 surse), 15 anexe. În total conține 158 de pagini text de bază, 11 figuri și 12 tabele.

Cuvinte-cheie: autoeducație, educație, educație permanentă, școlarul mic, consiliere psihopedagogică, familie, cultura autoeducației, obiect al educației, subiect al educației, cadru școlar.

Sumarul compartimentelor tezei.

Introducerea include actualitatea și importanța problemei abordate, problema, scopul și obiectivele cercetării, noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute, problema științifică importantă soluționată, semnificația teoretică, valoarea aplicativă a lucrării; implementarea și aprobarea rezultatelor cercetării.

Capitolul 1, **Reperete teoretice privind autoeducația ca produs al educației eficiente**, conține studiul teoretic al problemei și scoate în evidență conținutul *conceptului fundamental de autoeducație*, caracteristicile acestuia și a *conceptelor operaționale*, care desemnează componentele fenomenului vizat (automodelarea, autoperfecționarea, autodezvoltarea, autocontrolul, autoorinetarea, autodisciplinarea, autoconducerea, autocorecția) și configurează direcțiile acționale, structurate în: *cunoașterea de sine, evaluarea de sine, diagnoza și decizia autoformării, transformarea de sine*.

Capitolul reflectă o analiză detaliată a evoluției abordărilor teoretice cu privire la autoeducație, scoțând în evidență ideea de bază a cercetărilor din domeniul științelor educației (Barna A., Comănescu I., Toma S., Andrițchi V., Рувинский Л.И., Ковалёв А.Г. etc.), care constă în faptul că structura autoeducației conține un șir de elemente comune, aproape identice, cu structura acțiunii educative, deosebirea specifică provenind numai din poziția diferită a obiectului educației, care în cazul autoeducației devine subiect al propriei sale activități de formare-dezvoltare a personalității, respectiv subiect al procesului de autoformare-autodezvoltare a personalității.

Studiul teoretic a permis să identificăm dinamica raporturilor între educație și autoeducație la diferite vârste, să urmărim evoluția autoeducației în contextul etapelor istorice de constituire a pedagogiei ca știință. Totodată s-a identificat impactul autoeducației asupra devenirii personalității din perspectiva pedagogică, psihologică, filosofică și sociologică prin corelarea cu dezvoltarea morală, intelectuală, volitivă a persoanei și autoactualizarea acesteia.

În capitolul 2, **Cadrul metodologic al eficientizării autoeducației școlarului mic**, au fost analizate și concretizate premisele psihopedagogice de dezvoltare a autoeducației școlarului mic, identificându-se factorii interni (biologici și psihologici), factorii externi (familiali și

socioculturali), condițiile, direcțiile de acțiune, strategiile și principiile de eficientizare a autoeducației școlarului mic. Tot în acest capitol au fost elucidate rezultatele experimentului preliminar, desfășurat pe eșantioane independente de cadre didactice din treapta învățământului primar (222 subiecți) și de părinți (324 subiecți), care ne-au orientat spre stabilirea esenței și a specificului autoeducației școlarului mic, elaborarea *Matricei achizițiilor și strategiilor de inițiere-desfășurare a autoeducației școlarului mic* pe fiecare segment de vârstă cu indicarea dezvoltării fizice și psihice. Un rezultat semnificativ al conceptualizării, al analizelor critice și a sintezelor realizate este ansamblul instrumentelor metodologice elaborat și fundamentat; care **s-a obiectivat în:** criteriile de eficientizare a autoeducației școlarului mic și prioritățile educative, în baza cărora vor fi formate competențele de autoeducație; *Programul de consiliere psihopedagogică a familiei centrate pe eficientizarea autoeducației școlarului mic* (Tabelul 2.6); *Indicatorii și descriptorii competenței de valorificare optimă a autoeducației școlarului mic* (Tabelul 2.7), *Indicatorii și descriptorii competenței parentale de realizare și eficientizare a autoeducației școlarului mic* (Tabelul 2.8). Instrumentele enumerate ne-au servit drept cadru metodologic în organizarea și desfășurarea experimentului pedagogic

Capitolul 3, **Coordonata experimentală de valorificare a Modelului pedagogic de eficientizare a autoeducației școlarului mic în contextul consilierii psihopedagogice a familiei**, elucidează designul experimentului pedagogic cu toate cele trei etape: de constatare, de formare și verificare a rezultatelor. În virtutea faptului că experimentul a fost unul multinivellar și complex s-a elaborat *Fișa designului cercetării și a experimentului pedagogic*, care configurează într-un tabel integru (Tabelul 3.1) obiectivele operaționale, loturile experimentale, termenii de realizare, activitățile și metodele aplicate, rezultatele obținute și impactul implementării MPEAȘM, care încorporează fundamentele teoretico-aplicative elaborate și experimentate.

În cadrul experimentului au fost investigate și comparate opiniile, atitudinile, competențele de autoeducație a elevilor și părinților acestora, inclusiv modificarea comportamentului parental și comportamentul școlarului mic, angajamentele acestora și cele 10 poziții de bază a schimbării conduitei elevilor implicați în experimentul de constatare, formare și evaluare din mediul rural (Figura 3.4) și mediul urban (Figura 3.5).

În acest context remarcăm schimbări substanțiale pozitive la câteva poziții pe care le considerăm foarte importante pentru eficientizarea autoeducației școlarilor mici. Așadar, după formare a sporit:

- spiritul de autoanaliză și autoapreciere a școlarilor mici cu 64 % (mediul rural) și cu 58,5% (mediul urban);

- deprinderile de autoservire cu 52% la școlarii mici (mediul rural) și cu 68,3% (mediul urban);

- competențele de planificare eficientă a timpului și a acțiunilor sale cu 48% la școlarii mici din mediul rural și 72,3% la școlarii mici din mediul urban;

- spiritul de autoorganizare cu 76% la școlarii mici din mediul rural și 64,7% la școlarii mici din mediul urban.

În concluzie, MPEAȘM constructul central al investigației, care include fundamentele teoretico-aplicative elaborate, experimentate și validate s-a dovedit a fi funcțional. Toate instrumentele elaborate, curriculum-urile, programul de consiliere a familiei, chestionarele și sarcinile au fost analizate de grupul de experți și au fost implementate în cadrul experimentului pedagogic.

În **Concluzii generale și recomandări** sunt relatate sintetic principalele rezultate investigaționale ce vizează eficientizarea autoeducației școlarilor mici în contextul consilierii psihopedagogice a familiei.

1. REPERE TEORETICE PRIVIND AUTOEDUCAȚIA CA PRODUS AL EDUCAȚIEI EFICIENTE

1.1. Delimitarea și precizarea cadrului conceptual

Literatura de specialitate consemnează diferite accepțiuni date noțiunii de autoeducație. Termenul vine de la grecescul „autos” = sine însuși și latinescul „educatio” = educație, însemnând „*educație prin sine însuși*”. Autoeducația este un proces complex și nu înseamnă independență absolută față de acțiunea factorilor educativi și nici acțiunea spontană, anarhică a individului. Aceasta se bazează pe legătura indisolubilă, organică și creatoare între educat și educator [122].

Autoeducația ca fenomen social constă într-un act/ activitate de autoformare, perfecționare și autodezvoltare a omului. În contextul științelor educației se evidențiază funcția centrală a autoeducației ce constă în transformarea obiectului educației în subiect al acesteia printr-un proces care include valorificarea unui ansamblu de acțiuni pedagogice, concepute și desfășurate prin prisma educației permanente la nivel de autoproiectare, autorealizare a unei educații pentru sine, autoformare individualizată, autoformare metacognitivă, autoformare continuă, adaptată la specificul fiecărei vârste [3; 7; 8 etc.].

Autoeducația înseamnă autodeclanșarea acțiunii de învățare/educare. Aceasta este o acțiune a individului asupra lui însuși, astfel încât autoeducația dobândește următoarele note definitorii: este conștientă, sistematică, planificată, orientată spre scop, este profund motivată [7; 29; 30]. Autoeducația poate fi definită ca fiind acea modalitate de realizare a educației de sine în care cerințele externe nu mai acționează ca factori constrângători, ca forțe străine de aspirațiile și interesele proprii. Prin autoeducație are loc trecerea din imperiul necesității, în imperiul libertății, iar auto/educația devine necesitate înțeleasă [174]. Putem considera autoeducația ca reflectare a acelei etape în dezvoltarea personalității când cerințele externe sunt interiorizate și transformate în cerințe proprii, devenind mobiluri și cerințe interne/intrinseci.

Autoeducația se definește ca fiind activitatea conștientă, complexă și intenționată a ființei umane desfășurată în scopul desăvârșirii propriei personalități. Autoeducația vizează toate aspectele dezvoltării personalității, cele intelectuale, morale, psihofizice/corporale, religioase, estetice, spirituale, profesionale etc. Din această perspectivă subiectul uman, eliberat de orice dependență sau constrângere acțională, își stabilește, implicit și/sau explicit, propriile scopuri și obiective educaționale și își mobilizează adecvat resursele în vederea valorificării maxime a informațiilor disponibile pentru atingerea finalităților și dezideratelor propuse. Astfel, persoana devine actor al propriei formări, adică din obiect se transformă în subiect [7; 29; 113 etc.].

Văideanu G. [127; 128] desemnează faptul că autoeducația înseamnă și învățare continuă, centrată pe autoorganizare, pe reglări venite din interior, pe creșterea autonomiei, a responsabilității celui care se educă. Învățarea trebuie să devină un prilej de autocreație permanentă, *învățarea trebuie să încorporeze în sine mijloacele prin care se va putea perpetua, rămânând de-a lungul anilor eficientă și benefică.*

Cercetătorul Ilica A. [66, p.301-302], a evidențiat **semnificațiile** conceptului de autoeducație:

- autoeducația este concepută ca un continuum existențial a cărei durată se confundă cu însăși durata vieții și care nu trebuie limitată la timp (vârsta școlară) și închisă în spațiu (localuri școlare);
- autoeducația constituie un răspuns specific față de dinamismul existențial, în sensul implicării în autoformare în funcție de solicitările multiple și inedite, este un mod al omului de a se elibera de tensiuni, de crize, de surprizele profesionale neplăcute;
- este un *scut* și un *sprijin* care întărește încrederea în viitor și în progres;
- are un caracter *anticipativ*, bazându-se pe obișnuința de a învăța și pe ideea că, într-o societate democratică, *fiecare învață de la fiecare*;
- individul devine mai responsabil față de sine însuși și față de ideile sau realizările celorlalți;
- autoeducația este una dintre căile prin care se realizează educația permanentă;
- autoeducația nu se mai definește în raport cu un conținut determinat, ce trebuie asimilat, ci se concepe, în adevăratul său sens, ca un proces al ființei care, prin diversitatea experiențelor date, învață să se exprime, să comunice, să pună întrebări și *să devină tot mai mult ea însăși.*

Aderând la viziunea autorului cu privire la semnificațiile conceptului de autoeducație, noi dezvoltăm ideea prin evidențierea încă a câteva elemente semnificative:

- autoeducația exersată de la vârsta fragedă devine o necesitate a persoanei, care în diferite ipostaze începe să o practice pe parcursul întregii vieți;
- autoeducația ca acțiune/activitate este și poate fi perfectată și variată în continuu;
- autoeducația exersată permanent oferă individului posibilitatea de autoactualizare și de a-și forma astfel de trăsături importante de personalitate, cum este: responsabilitatea pentru felul persoanei de a fi și a deveni; asiduitatea, insistența, orientarea de principiu și centrarea pe perfecțiune (în unele cazuri putem vorbi și de perfecționism excesiv).

Ca activitate pedagogică, desfășurată în scopul autoformării și propriei perfecționări, autoeducația posedă un **caracter**:

- ✓ *subiectiv*, deoarece reprezintă un produs al educației superior proiectată, organizată, coordonată, autoperfecționată de un subiect;
- ✓ *autoreglator*, fiindcă prezintă trecerea de la subiect-obiect, conexiunea inversă externă la conexiunea inversă internă, relația subiect-subiect ce presupune transformarea obiectului educației în subiect;
- ✓ *corelativ*, dat fiind faptul că autoeducația reprezintă o relație structurală între autoinstruire - autoinstruire permanentă - autoeducație - autoeducație permanentă;
- ✓ *procesual*, deoarece prezintă linia de continuitate dintre educație și etapa autoeducației potențiale și etapa autoeducației reale, care este posibilă după dobândirea conștiinței de sine [16; 63].

În contextul celor relatate menționăm că autoeducația nu este legată numai de instruire, de școală, ci este o activitate cu un specific familial și social evident.

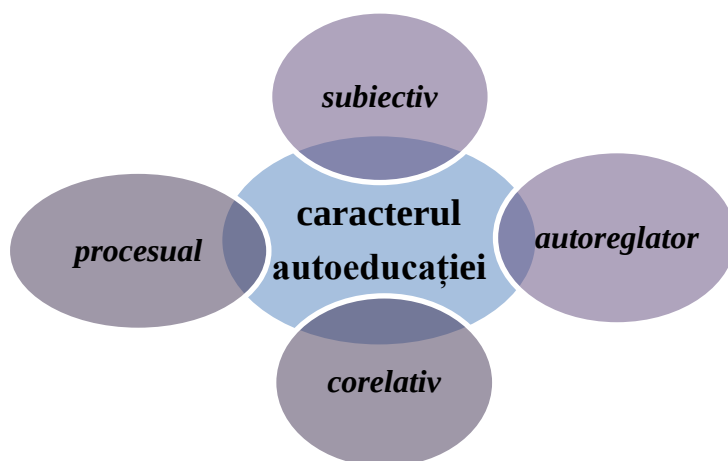

Fig. 1.1 Caracteristicile autoeducației, după Chirea Bogdan [23]

Autoeducația conține elemente cu caracter social care se intercondiționează. Astfel, autoeducația presupune *autocunoaștere*, iar aceasta se realizează, de obicei mai bine prin alții, prin semenii noștri. În acest sens, autocunoașterea, care reprezintă o componentă a conștiinței de sine, un mod de explorare și verificare a *propriului eu*, are rolul de reglare a comportamentului în acord cu exigențele sociale și cu propriile aspirații și capacități. Evident că autocunoașterea servește ca punct de plecare a autoeducației. Educația capacităților de autocunoaștere a elevului trebuie să înceapă încă din primele clase ale școlii, ajutându-l în descoperirea identității sale, dezvoltându-i treptat capacitatea de a-și aprecia obiectiv, cu spirit critic și cu simț de răspundere

calitățile și neajunsurile sale. Autocunoașterea este și trebuie să fie întotdeauna în serviciul *autodezvoltării*, fie că este vorba de a ne *abține* de la unele fapte condamnabile, fie că este vorba de a ne cultiva și dezvolta unele trăsături pozitive [66, p. 304].

Un alt element social și pedagogic important rezidă în faptul că autoeducația presupune *autoconducere*, voința de a interveni și responsabilitatea ce delimitează atribuțiile subiectului și care-l plasează în colectiv; care îl scoate în evidență, îl individualizează față de ceilalți, indicând asupra acțiunilor de autocontrol și autoreglare.

În procesul autoeducației, *conștiința de sine*, acționează ca focar și factor interior (inițiator, executor și evaluator) aflat sub influența unor norme morale impuse de societate și colectiv. Întrucât, autoeducația presupune o *autonomie morală*, care trebuie cultivată și desăvârșită mereu, înțeleasă din *perspectivă individuală/subiectivă*, autoeducația este o aspirație continuă spre autodepășire, dar și o *credință* permanentă a individului în forța de a se birui, a cuceri noi înălțimi, a depăși variate obstacole și a face față exigențelor sociumului.

Abordat din perspectiva *psihologică*, acest proces de dezvoltare și luptă, apare ca unul din cele mai nobile și mai elevate aspirații ale individului. Autoeducația este corespunzătoare *setei de a cunoaște* în plan intelectual și se înscrie în sfera *motivației*, iar ca angajare, solicită personalitatea în întregime și, mai ales, latura *voluntară, morală și caracterială*. De aceea, programul de autoeducație deseori devine *proiect, deviz și bilanț*, oferind și posibilitatea obiectivă de autocontrol și autoevaluare, indispensabile în ambele situații. Autoeducația permite confruntarea discretă a oricărei persoane cu sine, cerințele actuale, favorizează încercarea unei depășiri permanente, stimulează încrederea în sine și *finalizează* ceea ce familia, școala sau mediul universitar a lăsat inițiat, dar neterminat. Reieșind din cele expuse, autoeducația presupune o *viață psihică activă*, o efervescență intelectuală, căutări și năzuințe nobile [66, p.303], totodată implică și autoactualizarea permanentă a individului, astfel acesta nu ar fi în stare să se integreze eficient în societate.

Suntem conștienți de faptul că structura procesului educațional ca proces pedagogic este universală. Ea exprimă atât esența procesului de formare a personalității, la general, în contextul unui anumit sistem educațional, cât și esența unui proces educațional determinat de un șir de situații concrete, subordonate unor obiective specifice, care deseori sunt urmate de procesul autoeducației. Plecând de la complexitatea actului educativ, desemnăm faptul că autoeducația reprezintă o *activitate hipercomplexă, constituită dintr-un sistem de influențe și acțiuni conștiente, sistematice, de durată și cu caracter axiologic evident, desfășurată în baza unui proiect fundamentat pe finalități bine precizate și care vizează autoformarea/autoreformarea permanentă a personalității umane* [26].

Aderând la ideea înțelegerii educației ca experiență globală în plan cognitiv, practic, personal și social, la principalele aspecte ale Raportului UNESCO pentru secolul XXI, elaborat de Comisia Internațională pentru Educație, analizăm și corelăm cele patru direcții de dezvoltare a educației cu esența și specificul autoeducației [167].

În acest sens, *a învăța să cunoști*, presupune nu numai capacitatea de formare, ci și însușirea instrumentelor intelectuale cu accent pe trăirea valorii și aplicarea adecvată a informației. La această direcție ținem să menționăm necesitatea de studiere și cunoaștere a propriilor posibilități și posibilitățile autoeducației.

Următoarea direcție, *a învăța să faci*, abordează atât problema formării profesionale, adică a competențelor personale speciale, cât și a celor individuale, sociale (de comunicare, relaționare și de dezvoltare a autoformării eficienței personale).

A învăța să trăiești împreună cu alții, ceea ce presupune învățarea unei comunicări eficiente, manifestarea toleranței, nonviolentei, a cooperării, a dialogului, a tactului și a empatiei.

Analiza direcției *a învăța să fii/să devii*, în viziunea noastră, arată că persoana asimilează cunoștințe și interiorizează acțiuni prin care se determină și se educă pe sine, este capabilă de autonomie, manifestă spirit critic și poate să învețe, să se perfecționeze permanent re/proiectând și atingând scopuri importante.

Așadar, autoeducația reprezintă un proces de evoluție continuă a activității de formare-dezvoltare a personalității umane, care implică transformarea obiectului educației în subiect al educației, capabil de autoevaluare și autoproiectare, inclusiv și pedagogică, totodată, să reținem că autoeducația este un proces de autoformare a conștiinței și a comportamentului social al personalității (Barna A., Comănescu I., Bunescu A., Рувинский Л.И. etc.).

Definirea autoeducației, la nivelul unui concept pedagogic fundamental, presupune înțelegerea funcției și structurii specifice activității de (auto)formare – (auto)dezvoltare a personalității umane, menționează Cristea S. Cercetătorul consideră că funcția principală a autoeducației angajează transformarea obiectului educației în subiect al educației în urma unui proces care implică valorificarea unui ansamblu de acțiuni educaționale proiectate și realizate permanent la un nivel calitativ superior, într-o perioadă de timp determinată [37, p.23].

Aspectele evidențiate permit să precizăm un ansamblu de componente obligatorii pentru autoeducație [8, p.110-128]. Astfel, autoproiectarea și autorealizarea unei *educații pentru sine* include două axe importante:

- autoinformarea individualizată, care implică valorificarea deplină a propriei experiențe, fără interferența altor implicații;

- autoformarea metacognitivă, care vizează capacitatea de *a învăța să înveți*/ educabilitate cognitivă, ce poate fi independentă de conținutul învățării și presupune valorificarea unor strategii de elaborare și folosire a instrumentelor de învățare, verificare/evaluare a acestora. Important este aspectul autoformării permanente, prin acțiuni și strategii de autodezvoltare care angajează capacitatea de asumare a sarcinilor centrate asupra propriei formări, specifice fiecărei vârste. Acestea, la rândul lor, cuprind un șir de elemente, cum ar fi: **autoobservarea**, care constă în observarea conduitei și a trăirilor personale; **autoanaliza**, ce presupune obținerea unei imagini cât mai complete despre sine prin investigații și meditație/ reflecție personală (cugetare adâncă sau modalitatea de comunicare cu sine însuși); **autocontrolul și autoraportul**, care reprezintă un mecanism de autoreglare ce presupune un control asupra conduitei și a trăirilor proprii, corelat cu aprecierile efectuate în conformitate cu obiectivele fixate, ceea ce facilitează evidența sistematică a acțiunilor realizate; **autoconvingerea și autocomanda**, care constă în precizarea, selectarea și formularea deciziilor și ordinilor privind propria persoană și comportamentul acesteia; **autoaprecierea**, care rezidă în capacitatea de apreciere a calităților și defectelor privite și percepute obiectiv; **autosugestia** reprezintă auto/influența exercitată prin intermediul limbajului/cuvântului asupra voinței sale [38, p. 215]. Cu certitudine că analiza detaliată a acestor elemente permite să conștientizăm complexitatea și esența procesuală a autoeducației.

Cercetătorii din domeniul științelor educației [2; 8; 13; 29; 47; 90; 99; 158 etc.], consideră că structura autoeducației conține un șir de elemente comune, aproape identice, cu structura acțiunii educaționale. Diferența specifică provine numai din poziția diferită a *obiectului educației*, care în cazul *autoeducației* devine subiect al propriei sale activități de formare-dezvoltare a personalității, respectiv *subiect al procesului de autoformare-autodezvoltare a personalității*.

Schimbarea calitativă este marcată la nivelul structurii acțiunii educative prin conexiunea inversă internă realizată, care probează și consolidează tot mai mult capacitatea de autoevaluare a rezultatelor și de autocunoaștere a resurselor propriei personalități și activități realizate de obiectul educației (în calea transformării sale în subiect).

Prin interiorizarea deplină a acțiunii educative eficiente, această capacitate poate evolua în direcția autoproiectării pedagogice a unor mesaje educaționale orientate spre auto/formare – auto/dezvoltare permanentă a obiectului educației. Este momentul în care obiectul educației devine efectiv subiect al educației, adică actor al propriei formări.

Conținutul autoeducației reflectă raporturile dintre activitatea de formare – dezvoltare și activitatea de autoformare-autodezvoltare a personalității umane, raporturi mediate calitativ prin

intermediul *educației permanente*. Astfel, *a educa în perspectiva educației permanente înseamnă, în esență, a determina un autentic proces de autoeducație* [122, p.40].

Raportul educație – autoeducație construiește practic un nou echilibru între factorii externi și factorii interni ai activității de formare-dezvoltare a personalității, factori situați pe o linie de evoluție ascendentă. Astfel, educația, aflată inițial alături de *mediu* în ipostaza unui factor extern, devine treptat, prin intermediul educației permanente și a autoeducației, un factor intern stabil, care reflectă, la nivel funcțional și structural, capacitatea intrinsecă și motivația personalității umane de autoperfecționare continuă a felului său de a fi, a activității sale individuale și sociale, a posibilităților sale psihofizice.

Educația asigură, la acest nivel atingerea scopului pedagogic fundamental al organizației școlare moderne și postmoderne: *a face din obiectul educației subiectul propriei sale educații, din omul care capătă educație, în omul care se educă pe sine însuși* [53, p. 220].

Conținutul autoeducației poate fi analizat din perspectiva procesului de dezvoltare a personalității în diferite etape ale vieții, susțin mai mulți cercetători din domeniul științelor educației [3; 7; 8; 13; 23; 29 etc.]. În acest context, autoeducația, în calitatea sa de *activitate desfășurată în scopul perfecționării propriei personalități*, are simultan:

- un caracter subiectiv, reprezentând un produs al educației superior proiectată, organizată, coordonată și autoperfecționată;
- un caracter autoreglator, reprezentând saltul funcțional de la conexiunea inversă externă (subiect - obiect), la conexiunea inversă internă (subiect-subiect);
- un caracter corelativ, reprezentând legătura structurală existența între autoinstruire – autoinstruire permanentă – autoeducație – autoeducație permanentă;
- un caracter procesual, reprezentând linia de continuitate dintre etapa autoeducației potențiale și etapa autoeducației reale și sistematice, posibilă după dobândirea *conștiinței de sine*, în jurul vârstei de 15-16 ani [7, p. 23].

Aderăm la această viziune, însă ținem să dezvoltăm ideea lui Barna A., completând-o cu încă un aspect. Conținutul autoeducației poate și trebuie să fie abordat și analizat dintr-o perspectivă generală a dezvoltării personalității, începând cu 6-7 ani, orientată eficient la vârsta școlară mică și preadolescență, centrată pe formarea integrală la diferite etape ale vieții, dar dintr-o perspectivă concretă, care ține de variate perioade și situații, mai cu seamă, de cele senzitive și cele de criză/situații-limită. Aceste contexte dificile cu care se confruntă omul în viața sa, îi pot afecta existența, însă atunci când dezvoltarea generală și educația au fost calitative, orientându-l spre acțiuni reale de luare a deciziilor, de depășire a problemelor,

provocându-l spre autoperfecționare și autoeducație, putem fi siguri că persoana se autoactualizează, deci și se adaptează, integrează cu succes în socium.

Cercetătorii din domeniul vizat [3; 7; 14; 44; 45; 122 etc.] consideră că teoria și metodologia autoeducației avansează *un model filosofic al educației*, axat pe reflecție și *un model economic*, bazat pe folosirea cu maximă eficiență a timpului educației și existenței omului. Aceste modele influențează dezvoltarea omului la nivelul sistemului educațional (școlar, extrașcolar, postșcolar). Așadar, Cristea S. evidențiază *patru categorii de metode de cultivare a autoeducației*:

- metode de autocontrol: autoobservație, autoanaliză, introspecție;
- metode de autostimulare: autoconvingerea, autocomanda, autocritica, autosugestia, comunicarea prin interacțiune, exemplul, jocul individual și colectiv, autoexersarea;
- metode de autoconstrângere: autodezaprobarea, autocunoașterea, autorenunțarea și autorespingerea;
- metode de stimulare a creativității: strategii creative de tip didactic, lectura – scrierea creativă, asocierea de idei, planul rezumativ, autoevaluarea, autoaprobarea și autoavertismul [38, p. 217-218].

Întrucât, avem ca scop fundamentarea teoretico-aplicativă a autoeducației școlarului mic în contextul consilierii psihopedagogice a familiei, ținem să reactualizăm aspectul și modelul psihopedagogic de abordare a dezvoltării personalității umane, ce include două dimensiuni, cea psihologică și cea pedagogică de realizare a educației, studiul și analiza literaturii de specialitate [2; 3; 7; 14; 38; 66; 122 etc.] a permis avansarea următoarei taxonomii a strategiilor angajate în autoformarea – autodezvoltarea personalității:

- *metode și procedee de stimulare a proceselor intelectuale* (integrate pedagogic la nivel de: autoobservare, autoanaliză, reflecție personală, autoconvingere, autosugestie);
- *metode și procedee de stimulare a proceselor afective* (integrate pedagogic la nivel de autostimulare, autocondamnare, autodepășire etc.);
- *metode și procedee de stimulare a proceselor moral-volitive* (integrare pedagogică la nivel de autointeriorizare, autocomandare, autoapreciere, autocritică, autoaprobare).

Aici, iarăși revenim cu o completare ce ține de *metodele și procedeele de stimulare a proceselor și a condiției moral-volitive și psihofizice*, integrate pedagogic la nivel de: autoraportare, autoexersare, autorenunțare, autodepășire și autodezvoltare a calităților morale și fizice, inclusiv și a învățării, exersării și urmăririi modului sănătos și demn de viață [44, p. 204].

Problematica autoeducației abordată în condițiile societății contemporane/postmodene, angajează noi reconsiderări conceptuale și metodologice:

- clarificarea raportului dintre *heteroeducație* (educația prin alții) și *autoeducație* (educația prin sine) în termeni de interacțiune și educație eficientă, bazată pe autocunoaștere și autoevaluare, care, în fond, reprezintă premisa autoeducației.

- eliminarea polarităților exclusiviste între *heteroeducație* și *autoeducație* sau absolutiste prin *ruperea educației de autoeducație* sau, din contra, considerarea educației doar ca autoeducație, ceea ce, de fapt, reprezintă o altă condiție importantă a autoeducației;

- conștientizarea importanței scopurilor vitale și a *idealului de viață* pentru declanșarea și desfășurarea corectă a procesului de autoeducație [Ibidem].

Autoeducația, ca împlinire culturală și morală de sine a omului ca ființă liberă și creatoare, animată de adevăr, de luciditate și curaj, de bine și frumos, plasează omul în fața uneia dintre cele mai răscolitoare necesități spirituale: *să aibă conștiința că îi lipsește ceva, pentru ca să caute a depăși starea de fapt* [23].

Cercetătorii din domeniul științelor educației [17; 37; 76; 89 etc.] consideră că civilizația secolului XXI a afectat natura umană, relația dintre oameni, echilibrul între creațiile și valorile materiale și cele spirituale, ceea ce înseamnă ca problematica autoeducației ca împlinire de sine nu poate fi privită în afara moralei, culturii, istoriei, ea necesită o analiză ca realitate concretă a omului, ca trăsătura fundamentală a structurii personalității lui, inclusiv ca factor de transformare în afara subiectivizării individului în subiect/actor al propriei formări. Spre exemplu sunt alarmante pentru destinul omului, pentru sănătatea mintală și echilibrul lui psihic; pentru revitalizarea mediului și a societății:

- utilizarea în exces sau greșită, cu scop numai de profit economic al științei, tehnologiilor informaționale și a tehnicii;
- poluarea în proporții enorme a mediului de existență al omenirii;
- nerespectarea suveranității statelor, a drepturilor omului; pretențiile teritoriale neargumentate și tragediile pe care deseori le generează terorismul și exportul de valori democratice (fără a lua în vedere specificul culturii, dorințele oamenilor etc.) [17; 37 etc.].

Un aspect foarte important al autoeducației sunt dimensiunile autoeducației ca realizare de sine a omului. Într-un sens general acestea sunt dimensiunea individuală și dimensiunea socială. Dimensiunea individuală constă în realizarea de sine a persoanei, ce se prezintă ca acțiune de dezvoltare a potențialului creativ și al capacității omului pentru autodepășire în baza unui scop de viață, care ar îmbina *binele individual* cu *binele colectiv*. În această privință, autoeducația se află în raport direct cu înțelegerea persoanei pe sine ca actor al autoactualizării/

actualizării de sine, proces care se desfășoară în activitate și în conformitate cu propria natură, cu mediul cultural și educația primită.

Întrucât autoactualizarea se prezintă ca trebuință vitală *de a deveni tot mai mult și mai mult ceea ce ești, de a deveni orice de ce ești capabil să devii* [74], noi considerăm că în *dimensiunea socială a autoeducației*, realizarea de sine a omului între oameni, vizează integrarea în valorile unui sistem social concret și adaptarea la exigențele comportamentale ce decurg din acestea. În acest sens, important este să conștientizăm faptul că ambele dimensiuni ale autoeducației (individuală și socială) au importanță majoră pentru formarea personalității umane și desigur că a realizării de sine. Acestui aspect Cucoș C. [39] îi atribuie câteva repere axiologice, care deschid calea identificării unor componente importante ale mecanismului realizării de sine a omului:

- un scop, un sens al vieții (să fii tu însuși, creându-ți un univers valoric);
- un plan al realizării și re/creării de sine;
- un model de personalitate dintr-o multiplicare pozitivă a calităților personalității;
- o maniera statornica de realizare, nu prin conjunctură, ci prin muncă și competență.

Deoarece, autoeducația reprezintă un proces de autorealizare, vom preciza *componentele de bază* ale acestuia. În acest context, Cuznețov Larisa, menționează că în autoeducația persoanei sunt foarte importante *sentimentele și aspirațiile morale*, fiindcă ele reprezintă filtrul prin care individul se percepe, se analizează și se auto/actualizează, care facilitează acțiunea permanentă de autocunoaștere și autoperfecționare [44, p.26].

Cercetătorii din domeniul științelor educației [3; 7; 14; 44; 122 etc.], delimitează și explică câteva componente esențiale ale procesului realizării de sine prin autoeducație: *auto/învățarea valorilor culturii, legăturile cu semenii, auto/perfecționarea profesională, auto/modelarea comportamentului, auto/perfecționarea spirituală*.

Astfel, componentele intrinseci ale existenței umane și ale autoeducației includ *realizarea de sine* în firescul aspect al dezvoltării personalității omului: să înveți să trăiești creativ și cu inventivitate în armonia valorilor. Prin această linie de comportament omul se afirmă intelectual și volitiv, prin a acționa la maximum și a face ceea ce și-a planificat [Ibidem].

În continuare, în acest context, este oportun să analizăm *componentele realizării de sine*.

Auto/învățarea valorilor culturii reprezintă rezultatul educației și instruirii individului, implicit acțiunile de învățare independentă în cadrul social al valorilor. Evident că trebuința de cultură se poate asocia cu mediul familial, cel școlar și, în general, mediul social, cu rezultatele pozitive de comportare familială, școlară și socială.

O altă componentă, indisolubil legată de prima, este cea morala. Autoeducația trebuie abordată ca acțiune pentru sine și pentru societate. Este o componentă de o deosebită importanță pentru că deține o *psihologie morală* orientată spre conduita, a cărei indicator principal, este calitatea conștiinței de sine a celui educat. În acest sens, realizarea sau împlinirea de sine în procesul educației/învățării sau muncii este un proces de valorificare a calităților individualității (conștiinciozitate, aptitudini, talent etc.). În scopul inițierii și ghidării continue a autoeducației este necesar ca familia, școala, comunitatea, prin mediul de socializare și formare a personalității, este obligată să cunoască și să valorifice sistematic și eficient principiile, strategiile, mijloacele și metodele educației integrale/armonioase. Educația familială precede educației copilului în instituția preșcolară și clasele primare. De atât este foarte importantă colaborarea/parteneriatul educativ familie – elev – școală. Pentru sprijinirea autoeducației elevilor în cadrul valorificării capacităților de învățare a acestora, este benefică recurgerea la diferențierea și individualizarea activității de învățare, atât în ceea ce privește conținuturile ei, cât și în privința aplicării strategiilor și manierei de îndrumare și realizare a procesului educațional [61].

Valorificarea componentei *legătura cu semenii* în autoeducație, mai cu seamă a elevilor, este foarte importantă și începe de la modelele de relaționare familială cu părinții, frații etc.

Procesul construcției de sine nu este autonom de relațiile umane, în general, și de relația interpersonală cu semenii, în special; de influențarea intelectuală și afectivă a mediului apropiat copilului. Analiza teoriilor personalității arată că relația interpersonală este de natura psihologică și socioculturală, sursele ei fiind apropierea, asemănarea, atracția psihofizică și reciprocitatea exprimărilor prin imitare sau modelare, în sens de *copiere* a atitudinilor și valorilor, a comportamentelor altora, prin conformarea la anumite valori și norme sociale.

Psihologii [36; 52; 58; 59; 60; 74; 83; 95 etc.] susțin că această relație este inseparabilă de explicarea organizării comportamentului uman în sensul orientării lui către un scop și de formare-dezvoltare a structurii integre a trăsăturilor, în sensul stabilității și armonizării personalității. La fel, legătura cu semenii este determinată de timp și situațiile particulare concrete de viață. Omul este o ființă care nu trăiește izolat decât în situațiile limită. Singurătatea, izolarea sunt moduri deficitare de existența umană.

În consens cu celelalte componente vine și *esența socială a autoeducației*. Ca forță motrică a dezvoltării psihicului uman, autoeducația propulsează individul spre o etapă superioară într-o interacțiune cu lumea înconjurătoare, spre o nouă treaptă în procesul devenirii sale. Autoeducându-se individul își deschide noi posibilități de acțiune asupra lumii înconjurătoare, precum și de autocunoaștere. Prin transformarea lumii sale interne (atitudini, idealuri, motivații,

aspirații etc.), ființa umană devine capabilă de a-și modifica și amplifica cerințele față de lumea externă, de a influența chiar și caracterul relațiilor sale cu lumea. Preocupându-se de autoeducație, omul urmărește atât scopuri sociale, cât și individuale, se afirmă nu numai pentru sine, ci și pentru societate. Omul folosește condițiile create de societate pentru a se perfecționa, și totodată, devine astfel mai util familiei, cadrului școlar, apoi celui profesional și societății.

Sociologii [53; 75; 120; 130 etc.] susțin că omul este cu atât mai om cu cât este mai implicat în viața socială, este mai deschis spre colectivitate, cu cât oferă și primește mai mult, cu cât este subiectul mai multor acțiuni și relații sociale, cu cât asimilează și însușește mai mult din tezaurul cultural al societății prin educație și autoeducație.

Arta autoeducației nu se însușește de unul singur, viața în colectiv, relațiile/exemplele interumane oferă modele și prilejuri de ajutor reciproc, de control și stimulare. Este și motivul pentru care deseori medicii recomandă în cazul unor maladii, crearea unor grupuri de susținere din persoane care urmăresc același scop (să slăbească, să nu fumeze, să nu folosească alcool, droguri etc.).

Influența reciprocă a prietenilor, a membrilor microgrupurilor și colectivului joacă un rol important în autoeducație. Delbruk M. remarcă pe bună dreptate: s-a scris de atâtea ori și atât de mult despre prietenie, dar nu cred să fi stabilit îndeajuns faptul că unele trăsături intelectuale, morale sau de voință ale prietenilor apropiați, a oamenilor de care te simți legat prin mii de fire, se înscriu în structura personalității tale [Apud].

În concluzie, tendința spre autoperfecționare este strâns legată de nivelul dezvoltării intelectuale și morale a individului, de gradul de instruire, cultura acestuia și calificarea profesională și, îndeosebi, depinde de caracterul relațiilor sale cu mediul socio-cultural.

Este cunoscut faptul că subiecții care neagă influența sociumului, a colectivului asupra autoeducației, fie că fac parte din categoria celor introvertiți, izolați social, fie că sunt integrați în colective organizate insuficient, fie că nu conștientizează influența exercitată asupra lor de colectiv, cum este cazul elevilor de vârstă școlară mică și cel al preadolescenților.

Fără a minimaliza rolul unor factori importanți ca: pedagogii, personalitățile cultural-științifice remarcabile, colegii, prietenii etc., cercetătorii [3; 7; 14; 16; 44; 122 etc.] au constatat că influența cea mai profundă asupra auto/formării persoanei se exercită din și prin zona cea mai apropiată a mediului social, care pentru copil reprezintă familia, colectivul clasei; pentru studenți grupa/anul de studii; iar pentru angajați – formația/colectivul de muncă, familia rămânând destul de importantă pe parcursul vieții.

Influența mai pronunțată a colectivului de muncă se explică atât prin timpul mai îndelungat consumat în cadrul acestuia, cât, mai ales, și prin rolul formativ deosebit al muncii, care are un caracter social mai pronunțat decât activitatea de învățare [7, p.57].

Adolescenții și tinerii, persoanele adulte, pasionate cu adevărat de autoeducație, doritori a-și extinde orizontul de cunoștințe, cultură, reușesc să învingă influența nefastă a celor persoane care nu manifestă interes pentru autoperfecționare sau sunt chiar persoane cu comportamente indezirabile.

Influența familiei, a colectivului școlar asupra preocupărilor autoformative vizează mai multe direcții, atât din punct de vedere al conținutului autoeducației (îmbogățirea cunoștințelor, formarea unor calități și trăsături de voință și caracter, înlăturarea deprinderilor și obișnuințelor negative), cât și sub aspectul importanței personale și sociale de formulare și atingere a scopului și obiectivelor proiectate.

Totodată, colectivul de elevi, apoi cel de muncă au un rol deosebit în stimularea preocupărilor autoformative a tinerilor și nu trebuie neglijat faptul că procesul de autoeducație ține de îndeplinirea unor obligațiuni, rămânând o problemă delicată și complicată. Orice intervenție din partea adulților lipsite de tact, de înțelegere și chiar de delicatețe poate aduce daune, cu greu reparabile, acțiunii de autoformare a elevilor.

În baza accepțiunilor studiate și analizate putem conchide că autoeducația reprezintă o modalitate de realizare a educației de sine și de autoperfecționare continuă. Autoeducația este un produs și un proces al educației eficiente, care include un ansamblu de acțiuni cu caracter de autoanaliză, autorealizare, autoevaluare și autoperfecționare continuă.

Întrucât, înțelegerea completă a noțiunii de autoeducație nu este posibilă fără analiza celor două concepte importante de *educație* și *educație permanentă*, ne vom opri succint la acestea și corelația lor cu autoeducația persoanei. Formarea și desăvârșirea personalității umane este un proces lung și complex în care cerințele exterioare exercitate de factorii educaționali (familia, școala, societatea) și cele interioare se îmbină în mod permanent, schimbându-și pozițiile în funcție de stadiul dezvoltării. Dacă în primii ani ai existenței individului are loc o dezvoltare situațională, atunci când personalitatea se formează sub influența modelelor și valorilor umane, situațiile concrete, imitația și influențele exterioare au un rol hotărâtor. Pe măsura îmbogățirii experienței, a creșterii și dezvoltării fizice și psihice, comportarea copilului este determinată tot mai mult de cerințele interne [7, p. 32], care devin mobiluri interne de comportare.

Determinarea comportării din interior nu se echivalează cu minimalizarea importanței influențelor exterioare ale mediului și ale educației. În acest aspect devine oportun să amintim de

un anumit nivel de maturitate a persoanei, care o determină să analizeze și să soluționeze problemele apărute de pe anumite poziții, din punct de vedere al normelor și principiilor moralei interiorizate în procesul educației. Așadar, preponderente rămân întotdeauna cerințele externe, deoarece și cerințele interne sunt în ultima instanță, rezultatul influențelor externe, care au parvenit din partea mediului și educației. Autoperfecționându-se într-o anumită direcție, individul uman nu se formează absolut singur, nu face altceva decât să se încadreze în ansamblul influențelor externe [Ibidem]. În acest sens, anume autoeducația face ca cerințele societății să fie interiorizate devenind cerințe proprii, deci, devin cerințe interne.

În finalul subcapitolului să analizăm dinamica raporturilor între educație și autoeducație. Așadar, la început individul a obținut cunoștințe elementare prin intermediul educației, iar în procesul dezvoltării-formării personalității *are loc întrepătrunderea influențelor externe cu cele interne, între educație și autoeducație*. Evident că educația la început prevalează, apoi treptat aceasta (cu condiția unei educații eficiente) devine interconexă cu autoeducația. Evoluția raportului între educație și autoeducație pe parcursul dezvoltării personalității umane a fost prezentată de cercetătorul Barna A. sub forma unei scheme speciale (Figura 1.2).

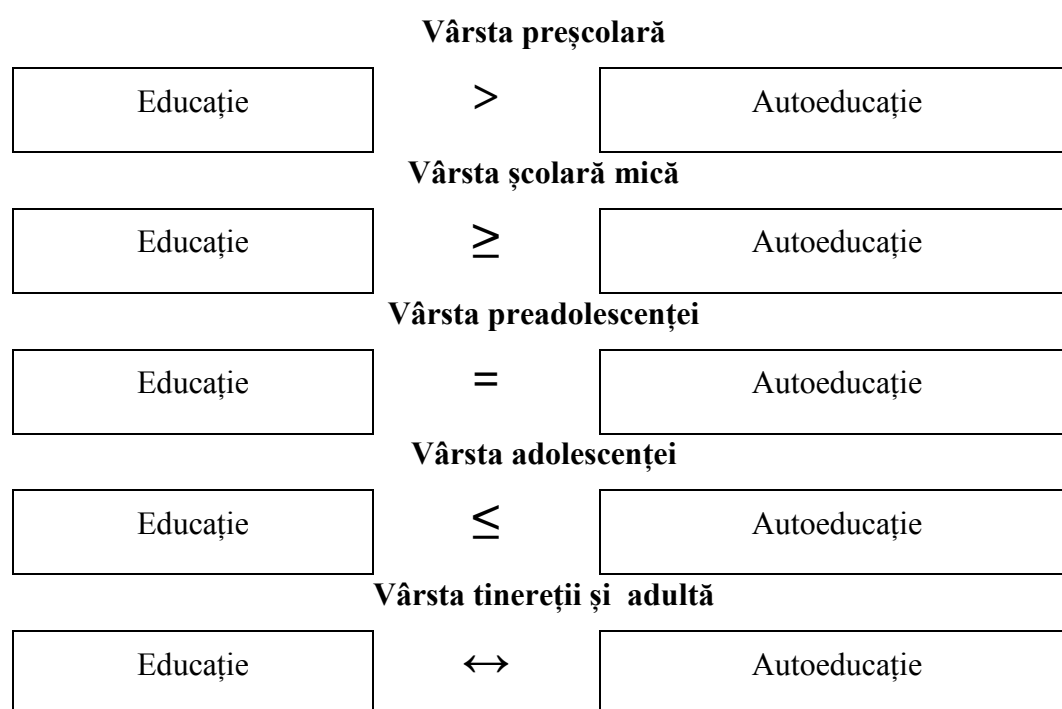

Fig. 1.2. Dinamica raporturilor între educație și autoeducație la diferite vârste
[7, p. 33]

Cu siguranță că educația care urmărește scopul dezvoltării-formării personalității umane, apare prima în ordine istorică, ea creează condițiile esențiale (motivație, capacități, deprinderi, tehnici de muncă intelectuală etc.) pentru apariția și dezvoltarea autoeducației. Autoeducația, în

așa mod, este un rezultat, o continuare și o desăvârșire a educației. Apoi, prin intermediul autoeducației, educația devine permanentă. Pregătind apariția și dirijând autoeducația, educația își pregătește, de fapt, propria devenire calitativă ca educație permanentă [122; 7]. Astfel, educația permanentă reprezintă o strategie de adaptare, restructurare sau perfecționare a pregătirii profesionale [7, p. 33].

În acest context, studiul literaturii consacrate [3; 7; 14; 44; 122 etc.] ne-a permis să stabilim că vârsta școlară mică este importantă, deoarece ea reprezintă trambulina, adică, etapa de pregătire și inițiere în procesul autoeducației, care va continua în preadolescență, adolescență și se va aprofunda în maturitate. Iată de ce este necesar să stabilim fundamentele teoretico-aplicative a autoeducației școlarului mic. De eficiența cunoașterii și valorificării acestora în procesul educației școlarului mic va depinde calitatea autoeducației inițiate la această etapă și continuate în preadolescență și adolescență.

1.2. Evoluția abordărilor teoretice privind educația și autoeducația

Geneza și constituirea autoeducației ca fenomen sociouman și concept pedagogic diferă. Pentru a urmări evoluția autoeducației am decis să pornim de la etapele istorice de constituire a pedagogiei ca știință și al educației ca obiect de studiu al acesteia. Cercetătorii din domeniul științelor educației disting două *etape mari*:

- etapa reflectării educației în conștiința comună a oamenilor;
- etapa reflectării teoretice a fenomenului educațional.

Evident că prima etapă corespunde în linii generale comunei primitive, care se caracterizează prin faptul că fenomenul educațional era inclus în activitatea și procesul muncii. În acest caz putem doar presupune că dacă educația se realiza în procesul muncii, atunci autoeducația ca fenomen uman a avut aceeași soartă. Treptat, însă, acestea se delimitează și educația, începe a dobândi un șir de caracteristici speciale, reflectându-se în conștiința oamenilor sub formă de reprezentări, idei izolate, sporadice, ocazionale, constituie în mod empiric în procesul activității practice nemijlocite. Cunoștințele și ideile se transmiteau în mod oral de la o generație la alta sub formă de sfaturi, îndemnuri, povești, reguli de comportare etc. Toate acestea la un loc formează ceea ce se înțelege prin *folclor pedagogic* și reprezintă o parte din conștiința socială comună a acestei comunități umane [84, p. 46].

Cu siguranță că dacă ideea educației capătă tot mai mulți adepți, iar fenomenul social vizat, manifestă vivacitate, ceea ce o demonstau ritualurile străvechi (inițiatii) de controlare a maturității tinerilor și pregătirea lor pentru muncă, viață și continuarea speciei umane, putem presupune că efortul depus de aceștia era diferit și desigur că putea fi perfecționat cu timpul.

Istoria culturii civilizației și antropologia demonstrează că la toate popoarele și în toate timpurile au existat anumite cerințe la care trebuiau să corespundă tinerii pentru a fi incluși în viața generațiilor mature [45, p. 26-27]. Plecând de la aspectul pe care biologii îl numesc ca *fire umană* și cerințele, care tot mai mult se complicau odată cu evoluția societății, putem afirma cu siguranță că autoeducația ca fenomen social a apărut cu mult înainte de apariția, explicarea și fundamentarea conceptului nominalizat.

Dacă analizăm *etapa reflectării teoretice a fenomenului educațional*, care conține câteva subetape/faze, inclusiv cea *filosofică*, în care marii filosofi au ocupat și rolul de teoreticieni ai fenomenului educației (ideile pedagogice fiind o parte inseparabilă a sistemului lor filosofic).

Educația ca fenomen social important, figura în ideile și operele mai multor filosofi, ca de exemplu la cei mai de seamă reprezentanți ai acestei perioade, la Heraclit (530-470 î.e.n.), Socrate (469-399 î.e.n.), Democrit (460-370 î.e.n.), Platon (427-347 î.e.n.), Aristotel (384-322 î.e.n.) și reprezentanții filosofiei scolastice din Evul Mediu [84, p.47]. Noi, însă, considerăm oportun să plasăm accentul pe premisele autoeducației. Îndemnul lui Socrate *cunoaște-te pe tine însuși*, dialogurile cu tineretul, interogațiile și *ironia socratică*, care îndemneau oamenii spre reflecție, cunoaștere și modelare de sine, poate fi asociat cu un proces de perfecționare și autoeducație. Cu certitudine că din opera lui Platon, axată pe teoria raționalistă despre cunoaștere, teoria morală a salvării și lucrările lui Aristotel, care conțineau anumite idei despre educație, logică, teoria cunoașterii (Larousse, p. 282-283), putem desprinde anumite aspecte de autoperfecționare, dar conceptul de autoeducație, totuși, nu-l întâlnim încă.

Cât privește *subetapa/ faza marilor sisteme pedagogice / faza pedagogiei moderne* se caracterizează prin delimitarea pedagogiei de filozofie. Teoretizarea fenomenului educațional devine o preocupare dominantă a unor mari personalități, ia naștere sistemul pedagogic a lui Jan Amos Comenius (1592-1670). Conceptele adoptate în această perioadă erau rezultatul generalizării experienței sau al deducției logice [84, p. 48-49]. Studiul operelor lui Comenius J.A., Pestalozzi J. M. (1746-1827), a lui Herbart I.Fr. (1776-1841), Ушинский К.Д. (1824-1870) și ale altor renumiți pedagogi din această perioadă, permite să stabilim multe idei valoroase cu privire la etică, educație, la ideea conformării acesteia cu natura omului etc. Chiar la J. A. Comenius, întemeietorul pedagogiei, aflăm ideea unei educații și autoperfecționării pe parcursul întregii vieți umane, formulată succint, dar convingător: *Tota vita schola est* (ce anticipează, de fapt, cu patru secole principiul educației permanente).

Următoarea *subetapă / faza psihologizării și sociologizării educației* (sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea) ne apropie tot mai mult de esența educației, abordată din perspectiva teoriilor sociologice (Kerschensteiner G., Durkheim E., Gusti D.; Stoian S.,

Bârsăneascu Ș. etc.) și din perspectiva teoriilor de orientare psihologistă, individualistă (Binet A.; Meumann E.; Lay W.A., Dewey J., Montessori M., Key E. etc.).

În special, ideile elaborate în cadrul acestor orientări constituie, după expresia lui Dewey J. o *revoluție coperniciană* în educație, impunând un tip nou de educație, *cea axată pe copil* în opoziție cu cea care are în centrul său cerințele societății, impuse prin constrângere din exterior de către educator [Ibidem, p.50].

Apoi urmează *subetapa / faza pedagogiei experimentale*, în care putem delimita două momente importante, unul epistemologic și altul aplicativ, ce contribuie la optimizarea tehnicilor de investigare a educației și introducerea noilor descoperiri în perfecționarea procesului instructiv-educativ. Următoarea *subetapă / fază*, denumită cea de *abordare interdisciplinară a educației*, care vertiginos s-a început a manifesta în a doua jumătate a secolului trecut și se caracterizează prin depășirea hotarelor, eliminarea cadrelor rigide și transferul rezultatelor cercetării de la o disciplină la alta; efectuarea sintezelor noi, mai superioare cu privire la educație și rezultatul/produsul ei final – personalitatea integrală în devenire.

Am efectuat acest mic excurs în istoria dezvoltării pedagogiei, obiectul de studiu al căreia este educația, în scopul conturării traseului dezvoltării și completării conceptului dat, fiindcă autoeducația omului *merge* alături de educația lui, reprezentând rezultatul acesteia, dar și un element constitutiv al ei. Despre autoeducație foarte clar scrie filosoful german Kant Im., care afirmă că îndărătul educației se ascunde mare mister al perfecționării naturii umane. Evident că tot despre un aspect al autoeducației vorbește filosoful când militează pentru eliberarea rațiunii de sub tutela obscurantismului, pentru eliberarea omului și considerarea lui ca scop în sine. Educația este o coordonată a existenței umane, care nu a ajuns la gradul de perfecțiune umană pentru a-și da roadele, de aceea se impune continua ei perfecționare în decursul timpului [69, p.20-21]. Orice acțiune sau influență educativă parvenită din exterior / de la educator, este, de fapt, percepută, recepționată și prelucrată de individ autonom. Acest aspect este susținut de către Planchard E. [96, p. 34-35] prin cunoscuta afirmație că *a educa, în sensul etimologic, înseamnă a conduce individul de la o stare la alta, a modifica într-un anumit sens pe acela care este supus educației*. Acest aspect, noi, desigur că îl acceptăm, dar ținem să precizăm că o simplă observație asupra procesului educativ permite să stabilim multe elemente de autoeducație (chiar începând cu 4-6 ani).

Termenul *educație* apare după 1549 (în locul celui de *institutio*) și începe a fi activ utilizat în literatura consacrată. Cât privește termenul, inclusiv conceptul de *autoeducație*, este remarcat în lucrarea fundamentală *La Grande Encyclopédie* (volum XV, p. 582), fiind explicat

ca finalitate a educației astfel: *a învăța omul să se educe singur, după ce alții vor înceta să-l crească. Orice bun educator aspiră să devină inutil.*

Pe larg a început să fie valorificat conceptul de autoeducație după anii 1970. În Raportul UNESCO „A învăța să fii” se menționează că școala vieții va trebui să facă din obiectul educației subiectul propriei sale educații: *din omul care capătă educație, în omul care se educă el însuși; din educația celui alt, educația lui însuși.* Această schimbare fundamentală, care este o muncă permanentă a omului asupra lui însuși este cea mai dificilă problemă care se înaintază ca obiectiv major învățământului pentru viitoarele decenii ale revoluției științifice și tehnice [167, p. 220].

Continuăm analiza evoluției abordărilor teoretice privind educația și autoeducația. Așadar, integrarea socială a personalității este construită din două procese indisolubil legate între ele: a) influența mediului social, a societății în întregime cu întregul său mod de viață socială asupra personalității și b) includerea nemijlocită a personalității în viața socială, în sistemul de activități și raporturi sau relații sociale, în cadrul cărora aceasta influențează, în mod activ, asupra mediului social prin intermediul activității și conduitei sale, perfecționându-se pentru a corespunde exigențelor socio-umanului [Ibidem].

Omul nu numai însușește experiența socială, dar transformă cele însușite în anumite valori personale: opinii, interese, convingeri, necesități, idealuri. Personalitatea schimbă, transformă într-un anumit mod mediul social. O astfel de abordare a educației permite să evidențiem raportul dintre educație și autoeducație, consideră cercetătorii din domeniul științelor educației [7; 8; 13; 17; 21; 29; 38; 49; 86; 122 etc.].

Interacțiunea personalității cu societatea presupune în mod obligatoriu un schimb mutual permanent: în calitate de subiect al dezvoltării este atât societatea, cât și omul. Prin urmare, omul ca ființă socială se manifestă concomitent în calitate de obiect și subiect al relațiilor sau a raporturilor sociale.

Prima componentă a socializării, însușirea experienței sociale, caracterizează influența mediului social asupra personalității, a doua componentă caracterizează momentul de influențare a omului asupra mediului social prin intermediul activității proprii [109]. Activismul poziției personalității se manifestă prin aceea, că orice influență asupra relațiilor sau raporturilor sociale cer de la personalitate luarea unei decizii de a acționa spre un scop bine stabilit și a constitui o anumită strategie a activității. Reieșind numai din cele expuse mai sus, se poate face concluzia, că relația/ raportul de bază al socializării, inclusiv și al educației este interacțiunea permanentă dintre personalitate și mediul social, care, desigur că, *trage după sine procesul de autoperfecționare prin autoeducație* [7, p.55].

Integrarea socială a personalității este un proces mult mai larg decât educația în sensul larg al cuvântului. Socializarea include în sine influențele a o mulțime de factori spontani, care nemijlocit se reflectă asupra procesului de constituire și autoeducație a personalității cât și influențele factorilor sociali stabili (care pot fi planificate, evaluate și, la necesitate, corectate).

Educația întotdeauna este orientată spre un scop bine determinat, având, în acest caz, un anumit conținut. Prin urmare, educația este un proces mai îngust decât procesul socializării. Educația în sensul larg al cuvântului este constituită ca și socializarea din două procese, indisolubil legate unul de altul. Relația sau raportul esențial al activității educaționale este *influența mediului social asupra personalității și includerea nemijlocită a omului în multitudinea de activități sociale* [59].

Educația în sensul larg al înțelesului reprezintă un proces bilateral și multilateral, orientat spre un scop bine determinat de formare și autoformare a conștiinței ca model al experienței sociale și de formare și autoformare a comportării sociale ca rezultat al încadrării nemijlocite a personalității în viața socială, în multitudinea de activități, relații și atitudini sociale. Această definiție demonstrează prezența conceptului de autoeducație în sfera integrală a noțiunii de educație [36].

O abordare similară, care completează original esența conceptelor investigate o aflăm la Narly C. [78], Găvănescul I. [56] etc.

Astfel Narly C. [78, p.67] menționează că *educația este un fapt social și individual în același timp. Este ceva care se întâmplă în jurul nostru și în același timp se întâmplă cu noi. De la naștere și până la moarte, fiecare dintre noi este spectatorul și actorul acestui fapt*. După cum se poate observa cercetătorul face câteva accente importante, scoțând în evidență aspectul sociocentric, cel antropocentric și esența educației pe întregul parcurs al vieții / educația permanentă. Narly C., considera că *educația este un act complex, în care, fiind dată posibilitatea ei, un om sau un grup de oameni, întreprind asupra altora, cu care împreună alcătuiesc o comunitate cu un înțeles caracteristic, o acțiune de influențare conștientă, deci prin mijloace cât mai adecvate, cu intenția de a desăvârși în ei un anumit ideal* [78, p. 78-79]. Reputatul pedagog subliniază că educația are ca scop formarea personalității, *desăvârșirea omului*. Elementele de bază ale educației, în viziunea pedagogului, sunt finalitățile, mijloacele și posibilitățile acesteia [Ibidem, p.69].

Cercetătorii din sociologia educației, ca de exemplu Barth P. consideră că *educația este perpetuarea societății ... , societatea, fiind definită ca un organism spiritual și un organism de voință*, iar educația este o funcție a societății. În acest sens, savantul conchide că educația depinde de starea societății și de idealurile ei [Apud 78, p. 72-73].

Pedagogul și sociologul francez Durkheim E. definește educația ca acțiune exercitată de generațiile adulte asupra acelor care nu sunt încă mature pentru viața socială. Spre deosebire de Barth P., cercetătorul face accent pe educația formală, ambii, însă, conștientizează importanța finalității/scopului și a mijloacelor educației.

Tot mai aproape de definițiile educației și a autoeducației de astăzi, oferite de pedagogia postmodernă, sunt cele elaborate de Găvănescul I., care scria: *a educa înseamnă a exercita conștient și emoționat, cu plan și cu metodă, o înrâurire asupra omului, în scopul de a forma din el un izvor statornic de fericire și pentru societate, și pentru el însuși* [56, p.131], fericirea nefiind posibilă în afara autoactualizării, deci și a autoeducației persoanei.

Urmărind evoluția definițiilor educației observăm că odată cu reevaluarea epistemologică a domeniului pedagogiei se produc un șir de delimitări comprehensive ale conceptelor de bază. În acest sens nu face excepție nici educația. Important este momentul că marea majoritate a cercetătorilor din domeniul științelor educației [3; 7; 14; 44; 122 etc.] menționează în definițiile educației cele două laturi interne, socializarea și individualizarea, care se află în relații de complementaritate și finalitate/scopul, iar formarea și devenirea pe parcursul vieții, de fapt ne trimite la procesul autoeducației.

Studiul și analiza viziunilor și abordărilor cercetătorilor ruși [134; 135; 136; 144; 152 etc.], la fel a permis să observăm un șir de momente comune și tangențe în ceea ce privește educația și autoeducația, totodată ne-a ajutat să evidențiem o idee importantă ce se referă la conceptele menționate.

Întrucât viața omului reprezintă un sistem de atitudini sau relații sociale: om-societate; om-natură; om-muncă și produsele ei; om - om etc., de aceea educația nu poate fi înțeleasă decât pe o singură cale, pe calea încadrării sau includerii consecutive și concomitente a individului în fiecare din aceste tipuri de relații, care se completează reciproc, formând și consolidând, dar și re/constituind și perfecționând atitudinile persoanei. Bogăția atitudinilor și activităților sociale în cadrul cărora personalitatea trăiește, determină bogăția ei spirituală. Este necesar de înțeles cum omul se încadrează în aceste relații sau raporturi sociale în funcție de vârstă, ce fel de relații și cum ele se intercalează în viața omului, când ele educă și când și în ce mod începe autoeducația. Nivelul de dezvoltare și formare a personalității este determinat de nivelul de dezvoltare a relațiilor și atitudinilor esențiale, dominante din viața ei [155, 156], care, în esență, se transformă și se perfecționează pe parcursul vieții individului.

Modalitățile de includere a omului în sistemul de relații sociale determină orientarea, conținutul și amploarea auto/formării lui ca personalitate. De aceea, procesul formării și autoformării personalității trebuie de analizat în contextul întregului sistem de raporturi sociale și

trebuie de înțeles care atitudini și cum se realizează într-o activitate sau alta. Conform ideilor psihologului rus Мясищев В.Н. [Apud 157], relațiile sociale generează formarea atitudinilor subiective ale personalității, care se manifestă în acțiuni, trăiri, tendințe; în înțelegerea și aprecierea proceselor sociale. Rețeaua de atitudini subiective este determinată de poziția persoanei în dinamică sistemului raporturi/relații sociale. În cadrul vieții la personalitate se formează și se cizelează anumite atitudini subiective către procesele sociale, evenimentele politice, descoperirile din știință, cultură, muncă, învățatură etc. Sistemul de atitudini realizat de către individ în cadrul activității și a contractului social îl reprezintă pe acesta ca subiect social, ca personalitate. Prin intermediul atitudinilor se manifestă motivele, scopurile, idealurile și necesitățile personalității. O importanță considerabilă în educarea și autoeducarea personalității o are acel sistem de raporturi sociale în cadrul cărora omul trăiește și activează. Atitudinile pot fi clasificate diferit în conformitate cu tipul activităților sociale; în funcție de obiectul și educația spre care ele sunt orientate; în funcție de vârstă; în funcție de cultura persoanei și, desigur că în funcție de instruire [Ibidem].

Educația ca proces integral pedagogic include în sine și instruirea. Instruirea s-a evidențiat în interiorul educației în sensul larg al cuvântului ca formă de activitate de sine stătătoare cu legăturile, principiile, conținutul, metodele și formele ei proprii sau specifice de realizare. Deci, instruirea își ia începutul din educație în sensul larg al cuvântului și, corespunzător, instruirea corespunde educației după scop și conținut [37, p. 248-249], dar acestea ambele nu pot exista în afara autoeducației.

Instruirea ca formă specială de activitate reflectă sau include în structura sa și alte forme de activitate socială ca: activitatea de joc, activitatea științifică, de muncă, activitatea centrată pe dezvoltarea estetică, morală, tehnologică, psihofizică etc. Specificul instruirii constă în aceea că ea, în temei, contribuie la însușirea de către generația în creștere a modelelor de experiență socială, proiectate pe niveluri de învățământ și structurate în Curriculum-ul școlar. Numai datorită faptului, că instruirea se intercalează cu alte forme de activități sociale, ea contribuie la includerea omului în viața socială nemijlocită. Iată de ce în cadrul procesului de instruire este necesar de respectat principiile, de folosit metodele, procedeele, strategiile și formele procesului educațional, care nu numai că educă, dar și asigură autoeducația.

Instruirea ca formă de activitate organizată în mod special pune accentul pe prima componentă a procesului de socializare. Modelele de experiență socială însușite de elevi în cadrul instruirii servesc ca bază, ca mijloace orientate pentru învățarea pe parcursul vieții, pentru activitatea ulterioară a personalității, care în mod normal va incita și menține procesul autoeducației.

Pentru a asigura corelația optimă între educație și instruire, autoeducație și autoinstruire este necesar de luat în considerație conținutul, caracterul și orientarea sferei motivaționale a personalității și, în mod deosebit, de ținut cont de vârstă și ierarhia motivelor. Cercetătorii din domeniul științelor educației [2; 8; 15; 16; 20; 33; 66; 81 etc.] consideră că nu-i rațional de supraapreciat în cadrul procesului vizat modalitățile de influență orientate în temei asupra conștiinței copiilor numai prin povestiri, dispute, convorbiri, exemple din realitatea înconjurătoare fără exersarea concretă, fiindcă se formează un dezechilibru între conștiință și comportare, între cuvânt, gând și faptă. Pedagogul practician trebuie să fie ferm convins, că motivele real-existente se formează numai în rezultatul includerii nemijlocite a copilului/elevului în viața socială. Motivele constituie nucleul educațional al personalității. Uneori, practica educațională demonstrează discordanța sau necorespunderea dintre factorii și procesele de influență asupra personalității și încadrarea nemijlocită a ei în experiența de viață socială [86].

O mare parte din lucrările cercetătorilor din domeniul pedagogiei [20; 29; 37; 49; 56 etc.] oferă o viziune amplă cu privire la educație, instruire și autoeducație.

Din cele expuse putem constata, că orice dimensiune/conținut a educației și al autoeducației (intelectuală, morală, psihofizică, tehnologică, estetică etc.) necesită formarea/autoformarea unității dintre conștiință și conduită [44; 45; 84; 96 etc.].

La rândul său, atât instruirea cât și educația, procesul educațional în integritatea sa este orientat spre formarea unei personalități pregătite către viață. Este necesar de format la copil priceperile de a lua de sine stătător decizii; a-și asuma responsabilități; a prevedea rezultatele activității în diverse condiții de viață; a analiza acțiunile și faptele proprii și ale altor oameni de pe poziții axiologice (a valorilor autentice); a-și schimba modul obișnuit de comportare, opinii, atitudini; a-și forma noi modele de activitate pentru noile condiții de viață socială; perceperea de a înțelege în mod real și rațional locul său în viață, necesitatea și importanța autoeducației.

Personalitatea care manifestă astfel de calități, devine pe deplin actor, subiect al procesului educațional și manifestă interes pentru autoeducație [122, p.40]. Așadar, am observat că educația autentică poate fi considerată numai aceea care stimulează continuu autoeducația [8; 29; 13; 158]. Sumarizând putem conchide că noțiunea de autoeducație se consolidează în literatura psihopedagogică abia spre mijlocul secolului XIX. Lucrările mai recente conțin o determinare mai clară și amplă a acestei noțiuni. Unii autori compară autoeducația cu sine statornicia, alții înțeleg prin autoeducație autoreglarea propriei activități, alții abordează amplu autoeducația.

În consens cu cele relatate și completarea lor, venim cu încă câteva abordări a autoeducației. Astfel, Ковалёв А.Г. [149, p.5] oferă următoarea definiție a acestei noțiuni:

autoeducația este o activitate conștientă, planificată și sistematică, desfășurată de ființa umană în scopul formării acelor calități ale personalității, care răspund cerințelor sociale și programului individual de dezvoltare. Autorul include în conținutul noțiunii de autoeducație așa note caracteristice ca caracterul conștient, sistematic și planificat.

Рувинский Л.И. susține, că autoeducația nu întotdeauna se realizează conform unui plan și nu întotdeauna poartă caracter sistematic. Cercetătorul consideră că evidențierea caracterului sistematic și planificat al autoeducației poate duce la concluzia falsă precum că autoeducația nu ar fi accesibilă nici chiar preadolescentului. În viziunea lui Рувинский Л.И., autoeducația este o activitate de sine stătătoare a omului în scopul modificării personalității sale [158].

Comănescu I. [29, p.28-29], consideră că omul poate săvârși acțiuni care ar contribui la autoeducația propriei personalități, fără a-și propune întotdeauna în mod conștient aceasta.

Interesantă și convingătoare este definiția oferită de Кочетов А. Г., care consideră, că autoeducația este o reflectare subiectivă a educației în procesul căreia scopul, obiectivele, funcțiile educației devin scopuri, obiective și funcții ale celui ce se autoeducă [152].

Salade D. [108, p.210] introduce în definiția noțiunii de autoeducație așa note caracteristice ca: scopul propriu, caracterul conștient și organizat al acțiunii, autoaranjarea și efortul orientat spre perfecționarea propriei personalități. Astfel, autorul definește autoeducația ca o activitate conștientă, sistematică și orientată spre atingerea unui scop pe care și-l stabilește fiecare și care pretinde un efort personal.

În contextul analizei corelației educației și autoeducației am stabilit că autoeducația este un proces de autoformare a conștiinței și comportamentului social al personalității, fiind un produs/rezultat al educației eficiente / de calitate.

În esență, educația, cât și autoeducația, se referă la toate aspectele dezvoltării personalității și implică aceleași elemente structurale. Atât actul educativ, cât și cel autoeducativ, este călăuzit de scop, elementul fundamental al acestor procese. În cazul educației el este stabilit de societate, iar în autoeducație el este stabilit de subiectul însuși în acord cu cerințele sociale. Deși, scopul autoeducației se află în concordanță cu scopul educației, realizând scopuri și obiective unice, educația și autoeducația au specificul său, care este determinată de poziția subiectivului în raport cu sine. În cazul educației și în cel al autoeducației este vorba despre acțiuni și influențe exercitate asupra individului, dar recepționarea și prelucrarea lor decurge în mod diferit. În procesul educației aceste influențe vin din exterior, iar în cel al autoeducației sunt produse și aplicate de sine însuși, neexcluzându-se și îmbinarea acestora. Adică, în autoeducație subiectul și obiectul educației se identifică în aceeași persoană.

Autoeducația constituie mai mult sfera interioară, latentă a procesului de formare integrală a personalității. Educația este cu atât mai eficientă cu cât ea generează efecte autoformative, susține Comănescu I. [30, p.38], cu cât reușește să implice în mai mare măsură educatul în propria sa formare.

În concluzie, practic, esența tuturor abordărilor rezidă în ideea conform căreia o educație veritabilă trebuie să aibă ca obiectiv pregătirea procesului autoeducațional. În acest aspect, autoeducația apare ca scop, rezultat și criteriu al educației, astfel, oferind permise pentru procesul de autoeducație, educația își pregătește puntea de trecere a sa în educație pentru schimbare și dezvoltare pe întregul parcurs al vieții [53, p.220].

În raport cu educația pentru schimbare și dezvoltare, autoeducația apare ca nucleul acesteia.

1.3. Impactul autoeducației asupra devenirii personalității

Educația, influențarea, îndrumarea conștientă a informării și formării individului, este eficientă dacă se realizează în perspectiva permanenței, a accesului continuu la instruire și învățare. Educația stimulează preocuparea pentru desăvârșirea de sine, iar autoeducația devine în continuare o condiție a eficienței asimilării și prelucrării informațiilor într-un mod autonom. Prin autoeducație educația devine un proces permanent, creează șansa individului de prevenire a alienării, de compensare a lipsurilor învățării școlare; ale inițierii și progresării profesionale. Anume prin autoeducație, educația permanentă devine o stare de spirit motivată, de trebuința perfecționării [49] și actualizării de sine continuă.

Prin autoeducație omul devine conștient de propriile capacități, aspirații pe care le evaluează în raport cu modelele sociale și cu posibilitățile de exprimare, dobândește conștiința identității de sine în procesul de autocunoaștere. Se caută pe sine, se cunoaște, se identifică și se evaluează. Treptat, prin eforturi sistematice intelectuale și moral-volitive, prinde contur și se consolidează capacitatea și competența de autoperfecționare. Prin autoeducație individul analizează și prelucrează influențele exercitate din exterior, le valorifică, oferind consistență și relevanță universului său de cunoaștere.

Prin autoeducație individul se modelează pe sine în plan cognitiv, afectiv, moral-volitiv, atitudinal, psihofizic, estetic, tehnologic; se construiește pe sine dezvoltându-și calitățile și corectându-și defectele. Prin autoeducație individul poate lupta cu sine, cu gândirea negativă, obstrucționistă, inhibantă; poate lupta cu complexe, cu lipsa de voință, cu afectele demobilizatoare, poate lupta cu obstacolele, cu nereușitele și eșecurile. De el, dar și de

împrejurări depinde verdictul: învins sau învingător. Prin autoeducație individul se șlefuieste pe sine, tinde spre perfecțiune, aspiră și dobândește starea de libertate [72, p.377-378].

Macavei E. consideră importante cinci componente sau direcții ale autoeducației: *cunoașterea de sine, evaluarea de sine, diagnoza și decizia autoformării și transformarea de sine*.

Cunoașterea de sine are ca reper interogațiile: Cine sunt? Ce doresc? Ce vreau? Ce pot? Între ce limite mă desfășor? Ce trebuie să fac? Ce calități și ce defecte am? Modelele comportamentale sunt preluate din viață, din literatură și film sau sunt construcții personale. Acestea constituie cadrul paradigmatic, sistemul de referință al raportării individului la realitate. Cunoașterea de sine este procesul complex, sinuos și nu de puține ori dramatic de *căutare, dezvoltare, descoperire* a propriei persoane. Se *identifică* actele, faptele în care se reflectă modul de a gândi, atitudinile, aspirațiile și dorințele. Se *analizează* faptele, modul în care au fost proiectate și realizate, motivația lor, demersul rațional; se analizează forțele fizice și psihice investite, capacitățile și însușirile psihice. Se *compară* faptele, modul de gândire, atitudinile proprii cu ale altora și cu variate modele. Se *definesc* faptele, modul de gândire și atitudinile, se recunosc ca aparținând individului, sunt acceptate [Ibidem].

Evaluarea de sine este actul apreciativ în raport cu criteriile bine-rău, corect-incorect, eficient-ineficient, acceptat - neacceptat etc. Aprecierea poate fi pozitivă sau negativă. Acțiunea de *critică* dezvoltă lipsurile, neîmplinirile întrucât acestea contravin modelului. Cercetătoarea consideră că critica trebuie să fie constructivă, să ofere soluții de corectare, să re/deschidă piste de acțiune. Faptele, raționamentele, motivele și atitudinile urmează să fie clasificate de persoană. De fapt acestea sunt considerate *premise pentru stabilirea diagnosticului inițial*. Persoana cântărește și analizează posibilitățile, șansele de reușită, obstacolele, felul lor. Se evaluează forțele de acțiune și posibilitățile de reușită. Evaluarea asigură feed-back-ul acțiunii reușite asupra propriei persoane. Așadar, persoana apelează la evaluare în *faza inițială* a activității de autoeducație, pe parcursul acesteia asupra propriei persoane și *la finalul acțiunii* și activității preconizate.

Evaluarea și diagnosticul sunt repere ale *proiectării și programării*, deoarece prin ele se stabilesc liniile strategice și eșalonarea etapelor, a acțiunilor cu termene de scadență [53]. Dezvoltând aceste idei menționăm că evaluarea și diagnosticul sunt importante și în procesul desfășurării acțiunilor/activității de autoeducație [26]. În acest sens putem vorbi de o auto/monitorizare permanentă efectuată de adulți (pentru a urmări și ghida eficient procesul vizat).

Cercetătorii din domeniul științelor educației [8; 20; 26; 37; 38; 39; 45; 56; 61; 72 etc.] consideră că după definitivarea proiectului și a programului se ia *decizia* de acțiune în vederea formării, transformării, corectării de sine. Astfel, decizia trebuie să fie puternic și adecvat motivată, fermă, fără amânări și ezitări, apoi se trece la etapa cea mai grea, a *înfăptuirii*, în sensul *formării și transformării de sine*. Acțiunile îndreptate asupra propriei persoane sunt complexe: automodelare, autoperfecționare, autodezvoltare, autocontrol, autodisciplinare, autoconducere, autocorecție, autoînvinovățire, autopedepășire, autoreglare, autorealizare [72, p.382-383].

În continuare vom analiza acțiunile care participă în autoeducația persoanei. Așadar, *automodelarea* este procesul de șlefuire, uneori reechilibrare a unor trăsături de personalitate. *Autoperfecționarea* este rezultatul exersării modului de gândire; a deprinderilor, atitudinilor, având în vedere modelul la care se aspiră. *Autodezvoltarea* este mobilizarea pentru trecerea la un nivel comportamental superior, spre exemplu: calitatea motivației, calitatea competențelor, valorificarea lor. *Autocontrolul* determină funcționarea frânelor și cenzurilor interioare. Uneori există pericolul ca aceste frâne și cenzuri pot obstructiona inițiativele din considerentul perfecționismului. *Autoorientarea* este necesară pentru a imprima sens și direcție acțiunilor proprii, este temeiul independenței și libertății de alegere, al răspunderii și responsabilității. *Autodisciplinarea* ridică constante dificultăți prin respectarea strictă a normelor și regulilor. Nu este ușor să fii cumpătat, ordonat, să-ți menții sănătatea la un standard optim, să-ți eșalonezi eforturile fizice și intelectuale, să-ți stăpânești forțele mintale și afective. *Autoconducerea* implică stăpânirea de sine și siguranța de sine în realizarea obiectivelor clare și puternic motivate. Conducerea de sine înseamnă răspundere și responsabilitate, ea oferă satisfacția acțiunii independente, în baza liberei alegeri, prin eforturi proprii [89].

Bineînțeles că de multe ori este mai ușor să îndrumi și să conduci pe altul decât pe tine însuși. Eficiența conducerii de sine depinde de înțelepciune, consecvență și fermitate și desigur că de educația primită de persoană, cultura generală a acesteia.

În consens cu acțiunile-elementele de bază ale autoeducației vine și *autodepășirea*, care este perspectiva imediată sau îndepărtată de înaintare, ce asigură ocolirea sau învingerea obstacolelor. Autodepășirea constă în trecerea limitelor sau barierelor impuse și atingerea scopului, iar uneori și obținerea unor rezultate mai mari decât ai proiectat. Autodepășirea este prilejul de a-ți dovedi ție însuși că ai făcut mai mult decât credeai că ești capabil. *Autocorecția* este acțiunea de corectare, îndreptare a lipsurilor și defectelor, este lupta cu deprinderile automatizate greșit, cu atitudinile conservatoare defavorabile realizării de sine, perfecționării de sine. Cunoaștem câte dificultăți întâmpinăm pentru a ne vindeca de invidie, ură, gelozie, pentru a ne depăși dezamăgirile și disperările, pentru a renunța la exces, menționează Macavei E. [72,

p.372]. Autocorecția se soldează cu suportarea restricțiilor și a interdicțiilor, a blamării. Pedepsa administrată sieși trebuie neapărat să ofere șansă corectării, reparării imaginii de sine *șifonate*; reclădirii încrederii în sine, revenirii la încrederea și siguranța de sine. Când o persoană își propune să renunțe complet la un mod de viață defectuos, programul schimbării și transformării de sine este radical, iar rezultatul poate fi *nașterea din nou*, în sens psihosocial laic, în sensul spiritualității creștine. *Autoreglarea* este în permanență practică pentru a aduce corecții (negativă), pentru a completa, adăuga, spori forțele (pozitivă). *Autorealizarea* confirmă atingerea obiectivelor, folosirea șanselor, este mobilul trăirii satisfacțiilor, mulțumirii de sine, sporirii stimei de sine [Ibidem].

Reușita în procesul de autoformare, autotransformare, autoperfecționare depinde de mulți *factori externi* (mediu familial, cel școlar/universitar, de grupul de prieteni și de cel profesional, de contextul social-politic și cultural etc.) și mai cu seamă de *factorii interni* (dezvoltarea inteligenței, a capacităților, aspirațiilor, atitudinilor etc.). Devenirea individului ca personalitate este evaluată de Mărgineanu N. în lucrarea sa „Condiția umană” prin cele trei componente: *nivelul capacităților, nivelul aspirațiilor și nivelul de realizare*. Cercetătorul consideră că coeficientul de personalitate are ca indicatori: gradul de dezvoltare, gradul de integrare și gradul de mobilitate [72, p.375]. Devenirea individului ca personalitate, proces complex, sinuos, dependent de numeroși factori, are ca postulat exprimat sugestiv de Gordon Allport în *Structura și dezvoltarea personalității: fiecare om este ca toți ceilalți, este, ca unii, ca niciunul*. Unicității genetice, biopsihice i se asociază unicitatea destinului realizării și împlinirii, recunoașterii sociale. *Capacitățile biopsihice* (vitalitate, sănătate, senzorialitate, memorie, gândire, imaginație, sentimente și pasiuni, deprinderi și aptitudini, voință) constituie temeiul performanțelor autoformative. Aspirațiile modelează așteptările (expectanța). Punerea în practică a proiectelor, respectarea programelor întocmite și finalizarea lor depind în mare măsură de forța și consistența motivației, de atitudini și voință [47].

Motivația, ansamblul mobilurilor înnăscute și dobândite, conștiente și inconștiente, impulsionează demararea acțiunilor, direcționează activitatea, rezervorul energetic al forțelor fizice, psihice și spirituale. Motivația este implicată în proiectarea activității, în desfășurarea, finalizarea și perfectarea activității prin feed-back, în cazul acesta, al acțiunii de modelare de sine, de perfecționare de sine [48].

Munca cu sine este dificilă și depinde de consistența motivațională, de *optimul motivațional*. Principiul suveran în autoeducație este *ajută-te singur* [78, p.340].

Principala componentă motivațională a educației prin sine însuși o constituie *trebuințele*. Preocuparea pentru formarea și perfecționarea de sine satisface cerințele programate de

trebuințele care au ca obiect conservarea de sine, perfecționarea de sine, stima de sine, prestigiul în grup (recunoașterea și aprecierea de alții). Preocuparea pentru formarea și perfecționarea de sine modelează specificul personal de satisfacere a trebuințelor în general. De satisfacerea *trebuințelor primare* (apărare, hrană, odihnă, sexualitate) depinde echilibrul biopsihic. În procesul autoeducației se conștientizează aceste nevoi, mijloacele de satisfacere în sensul sănătății, vigoriei, forței și echilibrului biopsihic. Se modelează cultural *trebuințele secundare sau psihosociale*: de securitate afectivă (apartenență, adeziune, identificare), de stimă față de alții și față de sine, de prestigiu și considerație, trebuințele de a cunoaște și de a fi informat, trebuințele de perfecționare, desăvârșire, înnoire, schimbare. Trebuințele propulsează și susțin lupta cu sine [74]. Acest aspect necesită o completare esențială care ține de autoactualizarea persoanei. Dacă analizăm detaliat condițiile și specificul autoactualizării, observăm că acest proces are multe tangențe comune cu autoeducația. În acest sens, Maslow A. [74] susține că *autoactualizarea* reprezintă procesul dezvoltării continue a personalității și capacitatea individului de a realiza practic propriile posibilități. Conform teoriilor umaniste ale personalității, principala năzuință a omului o reprezintă autoactualizarea, care presupune scopul final al dezvoltării personalității, obținerea integrității ei în baza conștientizării și diferențierii depline a calităților sale și a corelării lor cu situația reală de viață, menționează cercetătoarea autohtonă Cuznețov Larisa, care investighează de mai mulți ani aspectele autocunoașterii și autoactualizării persoanei în contextul managementului familial și filosofia practică a familiei [44, p. 81-82].

Un alt aspect important ce participă în autoeducație este *afectivitatea*, care constituie rezervorul energetic și sistemul rezonator al personalității. Dispozițiile, emoțiile, sentimentele, pasiunile – toate acestea motivează autoformarea, autocorectarea, autoperfecționarea. Speranța reușitei în lupta cu propriul defect, dorința luptei cu sine pentru corectarea deprinderilor și atitudinilor greșite, încrederea în sine, dezgustul față de faptele reprobabile constituie mobiluri puternice în efortul depus pentru schimbarea de sine. Emoțiile și sentimentele au efect benefic, stimulat, constructiv, ele susțin aspirațiile persoanei atunci când contribuie la consolidarea calităților și necondiționarea defectelor și au efect malefic când obstrucționează reușita în lupta cu obstacolele sau când demobilizează luarea deciziilor și materializarea inițiativelor. Tristețea profundă și prelungită, mânia, ura, invidia, gelozia, dezgustul, indignarea, toate aceste stări au efecte autodistructive și, în cazuri extreme, duc la decizii indezirabile, iar uneori, chiar suicidale. Dorințele de reușită, de triumf, de creare și menținere a prestigiului social susțin performanțele desăvârșirii de sine la cotele posibile, consideră Ceașu V. [19].

Interesele sunt orientări selective și active ale vieții psihice, reprezentând vectorii importanți ai activității, îndeplinind misiunea mobilurilor de autoreglare. Ele motivează acțiunile

datorită stărilor de atracție și atașament, a curiozității și experienței de cunoaștere. În procesul de autoeducație interesul pentru propria persoană, adică interesul de a fi, a deveni, de a se dezvolta, de a se perfecționa reprezintă principalul factor motivațional.

Când interesul pentru propria persoană vizează deteriorarea și agresarea relațiilor cu semenii, acesta capătă conotația imorală a egoismului, a lipsei de scrupule pe care codul și practica vieții morale le condamnă [Ibidem, p.37-43]. În continuare vom analiza succint importanța atitudinilor și a voinței în procesul de autoeducație.

Astfel, *atitudinile* sunt structuri orientativ-reglatorii ale conduitei, ele au un rol decisiv în procesul modelării de sine. Atitudinile pozitive față de propria persoană, față de propria formare și transformare (dragostea de sine, respectul de sine, încrederea în sine) susțin eforturile de autoformare. *Autoexigență* și *autocritica* ca elemente atitudinale au funcții evaluative în reușita luptei cu sine. Optimismul, curajul de angajare și implicare în atingerea scopurilor și în eforturile de a învinge obstacolele susțin și consolidează perseverența luptei și a muncii pentru reușită. Atitudinile negative (neîncrederea în sine, scepticismul, învinovățirea fără putința de redresare) conduc la subminare și descurajare, la anihilarea propriilor forțe, la obstrucționarea exprimării capacităților, la autodistrugere [89].

În ceea ce privește voința, fără ea nu este posibilă viața, activitatea umană, inclusiv efortul de autoeducație. *Voința* reprezintă capacitatea omului de conducere, mobilizare și susținere a forțelor pentru depășirea obstacolelor. Voința este pe drept considerată o trăsătură de fond a personalității. Piaget J. [95] atribuie voinței rolul de *reglaj al reglajelor*. Datorită voinței se formează, se perfecționează și se corectează deprinderile și atitudinile, se țin sub control emoțiile și sentimentele, se asigură evadarea din stări de dezamăgire, disperare; se anulează obsesiile. Voința, cu particularitățile ei: forța, perseverența, stăpânirea de sine, curajul, orientarea de principiu, bărbăția, este solicitată în lupta cu sine pentru autodepășire, pentru autoredresare. Capacitatea de a voi, de a ști ce vrei, mobilizează eforturile pentru reușită, pentru a rezista în fața obstacolelor, a le ocoli sau a le învinge. Lupta cu sine pentru luarea deciziilor, hotărârea de a începe o acțiune, tenacitatea de a o desfășura și perseverența de a o finaliza sunt dovezi ale eficienței competiției cu sine și cu alții [Ibidem]. Dacă corelăm aspectele analizate cu posibilitățile cadrului școlar, a copilului în diferite perioade de viață și a celui familial privind autoeducația, apoi vom reuși să clarificăm specificul autoeducației la vârsta școlară mică.

Odată cu înscrierea copilului la școală, apar o serie de factori noi: învățătura, viața în colectivul clasei, lărgirea și diversificarea relațiilor sociale ș.a., acțiunea cărora poate fi folosită în pregătirea școlarilor pentru autoeducație. Aceluiași scop îi pot servi și preocupările la care sunt antrenați elevii în procesul educației formale, informale (instruirea) și nonformale,

participarea la diferite forme de activități sportive (tenis, gimnastică artistică, atletism ș.a.); artistice (muzică, balet, pictură ș.a.); activități practice desfășurate în cadrul cercurilor din școală sau din afara acesteia. Totul va depinde de colaborarea școlii și familiei în direcția integrării școlare a copilului și a stimulării activității intelectuale [58].

Pe linia pregătirii școlarului mic în vederea autoeducației se impune ca, paralel cu consolidarea deprinderilor existente, să ne preocupăm și de formarea celor specifice muncii intelectuale (de învățare) și exersării eforturilor moral-volitive. Unele dintre acestea sunt similare celor deja amintite (respectarea regimului, păstrarea poziției corecte în bancă și la masa de lucru, menținerea în ordine a obiectelor școlare, finalizarea unui lucru început etc.), putând fi ușor transferate la noua situație. Altele, sunt specifice doar activităților școlare, cum ar fi: pregătirea, înainte de a se apuca de lecții a tot ceea ce este necesar pentru această muncă, astfel încât să nu se mai sustragă de la activitatea dominantă; să-și facă temele la orele stabilite în regim, apoi să învețe; după efectuarea temelor scrise să se controleze, comparând rezultatul cu un model etc. [30]. În acest context ne putem întreba, de ce la vârsta școlară mică este atât de important să plasăm aspectul asupra formării deprinderilor (fie de autoservire, de realizare a temelor, de respectare a regimului etc.). Considerăm că răspunsul este la suprafață: studiul literaturii consacrate și observațiile noastre arată că altfel decât prin formarea-consolidarea deprinderilor, voința la copil/școlarul mic nu poate fi antrenată.

Pentru formarea deprinderilor (fie intelectuale, fie de conduită sau igienice etc.) se recomandă să acționăm la început prin cerințe ferme, prin îndemnuri, prin convingeri și modele comportamentale proprii (familiarizarea copilului cu regulile respective); apoi, treptat, îndemnul, cerința, dispoziția se interiorizează; comanda devine autocomandă; acțiunea efectuată la început cu sprijinul adultului / învățătorului sau al părinților, este apoi executată independent, devenind autoexersare, sarcina executată la îndemnul educatorilor se transformă în autosarcină; controlul se transformă în autocontrol etc. [7, p.20].

Spre deosebire de adulți, la care formarea deprinderilor volitive este legată deseori de învingerea unor mari dificultăți și obstacole legate de înlăturarea unor deprinderi și obișnuințe vechi, la copii, acestea se formează mult mai ușor, cu un efort mai redus, deoarece bagajul negativ de deprinderi nu este mare și încă nu este puternic consolidat. Experiența arată că atunci când sunt ajutați, îndrumați cu tact și răbdare, deprinderile la copii se formează nu numai fără dificultăți, dar chiar cu plăcere. O atenție deosebită vom acorda exersării lor sistematice, zi de zi. În caz contrar ceea ce s-a clădit timp de luni și ani de zile se poate distruge într-o perioadă foarte scurtă. Susținem aceste idei și le completăm încă cu una, în viziunea noastră, tranșantă: dacă de la început când se creează familia tinerii părinți conștientizează importanța regimului și a

modului sănătos de viață, a modelului parental pozitiv; se documentează vizavi de educația familială a copilului și sunt ei personal axați pe autoperfecționare și eficiență, atunci copilul devine educabil și începe a manifesta interes de timpuriu pentru a se depăși, pentru a fi mai bun, mai viguros, mai sănătos etc. Această situație și va fi una propice dezvoltării autoeducației.

Cu certitudine că formarea deprinderilor volitive, a spiritului de disciplină și organizare a activității, care stau la baza autoeducației, începe din primii ani de viață ai copilului. Dacă acestea lipsesc la vârsta școlară mică, se recomandă formarea lor să se înceapă de la deprinderi ușoare, simple, în viața cotidiană și apoi să se treacă la formarea deprinderilor complexe, legate direct de munca școlară. Cu cât elevul este mai mult rămas în urmă sub aspect educativ (alintat, lipsit de voință, dezorganizat, indisciplinat), cu atât este mai important ca procesul de automodelare să înceapă cu sarcini și exerciții mai simple, mai ușoare, chiar sub formă de joc sau cu elemente de joc [116; 117 etc.].

În scopul respectării cerințelor impuse de exercițiile efectuate se recomandă ca elevii să fie ajutați și stimulați de unul dintre membrii familiei, mai ales în momentele dificile. Nevoia de stimulare, de apreciere pozitivă, de satisfacție și bucurie, necesare oricărei ființe umane, este resimțită puternic la vârstă școlară mică. Încurajați de reușită, elevii tind să valorifice la cote superioare potențialului lor fizic, moral și intelectual, nu numai în procesul educațional, ci și în cel al autoeducației.

De altfel, conform viziunii cercetătorilor Бодалев А. [137] și Захарова А. [146], rolul exercițiilor amintite nu se reduce la dezvoltarea voinței și formarea deprinderilor de autoorganizare necesare în orice activitate, acestea îndeplinesc și o importantă funcție psihologică; *crează premisele bucuriei succesului*. Formarea deprinderilor relativ simple, realizabile într-un timp scurt și asigură înregistrarea performanțelor în variate activități. Aceste exerciții consolidează comportamentele pozitive ale copiilor. Tocmai cunoașterea și accentuarea de către adulți a succeselor copiilor reprezintă un gen de conexiune inversă, care generează sentimentul satisfacției, întărește încrederea în forțele proprii, stimulează individul spre abordarea unor sarcini mai complexe în procesul educației de sine.

Se cunoaște faptul că omul dispune de capacitatea de a se reflecta pe sine însuși și de a-și dedubla propria conștiință de sine în contrarii, adică a percepe ceea ce este și ceea ce vrea să devină. Omul care dorește să se autoeduce permanent își formează personalitatea echilibrat, poate identifica și folosi sursele de informație, participă la dezvoltarea societății și la educarea celorlalți membri ai colectivității din care face parte [89; 90].

Anume de aceea, autoeducația se definește ca fiind o activitate conștientă și deliberată a ființei umane întreprinsă în scopul desăvârșirii propriei personalității și implicit a atingerii

idealurilor propuse spre realizare. Astfel, autoeducația presupune implicarea activă, dinamică și liberă de orice constrângeri externe a individului în procesul devenirii sale.

Întrucât, formarea și desăvârșirea personalității umane este un proces îndelungat și complex în care cerințele externe exercitate de factorii educaționali (familie, școala, alte instituții, organizații, grupuri formale sau/și informale) și cele interne, se întrepătrund în mod permanent, schimbându-și rolurile și ponderea în funcție de stadiul dezvoltării, transformările care se realizează în pragul adolescenței determină ca întreaga conduită a persoanei să fie dirijată din ce în ce mai mult din interior, să fie autodeterminată. În acest context, Allport G.W. arată că în adolescență se produce acel salt calitativ în dezvoltarea conștiinței de sine care permite și stimulează puternic declanșarea preocupărilor de autoperfecționare. Aceste transformări îl determină pe adolescent să se descopere, să se privească cu alți ochi, îl fac să-și îndrepte atenția spre viitor [1]. Din experiența noastră pedagogică putem dezvolta această idee, menționând un moment important cunoscut bine de practicieni: dacă în preșcolaritate, la vârsta școlară mică și în preadolescență părinților și învățătorilor le-a reușit formarea interesului și a deprinderilor de a respecta normele etice, de a depune efort moral-volitiv de autoformare, atunci adolescentul posedă baza, fundamentul de autodefinire și autoperfecționare.

Cercetătorii din domeniul vizat [10; 15; 17; 21; 35; 36; 38; 43; 47; 60; 72; 87; 89; 113 etc.] susțin că preocupările pentru autoeducație pot să apară și mai târziu, în anumite momente-cheie ale vieții:

- intrarea într-un nou grup sau colectiv nou de viață sau muncă;
- încredințarea unor responsabilități;
- înregistrarea unui succes/eșec în activitate etc.

În acest sens, este benefică și stimularea prin niște modele de personalități pozitive sau remarcabile. Astfel de momente pot determina autorefecției, comparații între nivelul actual al activității, conduitei și al pregătirii, cu cel impus de noua situație. Acest proces autoreflexiv se manifestă numai la un anumit moment al evoluției conștiinței de sine, când omul poate înțelege și accepta decalajul dintre ceea ce *este* și ceea ce *trebuie* să fie.

Analiza conceptului din punct de vedere psihopedagogic relevă prezența unei condiții esențiale pentru declanșarea proceselor intrinseci ale autoeducației, și, anume, formarea *conștiinței de sine* a individului supus procesului educativ. După cum este cunoscut, acest fenomen se desfășoară de-a lungul ontogenezei, conturul clar al acestuia, observându-se în jurul perioadei de sfârșit a preadolescenței și a debutului adolescenței. Aceasta deloc nu înseamnă că până la această vârstă noi nu educăm copilul și nu-l orientăm spre autoeducație. După cum am mai menționat, procesul autoeducațional presupune un efort de voință și implicare majoră din

partea subiectului/educatorului și a obiectului/educatul, inclusiv a actului educativ, fiind și în acest sens, unul constitutiv și complementar educației inițiale.

Determinarea internă a autoeducației nu trebuie înțeleasă în sensul minimalizării importanței influențelor externe. Este vorba despre un anumit nivel de maturitate, de responsabilitate sporită față de propria persoană, care pot determina/declanșa angajarea pe traseul dificil, dar plin de satisfacții al autoperfecționării; un nivel de maturitate al persoanei când influențele exterioare sunt filtrate și prelucrate, acceptate sau înlăturate în funcție de valorile după care se conduce subiectul [174]. Iată de ce este important ca elevul, chiar din clasa I, să cunoască valorile autentice, iar, treptat să le poată diferenția de nonvalori și pseudovalori; să-și proiecteze, iar la necesitate să-și completeze scala orientărilor valorice independent (uneori cu ajutorul indirect al adulților).

Astfel, *autoeducația poate fi definită* ca fiind acea modalitate de realizare a educației de sine în care cerințele externe nu mai acționează ca factori constrângători, ca forțe străine de aspirațiile și interesele proprii, ci devin mobiluri interne/intrinseci. Prin autoeducație are loc trecerea din imperiul necesității, în imperiul libertății (educația ca necesitate înțeleasă). Astfel, putem considera autoeducația ca reflectare a acelei etape în dezvoltarea personalității când factorii și cerințele externe sunt interiorizate și devin cerințe proprii, adică mobiluri interne.

Analiza reperelor epistemologice ne-a convins că autoeducația devine posibilă la vârsta școlară mică, deoarece elevul mic, mai cu seamă către 9-10 ani este capabil de anumite eforturi; este apt de a-și proiecta acțiunile sale în prezent și în viitor; este capabil de a stabili un scop, obiectivele și acțiunile sale în conformitate cu acesta. El meditează asupra celor învățate și dispunând de un mod propriu de percepere a valorilor socio-culturale, le interiorizează, participând la propria sa formare și dezvoltare. Cert, însă, rămâne faptul că micii școlari au nevoie de ajutor, susținere, orientare și modele concrete atât din partea părinților cât și a pedagogilor.

Dificultățile întâmpinate de școlarii mici în absența unei ghidări adecvate nu pot fi depășite totdeauna în mod eficient. Autoeducația este un proces care implică o anumită *strategie temporală*, atât socială, cât și individuală. Munca sistematică pentru autoeducație trebuie inițiată și realizată sistematic, începând cu 5-6 ani pentru a consolida gătina psihopedagogică (morală, intelectuală, motrică, psihofizică etc.) pentru școală, iar la începutul vârstei școlare mici se creează deja condiții pedagogice și psihologice necesare activității de învățare. În acest sens, autoeducația are rolul de a dezvolta capacitățile intelectuale și de a modela trăsăturile fundamentale ale personalității copilului.

Începând cu vârsta de 10-11 ani elevii singuri sunt capabili să ia decizii, deși pe la 13-14 ani ei revin la profesor pentru a cere în continuare ajutorul acestora. Aproximativ către 13 ani numărul elevilor cu activități preferate este în creștere, aceștia tind să fie tot mai preocupați de organizarea timpului lor liber. Pe la 14 ani copiii își propun mai multe activități, dar încă sunt incapabili uneori să-și sincronizeze acțiunile în timp și spațiu. La această vârstă copilul tinde să-și argumenteze deciziile, însă simte lipsa unor informații. La 15 ani copilul știe ce vrea să facă, însă este încă, totuși puțin capabil să se automobileze la activitate, să depună un efort sistematic și susținut; apare nevoia aprofundării cunoștințelor despre natură, om, societate. Obiectul preocupărilor de autocunoaștere se schimbă odată cu înaintarea copiilor în vârstă. Dacă la 13 ani îl preocupa mai mult fizicul său, la 15 ani îl preocupă gândurile și ideile sale, iar pe la 16-18 ani, pe adolescent îl preocupă comportarea, normele morale, firea sa în comparație cu ale altora [7; 8; 59].

În scopul corelării eforturilor de educație și autoeducație; a respectării principiului continuității și a anticipării unor situații complexe propunem în continuare un șir de considerații psihopedagogice generale și implicații educative cu tentă de autoeducație [81].

Tabelul 1.1. Considerații psihopedagogice generale

Stadiile dezvoltării	Caracterizare generală	Implicații educative cu tentă de autoeducație
<i>Cognitive</i>	Debutul operațiilor formale: crește abilitatea de analiză mentală, de testare deductivă a ipotezelor. Apare posibilitatea operațiilor cu operații.	• Orientarea pentru a-și aprofunda și lărgi cunoștințele în variate domenii; • Realizarea educației de gen și a educației sexuale, prin delimitarea aspectelor nominalizate; • Axarea pe eficientizarea carierei școlare.
<i>Morale</i>	Se dezvoltă moralitatea legii și ordinii; se conturează nivelul autonomiei morale, al moralității contractuale și al acceptării democratice a legii.	• Stimularea deciziilor și implicarea în variate activități cu caracter de caritate; ocrotire a naturii; ajutorarea persoanelor în etate și a celor cu dezabilități; • Implicarea în elaborarea unor reguli și coduri etice pentru familie, clasă etc.
<i>Psihosociale</i>	Integrarea activă în grupul de referință. inițiativa și creativitatea în activități cu caracter social util. Manifestarea	• Susținerea inițiativelor, proiectelor cu caracter social și demonstrarea importanței realizării acestora;

	interesului pentru sexul opus și autocontrolul comportamentului său.	• Vizite și acțiuni de caritate la case de copii, spitale etc.
--	---	---

Plecând de la considerațiile expuse, sintezele realizate și în încheierea acestui subcapitol, pentru a conștientiza direcțiile de orientare a autoeducației școlarului mic, vom preciza următoarele aspecte:

- elevul de vârstă școlară mică, fiind animat de dorința de a-și cunoaște propriile sale posibilități, pentru a-și da seama în ce măsură poate fi util celor din jur, se străduie să înțeleagă și să respecte regulile de comportare, începe a se axa treptat pe moralitatea cooperării;

- elevul de vârstă școlară mică se orientează mai mult spre lumea externă, dar către 10-11 ani își îndreaptă atenția și asupra propriei vieți, trebuințe, interese, posibilități etc. Este important ca adultul/pedagog sau părinte să cunoască particularitățile de vârstă a școlarului mic, dar să fie conștient și de caracteristicile esențiale ale preadolescenței, care sunt:

- dezvoltarea conștiinței de sine;
- clarificarea propriului sistem axiologic;
- necesitatea exprimării punctului său de vedere în variate situații sau cu privire la diverse aspecte ale vieții;
- consolidarea abilităților de operare mentală complexă cu conținuturi abstracte;
- afirmarea propriei personalități [7; 8; 57 etc.].

În dezvoltarea sa, de la școlaritatea mică spre preadolescență, copilul devine tot mai axat pe cele 3 tipuri ale Eu-lui:

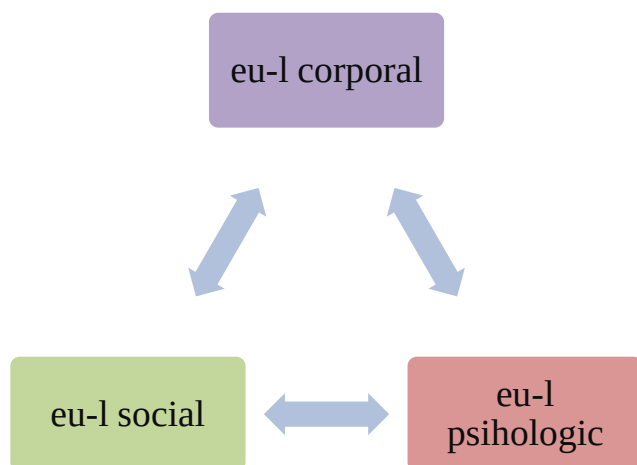

Fig. 1. 3. Schema reprezentării componentelor constitutive ale Eu-lui [132]

1. *Eul corporal sau fizic* → imaginea despre mediul intern al organismului, imaginea despre constituția fizică, trăirile afective legate de acestea, ansamblul trebuințelor biofiziolgice etc. și asocierea cu judecăți de valoare corespunzătoare: frumos-urât,

agreabil-dezagreabil, puternic-slab, bărbat-femeie etc. Este primul care începe și se formează în ontogeneză.

2. *Eul psihologic sau spiritual* → imaginea despre propria organizare psihică internă, trăirile afective legate de acestea, motivația (nevoia) de autorealizare, de autoperfecționare, voința de acțiune etc. și asocierea cu judecăți de valoare: capabil-incapabil, înzestrat-neînzestrat, talentat-netalentat, bun-rău etc.
3. *Eul social* → imaginea despre locul și rolul propriu în societate, sistemul de valori sociale interiorizate și integrate, motivele sociale, motivele de statut, sentimentele sociale, voința de interacțiune și integrare socială, precum și asocierea cu judecăți de valoare: apreciat-persecutat, integrat-marginalizat, realizat-frustrat, simpatizat-urât etc. [132, p.115-117].

Luând în considerare cele două aspecte, și anume, *dorința/intenția*, pe de o parte, *capacitatea de realizare a ei*, pe de altă parte, majoritatea specialiștilor plasează momentul apariției și intensificării preocupărilor vizând autoeducația conștientă și sistematică la sfârșitul preadolescenței și începutul adolescenței. Acesta este momentul în care se produce saltul transformator în sfera de personalitate (în plan intelectual, afectiv-motivațional, atitudinal) a conștiinței de sine, se manifestă plenar condițiile psihologice indispensabile pentru declanșarea preocupărilor planificate de autoeducație. Este debutul a ceea ce Comănescu I. denumesc a fi „*întrăurire autopropulsată*” [29, p.71]. Totodată, să nu ignorăm tendințele și premisele psihopedagogice și culturale de manifestare a interesului și acțiunilor elementare pentru autoeducație la vârsta școlară mică. Această situație este consolidată de procesul instructiv-educativ în școala primară.

Acest impuls spre autodeterminare și autoeducație în plan educațional va conduce la redimensionarea conceptului de educație, la considerarea ei ca act creator și autocreator. Astăzi autoeducația se pune în relație cu educația permanentă, considerând autoeducația mijloc de realizare a educației pe parcursul vieții. Noi, în cercetarea dată ne-am propus să identificăm premisele psihopedagogice de dezvoltare a autoeducației la școlarii mici și să determinăm specificul competențelor, care urmează a fi formate.

1.4. Concluzii la capitolul 1

Analiza literaturii de specialitate [2; 3; 7; 13; 19; 29; 44; 87; 146 etc.] la tema de investigație ne-a demonstrat că autoeducația nu se impune de la sine în mod spontan. Ea este rodul și produsul educației; al conștientizării necesității dezvoltării propriei personalități, al valorificării potențialului creator printr-un efort orientat în direcția întregirii și aprofundării

volumului de cunoștințe și a registrului de calități în vedere integrării în socium și a satisfacerii unor trebuințe personale, familiale, școlare, profesionale și sociale (Barna A., Comănescu I., Захарова A., Panico V., Andrițchi V., Cuznețov Larisa, Calaraș C.). Între educație și autoeducație există un raport de complementaritate, și unul de cauză – efect, ambele având în cele din urmă interconexiuni care le fortifică și consolidează.

Savantul Barna A. (1989) susține că educația și autoeducația constituie un proces unic, cu o mică primordialitate a educației. Odată cu vârsta, autoeducația dublează scopul educației și chiar îl completează. Această opinie demonstrează importanța colosală a motivației și a implicațiilor educative orientate spre transformarea obiectului educației în subiect.

- Examinarea conceptului de autoeducație ne-a dat posibilitatea să conchidem: pentru ca personalitatea copilului să se transforme din obiect al educației în subiect al propriei educații sunt absolut necesare formarea și dezvoltarea competențelor de autoeducație atât în familie, cât și în școală. Reieșind din studiul realizat am stabilit că atunci când apare tendința de autoperfecționare, educația devine o forță internă și se transformă în autoeducație, iar metodele de educație devin treptat metode de autoeducație, obiectivele educației se modifică în obiective ale autoeducației.

- O modalitate de pregătire a copiilor pentru procesul de autoeducație prezintă procesul de formare și dezvoltare a deprinderilor și competențelor elementare de autoeducație în cadrul preșcolarității și a micii școlarități. Dezvoltarea acestor competențe și deprinderi contribuie la pregătirea aprofundării, completării și diversificării procesului de educație și servește ca punte de trecere a educației în autoeducație.

- Într-o concluzie preliminară putem menționa că planificându-și dezvoltarea sa, personalitatea începe realizarea scopurilor și obiectivelor preconizate, organizându-și independent activitatea sa și antrenându-și autocontrolul, autoreglarea acțiunilor, stăpânirea de sine, inițiativa, simțul responsabilității, autocritica. În orice etapă a procesului de autoeducație e nevoie de o stimulare a propriilor forțe, adică de abilitatea de autostimulare. Schematic competențele generale de autoeducație pot fi prezentate în felul următor. Ordinea de prezentare a tipurilor de competențe de autoeducație corespunde logicii desfășurării procesului de autoeducație.

- Pentru o pregătire eficientă a trecerii educației în autoeducație și o dezvoltare eficientă a competențelor de autoeducație, e necesar de a determina care sunt cele mai optime modalități de dezvoltare a deprinderilor/premiselor psihopedagogice generale și specifice ale autoeducației.

- Determinarea reperelor teoretice ne-a permis să stabilim că autoeducația apare și se dezvoltă în cadrul procesului educativ, este rezultat, urmare, dar și un produs, inclusiv o condiție a eficienței educației; este o completare, o continuare dar și o desăvârșire a educației. Atât educația, cât și autoeducația începe de la un anumit scop, crearea unor condiții, valorificarea posibilităților de formare și autoformare la nivelul valorilor, mijloacelor, formelor, metodelor de acțiune/ autoacțiune, de evaluare și autoevaluare. În această ordine de idei, analiza și organizarea reală a autoeducației se cere realizată în cadrul educației integrale și permanente.

- Autoeducația este pregătită de întregul proces educațional. Educația care prevede autoeducația, oferă individului calea devenirii sale, îi formează competențe și deprinderi necesare unui comportament independent deziderabil și îi cultivă încrederea în sine. Educația pregătește autoeducația în dublul sens: îi oferă o *bază de lansare* prin sistemul de cunoștințe, priceperi și deprinderi oferite celui ce se educă; stimulează nevoia continuă de educație prin forțele proprii.

Studiul și precizarea reperelor teoretice au condus la definirea problemei de cercetare care rezidă în necesitatea fundamentării teoretico-aplicative ale eficientizării autoeducației școlarului mic în contextul consilierii psihopedagogice a familiei.

Întrucât **scopul cercetării** constă în elaborarea, experimentarea și validarea fundamentelor teoretico-aplicative ale eficientizării autoeducației școlarilor mici în contextul consilierii psihopedagogice a familiei, direcțiile de cercetare au fost structurate în următoarele **obiective**:

- interpretarea teoretică a fenomenului și procesului autoeducației prin analiza și dezvoltarea conceptului de bază și a celor operaționale din perspectiva pedagogică, psihologică, filosofică și axiologică;
- evaluarea premiselor și a tendințelor psihopedagogice de dezvoltare a autoeducației;
- studierea genezei abordărilor teoretice privind educația și autoeducația școlarului mic;
- elaborarea fundamentelor teoretico-aplicative de eficientizare a autoeducației școlarului mic în contextul consilierii familiei;
- validarea *Modelului pedagogic de eficientizare a autoeducației școlarului mic* (MPEAȘM), care incumbă fundamentele teoretico-aplicative ale eficientizării autoeducației școlarului mic.

2. CADRUL METODOLOGIC AL EFICIENTIZĂRII AUTOEDUCAȚIEI ȘCOLARULUI MIC

2.1. Premise psihopedagogice de dezvoltare a autoeducației școlarului mic

După cum am mai menționat anterior, individul uman este condiționat de trei categorii de trebuințe fundamentale. Acestea sunt: *trebuințele de dependență* (afiliație), *trebuințele de independență* (autonomie) și *trebuințele de interdependență* (interrelaționare). În diferite perioade de vârstă și viață a omului ele au ponderi diferite, se dezvoltă, interferează și se intercondiționează. După naștere, în primii ani de viață, copilul este dependent de îngrijirile mamei, de afecțiunea și atenția ei. Inițierea în cunoașterea realității, în adaptarea la condițiile reale, deprinderea comportamentelor (alimentar, de odihnă, joc, învățare etc.) se efectuează sub influența adultului-educator. Primele modele culturale tot el le oferă. Instruirea în grădiniță și în școală este dirijată, condusă, efectuată, de asemenea, de educator. Bazele cunoștințelor, deprinderilor, atitudinilor se pun în relația de dependență copil-părinte/educator (Выготский Л., Бондаревский В., Гришин Д. et. al.), în cadrul activităților speciale și prin exersările permanente în viața cotidiană.

Atunci când copilul ajunge la nivelul de maturizare ce-i permite detașarea de influențele celorlalți, când ajunge la cunoașterea de sine, la identificarea și folosirea forțelor de autoformare (la pubertate și adolescență), educația se desfășoară adecvat vârstei, se manifestă evident interesul și preocuparea de autoeducare. Cu cât educația familială este mai calitativă și orientată spre formarea autonomiei copilului cu atât educația de sine câștigă teren și pondere, ea concordă cu experiența dobândită în relația cu adultul și semenii. Vârsta școlară mică, preadolescența, adolescența și tinerețea sunt etape ale vieții omului în care se valorifică acumulările educației familiale, școlare, universitare, sunt perioade de autodefinire, autocunoaștere, autorealizare, de construire independentă a imaginii de sine. Cu toată forța pe care o deține preocuparea pentru dezvoltarea și afirmarea de sine, ruptura de influențele factorilor educativi (familie, școală) nu se produce decisiv și definitiv.

Schimbările și grupurile sociale obligă individul să se adapteze, să se integreze diferitelor forme de comunitate, să adopte roluri, funcții și poziții sociale. Progresul științific, tehnic, cultural sunt provocări ce solicită adaptări permanente. De aceea, individul/grupul trebuie să învețe mereu, să fie receptiv la nou, la schimbare, să-și perfecționeze relațiile de comunicare cu alții, să construiască noi tipuri de relații, să cunoască și să se folosească de oportunitățile educative oferite de comunitate. Pentru a face față cerințelor sociale, pentru menținerea și consolidarea securității personale, pentru crearea și menținerea familiei, avansarea în profesie,

omul trebuie să învețe continuu. Deschiderea pentru învățarea continuă, pentru educația permanentă nu anulează, ci valorifică zestrea autoeducativă. De fapt, exprimarea de sine, realizarea de sine pe toate planurile (familial, personal, profesional, civic, moral, economic, politic), imaginea persoanei reprezintă rezultatul articulării educației-autoeducației și educației permanente, interconexiunii eficiente a tuturor factorilor educativi.

Conform aspectelor cercetate, vom aborda educația ca activitate practică și ca acțiune ce mijlocește procesul de receptare, asimilare și prelucrare a experienței transmise, care se obiectivează în rezultate: cunoștințe, priceperi, deprinderi, atitudini, ceea ce formează, de fapt, competența persoanei și determină conduita ei.

Plecând de la viziunea lui Выготский Л. С. (1991) în primii ani de viață, adultul, în primul rând, mama, asigură condiții de îngrijire pentru satisfacerea trebuințelor fundamentale: hrană, odihnă, igienă, securitate afectivă. În astfel de condiții de îngrijire, copilul trăiește, crește, se dezvoltă fizic, mintal, moral și afectiv. Din individ biologic el devine ființă socială, persoană și personalitate dobândește comportamente specific umane. În aceeași ambianță de intimitate a relației copil – mamă – familie se dezvoltă și se structurează componentele psihice ale personalității: sfera cognitivă, senzorială, motricitatea, inteligența, comunicarea prin limbaj etc. Debutul dezvoltării psihofizice este esențial pentru evoluția ulterioară a omului. Treptat se reproduc, în forme accesibile vârstelor relațiile interumane de conviețuire; perceperea realității, se elaborează schemele comportamentelor sociale, mijlocindu-se, în și prin actul comunicării. Adulții oferă modele culturale de comportament, modele de viață economică-profesională, de stabilire a relațiilor cu semenii, modele de realizare a rolurilor și statutelor sociale; se facilitează perceperea, asimilarea și prelucrarea informațiilor în activitățile de joc, învățare, muncă. Copilul treptat se familiarizează cu contextul vieții sociale extrafamiliale: contextul etnic, multiethnic, național; cu mediul multicultural și intercultural [142, p. 305-307].

În familie, rolul psihogenetic al educației este determinant. Părinții, care sunt primii educatori naturali, creează mediul, îl organizează, îi dezvăluie copilului realitatea apropiată, imediată și cea extrafamilială, îl orientează și-l îndrumă s-o cunoască, s-o evalueze; îi oferă modele, îi susține creșterea, dezvoltarea și maturizarea fizică și psihosocială. În ambianța familială, copilul se descoperă pe sine, își construiește propria identitate. Startul socializării și umanizării se ia în mediul familial, copilăria, fiind esențială pentru dezvoltarea ulterioară, pentru integrarea în viața socială de adult. Copilăria marchează cea mai puternică și stabilă dependență de adult, în primul rând de părinți [137], frați și alte rude. Iată de ce este atât de important ca adulții să fie modele demne de urmat pentru copiii lor.

În opinia cercetătorilor [3; 29; 39; 44; 53; 58], în instituțiile de învățământ, la toate nivelurile, se creează relații de interdependență copil/elev-educator. În grădiniță și în clasele primare este foarte evidentă tendința copiilor de a-și imita cadre didactice. Se știe de ce autoritate, respect și dragoste se bucură educatoarea în grădinița de copii și învățătorul în clasele primare. Pe măsură ce se maturizează, copilul devine mai selectiv și critic în aprecieri. Planurile, programele, sistemul de organizare a procesului de învățământ și cadrele didactice creează temeiul mediului de învățare școlară, iar mai târziu universitară, însă în afara stimulării și exersării autoeducației, creativității și autonomiei, elevii nu devin autoeficienți.

Pentru a promova și a se pregăti pentru viață și profesie, elevul și studentul sunt dependenți de ofertele școlare și universitare, învață după curriculum-uri și manuale existente, se supun evaluării prin variate lucrări scrise, teze, teste, examene. În mediul școlar și universitar se pun bazele culturii generale, culturii profesionale și de specialitate, se stimulează procesul de dezvoltare și maturizare a personalității. Anii de școlarizare sunt anii copilăriei, preadolescenței și primei tinereți, perioade intense de acumulări și salturi în dezvoltare, perioade fertile de devenire și de inițiere activă în autoeducație și autoperfecționare.

Școala are un rol esențial în devenirea socială a individului, are responsabilități sociale și posedă cadre competente de pregătire a tinerii generații pentru viață. Evident că unele imperfecțiuni și deficiențe ale școlii (curriculum inadecvat, management educațional, management financiar necalitativ și al resurselor umane inefficient etc.), pot prejudicia dezvoltarea și maturizarea elevilor, pregătirea lor pentru viață și integrare în societate. Uneori, însă, școala, insuficient stimulează inițiativa, autoeducația și creativitatea, deschiderile de cunoaștere, obligă elevii la memorări mecanice, în loc să creeze și să susțină motivația pozitivă/stenică, provoacă dezgust și repulsie față de învățare. De aceea, politica școlară trebuie să fie mai flexibilă, să răspundă în mai mare măsură nevoilor sociobiopsihice a elevilor și celor de instruire independentă/autoinstruire, nevoilor de autodeterminare și autoeducație; să favorizeze dezvoltarea capacităților creatoare [146], ceea ce și reprezintă principiul și strategia de bază a pedagogiei postmoderne, formulată în *centrare pe cel ce învață* [61].

Pentru a fi coerenți și convingători în argumentarea posibilității de eficientizare a autoeducației școlarului mic, vom actualiza esențializat și succint parcursul ontogenetic al dezvoltării conștiinței asupra lumii și a conștiinței de sine la preșcolari, la vârsta miciei școlarități, în preadolescență și adolescență.

Cercetătorii din domeniul științelor educației (Schiopu U., Verza E., Osterrieth P., Crețu T., Golu P., Zlate M. etc.), consemnând esența și specificul crizei de 2 ani 6 luni – 3 ani au caracterizat-o ca *etapa de cucerire a autonomiei și independenței sale* / apare certitudine asupra

conștiinței de sine (*primul Eu*) și se consideră începutul constituirii conștiinței morale a preșcolarului. Către 3-4 ani copilul raportează totul la propria persoană, el activ cercetează totul în jur, se manifestă curiozitatea (devine un *Deceluș*). Preșcolaritatea este și un stadiu al precauțialității de natură preoperatorie [36]. Către 5-6 ani copiii manifestă interes distinct pentru învățare, se subordonează la cerințele activității, urmăresc eficiența acțiunilor, așteaptă evaluări ale rezultatelor, sunt în stare să fie creativi, să depună efort pentru atingerea unor scopuri elementare, să compare acțiunile sale cu cele ale colegului său, să observe și să corecteze unele greșeli comise etc. [36, p.185-187]. Preșcolarul care frecventează grădinița de copii și se dezvoltă normal, progresează în toate aspectele: se dezvoltă vertiginos procesele senzoriale, motricitatea; reprezentările devin componente de bază ale planului intern; se dezvoltă gândirea; ea este intuitivă (preoperatorie), copilul observă fenomenele constante, le poate descrie; se manifestă clar atenția voluntară; se observă o mai mare concentrare și stabilitate a acesteia; afectivitatea dobândește noi caracteristici; are loc cristalizarea sentimentelor, generată de relații și emoțiile trăite [Ibidem, p. 165-166]; se observă reglajul voluntar (mai cu seamă a motricității), sporește funcția reglatoare a cuvântului; la preșcolarul mare se observă clar cele trei faze implicate în realizarea sarcinii, adică pregătirea, acțiunea propriu-zisă și atingerea scopului; în sistemul motivațional devine dominantă dorința și interesul pentru școală [Ibidem, p. 173].

În raport cu celelalte stadii copilăria a treia sau mica școlaritate se diferențiază prin următoarele dominante:

- învățarea școlară devine organizatorul principal al procesului de dezvoltare psihică și exercită influențe hotărâtoare pentru toate transformările din acest stadiu;
- se stabilesc raporturi mai obiective cu lumea, școala, atrăgându-l pe copil în aria inteligibilului, raționalului, rigorilor cunoașterii;
- se formează deprinderi intelectuale de bază privind scrisul și cititul, operarea cu simbolurile matematice, prelucrarea primară a conținuturilor de învățare etc.;
- crește caracterul voluntar și conștient al tuturor manifestărilor psihocomportamentale;
- se însușește noul statut, cel de elev, se schimbă poziția în cadrul familiei, se însușesc noile roluri și crește interesul pentru reușita și succesul școlar;
- către finalul acestei etape de vârstă se obține un echilibru general stabil în raporturile cu mediul [36, p. 190].

La aceste caracteristici noi mai putem completa că în mica școlaritate caracterul gândirii devine operatoriu, acțiunile reale au devenit acțiuni mentale, s-au interiorizat; gândirea a dobândit reversibilitate, se caracterizează prin debutul raționalității (raționamentul dominant este

cel inductiv); școlarul mic este în stare să gândească relații cauzale simple, să rezolve probleme și să-și organizeze materialul de învățat [33; 36; 59; 119 etc.].

Atunci când conștiința de sine ajunge la un nivel superior de maturizare, se conturează interesul stabil pentru autoeducație și autostimulare. Ontogenetic acest moment se observă, de obicei, la vârsta preadolescenței și a adolescenței. Sigur că nu se exclud nici maturizările precoc și nici cele tardive. Anume la aceste vârste (14-16 ani), individul este tot mai preocupat de sine, caută să se autodefinească, să-și decodifice și să-și motiveze intențiile, dorințele, să-și construiască planuri de viitor, în corespundere cu aspirațiile și idealurile sale. *Autodefinirea* reprezintă urmarea cunoașterii de sine ce se concentrează asupra răspunsurilor la întrebările: *cine sunt? cum ar trebui să fiu? ce trebuie să fac în viață? etc.* Puberul și adolescentul își construiesc independent modele, criterii de evaluare, scenarii de analiză, comportare și autoanaliză. Dacă educația a fost de calitate, adolescentul își creează activ filtre, scheme de percepere și mecanisme de asimilare a informațiilor, mecanisme de gândire inductivă, deductivă și analogică; mecanisme de acțiune morală, voluntară, de raportare afectiv - motivațională, sisteme atitudinale cu privire la mediu și la alte persoane.

Sintetizând aspectele studiate, analizate și expuse, putem conchide, prin a scoate în evidență cel mai dificil aspect al autoeducației.

Preocupat de sine, copilul este simultan și succesiv *obiect al intervenției* (asupra căruia se acționează) și *subiect al intervenției* (cel ce acționează). El începe a deveni educator al propriei persoane, se cunoaște pe sine, se *șlefuieste* pe sine, se dirijează pe sine în exprimarea opțiunilor și luarea deciziilor. El devine apt de a se educa pe sine, a se modela pe sine; devine *artizanul templului interior*. Construcția de sine prin autoeducație sau educația prin sine însuși nu se desfășoară în sens uniform, ascendent; ea cunoaște sinuozități datorită obstacolelor venite din interiorul ființei și din afară. Se ciocnesc motivele afective cu cele raționale, se trăiesc stări conflictuale care deteriorează echilibrul psihofizic, individul, uneori, ajunge să se obstrucționeze pe sine, să se autodeprecieze, să se autodistrugă într-un anumit mod. Construcția de sine înseamnă atât afirmare de sine, cât și negare de sine. *Negarea de sine* are sens constructiv când se urmărește și se reușește eliminarea comportamentelor neproductive, corectarea defectelor. Negarea de sine are efecte nefaste când individul își deteriorează imaginea, când se autodistruge prin complexare, vinovăție exagerată, perfecționism steril. Când negarea de sine are ca efect afirmarea de sine, se confirmă abilitatea de învingător a celui ce luptă cu sine. Este posibilă schimbarea radicală, regenerarea sau nașterea din nou, în aspect moral, spiritual. Lupta cu sine antrenează voința, în primul rând, pentru a demonta unele idei, prejudecăți, atitudini, deprinderi.

Prin autoeducație individul este propriul său modelator, este participant la propria sa formare, participant la *propria creație*, a creației de sine [7, p.20-22].

În acest sens, educatorul (părinte, învățător, profesor) *este cel ce creează deschiderea interesului pentru sine*, cel ce inițiază contactul cu lumea și cu propria persoană. Cunoașterea de sine nu este posibilă fără oglindirea în alții, fără îndrumările altora. În concluzie, actele, faptele, modelate și interiorizate se raportează la cerințele și exigențele sociale, se dezvoltă, se reproduc creativ și contribuie la orientarea individului spre autocunoaștere și autoformare.

Generalizând ideile expuse am decis să redăm esența premiselor psihopedagogice generale ale autoeducației școlarului mic în următoarea schemă (Figura 2.1).

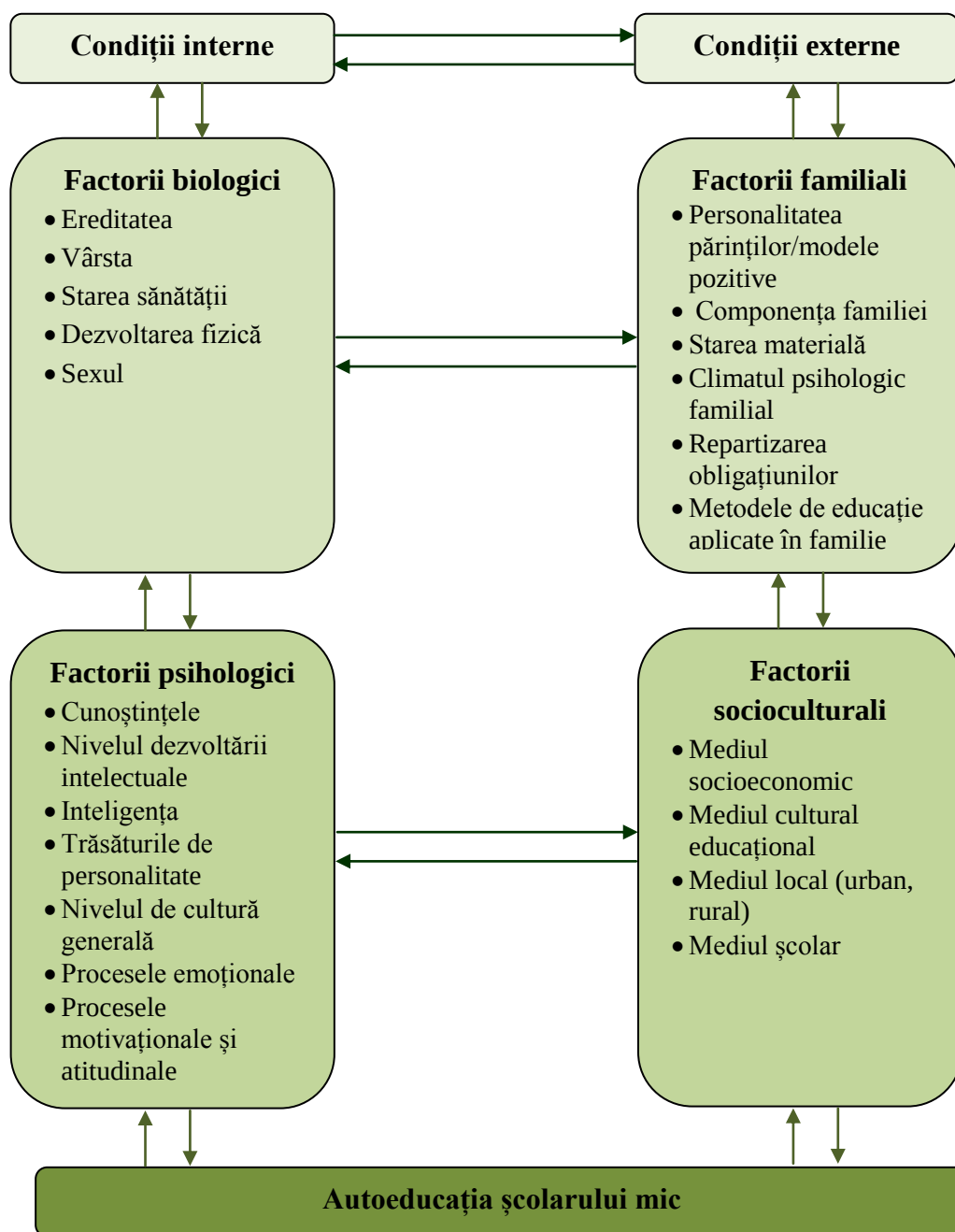

Fig. 2.1. Premisele psihopedagogice generale ale autoeducației școlarului mic

În consens cu această schemă, adultul – educator (pedagogul și/sau părinții) va putea conștientiza condițiile (interne și externe) și factorii, care influențează procesul autoeducației, verificând și ghidând explorarea eficientă a acestora. Totodată, schema dată ajută adultului să observe, să valorifice și să monitorizeze calitatea interconexiunilor dintre fiecare factor și dintre condiții, pentru a spori funcționalitatea procesului de autoeducație.

Anticipând descrierea coordonatei praxiologice, remarcăm că determinarea premiselor psihopedagogice ale autoeducației școlarului mic a stat la baza determinării fundamentelor teoretico-aplicative ale eficientizării autoeducației școlarului mic în cadrul consilierii psihopedagogice a familiei.

În subcapitolele precedente am analizat și demonstrat continuitatea în dezvoltarea autoeducației și impactul ei asupra dezvoltării personalității. Conturând premisele psihopedagogice de dezvoltare a autoeducației la școlarii mici am decis să realizăm o sinteză a celor studiate și să formulăm ansamblul de premise dedus din abordările teoretice; dar și din sursele metodologice și pedagogice de profil (Curriculum-ul școlar, clasele I-IV, 2010; Ghidul de implementare a curriculumului, 2011 etc.); din observațiile realizate în cadrul cercetării.

Stabilirea factorilor și condițiilor interne și externe ale autoeducației școlarului mic, definite ca *premise psihopedagogice generale*, a asigurat identificarea *premelor psihopedagogice specifice ale autoeducației școlarului mic* (vezi p.62-64). Reieșind din acestea evidențiem două axe centrale ale premiselor psihopedagogice specifice ale autoeducației școlarului mic. Acestea sunt:

- vârsta preșcolară și vârsta școlară mică, ambele reprezintă un stadiu de pregătire a copiilor pentru autoeducația conștientă, sistematică și planificată;

- în formarea personalității școlarului mic o mare importanță au: exemplul adultului / modelul pozitiv; situațiile concrete și influențele exterioare, imitația; regimul de viață, care stimulează tendința spre autonomie / independență, activismul nativ și dorința de a fi mai bun; capacitățile intelectuale, morale și volitive, în creștere și dezvoltare, deprinderile de organizare a activității proprii; apariția elementelor metacogniției (capacitatea de a se autoobserva, a caracteriza; de a-și planifica și realiza un șir de acțiuni elementare, de a elabora strategii concrete pentru atingerea scopului; rezolvarea problemelor etc.).

În scopul respectării aceiași continuități vom preciza activitățile în care poate fi antrenat preșcolarul pentru a-i dezvolta premisele autoeducației și anume, capacitățile volitive. Barna A. [7, p.36] le-a clasificat în trei categorii:

- a) *deprinderi igienico-sanitare* cum sunt: spălarea pe mâini înainte de masă, spălarea pe dinți, poziția corectă la masă etc.;

- b) *deprinderi de autoservire*: strângerea jucăriilor, aranjarea vestimentației, să pună la loc obiectele folosite; să facă permanent patul etc.;
- c) *deprinderi de comportare civilizată*: a nu întrerupe pe alte persoane în discuție, a stăpâni stările emoționale; a ruga frumos când solicită ceva, a mulțumi, a-și lua rămas bun etc.

Mecanismul care condiționează și asigură formarea acestor deprinderi și obișnuințe rezidă în exersarea lor zilnică / sistematică și îndeplinirea independentă (evident că la început cu ajutorul adultului).

Concomitent cu plecarea copilului la școală, apar o multitudine de factori noi (vezi Figura 2.1): învățătura, colectivul clasei, diversificarea sarcinilor, a relațiilor interpersonale etc.

Este important să menționăm că la consolidarea și lărgirea arealului de deprinderi cultivate în preșcolaritate se adaugă participarea la diferite forme de activități (sportive /antrenamente, competiții etc./; artistice / serate festive, sărbători, matinee etc./; activități tehnologice / de muncă pe teren, în atelier etc./ și intelectuale / formarea deprinderii de învățare/).

În sensul vizat este oportun să menționăm că familia, care a pus baza formării deprinderilor nominalizate anterior, este obligată să colaboreze sistematic și insistent cu instituțiile de învățământ (grădiniță de copii, școală etc.), pentru a asigura eficientizarea educației copilului, a preconiza și a monitoriza procesul de autoeducație prin formarea deja a competențelor respective.

Barna A. [7, p. 37] subliniază deosebit doi factori decisivi în dezvoltarea autoeducației la școlarii mici. Primul constă în *formarea deprinderilor elementare de viață și antrenarea voinței* prin exersarea sistematică. Cercetătoarea rusă și practiciana Овчарова Р. В. [157] subliniază faptul că spre 9 ani (clasa a III-a – a IV-a) este absolut necesar de format școlarului mic un șir de competențe specifice autoeducației. Această viziune este susținută și argumentată de mai mulți cercetători. Astfel, conform studiului și analizei cercetărilor realizate în psihopedagogie (Рувинский Л.И., Кочетов А.И., Бодалев А.А., Петровский А.В., Comănescu I., Barna A., Salade D., Andrițchi V. etc.), am stabilit că un proces de autoeducație autentică intenționată presupune angajarea următoarelor grupuri de competențe generale de autoeducație: competențe de autocunoaștere; competențe de autoproiectare; competențe de autoorganizare; competențe de autorealizare; competențe de autoevaluare; competențe de autostimulare, necesare pe tot parcursul procesului de autoeducație.

La rândul său, fiecare grup de competențe autoeducaționale însumează tipuri specifice de competențe. Astfel, grupa competențelor *de autocunoaștere* însumează: *autoobservarea*,

autoanaliza, autoaprecierea. Adică, pentru a cunoaște, pentru a primi o informație amplă despre persoana sa, omul trebuie să ducă observații asupra comportamentului său, a acțiunilor, faptelor sale; să le analizeze obiectiv și minuțios cu spirit critic. Încercându-și forțele în diverse tipuri de activități, omul își dă seama de posibilitățile sale reale. În urma tuturor acestor acțiuni, personalitatea se apreciază. *Autoaprecierea* este completată, modificată pe tot parcursul vieții. Competențele de autoproiectare presupun existența și exercitarea unor așa capacități ca: *autoangajarea* și *autoînsărcinarea*. Competențele de autoorganizare necesită formarea și dezvoltarea competențelor de autorealizare și autoevaluare, autoreglare a activității, dezvoltarea autocriticii, autoexersării și competențelor de autostimulare, care presupun dezvoltarea automonitorizării, a autoconvingerii, autocomenzii și a autosugestiei.

În acest scop am structurat ansamblul de competențe de autoeducație, definindu-le ca activitate orientată spre formarea ansamblului necesar de competențe, care vor asigura acțiunile și comportamentul elevilor.

1. Autocunoașterea

- a) autoobservarea (*mă privesc de la o parte*)
- b) autoanaliza (*ce fac, cum sunt etc.*)
- c) autoaprecierea (*sunt bun, politicos etc.*)

2. Autoproiectarea

- a) autoangajarea (*sunt obligat să respect regimul, să fac temele etc.*)
- b) autoînsărcinarea (*fac curat în odaia mea etc.*)

3. Autoorganizarea

- a) autoexercitarea (*repet tema; mai încerc etc.*)
- b) autoreglarea (*mă strădui să ...; fac bine etc.*)
- c) automonitorizarea (*mă descurc etc.*)

4. Autorealizarea

- a) autoînvățarea (*cum să fac ...*)
- b) autoîmplinire (*sunt capabil să devin ...*)

5. Autoevaluarea

- a) autoobservarea (*să mă observ..., să mă privesc de la o parte ...*)
- b) autocritica (*nu sunt corect, dar încerc încă o dată etc.*)
- c) autoverificarea (*să verific corectitudinea ...*)
- d) autocorecția (*trebuie să corectez ...*)

6. Autostimularea

- a) autoconvingerea (*trebuie să fac lecțiile, deoarece ...*)

b) autocomandă (*Ionel, vei face temele, apoi ...*)

c) autosugestia (*sunt bun, sunt deștept etc.*)

Evident că la început, adulții vor acționa prin convingeri, exersare, paralel cu modelele comportamentale pozitive proprii, iar mai apoi, acestea se interiorizează, comanda și cerința devenind autocomandă și autocerință.

În practica instruirii și educației școlarului mic se aplică, într-un sistem bine gândit, variate forme de aprobări, crearea situațiilor educative speciale, crearea situațiilor de succes, opinia publică, jocul și variatele activități instructiv-educative din cadrul formal și cel nonformal, care susțin și sporesc procesul autoeducației școlarului mic.

2.2. Condiții de eficientizare a autoeducației școlarului mic în contextul consilierii psihopedagogice a familiei

După cum am menționat anterior funcția centrală a autoeducației presupune transformarea obiectului educației în subiect, adică în actor al propriei formări. Analiza literaturii de specialitate [8; 14, p. 42-44; 37, p. 215-216 etc.] ne-a orientat spre conștientizarea esenței acestui proces important prin identificarea elementelor comune, aproape identice celor ce țin de structura acțiunii/activității educative. În acest sens realizăm actualizarea acestora și, aici, evidențiem: scopul acțiunii educative, genul și formele educației, conținuturile (valorile) acțiunii educative, metodele și mijloacele, evaluarea acțiunii educative. Toate elementele nominalizate funcționează în concordanță cu posibilitățile și condițiile acțiunii educative, situația educativă, normele/principiile acesteia, rezultatul global și diferențiat al acțiunii educative preconizat și desigur că agenții (educatorii) acțiunii educative, relația dintre ei și obiectul (educatul) acțiunii educative [75, p.18-19].

Diferența specifică autoeducației apare în condițiile transformării obiectului educației în subiect. Evident că elevul de vârstă școlară mică se află la început de cale a acestui proces complex, însă cert este și faptul că studiile empirice și observațiile noastre demonstrează că o educație bună, adecvat organizată și desfășurată în cadrul familiei, a instituției preșcolare și în primii ani de școală, asigură formarea unor *competențe elementare de autoeducație către 9-11 ani*. În această ordine de idei considerăm oportun să evidențiem importanța stimulării sistematice a capacităților de autocunoaștere și autoproiectare, care necesită o activitate de direcționare și ghidare din partea adulților (părinți, educatori, cadre didactice) axată pe dezvoltarea abilităților metacognitive. Acestea se referă la *oferirea cunoștințelor corespunzătoare la propria persoană/personalitate, la sarcina ce urmează a fi realizată, la strategiile de planificare și realizare a acțiunilor sale, inclusiv la cele de autocontrol și autoreglare* [68; 108, p.199-201].

La prima vedere, aspectele delimitate par a fi dificile, însă **experimentul preliminar** desfășurat ne-a permis să observăm procesul vizat în cadrul asistării la ore și activitățile nonformale în clasele primare. Astfel, observarea și analiza orelor asistate în clasele primare (câte 20 de ore la cl. I-IV), ale activităților de meditație, de dezvoltare a interesului pentru lectură, protecția naturii, formarea deprinderilor unei comportări morale și sănătoase, ne-au ajutat să observăm următoarele:

- dacă învățătorul concepe și valorifică permanent activitățile de predare-învățare într-o manieră cognitiv-constructivistă, elevii de 9-10 ani (74,4%) sunt capabili să descrie metodele de învățare pe care le valorifică acasă. La fel, 75,3% de elevi au fost în stare să numească tipul de sarcini la care se descurcă bine și la care întâmpină dificultăți, au încercat să explice cauza apariției acestora. Întregul lot experimental (230 s.) a fost în stare să explice însemnătatea repetării materialului, a organizării și structurării acestuia pentru a fi învățat;

- explorarea raționamentului metacognitiv de către învățător asigură conștientizarea din partea elevului a felului de a învăța, a planifica și a-și verifica acțiunile sale, ceea ce presupune formarea abilităților de estimare a gradului de dificultate a sarcinii, de evidențiere a cerințelor acesteia, delimitarea necunoscutelor ei și, desigur, a obiectivelor (pașilor) care urmează a fi realizate. Cu acest aspect s-au isprăvit 63,4% de elevi.

Cât privește cunoștințele și abilitățile referitoare la valorificarea strategiilor de realizare a sarcinilor de învățare (extragerea unei idei principale; elaborarea unui plan de acțiuni concrete; identificarea etapelor de rezolvare a problemelor; enumerarea metodelor de învățare etc.), acestea au fost destul de modeste în clasa I (13,4%), în clasa a II-a (25,2%) și mult mai variate și cunoscute pentru elevii clasei a III-a (51,4%) și clasei a IV-a (67,3%). Noi am menționat doar elevii care au reușit să realizeze toate sarcinile foarte bine.

Interesant a fost rezultatul obținut la stabilirea strategiilor legate de realizarea sarcinilor axate pe aprecierea și verificarea comportamentului elevilor. La această probă 94,2% de elevi au adus soluții și argumente adecvate unei conduite morale. În esență, toți elevii de vârstă școlară mică cunosc ce înseamnă *binele* și ce este *rău* (urât, indezirabil). La întrebarea noastră *de ce nu se comportă frumos și ignoră ceea ce este bine*, marea majoritate a elevilor au spus că *se străduie, depun efort*, însă acest lucru nu întotdeauna este observat de persoanele din jur (36,2%); se tem că nu vor fi ca ceilalți (17,3%); așteaptă și ei ca adulții și colegii lor să le facă bine, dar aceștia mai des îi ignoră sau înjosesc (18,1%) și numai 28,4% de elevi au arătat că ei se vor purta bine, respectuos, indiferent de caz și situație. Cu siguranță că acest moment trebuie să ne orienteze spre consolidarea deprinderilor etice, elaborarea și utilizarea sistematică a strategiilor de auto/perfecționare și autoeducație morală.

În baza analizei și determinării reperelor teoretice și a investigației preliminare vom stabili și evidenția rolul familiei în eficientizarea autoeducației școlarului mic.

În acest context actualizăm importanța organizării și menținerii unei colaborări constante parteneriale dintre școală și familie. *Școala prietenoasă copilului*, de fapt, să nu rămână declarație sau slogan frumos, ea trebuie să devină prietenoasă și familiei acestuia. Cu acest scop cadrele didactice organizează activități de informare a părinților privind particularitățile de vârstă, educația familială, cultura comunicării și relaționării, inclusiv ateliere de consiliere psihopedagogică, exersare și formare a competențelor parentale de inițiere și stimulare a propriei auto perfecționări și a autoeducației copiilor săi.

Abordând autoeducația persoanei ca fenomen și proces sociouman observăm cele două componente de bază ale acestuia: dimensiunea individuală și cea socială. Analizând dimensiunile autoeducației ca realizare de sine a omului, valorificăm *dimensiunea individuală*, iar investigând impactul persoanei asupra mediului social, și, invers, a acestuia supra persoanei, evidențiem *dimensiunea socială*. Dimensiunea individuală, axată pe realizarea de sine se prezintă ca acțiune de dezvoltare creativă a amplului potențial uman și a capacității omului de autoperfecționare și autodepășire. În acest context scopul vieții trebuie să corespundă simultan binelui individual și binelui colectiv. Acest moment atrage atenția asupra dimensiunii sociale și desigur că a interconexiunii ambelor dimensiuni. Întrucât autoeducația are ca scop desăvârșirea, autoperfecționarea persoanei, ceea ce înseamnă progres personal, care va produce o schimbare pozitivă atât în plan individual, cât și în plan social. În această privință autoeducația este în relație strânsă cu înțelegerea persoanei ca subiect/actor al actualizării de sine în socium, care se produce în conformitate cu propria natură, dar și cu normele și cerințele sociale. Potrivit lui Maslow A., autoactualizarea se prezintă ca o trebuință fundamentală a omului *de a deveni tot mai mult și mai mult ceea ce este, de a deveni orice este capabil să devină* [74], corelându-se la condițiile mediului.

În dimensiunea socială autorealizarea/realizarea de sine a omului vizează integrarea în valorile sistemului social și adaptarea la exigențele comportamentale ce decurg din acesta. Depășirea consecventă a trăsăturilor negative și a comportamentelor neadecvate sau pasive dă dovadă de maturitate intelectuală și psihosocială, care alimentează regăsirea și împlinirea morală de sine a omului și servește pentru copii drept model demn de urmat. În acest aspect ne vom referi la câteva repere axiologice care deschid calea identificării unor componente ale mecanismului realizării de sine a adultului (a pedagogilor, a părinților), a autoactualizării acesteia și a autoeducației practicate de el (pentru sine, dar și pentru a servi drept model copiilor săi). Așadar, stabilirea unui scop și sens al vieții, ce poate fi materializat în anumite perspective,

conform viziunii cercetătoarei autohtone Cuznețov Larisa [44; 45] presupune elaborarea unui plan autoeducației adultului structurat pe etape/pași al realizării. În continuare vom elabora etapele și modelul de personalitate prin precizarea concretă a trăsăturilor la care râvnește omul;

- stabilirea scopului și a obiectivelor concrete ale autoeducației;
- stabilirea modalităților și strategiilor de realizare: nu prin acțiuni de conjunctură, ci prin muncă stabilă și dobândire, perfecționare a competențelor;
- definirea priorităților valorice pe termen lung;
- elaborarea unui plan de debarasare de unele trăsături negative (concret și pe pași);
- definirea modalităților de odihnă, relaxare, implicare în variate activități de tip loisire;
- definirea aspectelor modului sănătos și moral de viață sa și a familiei (școlarul mic este încă puternic influențat și atașat de familie).

Procesul autoeducației presupune un efort de voință și implicare majoră din partea subiectului actului educativ, fiind și în acest sens, unul complementar, dar și paralel, în cazul când implicăm în acest proces copiii și părinții. În acest caz consilierea psihopedagogică a familiei va fi axată atât pe părinți, cât și pe școlarii mici.

Criteriile, în funcție de care o anumită activitate instructiv-formativă poate fi caracterizată ca și componentă a autoeducației, sunt independența și libera voință în asumarea sarcinii, motivarea internă a activității, responsabilitatea alegerii strategiilor de lucru, autoevaluarea autonomă și obiectivă a progreselor înregistrate și capacitatea de a subordona acțiunile întreprinse unui scop anterior precizat de către adult [44; 45; 14 etc.].

Deși, extrem de importantă, disponibilitatea realizării autoeducației nu apare de la sine, în mod spontan, ci în rezultatul formării și cultivării acesteia, prin intermediul unor demersuri specifice, valorificate încă din cadrul familiei. În acest sens, este necesară, în primul rând, asigurarea suportului motivațional și moral pentru realizarea autoeducației, respectiv dezvoltarea motivației interne a învățării, cultivarea încrederii elevilor mici în propriile forțe, incitarea curiozității și a interesului pentru a-și încerca și potența posibilitățile și calitățile native.

Corelat cu scopul și acțiunile anterior precizate este recomandată dezvoltarea voinței elevului mic în sensul de a rezista tentației de a abandona sau a evita realizarea sarcinii auto/impuse odată cu înregistrarea primelor dificultăți sau eșecuri. *Cultivarea tenacității*, a capacității de a fi ferm și a persevera în pofida obstacolelor întâlnite în realizarea sarcinii asumate, reprezintă una din principalele condiții ale realizării autoeducației la vârsta școlară mică.

Simpla motivație sau entuziasmul nu sunt suficiente pentru ca școlarul mic să poată parcurge și realiza cu succes demersurile care țin de autoeducație. Din partea adulților este

necesară dotarea copilului cu un ansamblu de strategii de muncă intelectuală și moral-volitivă, incluzând procedee eficiente de asigurare a posibilității sintetizării independente a informațiilor și transformarea acestora treptat în structuri conceptuale și comportamentale logice și etice articulate. În acest context ne referim la variate aspecte cum sunt: familiarizarea elevului mic cu diversele tehnici de autoservire; de organizare-desfășurare a lucrului pentru acasă; de citire, cu modul de întocmire a unor fișe/agende de lectură, cu specificul rezolvării diferitelor categorii de probleme; cu un șir de modalități de a-și regla și controla comportamentul (la început ajutăm și exersăm elevul sistematic).

Ionescu M. susține că dezvoltarea capacității de autoeducație a școlarilor mici depinde de unii factori cum ar fi: ajutarea acestora în ceea ce privește organizarea judicioasă a bugetului de timp și conștientizarea exigențelor ce decurg din scopurile de viață pentru care elevul mic a optat și, desigur, dezvoltarea capacității de autoevaluare și reflecție personală a acestora, care se exersează la școală și acasă [Apud 80].

Părinții, ca și pedagogii, au una dintre principalele lor îndatoriri, *dezvoltarea competenței de autoeducație a școlarului mic*, capacitate care nu apare singură de la sine, aceasta reprezentând competențele și deprinderile ca produs al unei activități organizate și de durată în cadrul familial și școlar. Dezvoltarea capacității de autoeducație a școlarilor mici presupune luarea în calcul și transpunerea în practică a următoarelor ***direcții de acțiune***:

- dezvoltarea curiozității și instinctului de explorare, propriu școlarului mic prin utilizarea unor strategii activ-participative și prin asigurarea unui raport adecvat între informațiile de tip declarativ (cunoștințe prezentate în forma lor finală) și informațiile de tip procedural, care solicită acțiuni de căutare, elaborare și achiziționare, efort propriu depus din partea școlarului mic;
- dezvoltarea unor strategii și abilități de muncă intelectuală capabile să conducă la autonomia cognitivă a școlarului mic, implicând, în acest sens, îmbinarea trasării unor sarcini de tip reproductiv și/sau algoritmic cu cele de tip creativ, metacognitiv, constructivist;
- cultivarea independenței și intereselor școlarului mic, încurajarea acestora în a explora domeniile de cunoaștere resimțite ca fiind în acord cu aptitudinile și aspirațiile lui;
- educarea voinței școlarului mic și a deprinderilor acestuia de a depune un efort constant în vederea realizării sarcinilor impuse sau autoplanificate;
- ajutarea școlarului mic atât în ceea ce privește organizarea și gestionarea bugetului de timp, cât și în conștientizarea exigențelor ce decurg scopul de realizat pentru care a optat elevul mic;

- cultivarea capacității de autoevaluare și reflecție personală a școlarului mic, de estimare adecvată atât a posibilităților și limitelor sale, cât și a modalităților de comportare și asumare a acestora [1; 2; 3; 7; 8; 13; 122; 123; 157 etc.].

În acest sens, înțelegerea valorii social-umane a autoeducației morale presupune un larg orizont de cultură generală îmbinată cu cunoștințe și convingeri morale privind posibilitățile nelimitate pe care le oferă acest tip de educație în afirmarea liberă a personalității umane în toate domeniile vieții sociale. Sensibilizarea cunoașterii și înțelegerii de către copii de vârstă școlară mică a tuturor acestor aspecte se realizează prin formarea conștiinței morale în raport egal cu comportamentul moral și consolidarea unității acestora. Formarea-dezvoltarea competențelor în ceea ce privește autoeducația în aspect intelectual se realizează activ și foarte conștient în școală, pe când aspectele legate de autoeducația morală a școlarului mic necesită mari eforturi din partea familiei.

Atitudinea față de autoeducația morală nu se reduce doar la cunoașterea valorilor morale, a normelor și regulilor morale, la intenția sau dorința de a te dezvolta moral, ea presupune în aceeași măsură și capacitatea operațională, întemeiată pe convingerea necesității de a face acest lucru. *Componenta operațională a conduitei* presupune priceperi, deprinderi și obișnuințe de comportare etică, de muncă, asociate cu trăsăturile de voință și caracter, indispensabile mobilizării resurselor interne în vederea învingerii obstacolelor, ce se interpun pe traiectoria desfășurării procesului de formare a competenței de autoeducație morală, precum și cu convingeri care ar transforma procesul formării autoeducației morale dintr-o activitate impusă din exterior, de adult, în una autodeterminantă, dintr-un proces predominant de realizare să devină unul de autorealizare. În acest scop, cea mai sigură cale de formare a competenței de autoeducație morală este elaborarea unei strategii capabile de a atinge anumite performanțe în comportamentul moral concret [7; 80; 157 etc.].

Indiferent de domeniul de cunoaștere în care a fost folosit, conceptul de strategie, acesta a subordonat, întotdeauna, aspectul de *tactică*, concept aplicat în sensul de: *modalitate de îmbinare a formelor, metodelor și mijloacelor necesare pentru realizarea obiectivului unei acțiuni anume*. Astfel, *tactica* reprezintă latura acțională a strategiei. Tactica și toate elementele sale componente sunt subordonate strategiei. Trebuie, însă, subliniat faptul că strategia nu este o simplă sumă de tactici, ci un ansamblu coerent și funcțional de tactici, care se corelează în permanență pentru realizarea scopului. Prin urmare, strategia este un sistem de tactici. La baza oricărei strategii stă o anumită logică și o anumită linie generală de gândire și concepere. Dezvoltând această idee, noi vom menționa că plecând de la faptul aprecierii felului de tactici putem oferi o anumită denumire strategiei.

Ionescu M. [Apud 80] afirmă că *sensul general acordat strategiei în educație este acela de modalitate generală de concepere în viziune sistemică, pe termen lung, mediu și scurt a proceselor educaționale*. Prin urmare strategia în educație este operantă la trei niveluri:

- *macronivel*: unde se acționează *strategia educațională generală*, care vizează întregul sistem de învățământ;
- *nivel intermediar*: unde acționează *strategia instructiv-educativă*, ce presupune procesul de învățământ concret în ansamblul său, având ca scop final idealul educațional aflat în vigoare;
- *micronivel*: unde avem în vedere *strategia educativă sau didactică* concretă, ce ghidează educația și procesul de învățământ, desfășurat efectiv între cadrul didactic și educabilii săi, la nivelul unei discipline sau chiar al unei lecții, prin care valorificăm scopul final (prin realizarea obiectivelor) al unei activități.

Prin cerințele pe care le impune strategia și efortul pe care-l solicită, evident că ea reprezintă instrumentul care contribuie la formarea unor deprinderi și obiceiuri de autoeducație, a unor trăsături pozitive de voință și caracter, care se înscriu în structura personalității umane. Crearea acestui cadru educativ, prin derularea într-o anumită ordine a secvențelor activității de autoeducație va conduce la *formarea deprinderilor, apoi a obiceiurilor elevilor de a-și îndeplini obligațiile*, chiar dacă la început ele apar ca ceva impus din exterior (motivare extrinsecă). Treptat, această conduită se transformă, în comportament autoimpus (motivare intrinsecă). Dacă ținem cont de conținutul concret al acestui proces și încurajăm copilul, exersându-l permanent, atunci putem conchide că resursele școlarului mic întru propria formare sunt, practic, inepuizabile [Ibidem]. Analiza literaturii de specialitate [1; 33; 36; 58; 129; 142 etc.] ne-a permis să stabilim că psihologic, autoeducația presupune acțiuni specifice de autoformare-autodezvoltare centrate pe:

- stimularea proceselor intelectuale prin autoconvingere, autosugestie;
- stimularea proceselor afective axate pe autostimulare, autoapreciere, autoconsolare, autopedepsire etc.;
- stimularea proceselor volitive prin: autocomandă, autocontrol, autoaprobare. O autentică educație școlară trebuie să pregătească și să stimuleze aceste capacități care condiționează autoeducația tuturor elevilor, susțin cercetătorii din domeniul științelor educației [33; 36; 58].

Pentru elaborarea unui program de consiliere a școlarului mic, axat pe autoeducație, e nevoie de:

- condiționarea și stimularea pozitivă, dorința de schimbare;

- fixarea scopului și obiectivelor/pașilor concreți;
- alegerea metodelor și procedeele specifice adecvate pentru formarea și dezvoltarea a ceea ce urmărim și integrarea acestuia într-un sistem și regim de activitate;
- stabilirea perioadei de implementare a programului;
- realizarea permanentă a autoevaluării;
- consilierea, susținerea și îndrumarea sistematică a elevului.

În cadrul cercetării noastre, sintetic, am definit *competența de autoeducație* ca fiind *ansamblul capacităților școlarului mic de a-și organiza/proiecta-desfășura-evalua condițiile propriei educații*. Am optat pentru conceptul de *competență* datorită semnificației sale în raport cu actul didactic, dar și cel educativ, datorită deschiderilor sale spre operaționalizare, măsurare și observare. Ne-am axat pe o abordare și valorificare pedagogică a *Curriculumului școlar pentru clasele I-IV* [41], *Ghidul de implementare a curriculumului* [68] și premisele dezvoltării metacogniției la elevii de vârstă școlară mică, ceea ce a permis elaborarea unui set de instrumente cu caracter teoretico-aplicativ operațional. Competența de autoeducație a școlarului mic, element important cu caracter deschis și dinamic al cercetării efectuate, include acțiuni de proiectare a autoeducației (APA); a propriei strategii de autoeducație (SA); acțiuni de realizare/aplicare a acesteia (ARA) și acțiunile de autoevaluare a autoeducației și corectare (AAAC).

În acest context, este important să menționăm un aspect-cheie, învățătorul organizează activitatea sa pe **trei axe**. Una presupune ***gândirea și valorificarea strategiei comune de autoeducație a elevilor în cadrul școlar***; alta – ***acordarea ajutorului și susținerii strategiilor individuale ale elevilor*** și ultima - rezidă în ***acordarea unui ajutor familiei/părinților elevilor***. Desigur că acestea interferează, se completează reciproc, principalul moment constă în faptul că pedagogul propune elevilor ca aceștia să elaboreze o agendă specială a autoeducației, în care vor face anumite însemnări sistematice (la 2-3 zile), care va fi la dispoziția celor trei actori și parteneri: elevul, pedagogul și părinții (familia).

Așadar, *Programul de autoeducație* este un construct dinamic, cu rol de ghidare în raport cu toate condițiile învățării, caracterizat prin prezența unor elemente comune, dar și individuale, deoarece elevii sunt diferiți. Întrucât, competența de autoeducație morală a școlarilor mici presupune funcționarea interdependentă a componentelor ei *de autocunoaștere* (de determinare a resurselor interne ale autoeducației morale și de determinare a resurselor externe ale propriei educații), *de contextualizare* a valorificării strategiei de autoeducație la general și a unor metode speciale, în particular. În baza analizei și sintezei literaturii de specialitate și, îndeosebi a reperelor teoretice privind autoeducația școlarilor mici (Barna A., 1995; Comanescu I., 1996;

Andrițchi V., 2006; Calaraș C., 2010; Cuznețov Larisa, 2013 etc.) am conceput și elaborat un instrument teoretico-aplicativ de formare a competenței de autoeducație, definit ca *Program de valorificare a perspectivei psihopedagogice în autoeducația școlarului mic* (Tabelul 2.1):

**Tabelul 2.1. Program de valorificare a perspectivei psihopedagogice
în autoeducația școlarului mic**

Elementul de bază al autoeducației	Conținutul activităților
Autocunoaștere	• <i>Formarea opțiunii pentru elaborarea strategiei individuale de autoeducație (SIA) (vârsta 9-10 ani):</i> – stabilirea aspectelor de autocunoaștere cu privire la propria persoană (vârsta, sex, conduită, aptitudini, trăsături caracteriale etc.); – determinarea contextului extern al autoeducației (ce va face elevul la școală și acasă); – stabilirea resurselor externe ale autoeducației (ce ajutor, cum și din partea cui așteaptă elevul). • <i>Elaborarea strategiei individuale și comune de autoeducație a școlarului mic:</i> – formularea scopurilor și obiectivelor autoeducației; – stabilirea opțiunilor concrete cu privire la autoeducația morală și evaluarea rezultatelor ei (se realizează sub conducerea adultului /pedagogul, părinții/); – selectarea și organizarea informației necesare pentru autoeducația elevului (se face o rubrică specială în agendă, unde elevul își va face notițele necesare); – stabilirea timpului de analiză și apreciere a rezultatelor obținute (de exemplu: miercuri, sâmbătă).
Autoproiectarea	
Autoorganizarea	
Autorealizarea	– concretizarea acțiunilor pe care le va aplica elevul la școală și în familie (lectură; notițe; dialog cu adulții; dialog interior – reflecții; exercițiul etc.) pentru a atinge scopul și obiectivele preconizate.
Autoevaluarea	– autoevaluarea rezultatelor autoeducației (mai întâi împreună cu adultul, apoi independent); – autoevaluarea procesului autoeducației în ansamblu (împreună cu adulții /pedagogul și părinții/); – completarea și/sau re/planificarea unor noi aspecte de autoeducație.
Autostimularea	- autoconvingerea (trebuie ..., sunt obligat ..., m-au convins părinții, pedagogul etc.) - autocomandă (Ionel, depune efort ..., Ionel, fii cuminte ..., Ionel, respectă cerințele ...) - autosugestia (Eu pot face acest lucru, anterior la mine s-a primit bine ...)

În cadrul procesului de autoeducație, învățătorul acordă ajutor consultativ copiilor și părinților. Părinții sunt implicați activ în acest proces. Strategia de formare a competenței de autoeducație la școlarul mic devine cunoscută și părinților. Aceștia sunt familiarizați cu toate

aspectele legate de autoeducația copiilor lor (la adunările de părinți sau activitățile speciale de consiliere centrate pe dezvoltare și prevenție). În continuare, propunem un șir de condiții psihopedagogice selectate din literatura de specialitate [36; 38; 68; 122; 157 etc.], dezvoltate de noi în procesul cercetării, care pot fi valorificate în ambele ipostaze, *autoeducația individuală și comună a școlarilor mici*.

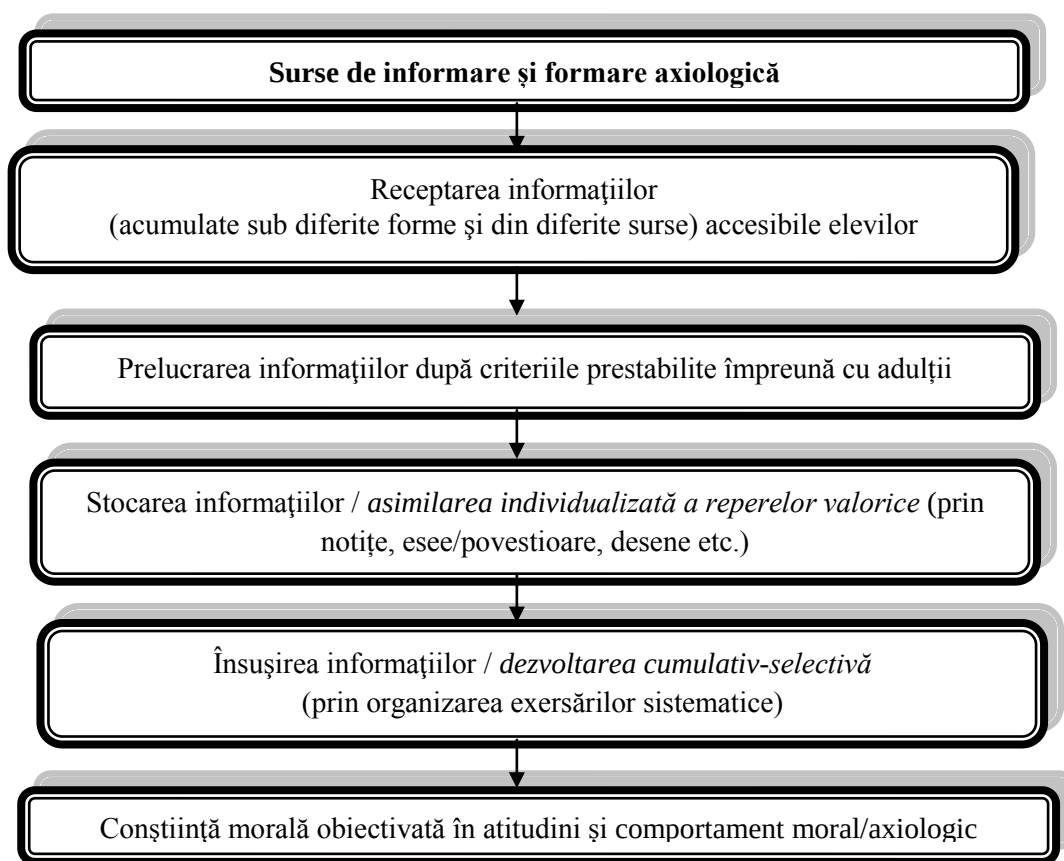

Fig. 2.2. Mecanismul formării conștiinței moral/axiologice

Strategiile psihopedagogice de eficientizare a autoeducației vizează:

Formarea competenței de autoeducație în baza valorificării conștiinței morale (percepții, reprezentări, judecăți, raționamente, convingeri), care se referă la *aspectul ideatic și intențional al conștiinței umane*, această condiție trebuie conștientizată și realizată de către părinți și continuată în școală. Această strategie asigură un moment important: inițierea procesului de formare a competenței de autoeducație să se desfășoare paralel cu însușirea de către școlarii mici a unei baze informaționale, care le-ar oferi sprijin în cunoașterea și diferențierea valorilor și nonvalorilor. Studiul teoretic ne-a convins că acest proces parcurge etapele descrise de către Cucoș C. cu referire la *constituirea referențialului axiologic* [40, p. 186] și dezvoltate și completate de noi (Figura 2.2).

Formarea competenței de autoeducație în corelație cu formarea conduitei morale (priceperi, deprinderi, obișnuințe, comportamente). Prin valorificarea acestei strategii propunem ca formarea competenței de autoeducație să se desfășoare într-un cadru axiologic, astfel încât ar fi posibilă transpunerea atitudinilor asimilate în comportamente personale. În acest context ne călăuzim de ideea savantului Cucos C., care afirmă că *valoarea se naște din acțiune, dar este și fermentul ei* [40, p. 185].

Strategia centrată pe **formarea unității dintre conștiința și conduita morală (formarea atitudinilor și comportamentelor morale)** presupune exersarea sistematică a personalității elevului pentru a îmbina coerent aspectele: informativ-formativ și a stimula manifestarea atitudinilor personale față de diverse aspecte ale vieții școlare și familiale.

Formarea competenței de autoeducație a școlarilor mici prin forme și metode accesibile vârstei și personalității concrete, orientează adultul spre respectarea particularităților individuale. Este cunoscut faptul că fiecare familie și context școlar au specificul lor, manifestă anumite relații interpersonale care se stabilesc între membrii acestora, de atât instrumentele propuse se adaptează și se completează la necesitate. Evident că este necesară o pregătire inițială a elevilor, cadrelor didactice și a părinților sub aspect general, dar care va continua să fie studiată individual de către cei antrenați, cu referire la particularitățile propriei familii, copil, persoană adultă.

Studiul teoretic și experimentele preliminare ne-au permis să confirmăm că autoeducația reprezintă sfera interioară și comportamentul de bază ca produs – rezultat al educației eficiente. Autoeducația este un proces sistematic, orientat spre un scop bine determinat de autoformare a conștiinței și comportamentului social al personalității. În acest context menționăm că părinții au și ei un prilej bun de a se autoeduca împreună și paralel cu copiii lor. În final, conturăm câteva subcondiții psihopedagogice de valorificare a autoeducației:

- copiii li se oferă posibilități suficiente de activitate independentă, inițiativă și libertate a gândirii;
- copiii se acordă ajutor doar atunci când apar contradicții și tensionări interioare;
- adulții se străduie să mențină și să amplifice succesul elevului prin manifestarea încrederii, susținerii, sprijinului din partea lor și semenilor;
- copiii treptat li se formează, prin exersare, abilități de soluționare și depășire a obstacolelor, apărute în alcătuirea algoritmilor, programelor individuale, orientate spre autorealizarea, autoperfecționarea conștiinței și comportamentului social.

Folosind povestirea și analiza numeroaselor întâmplări din viață (pozitive și negative) putem incita copilul la formarea abilităților și deprinderilor de autoanaliză. Se recomandă ca

învățătorii și părinții să ajute elevii în analiza obiectivă și critică a întâmplărilor (pozitive, negative); a situațiilor pe care le oferă activitatea omului, viața lui.

De exemplu: Se poate propune copiilor să răspundă la astfel de întrebări: 1) *S-a întâmplat să-ți pară rău de vreo faptă săvârșită? Povestește un caz.* 2) *Se întâmplă cazuri să fii nemulțumit de tine însuși?* La fel, se propune copiilor să relateze cazurile din viața lor când au mințit adulții; sau au fost nepoliticoși; au ofensat colegii de clasă etc., să menționeze consecințele, apoi să-și închipuie cum ar proceda dacă această situație s-ar repeta (să identifice acțiunile concrete).

Variate analize de acest fel trebuie incluse în activitățile zilnice. Examinarea critică, desfășurată sistematic contribuie la apariția contradicției între faptul cum este și cum dorește să fie copilul, care necesită din partea copilului conștientizare și soluționare.

Analiza experienței de lucru cu elevii de vârstă școlară mică arată că foarte util pentru eficientizarea autoeducației este procedeul **Apreciază ziua care a trecut**. Elevul alcătuiește un tabel cu rubricile: a) învățătura; b) relațiile cu părinții și colegii; c) comportarea; d) descrierea unui caz deosebit din cursul zilei. Conform acestor rubrici copilul își apreciază ziua în fiecare seară cu ajutorul emoticoanelor (☺ - 5 p., ☺ - 3 p., ☹ - 0 p.). Apoi elevul calculează câte puncte a acumulat (după părerea lui) pentru fiecare aspect [3, p.32].

Tabelul 2.2. Model de realizare a procedurii Apreciază ziua care a trecut

Învățătura	Relațiile cu		Comportarea	Descrierea unui caz deosebit din cursul zilei
	Părinții	Colegii		
• și-a pregătit temele; • a fost activ la lecții; • a fost apreciat de învățător	☺ bune, m-au lăudat	☺ bune, dar m-am certat cu colegul de bancă	☺, bună, dar n-am avut dreptate când nu i-am împrumutat un pix colegului de bancă și ne-am certat	Astăzi, la lecția de matematică, colegul meu a întrebat dacă nu am un pix în plus. Eu am răspuns că nu, deși aveam unul de rezervă. După aceasta m-am simțit rău (îmi era rușine). Am fost în excursie la menajerie și am văzut puiul de tigru nou adus. Era foarte frumos și cuminte, însă încă este mic și neputincios.

Astfel se dezvoltă capacitatea de autoanaliză și se formează abilitatea și deprinderea de autoapreciere a școlarului mic.

În scopul soluționării contradicțiilor interne ce apar dintre condamnarea răului, nedreptății, neadevărului și incapacitatea de a pătrunde în esența și cauzele apariției faptelor/comportamentelor indezirabile, sunt benefice organizarea **discuțiilor de analiză și familiarizare cu trăsăturile personale**, care vizează: bunătatea, amabilitatea, prietenia,

colaborarea, comunicarea eficientă, faptele morale, cele amurale, egoismul, răutatea, invidia etc. Aceste discuții sunt accesibile elevilor claselor primare, deoarece ei înțeleg deja esența unor calități morale. În acest sens s-a propus elevilor următorul **Mini-dicționar al calităților și al defectelor**, care pot fi prezente la această vârstă. Conținutul dicționarului se oferă treptat, pe etape, repartizând studierea și consolidarea câte 1-2 trăsături, incluzându-le în propoziții, povestirile compuse împreună cu elevii. Pedagogul urmărește ca elevii să valorifice în limbaj (scris și oral) aceste noi noțiuni, care desemnează calitățile și defectele oamenilor.

Tabelul 2.3. Mini-dicționar al calităților și defectelor umane

Calități	Defecte
<i>Altruist</i> - persoana care acționează dezinteresat în favoarea altora.	<i>Egoist</i> - cel care se preocupă exagerat doar de interesele personale și nu ia în considerație interesele altora.
<i>Amabil</i> - prietenos, binevoitor, politicos.	<i>Necuviincios</i> - care este lipsit de buna - cuviință, de respect, de politețe; obraznic.
<i>Atent</i> se aplică cu două sensuri: a) care urmărește concentrat un lucru; care are atenția îndreptată spre cineva sau ceva; b) amabil, binevoitor, politicos.	<i>Distrat</i> – care este absent la ceea ce se petrece în jurul lui, care se gândește la altceva. <i>Obraznic</i> - lipsit de respect, de rușine, neascultător.
<i>Binefăcător</i> - persoană care face bine altora.	<i>Răufăcător</i> - care face sau aduce rău altora.
<i>Binevoitor</i> – persoana care posedă și manifestă bunăvoință, amabilitate, cordialitate.	<i>Răutăcios</i> - plin de răutate, înclinat să jignească; care supără.
<i>Blând</i> - care este omenos, pașnic, prietenos, blajin.	<i>Crud</i> - care simte plăcere când vede pe altul suferind; neomenos, nemilos.
<i>Bun</i> - care are calități pozitive și care face în mod obișnuit bine altora (se poartă bine cu alții). Se mai folosește: cuminte, ascultător.	<i>Rău</i> - care are însușiri negative; lipsit de calități pozitive.
<i>Bunătare</i> – calitate de a fi bun, manifestarea prin fapte bune.	<i>Răutate</i> – înclinarea spre a face rău altora.
<i>Calm</i> - care se stăpânește, liniștit; persoana care-și controlează emoțiile negative.	<i>Neliniștit</i> - care nu este liniștit; care se mișcă fără rost, se agită, se frământă (continuu), care nu stă locului; cuprins de agitație, de frământare, de

Calități	Defecte
	neastâmpăr.
<i>Capabil</i> - înzestrat, valoros; care are posibilitatea de a săvârși ceva într-un mod inteligent.	<i>Incapabil</i> - care nu este capabil (să facă ceva); lipsit de capacități; inapt.
<i>Generos</i> - care este gata să ajute în mod dezinteresat pe alții; mărinimos, darnic.	<i>Meschin</i> – care este preocupat de interese mărunte, lipsit de generozitate, de noblețe sufletească, mic la suflet, egoist, josnic, murdar.
<i>Cordial</i> - plin de înțelegere, de bunătate, <i>cald</i> în relații și comportare cu alții.	<i>Ranchiunos</i> - care ține dușmănie; răzbunător, dușmănos.
<i>Simpatice</i> - care inspiră simpatie; plăcut, atrăgător.	<i>Antipatic</i> - respingător, nesuferit.
<i>Sincer</i> - care exprimă întocmai ce gândește; care nu se preface; cinstit, deschis	<i>Fățarnic</i> - lipsit de sinceritate; prefăcut, ipocrit, fals.

În acest context, în baza analizei reperelor teoretice și a determinării premiselor psihopedagogice ale autoeducației școlarului mic a fost necesar să configurăm *condițiile eficientizării acestui proces/autoeducație*, după cum urmează

1. Accent pe corelarea gândurilor/ideilor cu acțiunile, faptele și auto/formarea calităților de personalitate

Copiii trebuie orientați în stabilirea legăturii între acțiunile, faptele proprii și calitățile personale. Pentru aceasta se recomandă de valorificat *metoda caracteristicii calitative a persoanei și a faptelor ei*. De exemplu: am vorbit sincer, a fost o faptă îndrăznească, m-am gândit să fac bine, dar nu mi-a reușit; eu gândesc și acționez prompt/rapid; am procedat corect/etic cu colegul/colega meu/mea etc. Discutând despre viața oamenilor iluștri, despre relațiile cu cei din jurul lor, elevii învață să găsească anumite asemănări în comportamente la sine și la persoanele apropiate. În scopul conștientizării ideilor apărute, a faptelor comise se pot desfășura convorbiri cu tema *Ce gândesc eu despre mine (apropiații mei etc.)* Pedagogul creează situații speciale care conduc la apariția unor contradicții între ceea ce „este” și ceea „ce vrea sau poate, ce trebuie să devină elevul”. Contradicțiile provoacă sentimentul nemulțămirii de sine și dorința de perfecționare, care începe să servească drept motiv de autoperfecționare. Acest sentiment poate apărea numai în cazul ghidării iscusite a școlarului mic de către adult.

2. Orientarea elevilor spre formarea competențelor de autoproiectare

Aici este eficient procedeul *Un pas înainte*. Copilul împreună cu adultul își planifică pentru a doua zi ce are de făcut pentru a deveni mai bun (să citească o poveste, o povestire (la tema dată), să ajute mama ...), iar la finele zilei se analizează rezultatele (am luat o notă bună, i-a ușurat lucrul mamei etc.). este cunoscut faptul că elementul planificării este important în formarea competențelor de autoeducație/autoperfecționare.

O condiție importantă la această vârstă de formare a competențelor de autoeducație rezidă în dezvoltarea *competenței de autoangajare*, care presupune îndeplinirea cu mare exactitate a obligațiunilor zilnice, a cerințelor adulților. În procesul îndeplinirii acestor obligațiuni apar și se soluționează cu ajutorul adultului o mulțime de contradicții (*să continue lucrul sau să se distreze*, contradicția între dorința de îndeplinire a obligațiunilor și insuficiența forțelor volitive pentru aceasta sau realizarea numai a acțiunilor plăcute etc.).

Un mijloc eficient de formare a *competenței de autoproiectare* este activitatea comună a copiilor: divizarea probelor colective în însărcinări individuale. Exercițiile de acest fel dezvoltă simțul responsabilității față de realizarea probei colective. Se mai pot organiza competiții între clasele paralele cu următoarele sarcini: rezultatele la învățătură; disciplina; sentimentul colegialității; realizarea unor acțiuni de caritate etc. Însărcinările colective sunt divizate în câteva de tip individual. Astfel, fiecare elev răspunde de realizarea însărcinării colective prin contribuția personală. Acest procedeu ajută la soluționarea contradicției între înaintarea obligațiunilor și realizarea lor.

3. Centrarea pe formarea competențelor de autoorganizare

Pentru dezvoltarea competenței de autoorganizare se utilizează acțiuni de tipul *asaltul de idei*. Se propune elevilor o problemă (De exemplu: Ce trebuie să facă Ionel, dacă colegii susțin că posedă o trăsătură negativă - egoismul?), la care fiecare elev trebuie să-și expună opiniile sale, fără a fi cenzurate. Propunerile se colectează, apoi se analizează și se selectează ideile potrivite. Întreaga acțiune se desfășura într-o atmosferă de încurajare a copiilor, de prietenie, cu promovarea spiritului de competiție. În așa fel, elevii cunosc modalități concrete de soluționare a contradicției între dorința de autoeducație a elevilor și incapacitatea de realizare a ei, între realitate și dorința de autoeducație.

În vederea soluționării contradicției dintre faptele bune/pozitive și fapte rele/negative, elevii se includ în variate activități (ca de exemplu: de a avea grijă de plantele din clasă, de a face bine cuiva, a fi împotriva indiferenței, a faptelor negative, explicându-le ce trebuie de făcut concret pentru aceasta). Fiecare caz de manifestare ale acestor acțiuni trebuie apreciat, stimulând

copiii în continuarea lor. Inițiate de pedagog, susținute de părinți, aceste acțiuni, consolidându-se se transformă în competențe și deprinderi.

Se mai poate practica și cunoscutul procedeu *Elevul de serviciu*. În fiecare săptămână se aleg în clasă 2 elevi care răspund de ordine și disciplină, de pregătirea colegilor cu tot ce este necesar pentru lecții ș.a. La finele săptămânii se editează un ziar, în care sunt oglindite rezultatele obținute. Aflându-se fiecare în această funcție, elevii înțeleg, că dacă nu vor respecta cerințele elevului de serviciu, nu vor avea succes nici în timpul serviciului său, iar poziția de șef/lider îi face pe copii să-și controleze comportarea pentru a corespunde funcției date.

La formarea competenței de autoorganizare, elevii trebuie să cunoască variantele optime de consumare a timpului liber. Pentru aceasta se propune spre analiză și meditație un șir de întrebări de tipul:

Sarcina: De selectat variantele pe care le considerați potrivite:

1. Cum folosim zilnic timpul nostru liber?

- Ne jucăm;
- Ne odihnim
- Ajutăm părinții în gospodărie
- Ne plimbăm
- Privim televizorul
- Mergem la cumpărături
- Alte variante _____.

2. Cum petrecem zilele de odihnă/sfârșitul de săptămână?

- Mergem la film cu prietenii
- Facem sport
- Învățăm o limbă străină
- Mergem la bazin/piscină
- Mergem la muzeu
- Citim ce ne place
- Ne jucăm cu prietenii
- Ascultăm muzică
- Dezlegăm integrale
- Jucăm jocuri electronice
- Alte variante _____.

3. Cu ce ne ocupăm în vacanță?

- Ne jucăm
- Ne plimbăm cu prietenii
- Ne perfecționăm cunoștințele de pian, vioară
- Citim cărți recomandate la școală
- Mergem în excursie
- Ajutăm bunicii, părinții
- Alte variante _____.

4. *Ce activități și acțiuni am putea face pentru a deveni mai buni (educați etc.)?*

- Să citim mai mult
- Să ne ocupăm cu sportul
- Să ajutăm colegii la nevoie
- Să ajutăm părinții
- Să respectăm regimul zilei
- Să nu facem abuz de calculator etc.

4. Mijlocirea formării competențelor de autostimulare prin crearea unui mediu favorabil

Manifestarea încrederii în copil, convingerea că el poate face lucruri bune, că el poate fi mai bun în orice activitate, constituie o condiție importantă de dezvoltare a încrederii în sine, în forțele sale. La această vârstă aprecierea adultului are o influență hotărâtoare în formarea încrederii în sine a copilului. Permanent, în orice acțiune copilul trebuie convins, susținut, stimulat, ținând cont nu numai de specificul vârstei, rezultatele activității, ci și de eforturile depuse.

Se stimulează tendința de a se impune în realizarea acțiunilor, în efectuarea calitativă a acestor acțiuni, în finalizarea lor totală, se propun (cu explicație) modalitățile de folosire a *formulelor de autosugestie* (Ionel, totul ai să *faci bine*; Eu sunt în stare să rezolv problema etc.). Orice rezultat al elevului trebuie susținut, apreciat. În acest sens critica subminează demnitatea personală a elevului, mult mai eficient este îndemnul și încurajarea, explicația și demonstrarea unor acțiuni.

5. Axarea elevilor pe formarea competențelor de autoevaluare, autocontrol și autoapreciere reprezintă o condiție de bază, care încheie logic ansamblul de acțiuni și activități orientate spre eficientizarea autoeducației școlarilor mici. În acest caz învățăm și exersăm copilul în verificarea realizării scopului și obiectivului preconizat, atrăgând atenția și la faptul cât de

calitativ a fost realizată sarcina. Aici importante sunt: dezvoltarea capacității de autoobservare; de observare cu ochi străini/de la o parte; de întreținere a unui dialog cu sine; de a face notițe cu privire la îndeplinirea sarcinii; de a realiza mici concluzii și rezumate apreciative; de a explica procedeul de autoevaluare etc.

Bineînțeles că adulții trebuie să cunoască și să creeze condițiile psihopedagogice respective și să aplice strategiile de autoeducație adecvate. Părinții și pedagogii trebuie să valorifice constant posibilitățile strategiilor și condițiilor de eficientizare a educației copiilor atât în mediul familial cotidian cât și în mediul școlar.

2.3.Esența și specificul autoeducației școlarului mic

Autoeducația ca fenomen uman reprezintă un proces de dobândire și de perfecționare a conștiinței de sine și a calităților de personalitate prin orientarea acțiunilor sale spre un scop determinat și stabilit de persoană.

Cercetătorii din domeniul științelor educației [2; 3; 7; 19; 21; 37; 38; 45; 58; 63; 157 etc.] consemnează că autoeducația reprezintă rezultatul și consecința educației de calitate, proiectată și desfășurată în sensul și direcția organizării, realizării și dezvoltării activităților de formare-dezvoltare permanentă a persoanei. În rezultatul investigațiilor realizate Cristea S. [37, p.216] menționează că baza psihopedagogică, acumulată în perioada formării-dezvoltării structurilor psihologice fundamentale ale personalității (între 6-16 ani până la constituirea conștiinței de sine, aproximativ către vârsta de 16-18 ani), asigură *saltul* de la *autoeducația spontană* la *autoeducația intenționată*, care, mai apoi, la vârsta adultă devine una din principalele modalități de realizare a educației permanente.

Analiza literaturii consacrate [7; 14; 38; 44; 45; 62 etc.], experiența empirică și observațiile realizate, permit să dezvoltăm această idee prin a scoate în evidență importanța educației familiale de calitate, care, la rândul său, poate fi obținută tot prin intermediul autoeducației și autoprefecționării competențelor parentale. Bineînțeles că acest proces poate avea două căi de realizare, una independentă și una incitată și susținută de către instituția de învățământ, în care învață copiii familiilor respective. Este cert faptul că ambele căi reprezintă și demonstrează inteligența, nivelul de cultură, conștiința și responsabilitatea adulților privind sporirea eficienței sale în funcția de părinte; realizarea unui parteneriat școală-elev-familie de calitate și interesul partenerilor socioeducativi pentru a cultiva copiii în direcția autoprefecționării și autoeducației.

În acest context este cazul să specificăm caracterul autoeducației ca activitate pedagogică și psihologică. ***Din punct de vedere pedagogic***, autoeducația are caracter:

- *intenționat*, adică orientat spre un anumit scop;
- *autoreglator*, deoarece reprezintă saltul de la factorii și conexiunea externă /subiect – obiect/ la conexiunea internă /subiect – subiect/;
- *procesual* prin dezvoltarea și funcționarea mecanismului și a liniei de continuitate dintre etapa autoeducației potențiale și de pregătire (de la vârstele preșcolară, primară, preadolescenței) și etapa autoeducației conștiente, planificate și sistematice, posibilă după dobândirea conștiinței de sine, în jurul vârstei de 16 ani;
- *real*, deoarece reprezintă un produs concret al unei educații eficient proiectate, organizate, coordonate și permanent perfecționate;
- *corelativ*, manifestat prin conexiunea structurală existentă între educația familială, educația școlară; instruire/autoinstruire, autoeducație/autoproiectare, autorealizare, autoevaluare;
- *permanent*, fiindcă procesul dat continuă pe parcursul vieții, desfășurându-se pe ambele coordonate, cea *verticală* (temporală) și cea *orizontală* (spațială), ceea ce presupune integrarea și articularea influențelor parvenite din variate niveluri și tipuri ale educației [39; 40; 49].

Din punct de vedere psihologic, autoeducația se manifestă prin dobândirea și consolidarea conștiinței de sine; dezvoltarea judecăților și raționamentelor, în sensul de analiză-sinteză și evaluare critică a situațiilor apărute, a perfectării posibilităților sale, inclusiv prin echilibrarea relativă a conduitei, intențiilor, atitudinilor caracteriale; prin exercitarea eforturilor intelectuale și moral-volitive de optimizare a raporturilor cu sine și cu ceilalți [7; 14; 38; 122; 154]. Aspectele expuse ne-au orientat spre realizarea unor investigații preliminare privind stabilirea tendințelor/ aspirațiilor către autoeducație a elevilor de vârstă școlară mică, a rolului familiei și școlii în acest domeniu important de activitate. Chestionarea realizată pe un lot de 222 cadre didactice din învățământul primar (prezente la întrunirea metodică municipală din 27.12.2016) a arătat că pedagogii sunt ferm convinși că contribuția lor în inițierea și desfășurarea eficientă a autoeducației școlarului mic prevalează și reprezintă 96,4 % (212 s.); contribuția părinților, în viziunea specialiștilor vizați, constituie doar 46% (102 s.). Întregul lot experimental consideră că părinții necesită ajutor din partea pedagogilor, atât în sporirea calității comunicării cu copiii lor, a educației acestora, cât și în direcția realizării unor acțiuni familiale, sistematice și coerente de influențare a autoeducației copiilor lor.

Investigația realizată pe un lot experimental destul de reprezentativ de părinți a elevilor din clasele primare (324 s.) ne-a ajutat să stabilim următoarea situație:

- părinții care aveau copii în clasele a III-a și a IV-a observă o tendință clară de orientare spre un șir de momente ce țin de autoeducație (sporirea acțiunilor de autoservire, de respectare a

regimului, de pregătire independentă a temelor; elaborarea unor planuri de acțiuni pe durată scurtă; de ordonare a obiectelor proprii/cărți, caiete; a vestimentației etc.);

- unii părinți (51,5 % - 167 s.) au menționat că odată cu plecarea la școală s-a făcut mai evidentă tendința de autoobservare și dorința de a schimba unele fapte/ comportamente care-i dezavantajează pe copii;

- orientarea copiilor spre autoeducație parvine, într-o mare măsură, de la pedagog, consideră 77,4 % de părinți (251 s.);

- intențiile copiilor de 7-8 ani care ar demonstra comportamente stabile cu privire la autoeducație sunt vagi, deseori acestea au caracter spontan și instabil, iar inițiativa, mai des, aparține părinților și/ sau pedagogilor, susțin 52 % de părinți (168 s.);

- elemente clare de autoeducație se observă la școlarii mici în activitățile preferate (desen, pictură, jocuri la calculator, adunarea și îngrijirea unor colecții, educație fizică/ sport – gimnastică, acrobatică, tenis etc.) consideră 91,6 % părinți (297 s.);

- un număr impunător de părinți (93 % - 301 s.) au menționat un raport direct între educația familială și cea școlară, inclusiv orientarea, tendința și chiar dorința, frecvent observată, de a face anumite lucruri pentru a fi și a deveni un elev mai bun, mai activ, mai străduitor;

- un număr destul de mare de copii depun efort pentru a se manifesta deosebit în scopul de a fi lăudați, aprobați de adulți și/ sau a obține o recompensă materială sau morală, consideră 82,7 % de părinți (268 s.).

Conversațiile cu părinții au demonstrat că adulții înțeleg rolul educației și a autoeducației, a unirii eforturilor tuturor actorilor socio-educativi (familie, școală, centre de creație, biblioteci pentru copii etc.) în direcția sporirii calității educației și a autoeducației copiilor de vârstă școlară mică.

Analiza literaturii de specialitate [7; 14; 38; 43 etc.], observațiile noastre, rezultatele chestionării și a conversației cu cadrele didactice care lucrează în treapta primară au servit drept punct de plecare în elaborarea programelor, strategiilor etc. în ceea ce privește susținerea școlarului mic în direcția exersării unor acțiuni de autoeducație în conformitate cu specificul vârstei și dezvoltarea psihofizică a acestora.

La fel, în cercetare am plecat de la studiul *reperelor psihogenetice și psihodinamice* ale dezvoltării omului [33, p.33-34]. După cum am observat mai târziu în experimentul de formare (la nivelul părinților și elevilor), respectarea acestei condiții asigură înțelegerea prezenței stadialității atât în *abordarea genetică/longitudinală* a vieții psihice la nivelul dezvoltării sferei cognitive, afective, moral-sociale, acționale, cât și a perspectivelor transversale ce denotă unitatea diverselor aspecte ale vieții psihice într-o anumită etapă de viață a copilului. Deci,

stadiul de dezvoltare în perspectivă genetică ne ajută să observăm și să conștientizăm ordinea achizițiilor realizate de copil/ elev, structura acestora pe traseul longitudinal a vieții psihice și posibilitățile explorării lor eficiente, iar *perspectiva psihodinamică* ne orientează spre delimitarea și valorificarea trăsăturilor de personalitate într-o anumită etapă de vârstă; observarea unității acestora.

Totodată am analizat accepțiunile de bază ale stadialității cognitive, investigate și descrise de Piaget J. [95]; modelul teoretic și specificul dezvoltării judecății și a raționamentelor morale, cercetate de Kohlberg L. [70]; principalele achiziții psihosociale și factorii sociali care le determină, abordate de Erikson E. [163], inclusiv, am stabilit ansamblul de principii și recomandări privind orientarea și eficientizarea autoeducației copilului în cadrul școlar și cel familial.

Astfel, principiile de eficientizare a autoeducației școlarului mic rezidă în:

- respectarea particularităților de vârstă va fi centrată pe cunoașterea și valorificarea adecvată a dezvoltării proceselor psihice cognitive (percepția, memoria, gândirea, limbajul, imaginația etc.); pe formarea judecăților și deprinderilor morale; cunoașterea specificului crizelor de vârstă etc.;
- respectarea drepturilor copilului va fi corelată cu formarea atitudinii pozitive față de obligațiunile sale (din cadrul familial și școlar);
- respectarea sistematicității, continuității și consecvenței în exersarea copilului reprezintă un principiu-cheie care va ghida procesul autoeducației acestuia;
- stimularea creativității și a inițiativelor copilului presupune îndemnarea, încurajarea și motivarea școlarului mic în direcția cultivării activismului moral și social;
- orientarea acțiunilor spre un scop clar determinat și proiectarea pașilor concreți în direcția realizării acestuia presupune învățarea și exersarea autoproiecției, autoorganizării și autoînsărcinării;
- axarea pe dezvoltarea cogniției și a metacogniției în corelație cu formarea-fortificarea sferei moral-volitive cere ca adultul să stimuleze nu numai acțiunile de dezvoltare a cunoașterii elevului, dar și cele de învățare-folosire a strategiilor de organizare a autoeducației, de apreciere a metodelor și procedeele de verificare și corectare a acțiunilor prin depunerea eforturilor morale, intelectuale și volitive;
- centrarea pe colaborarea și cooperarea eforturilor tuturor actorilor din câmpul socio-educativ (pedagogi, elevi, părinți, manageri, psihologi etc.);

- axarea pe valorificarea armonioasă a tuturor conținuturilor educației (ed. morală, intelectuală, tehnologică, estetică, psihofizică) și a îmbinării optime în auto/educație a variatelor forme, metode și procedee;
- monitorizarea permanentă și evidențierea rezultatelor obținute în autoeducație prin analize, conversații și discuții cu elevul.

În sensul dat, este evident că ansamblul de recomandări vor parveni/ vor fi extrase din principiile nominalizate (premisele psihopedagogice ale autoeducației școlarilor mici, condițiile de eficientizare a autoeducației) și vor *îmbrăca* diferite fațete. Noi ne-am oprit la formularea strategiilor operaționale de inițiere-desfășurare a autoeducației școlarului mic, pe care le-am reflectat în matricea propusă în continuare, lăsând spațiu pentru dezvoltarea și completarea acestora.

Analiza și sinteza informațiilor expuse a permis să identificăm principalele achiziții ale școlarului mic, să precizăm strategiile operaționale de inițiere – desfășurare a autoeducației pentru cele două etape de vârstă (7-9 și 9-10/11 ani) și să le structurăm într-o matrice specială (Tabelul 2.4).

Tabelul 2.4. Matricea achizițiilor și strategiilor de inițiere – desfășurare a autoeducației școlarului mic

Vârsta	Principalele achiziții	Strategii operaționale de inițiere-desfășurarea a autoeducației școlarului mic
7-9 ani	<i>Dezvoltare fizică</i> • ritmul de creștere a sporit (10 cm în înălțime și 3-4 kg în greutate); • în sistemul osos continuă procesul de osificare, acesta devenind mai activ și consistent la nivelul coloanei vertebrale (zonele cervicală și toracică), rămânând fragilă zona lombară; la nivelul oaselor bazinului (mai semnificative la fete); • începe a crește masa musculară; se dezvoltă activ mișcările de bază; • musculatura fină a mâinilor atinge un nou prag privind declanșarea și coordonarea tonusului, modularea lui în raport cu formarea deprinderilor grafice; • la 7-8 ani masa cerebrală ajunge la	<i>Strategii operaționale</i> • orientarea spre auto/cunoașterea și identificarea trăsăturilor fizice (înălțimea, greutatea, constituția etc.); • autocunoașterea posibilităților fizice (mers, alergare, sărituri etc.); • orientarea spre perfecționarea trăsăturilor și posibilităților fizice prin exersare; respectarea regimului zilei; îndeplinirea sistematică a gimnasticii de dimineață; alternarea muncii intelectuale (pregătirea temelor, munca de autoservire, sarcinile de menaj casnic etc.) cu odihna activă și pasivă; • orientarea spre respectarea unui mod sănătos de viață în cadrul familial;

Vârsta	Principalele achiziții	Strategii operaționale de inițiere-desfășurarea a autoeducației școlarului mic
	1200 g; din punct de vedere structural/histologic, creierul copilului se apropie mult de cel al adultului; lobii frontali reprezintă cam 27% din totalul substanței cerebrale; către 7 ani copilul este încă puțin robust, are unele indispoziții organice; rezistența generală a organismului este vulnerabilă (în legătură cu adaptarea la noul mediu școlar), dar crește lent.	implicarea elevului în frecventarea secțiilor și competițiilor sportive (gimnastică, dans, șah, badminton, tenis etc.); Metode aplicate: autoobservarea; examinarea în oglindă; examinarea prin teste sportive; măsurări (înălțime, greutate etc.); lectura; explicația; exemplul/modelul părinților; convingerea etc.
	Dezvoltarea psihică - domină atenția involuntară, însă începând cu 7 ani atenția voluntară este mai eficientă și frecvent prezentă în activitățile școlarului mic; - mecanismele de reglaj voluntar funcționează mult mai activ; menținerea și modularea ei în funcție de cerințele procesului instructiv-educativ devin mai conștiente; - la începutul perioadei domină atenția externă, dar treptat, prin antrenarea memoriei și gândirii, sporește atenția internă și crește stabilitatea atenției; - în clasa I, volumul atenției este de 2-3 elemente, crescând până la 4 în clasa a II-a; - activitățile școlare sistematice și de durată antrenează principalele modalități senzoriale (văzul, auzul, simțul tactil etc.); - crește câmpul vizual, mai ales cel periferic, ceea ce asigură cititul, deoarece elevul percepe clar cuvântul citit, dar și cel care urmează, ceea ce sporește rapiditatea, coerența, dar și înțelegerea textului; - culorile, mărimile și formele se diferențiază și se verbalizează clar; - percepția începe a se subordona	Strategii operaționale - crearea condițiilor favorabile pentru activitatea intelectuală (etajeră cu cărți; rechizite școlare; manuale; loc de lucru /masă, scaun; calculator etc.); - orientarea copilului spre respectarea regimului zilei și a îndeplinirii sarcinilor școlare (mai întâi cu suportul adulților, iar mai apoi de sine stătător); de învățat și desprins copilul că adultul se va implica în situațiile dificile sau extraordinare; - stimularea copilului prin încredințarea unor sarcini deosebite (a confecționa jucării de brad; a povesti o întâmplare; a face un portofoliu – pușculiță pentru confecționarea unor materiale/informații interesante, timbre, ilustrate etc.; ajutoarea bunicii, îngrijirea unui animal domestic etc.); - implicarea copilului în frecventarea cercurilor speciale (de artă plastică, dans, teatru ș.a.); - implicarea copilului în procurarea cărților și completarea bibliotecii lui, inclusiv a bibliotecii familiei; - vizionarea și discutarea împreună cu

Vârsta	Principalele achiziții	Strategii operaționale de inițiere-desfășurarea a autoeducației școlarului mic
	gândirii: la început copilul <i>gândește ceea ce vede</i> (prevalează caracterul intuitiv), treptat, însă, se conturează tot mai clar tendința de a <i>vedea ceea ce gândește</i>; • activizarea vocabularului în baza intensificării memoriei logice, a spiritului de observație; • perfecționarea capacității citit-scrisului; • dezvoltarea achizițiilor imaginației reproductive și lărgirea fondului de reprezentări și competențe sociale; • fenomenul inversării se consolidează, semn apariției și fortificării structurilor logice; • manifestarea tot mai activă a curiozității intelectuale; • concentrarea în jurul funcției semiotice și orientarea spre înțelegerea raporturilor de tip cauză – efect; • dezvoltarea conduitei voluntare și începutul planificării conștiente a acțiunilor; • continuă manifestarea moralității ascultării (conducerea de standardele de judecată morală preluate de la adulții apropiați); • indicele de socializare sporește și devine mai pregnant.	copilul a emisiunilor TV, a unor site-uri pentru copii; • a oferi sarcini creative: - a desena/picta și a scrie o ilustrată unui prieten, rude etc.; - a povesti un caz, eveniment, o întâmplare și a face o încheiere-concluzie; - a pregăti ilustrate, bilețele, jucării pentru anumite date, sărbători familiale etc.; • a face observări asupra naturii, a le înregistra într-un caiet special; • a organiza împreună cu adulții experimente de tipul planificării unor activități simple (lecturarea unei cărți, semănatul, răsaditul unor plante și observarea dezvoltării acestora, îngrijirea lor etc.); • elaborarea unui plan de acțiuni pentru a învăța mai bine, a ajuta pe cineva etc. Metode aplicate: observarea și analiza; comparația; lectura ghidată; exercițiul; analiza propriei activități și comportări; învățarea metodelor de autocontrol; explicația
9 - 10/11 ani	Dezvoltarea fizică • ritmul de crește continuă, la finele stadiului, înălțimea medie la băieți este de 132 cm, iar la fete de 130-131 cm, iar greutatea corpului la băieți variază între 29-30 kg, la fete – între 28-29 kg; • continuă procesul de osificare a sistemului osos, cele mai importante	Strategii operaționale • frecventarea sistematică a cercurilor, secțiilor și competițiilor sportive (conform aptitudinilor copilului și dorințelor acestuia); • practicarea sistematică a autoobservărilor și evidența performanțelor în dezvoltarea fizică; • încurajarea acțiunilor autonome

Vârsta	Principalele achiziții	Strategii operaționale de inițiere-desfășurarea a autoeducației școlarului mic
	osificări sunt în zonele mâinilor / oasele carpiene și falange; claviculelor, se întăresc articulațiile, ceea ce produce o mai mare rezistență a întregului sistem; • continuă, dar se finalizează schimbarea danturii provizorii; • continuă să crească masa musculară, consistența fibrelor și sporește capacitatea de reglare și coordonare a mușchilor; • creierul copilului din punct de vedere histologic se apropie mult de cel al adultului, sunt puternic activate zonele motorio-verbale ale lobilor frontali; • crește rezistența generală a organismului (la solicitări fizice cât și psihice); • se observă un echilibru între aspectele psihofizice și cele sociale, o bună adaptare la mediu și solicitările școlii.	privind îmbunătățirea performanțelor la educația fizică; • îndeplinirea sistematică a regimului zilei, gimnasticii, regulilor de igienă personală (fără a impune); • simularea aspirațiilor de optimizare a conduitei pro-sociale; • oferirea unor sarcini de ajutorare a părinților, bunicilor, care presupun o încărcătură fizică pe măsură. Metode aplicate: auto/observarea; auto/controlul; auto/îndemnul; auto/comanda; lectura, explicația; aprobarea, exemplul/modelul adulților
	Dezvoltarea psihică • sporesc continuu funcțiile perceptive, mnezice, volitive și operatorii/a gândirii logice; • saltul de la gândirea intuitivă de tip concret-funcțională spre cea de tip categorial; • se manifestă pregnant începutul manifestării stadiului operațional-formal / gândirea abstractă; • se desfășoară eficient dezvoltarea competențelor transversale: digitale; acțional-strategice; de comunicare; interpersonale; civice; morale, inclusiv capacitatea de a înțelege a sinelui / de autocunoaștere și autoeducație; • pe lângă operarea nuanțată cu variate clase de obiecte se dezvoltă activ capacitatea de operare cu relațiile	Strategii operaționale • orientarea spre corelarea auto/observării cu introspecția, reflecția simplă și auto/sugestia; • stimularea unei lecturi care-i va lărgi și aprofunda orizontul cunoștințelor (opere cu caracter cognitiv de tipul <i>Vreau să știu, Natura din jurul tău; Matematica distractivă</i> etc.); • susținerea aspirației și stimularea activităților cu caracter artistico-plastic, muzical, dans, declamație etc. • implicarea copilului în lecturarea și aprecierea unor noutăți (din țară, lume etc.); • orientarea copilului spre planificarea sistematică a activității sale; • implicarea copilului în acțiuni de

Vârsta	Principalele achiziții	Strategii operaționale de inițiere-desfășurarea a autoeducației școlarului mic
	dintre clasele de obiecte și fenomene; • se constituie și diferențiază nivelul <i>moralității convenționale</i> și, anume, începe manifestarea activă a <i>moralității bunelor relații și a moralității legii și ordinii</i> (L. Kohlberg); • conduita elevului devine tot mai conștientă și subordonată anumitor scopuri axiologice.	caritate și amenajare a curții, localității etc. • incitarea copilului spre acțiuni de variate tipuri: intelectuale, sociale, morale, estetice et. Metode aplicate: lectura, discuția; agenda/jurnalul personal; auto/observarea și auto/controlul; auto/sugestia; autoanaliza; autostimulare, auto/planificare etc.

După cum putem observa din matricea prezentată, achizițiile principale ale școlarului mic, orientează adulții (părinții și pedagogii) în direcția aplicării strategiilor operaționale, a organizării traseului stabilit și valorificare concretă a mijloacelor și metodelor care pot fi explorate cu succes în stimularea autoeducației acestuia. Bineînțeles că strategiile operaționale sunt orientative, fiecare adult în educația copilului va pleca de la personalitatea concretă, calitățile și neajunsurile, de la starea sănătății, specificul temperamentului, aptitudinile și aspirațiile; de la nivelul real de dezvoltare psihofizică, inclusiv, se vor lua în vedere condițiile psihopedagogice de eficientizare a autoeducației și circumstanțele mediului familial și școlar.

În concluzie putem menționa că analiza atentă și detaliată a acestui instrument pedagogic demonstrează posibilitățile realizării unei auto/educații de calitate și necesitatea depunerii unui efort intelectual și moral-volitiv, atât din partea elevilor, cât și a părinților și pedagogilor în direcția autoinstruirii, autoeducației și învățării pe parcursul vieții.

Întrucât intrarea în școlaritate ocupă o poziție specială în configurația copilăriei, marcând începutul celei de a treia subperioade a copilăriei, care se va extinde pe o durată de patru ani între 7 și 11 ani, până în pragul pubertății/preadolescenței, debutul vieții școlare reprezintă începutul unei activități de învățare care necesită de la copil nu numai efort intelectual considerabil, o mare rezistență fizică [117, p.63], dar și un efort enorm volitiv și moral, care ar asigura eficientizarea acțiunilor autoeducative.

În acest context, în baza analizei reperelor teoretice, a analizei avantajelor, principiilor și modificărilor propuse în curriculumul axat pe formarea de competențe la elevii din treapta învățământului primar [54, p. 4-12], am elaborat criterii de eficientizare a autoeducației, prioritățile educative; descriptorii competenței de valorificare optimă a autoeducației școlarului mic; descriptorii competenței parentale de realizare și eficientizare a autoeducației școlarului

mic; *Programul de consiliere psihopedagogică a familiei*, inclusiv Curriculumul nonformal *Formarea competențelor de autoeducație școlarului mic* (Anexa 10).

Instrumentele elaborate au fost structurate într-un ansamblu de tabele dintre care primul, *Criterii și priorități de eficientizare a autoeducației școlarului mic*, elucidează două componente ce se pot observa în Tabelul 2.5.

Tabelul 2.5. Criterii și priorități de eficientizare a autoeducației școlarului mic

Criteriile de eficientizare a autoeducației elevului de vârstă școlară mică (pentru adulți)	Prioritățile educative (rezultate din eficientizarea autoeducației școlarului mic)
1. Respectarea particularităților de vârstă a elevului	Asigurarea unei dezvoltări armonioase a potențialului biopsihologic moral și fizic.
2. Corelarea explorării autoeducației cu programul școlar și cadrul familial.	Evitarea suprasolicitării elevului și consolidarea competențelor, formarea deprinderilor de autoeducație.
3. Valorificarea autoeducației în contextul regimului zilei și a activităților nonformale.	Exersarea și formarea deprinderilor de comportare pro-sănătate / a modului sănătos de viață.
4. Valorificarea optimă a lecturii și a mass-media în cadrul autoeducației elevului de vârstă școlară mică.	Îmbinarea optimă a informării elevului cu formarea.
5. Analiza, comentarea și discutarea informației receptate.	Dezvoltarea capacităților intelectuale; a judecăților morale și a sferei volitive.
6. Valorile autoeducației promovate.	Promovarea conținuturilor generale ale educației și valorilor acestora.
7. Ghidarea sistematică a copilului (la școală și acasă).	Formarea deprinderilor și a obișnuințelor autoeducative.
8. Observarea conduitei și stabilirea feed-back-ului optim.	Evaluarea, monitorizarea, compararea și determinarea schimbărilor la nivel de personalitate a elevului și inserția lui socială.

Întrucât urmează să elaborăm descriptorii competențelor de autoeducație la elevi și a celor de realizare și eficientizare a autoeducației școlarului mic realizată de către pedagogi și părinți, urmează să stabilim finalitățile/competențele generale și cele specifice pentru Curriculumul nonformal *Autoeducația elevului de vârstă școlară mică* (pentru elevii din treapta învățământului primar) și pentru Curriculumul nonformal pentru părinți *Formarea competențelor*

de *autoeducație a școlarului mic*. În *Proiectarea finalităților* (la intrare în proces și activitate sunt oferite *obiectivele*, iar la ieșire din proces și activitate acestea sunt proiectate sub formă de competențe) și a conținuturilor ne-au servit drept temeuri metodologice: algoritmul formării competențelor, taxonomia competențelor transversale, Curriculumul la dirigiență pentru cl. I-IV [32], Ghidul de implementare a curriculumului modernizat [54]; accepțiunile pedagogice privind Educația pentru mass-media [118], criteriile și prioritățile de eficientizare a autoeducației școlarului mic elaborate și argumentate științific.

Așadar, stabilirea obiectivelor generale pentru adulți (pedagogi, părinți), a obiectivelor cadru și a celor operaționale ne permite să prezentăm în continuare, în calitate de produs/finalități, competențele respective.

Astfel, **competențele generale** privind autoeducația elevilor de vârstă școlară mică presupun:

- cunoașterea esenței și rolului autoeducației omului și a copiilor de 7-11 ani;
- cunoașterea componentelor autoeducației;
- identificarea acțiunilor de autoeducație la vârstă școlară mică;
- explorarea acțiunilor de autoeducație la nivel de autoproiectare, autorealizare și autoevaluare;
- manifestarea abilităților și priceperilor de autoeducație;
- manifestarea competențelor de autoeducație în contextul competențelor respective;
- manifestarea interesului și a atitudinii pozitive față de autoeducație;
- manifestarea competențelor de eficientizare a activităților cu caracter autoeducativ.

Competențele specifice au fost structurate

a) **la nivel de cunoaștere:**

- cunoașterea regulilor și a acțiunilor de eficientizare a autoeducației;
- explicarea importanței componentelor și acțiunilor autoeducației;
- identificarea sarcinilor ce contribuie la organizarea, realizarea și evaluarea autoeducației;

b) **la nivel de aplicare:**

- capacitatea de elaborare și formulare a scopului și a obiectivelor de autoeducație (autoproiectare);
- capacitatea de elaborare și formulare a sarcinilor autoeducației pentru atingerea scopului proiectat;
- capacitatea de elaborare și formulare a acțiunilor de realizare a autoeducației;
- capacitatea de autoobservare și autoanaliză a conduitei sale (în contextul autoeducației);

- capacitatea de autoevaluare și monitorizare a procesului de autoeducație;

c) la nivel de integrare:

- expunerea/relatarea avantajelor autoeducației;
- proiectarea unor activități personale și comune pentru elevi în baza autoeducației;
- capacitatea de eficientizare a autoeducației (prin acțiuni concrete).

În concordanță cu competențele stabilite vine Curriculumul nonformal *Autoeducația elevilor de vârstă școlară mică* (Anexa 9). Specificul metodelor de autoeducație și tipul contradicțiilor care pot apărea în procesul autoeducației elevilor de vârstă școlară mică sunt expuse detaliat în Anexa 11.

Evident că eficientizarea autoeducației elevilor de vârstă școlară mică s-a realizat într-o colaborare, o conexiune strânsă și într-un mod paralel cu educația părinților prin intermediul consilierii psihopedagogice a familiei (de tip preventiv și centrat pe dezvoltare).

Acest aspect ne-a orientat să stabilim ansamblul de **competențe parentale** cu privire la eficientizarea autoeducației școlarilor mici după cum urmează:

a) la nivel de cunoaștere părinții posedă:

- cunoștințe în domeniul psihopedagogiei și a pedagogiei școlare;
- cunoștințe privind particularitățile de vârstă a copiilor;
- cunoștințe cu privire la educația și autoeducația copilului de vârstă școlară mică;
- cunoștințe privind explorarea eficientă a educației familiale la general și a realizării autoeducației școlarilor mici în cadrul familiei;

b) la nivel de aplicare:

- capacități de valorificare a educației familiale în corelație cu dezvoltare și eficientizarea autoeducației școlarilor mici;
- capacități de proiectare-realizare-evaluare a autoeducației școlarilor mici;
- capacități de realizare a propriei autoeducații/autoperfecționării;
- capacități de evaluare a autoeducației copiilor de vârstă școlară mică;

c) la nivel de integrare:

- competențe de elaborare a unui program de autoeducație a copiilor de vârstă școlară mică;
- competențe de eficientizare a autoeducației copiilor în cadrul familiei;
- competențe de corelare a autoeducației copiilor cu autoeducația personală.

Competențele nominalizate sunt parte componentă a Curriculumului nonformal destinat părinților *Formarea competențelor de autoeducație școlarului mic* (Anexa 10).

Curriculumul dat este adresat cadrelor didactice din treapta învățământului primar și psihologilor școlari, care vor realiza consilierea familiei prin intermediul variatelor forme în baza Programului de consiliere psihopedagogică a familiei centrate pe eficientizarea autoeducației școlarului mic (Tabelul 2.6).

Tabelul 2.6. Program de consiliere psihopedagogică a familiei centrate pe EAȘM

Nr. crt.	Conținutul activității de consiliere psihopedagogică a familiei	Forma consilierii (tipul tematic)	Subiecții consilierii (beneficiarii)	Durata ședințelor de consiliere, ore	Metode, procedee și tehnici aplicate
1.	Școlarul mic: particularitățile de vârstă și personalitate. Factorii (biologici și psihopedagogici de dezvoltare a personalității) și factorii externi (familiali și socioculturali) ce contribuie la eficientizarea autoeducației copilului și adultului.	Consiliere axată pe dezvoltarea părinților (2 ședințe)	Adulții (părinții)	4	Conversația Informarea PowerPoint Explicația Demonstrația unor acțiuni
2.	Autoeducația în cadrul școlar. Colaborarea școala – familie centrată pe autoeducația elevilor.	Consiliere axată pe dezvoltare (2 ședințe)	Adulții (părinții)	2	Mapa cu materiale Comentarii PowerPoint Studiul de caz
3.	Educația și autoeducația la vârsta adultă	Consiliere axată pe dezvoltarea părinților (1 ședință)	Adulții (părinții)	1	Mapa cu materiale
4.	Educația și autoeducația la vârsta școlară mică. Componentele și subcomponentele autoeducației /structura procesului de autoeducație	Consiliere axată pe dezvoltarea părinților (2 ședințe)	Adulții (părinții)	3	Comentarea Explicația Conversația

5.	Elaborarea programului de autoeducație a copiilor de vârstă școlară mică în cadrul familial.	Consiliere axată pe prevenție (1 ședință)	Adulții (părinții)	1,5	Exercițiul structurat
6.	Condiții și strategii de autoeducație a școlarului mic: forme, metode, procedee	Consiliere axată pe dezvoltarea părinților (2 ședințe)	Adulții (părinții)	2	Analiza Sinteza Simularea Studiul de caz
7.	Eficientizarea autoeducației școlarului mic. Elaborarea agendei familiale de eficientizare a autoeducației copilului	Consiliere axată pe exersarea adulților (cognitiv-comportamentală), 2 ședințe	Adulții (părinții)	3,5	Exercițiul structurat Simularea Studiul de caz
8.	Modelul de eficientizare a autoeducației școlarului mic. Principii de organizare a activităților de autoeducație	Consiliere centrată pe formarea competențelor parentale (2 ședințe)	Adulții (părinții)	3	Exercițiul structurat Simularea Studiul de caz
Total			14 ședințe	20 ore	

În consens cu analiza accepțiunilor teoretice [7; 14; 38; 43 etc.], finalitățile elaborate, *Programul de consiliere psihopedagogică a familiei centrate pe eficientizarea autoeducației școlarului mic*, în baza criteriilor și priorităților eficientizării autoeducației acestuia, am stabilit indicatorii comportamentului elevilor de vârstă școlară mică, axați pe autoeducație (pe care i-am corelat cu descriptorii competenței de autoeducație optimă) (Tabelul 2.7).

Tabelul 2.7. Indicatorii și descriptorii competenței de valorificare optimă a autoeducației de către școlarul mic

Indicatorii comportamentului elevilor preocupați de autoeducație	Descriptorii competențelor de valorificare optimă a autoeducației
Elevul manifestă: 1. • Interes pentru autoeducație	La nivel de cunoaștere: 1.1. Identifică clar și în limbaj simplu

Indicatorii comportamentului elevilor preocupați de autoeducație	Descriptorii competențelor de valorificare optimă a autoeducației
• Înțelegere cu privire la importanța și impactul autoeducației	componentele autoeducației 1.2. Expune exhaustiv posibilitățile și impactul autoeducației asupra sa.
2. • Receptare și aplicare a variatelor informații și sarcini de autoeducație (autoproiectare; autorealizare; autoevaluare). • Capacități de analiză, exprimare și explicare a acțiunilor cu caracter autoeducativ	La nivel de aplicare: 2.1. Elaborează un proiect personal de autoeducație (scopul, pașii - obiective și conținutul acțiunilor). 2.2. Elaborează o schemă de analiză a îndeplinirii sarcinilor și acțiunilor de tip autoeducativ.
3. • Capacități de monitorizare a acțiunilor de autoeducație. • Capacități de autoevaluare și autocorectare a unor acțiuni. • Creativitate și originalitate în autoeducație (autoproiectare, autorealizare, autoevaluare)	La nivel de integrare: 3.1. Propune variante de autoevaluare și autocorectare. 3.2. Analizează autoevaluarea realizată. 3.3. Creează un program sau mici lucrări personale (poezii, eseu, povestioare, desene etc.) ; se descrie pe sine la început și după ce exersează autoeducația.

Cu certitudine că indicatorii propuși pot fi simplificați, diversificați și/sau completați în funcție de vârstă (cl. I, II, III, IV) și de contingentul concret de elevi. În scopul coordonării acțiunilor copiilor cu exigențele și competența adulților am elaborat încă un instrument pedagogic care va asigura urmărirea și eficientizarea competențelor parentale cu privire la autoeducația copiilor săi.

Așadar, indicatorii comportamentului eficient al părinților cu privire la autoeducația școlarilor mici și descriptorii competențelor parentale de realizare și eficientizare a autoeducației acestora au fost structurați și prezentați în Tabelul 2.8.

Tabelul 2.8. Indicatorii și descriptorii competenței parentale de realizare și eficientizare a autoeducației școlarului mic

Indicatorii comportamentului parental eficient	Descriptorii competențelor parentale de realizare și eficientizare a autoeducației școlarului mic
Părintele manifestă: 1. • Interes, asiduitate și consecvență în achiziționarea cunoștințelor și competențelor de auto/educație a copiilor și adulților	La nivel de cunoaștere: 1.1. Identifică esența, conținutul și componentele autoeducației copiilor și adulților

Indicatorii comportamentului parental eficient	Descriptorii competențelor parentale de realizare și eficientizare a autoeducației școlarului mic
Model pozitiv de autoeducație personală	1.2. Cunoaște și explică cu argumente importanța modelelor comportamentale parentale pozitive.
2. - Propune variante de sarcini de autoeducație interesante și necesare copilului. - Capacități de aplicare optimă a metodelor de autoeducație a școlarului mic.	La nivel de aplicare: 2.1. Elaborează sarcini de autoeducație și elementele de autoproiectare a autoeducației. 2.2. Elaborează scheme și programe de autoeducație pentru școlarul mic, scoțând în evidență metodele aplicate.
3. - Capacități de monitorizare a autoeducației școlarului mic. - Capacități de evaluare a eficienței autoeducației copilului. - Creativitate și inventivitate argumentate de eficientizare a autoeducației școlarului mic.	La nivel de integrare: 3.1. Elaborează scheme și proiecte de monitorizare a autoeducației. 3.2. Demonstrează aplicarea metodelor de evaluare. 3.3. Creează condiții optime copilului de realizare a autoeducației.

După cum am menționat anterior, instrumentarul elaborat, fundamentat și argumentat științific, se studiază și se aduce la cunoștință părinților de către cadrele didactice în procesul colaborării cu familia și consilierea acesteia.

Întrucât tema cercetării noastre rezidă în eficientizarea autoeducației școlarului mic prin intermediul consilierii psihopedagogice a familiei am elaborat și descris programul vizat (Tabelul 2.6).

Anticipând elaborarea și experimentarea constructului pedagogic de bază, al *Modelului pedagogic de eficientizare a autoeducației școlarului mic în contextul consilierii psihopedagogice a familiei* (MPEAȘM), menționăm că acesta va cuprinde ansamblul de instrumente metodologice elaborate și aplicate.

2.4. Concluzii la capitolul 2

Autoeducația reprezintă activitatea interioară, comportamentul de bază, ca produs al educației eficiente. În acest caz autoeducația devine un proces sistematic, orientat spre un scop bine determinat de autoformare a conștiinței și comportamentului social al personalității. Procesul de formare / dezvoltare a competențelor de autoeducație se desfășoară eficient atunci când:

- copiilor li se oferă o educație de calitate și posibilități suficiente de activitate independentă, creativă, se susțin inițiativele și libertatea constructivă a gândirii;

- situațiile și contradicțiile educaționale create în mod special sunt rezolvabile, iar personalitatea obține succes – stimul și imbold de bază în autoeducație;

- are loc menținerea și amplificarea succesului prin manifestarea încrederii, susținerii, sprijinului din partea adulților și semenilor;

- elevilor de vârstă școlară mică, în mod special, li se formează abilități de soluționare a situațiilor și contradicțiilor de alcătuire a algoritmilor sau programelor orientate spre autorealizarea, autoperfecționarea conștiinței și comportamentului social.

- Implicarea părinților este obligatorie în susținerea eforturilor școlii centrate pe dezvoltarea elevului în direcția formării și eficientizării competențelor de autoeducație. Rezultatele scontate vor fi obținute dacă cadrele didactice vor realiza activități sistematice cu părinții privind inițierea și consilierea lor în domeniul susținerii autoeducației a elevilor de vârstă școlară mică. Formarea competențelor de autoeducație elevilor de vârstă școlară mică va fi eficientă dacă se vor explora sistemic și sistematic principiile, strategiile de bază și cele operaționale și condițiile psihopedagogice stabilite de dezvoltare, consolidare și eficientizare a procesului autoeducației în corelație cu educația.

- Capitolul conține premisele psihopedagogice de dezvoltare a autoeducației la școlarii mici, care au fost determinate în baza studiului și analizei reperelor teoretice. Acestea au fost structurate într-un instrument pedagogic cu caracter teoretic generalizator ce cuprinde condițiile interne, obiectivate detaliat în factorii biologici și psihologici și condițiile externe, obiectivate în factorii familiali și socioculturali. Instrumentul vizat va servi drept reper teoretic de ghidare a adulților în procesul realizării educației și autoeducației cu succes a școlarului mic.

- Cadrul metodologic a fost determinat și elaborat în baza conceptualizării efectuate și a cercetărilor preliminare a situației prin asistarea la 20 de ore la cl. I-IV cadrelor didactice și analiza acestora în perspectiva eficientizării autoeducației școlarilor mici; chestionarea și conversația cu ei; chestionarea părinților (324 s.) care au elevi în treapta învățământului primar.

- Specificarea particularităților de vârstă, de dezvoltare, educație și realizare a autoeducației școlarului mic a permis să fundamentăm și argumentăm științific: direcțiile de acțiune a adulților (pedagogi și părinți) privind eficientizarea autoeducației copiilor de vârstă școlară mică; identificarea reperelor axiologice a autoeducației școlarilor mici; Programul de valorificare a perspectivei psihopedagogice în autoeducația școlarului mic; urmate de stabilirea

strategiilor și condițiilor psihopedagogice de eficientizare a autoeducației la vârsta dată, descrierea și interpretarea esenței, conținutului și a specificului autoeducației școlarului mic.

- În demersul de investigare, analiză și fundamentare științifică s-a configurat *Matricea achizițiilor și strategiilor de inițiere-desfășurare a autoeducației școlarului mic* (Tabelul 2.4.) și au fost formulate *principiile de eficientizare a autoeducației școlarului mic*.

Observațiile realizate, investigația preliminară, studiul și analiza documentelor reglatoare a politicilor statului, Codul Educației, Strategia Educația 2020, elaborate de Ministerul Educației al Republicii Moldova, care au ca scop asigurarea dezvoltării durabile a sistemului educațional în vederea formării personalității integre a elevului și a orientărilor concrete de implementare a Curriculumului școlar, clasele I-IV, a asigurat argumentarea științifică și elaborarea:

- criteriilor și priorităților de eficientizare a autoeducației școlarului mic;
- ansamblului de competențe generale și speciale, structurate la nivel de cunoaștere, aplicare și integrare, destinate părinților și cadrelor didactice;
- Programului de consiliere psihopedagogică a familiei centrat pe eficientizarea autoeducației școlarului mic;
- Indicatorilor și descriptorilor competenței de valorificare optimă a autoeducației școlarului mic și competenței parentale de realizare și eficientizare a autoeducației școlarului mic;
- Curriculumului nonformal pentru elevi, *Autoeducația elevilor de vârstă școlară mică*, și Curriculumului nonformal destinat părinților *Formarea competențelor de autoeducație școlarilor mici*.

Așadar, premisele psihopedagogice de dezvoltare a autoeducației școlarului mic, a constituit punctul teoretic de reper al cadrului metodologic, care reprezintă fundamentul acțional aplicativ al eficientizării autoeducației școlarului mic.

3. COORDONATA EXPERIMENTALĂ DE VALORIFICARE A MODELULUI PEDAGOGIC DE EFICIENTIZARE A AUTOEDUCAȚIEI ȘCOLARULUI MIC ÎN CONTEXTUL CONSILIERII PSIHOPEDAGOGICE A FAMILIEI

3.1. Autoeducația ca valoare și activitate educațională

Cercetarea în întregime s-a realizat pe parcursul anilor 2013-2017 în patru etape:

- etapa I (2013-2014) – documentarea științifică și elaborarea aparatului științific categorial prin formularea și precizarea tuturor reperelor conceptuale: actualitate și motivare, problemă, ipoteză, scop, obiective, analiza situației în domeniul de cercetare și stabilirea strategiei, traseului și a metodologiei investigației;
- etapa a II-a (2014-2015) – realizarea studiului analitic, conceptualizarea teoretică și studiul genezei fenomenului și a conceptului de autoeducație;
- etapa a III-a (2015-2016) – elaborarea instrumentelor pedagogice și desfășurarea experimentului preliminar, de constatare; de formare și de verificare/control;
- etapa a IV-a (2016-2017) – analiza și interpretarea datelor, formularea concluziilor, recomandărilor și încheierea elaborării textului științific al tezei.

Cercetarea realizată demonstrează un caracter teoretico-aplicativ bine pronunțat. Investigația s-a realizat pe loturi experimentale independente și stratificate (elevi, părinți, cadre didactice), inclusiv pe un lot experimental constant de elevi și părinți de tipul *înainte* și *după*, tehnica cercetării *Before – and – After – Method*. Investigația s-a efectuat în baza valorificării *principiului prospectiv al educației și principiului asigurării inter- și pluridisciplinarității*, implicând studiul și analiza aspectelor pedagogice, psihologice, celor din domeniul consilierii psihopedagogice și a sociologiei educației.

Determinarea problemei, scopului, obiectivelor și a specificului investigației și a tipului de experiment au permis să conturăm câteva direcții strategice de reper pentru desfășurarea demersului esențial al cercetării, după cum urmează:

- investigarea atitudinii copiilor și părinților privind autoeducația școlarului mic;
- investigarea opiniei și atitudinii cadrelor didactice din treapta învățământului primar cu privire la autoeducația școlarilor mici și eficientizarea acesteia;
- investigarea comportamentului elevilor de vârstă școlară mică în baza studierii și analizei descriptorilor competențelor de valorificare optimă a autoeducației;
- investigarea competențelor parentale de realizare și eficientizare a autoeducației școlarilor mici;

- stabilirea finalităților, conținutului și a strategiilor de consiliere a familiei cu privire la eficientizarea autoeducației școlarilor mici;
- elaborarea și experimentarea *Modelului de eficientizare a autoeducației școlarului mic în contextul consilierii psihopedagogice a familiei*.

Postulatul principal de la care am pornit în realizarea cercetării rezidă în ideea: cu cât mai devreme vom începe orientarea copilului spre acțiuni de autoeducație, cu atât mai eficient va fi traseul existențial al persoanei adulte privind educația permanentă / pe parcursul întregii vieți.

Demersul experimental a avut ca scop eficientizarea autoeducației școlarului mic în contextul consilierii psihopedagogice a familiei.

În organizarea și realizarea experimentului pedagogic ne-am axat pe următoarele obiective:

- documentarea și observația științifică, centrate pe acumularea informațiilor și datelor necesare cercetării;
- acumularea informației, studiul și determinarea abordărilor teoretice privind educația și autoeducația școlarilor mici;
- determinarea atitudinii față de autoeducația elevilor de vârstă școlară mică, a părinților acestora și a cadrelor didactice;
- selectarea eșantionului stratificat independent pentru efectuarea investigațiilor preliminare;
- precizarea conținutului, a contextului și duratei experimentului pedagogic;
- elaborarea instrumentarului metodologic, a setului de probe aplicate în etapele constatativă, formativă și de verificare a experimentului pedagogic;
- determinarea și stabilirea reperelor teoretico-aplicative a eficientizării autoeducației școlarului mic, inclusiv elaborarea și implementarea MPEAȘM în contextul consilierii psihopedagogice a familiei.

În desfășurarea cercetării am aplicat un șir de metode: observația științifică, chestionarul, conversația, studiul de caz, analiza și sinteza, metoda hermeneutică, metodele statistice, tehnica cercetării lotului experimental de tipul *înainte și după / before and after method*; metoda Expert, metoda studierii produselor activității elevilor etc.

Experimentul pedagogic s-a desfășurat pe un lot de 130 de elevi și părinți (o familie nu s-a prezentat la început și n-am putut lua în considerație rezultatele) din mediul urban (IPLT „Onisifor Ghibu” din mun. Chișinău) și 100 de elevi și părinți din mediul rural (Gimnaziul Cobusca Veche, r-l Anenii Noi).

După cum am mai menționat experimentul pedagogic în întregime s-a desfășurat pe parcursul a doi ani. Cu toate că de la bun început am intuit că mari diferențe în specificul orientării spre autoeducație a elevilor din treapta învățământului primar și a adulților la oraș și sat nu vor fi, am decis, totuși, să verificăm situația, implicând ambele loturi.

Experimentul pedagogic a început cu un șir de cercetări experimentale prealabile, care au fost reflectate și interpretate în capitolul precedent. Acestea ne-au ajutat la planificarea cercetării în întregime și la elaborarea instrumentelor pedagogice (criterii și indicatori, scheme, model etc.). Designul cercetării, termenii de realizare, activitățile, metodele, rezultatele și impactul investigației a fost generalizat, sistematizat, esențializat și le-am oglindit în Tabelul 3.1.

Tabelul 3.1. Designul cercetării și a experimentului pedagogic

Nr. de ord.	Studii experimentale și obiectivele operaționale	Lotul experimental	Termenii de realizare	Activități și metode	Rezultate și impact
Experimentul prealabil					
1.	Observarea acțiunilor și modalităților de stimulare a dezvoltării capacităților de autoproiectare, autocontrol și autoreglare (autoeducație)	Lot independent de părinți și elevi (324 s.) din variate școli primare	Sem. II, anul de studii 2014-2015	Asistarea la ore și activități nonformale (20 de ore). Metode: Observația Studiul de caz Conversația	Am stabilit că activitățile didactice se desfășoară într-o cheie cognitiv-constructivistă. Pedagogii valorifică raționamentul metacognitiv, pun accent pe sarcini de muncă independentă și creativă, planificarea acțiunilor și a obiectivelor/pașilor, scopului etc. (observabil în cl. a III-a și a IV-a; mai modest în clasele I și a II-a).
2.	Identificarea și stabilirea esenței / conținutului muncii cu părinții în direcția stimulării autoeducației copiilor, inclusiv determinarea direcțiilor de acțiune în eficientizarea autoeducației	Lot independent 222 s. cadre didactice din treapta învățământului primar	Sem. II, anul de studii 2014-2015	Chestionar pentru cadrele didactice	Am stabilit că predomină strategiile legate de îndeplinirea temelor pentru acasă și cele de apreciere / verificare permanentă a comportamentului elevilor (din punct de vedere moral etc.).

	școlarilor mici.				
3.	Diagnosticarea situației, dificultăților și a neajunsurilor privind autoeducația elevilor.	•Lotul independent arătat în punctul 1 324 s./ părinți care au copii în clasele primare •Un lot independent de 230 s. (elevi din clasele primare)	Sem. II, anul de studii 2014-2015	Chestionar pentru părinți	Pedagogii oferă un șir de recomandări cu privire la educația și stimularea autoeducației elevilor, însă nu se observă o colaborare permanentă în direcția respectivă.
4.	Validarea instrumentelor elaborate de cercetare	Grupul de experți (Anexa 8)		S-a lucrat cu grupul de experți și pedagogii-formatori	Au fost verificate instrumentele pedagogice elaborate: unele fiind completate la propunerea experților.
Experimentul de constatare					
1.	Studiarea opiniilor și atitudinilor față de autoeducația școlarilor mici.	Lot experimental constant, selectat aleatoriu de elevi și părinți 130 s. (elevi și părinții) mediul urban (IPLT „O. Ghibu”) și 50 s. (elevi și părinți), mediul rural (Gimnaziul Cobusca Veche, rl Anenii Noi).	Anul de studii 2015-2016	Conversația structurată Eseu (selectiv) Chestionar	Am stabilit și clarificat opiniile și atitudinile față de autoeducație la părinți și școlarii mici
2.	Studiarea competențelor de valorificare a autoeducației la elevii de vârstă școlară mică			Observație științifică Proba-aplicație pentru elevi	Am determinat nivelul competențelor de valorificare a autoeducației la elevi (Fig. 3.3)
3.	Studiarea competențelor parentale de realizare și eficientizare a autoeducației școlarilor mici			Proba-aplicație pentru părinți	Am determinat nivelul competențelor parentale de realizare și eficientizare a autoeducației în cadrul familiei
4.	Investigarea modalităților de realizare a autoeducației școlarilor mici de către cadre didactice.			Metode: Conversație Probe de aplicație Chestionare Observația științifică Studiul de caz	Am elaborat instrumentarul metodologic pentru formarea școlarilor mici și a părinților concentrat în componentele MPEAȘM.
5.	Determinarea achizițiilor și strategiilor de inițiere-desfășurare a autoeducației				Am expertizat materialele elaborate cu pedagogii din treapta învățământului primar și de experți.

	școlarului mic				
Experimentul de formare					
1.	Implementarea MEAȘM prin intermediul Programului de consiliere psihopedagogică a familiei centrate pe eficientizarea autoeducației școlarului mic	Lotul experimental 130 s. / părinți și elevi	Perioada – anii de studii 2015-2017	14 ședințe în total: 4 ședințe de informare și 10 ședințe – ateliere de formare și exersare a competențelor parentale. Metode: Conversația Lectura Metafora Studiul de caz Psihodrama Sociodrama Exercițiul structurat PowerPoint etc.	Obținerea unor modificări comportamentale stabile ale școlarilor mici și eficientizarea educației familiale.
2.	Formarea-consolidarea competențelor parentale privind autoeducația școlarilor mici.				
3.	Formarea premiselor de competențe privind autoeducația școlarilor mici	Elevii claselor I și a II-a	Perioada – anii de studii 2015-2017	În cadrul studierii disciplinelor curriculare; a orelor de dirigenție și a consilierii individuale, în grup și consilierea axată pe dezvoltare (pe loturile claselor nominalizate anterior). Metode: Conversația Discuția Jocuri (ludoterapia) Arterapia; Portofoliul personal Psihodrama Exercițiul	Obținerea eficientizării autoeducației școlarilor mici după implementarea MPEAȘM prin intermediul <i>Programului de consiliere psihopedagogică a familiei centrate pe eficientizarea autoeducației școlarului mic</i>
5.	Formarea competențelor de autoeducație la elevii din clasele a III-a și a IV-a	Lotul experimental urban (IPLT „O. Ghibu” – 65 elevi și părinți) și lotul experimental rural (Gimnaziul Cobusca Veche, r-l Anenii Noi – 50 elevi și părinți)			
6.	Precizarea angajamentelor familiale a școlarilor mici și a percepției ajutorului acordat de părinți în autoeducație.				

				structurat	
Experimentul de verificare					
1.	Constatarea impactului formativ al implementării MPEAȘM și a <i>Programului de consiliere psihopedagogică a familiei centrate pe autoeducația școlarului mic</i>	Ambele loturi (părinți și elevi)	Anul de studii 2016-2017, sem. II	Metode: Chestionare Probe de aplicație Observația științifică Studiul de caz Jocuri didactice Conversația	Am analizat și interpretat în plan comparativ rezultatele experimentului pedagogic.
2.	Verificarea schimbărilor / modificărilor atinse cu privire la eficientizarea autoeducației școlarilor mici	Lotul părinților			Am reprezentat grafic rezultatele prelucrării statistice (Tabele de distribuție, Figuri și Anexe)
3.	Verificarea situației cu privire la eficientizarea autoeducației elevilor	Lotul elevilor		Prelucrarea statistică	Am analizat situația investigată prin studierea raporturilor <i>cauză – efect - acțiune formativă – impact.</i>
4.	Verificarea schimbărilor în conduita școlarilor mici	Grupul de experți		Metoda analizei Expert	Am reprezentat grafic rezultatele
5.	Verificarea percepției școlarilor mici cu privire la ajutorul acordat de părinți în realizarea autoeducației.	Lotul experimental din 53 elevi a claselor a IV-a (mediul urban și rural)			Am elaborat un șir de concluzii și recomandări practice

Cercetarea realizată a fost multinivelară, eșantionul, după cum am menționat anterior, a fost unul structurat, constituit din cadre didactice (222 s.), elevi din treapta învățământului primar (130 s. din cl. I-IV), părinți (130 s.) și un lot de părinți independent (324 s.) chestionați pe parcursul a doi ani (selectat aleatoriu).

Lotul experimental de bază pe care s-a lucrat la constatare, formare și verificare a fost constituit din 130 s. / elevi și părinții acestora (4 clase: I – 33 s., a II-a – 32 s.; a III-a – 35 s. și a IV-a – 30 s.), IPLT „O.Ghibu” din Chișinău.

Designul cercetării și a experimentului pedagogic reflectat în Tabelul 3.1, în viziunea noastră, asigură perceperea integră a multiplelor acțiuni investigative, oferind posibilitatea de a observa simultan structura, componentele, obiectivele de realizat și impactul / esența rezultatelor obținute. O mare parte din investigația noastră (cea preliminară) este descrisă, analizată și interpretată în capitolul 2, iar activitatea și rezultatele în cadrul experimentului de formare și de verificare, le vom prezenta detaliat în subcapitolele ce vor urma. Tot în cadrul acestora vom analiza, compara, interpreta și ilustra grafic rezultatele obținute în investigația centrală de implementare și validare a *Modelului pedagogic de eficientizare a autoeducației școlarului mic în contextul consilierii psihopedagogice a familiei*, care încorporează fundamentele teoretico-aplicative ale eficientizării autoeducației școlarului mic.

3.2. Modelul pedagogic de eficientizare a autoeducației școlarului mic în contextul consilierii psihopedagogice a familiei

Reperete teoretice studiate, analizate și determinate, cadrul metodologic stabilit au permis să identificăm specificul și posibilitățile de eficientizare a autoeducației școlarului mic.

Investigația preliminară, analiza particularităților de vârstă, corelarea acestora cu studiile dezvoltării la nivel cognitiv, moral, psihosocial, implicațiile educative cu tenta de eficientizare a autoeducației școlarului mic; premisele psihopedagogice, obiectivate în condiții interne și externe prin factorii biologici, psihologici, familiali și socioculturali; determinarea condițiilor și strategiilor de eficientizare a autoeducației școlarului mic; elaborarea Matricei achizițiilor și strategiilor operaționale de inițiere-desfășurare a autoeducației școlarului mic (Tabelul 2.4.), a direcțiilor de acțiune; Programul de valorificare a perspectivei psihopedagogice în autoeducația școlarului mic (Tabelul 2.1); principiile de eficientizare a autoeducației școlarului mic, au contribuit la stabilirea criteriilor și priorităților de eficientizare a autoeducației școlarului mic; la elaborarea *Curriculumului nonformal destinat părinților Formarea competențelor de autoeducație a școlarilor mici* (Anexa 10); la întocmirea *Programului de consiliere psihopedagogică a familiei centrate pe eficientizarea autoeducației școlarului mic* (Tabelul 2.6) și desigur că la formularea indicatorilor și descriptorilor competenței de valorificare optimă a autoeducației școlarului mic destinat elevilor (Tabelul 2.7) și părinților (Tabelul 2.8). Toate aceste repere teoretico-metodologice au furnizat suficiente dovezi științifice pentru elaborarea instrumentului pedagogic central – *Modelul pedagogic de eficientizare a autoeducației școlarului mic în contextul consilierii psihopedagogice a familiei* / MPEAȘM. Modelul, de fapt încorporează fundamentele teoretico-aplicative ale eficientizării autoeducației școlarului mic. După cum s-a putut observa, în elaborarea MPEAȘM am urmat un traseu și o logică inductiv-

deductivă și de sinteză, stabilind, argumentând și fundamentând științific fiecare componentă a acestuia.

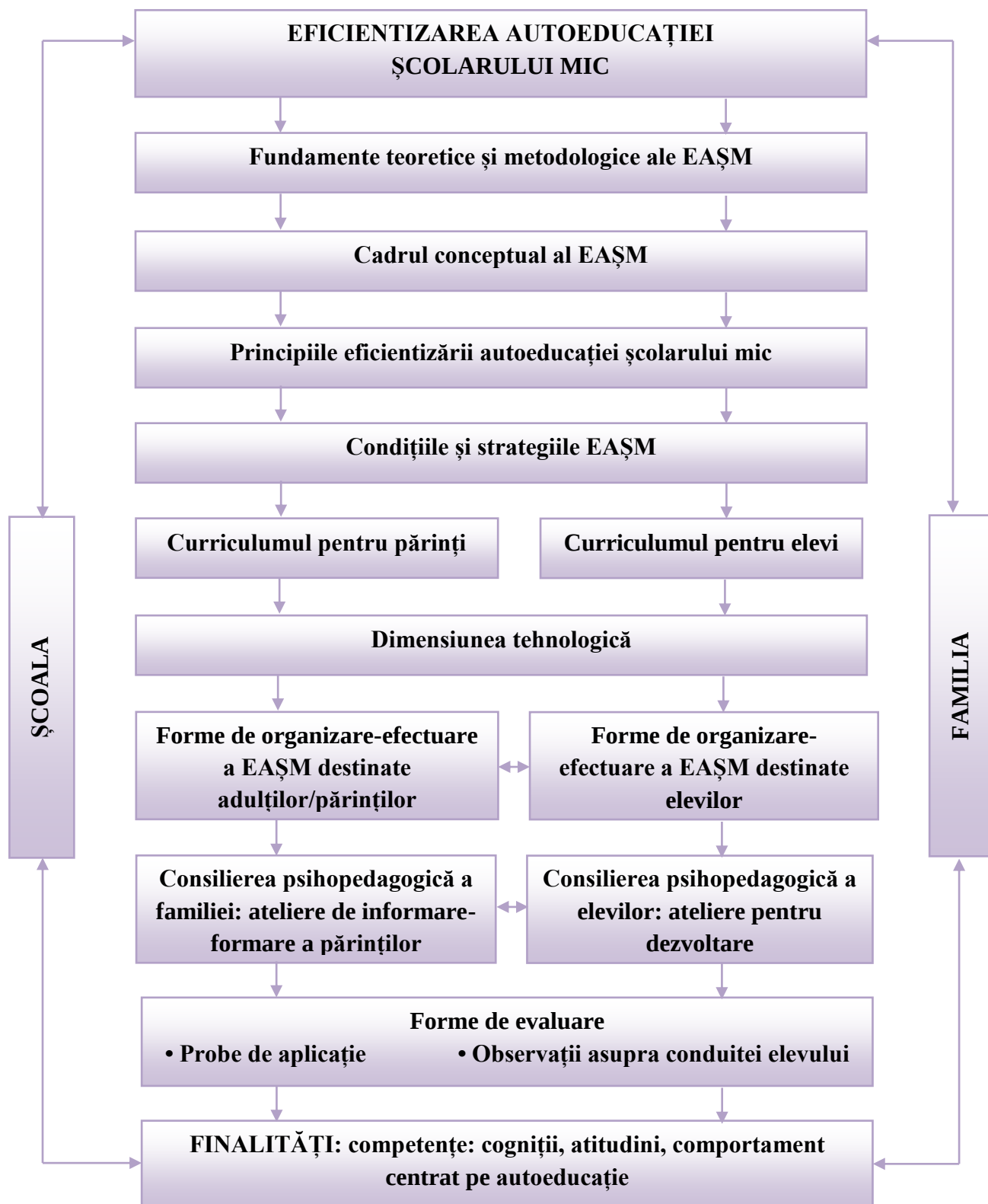

Fig. 3.1. Modelul pedagogic de eficientizare a autoeducației școlarului mic în contextul consilierii psihopedagogice a familiei

După cum putem observa, modelul încorporează fundamentele teoretico-metodologice ale EAȘM, cadrul conceptual, istoricul, principiile eficientizării autoeducației școlarului mic; premisele psihopedagogice, condițiile și strategiile de EAȘM și curriculum-urile pentru adulți și elevi și fundamentele aplicative, structurate în dimensiunea tehnologică (programe, forme, metode de EAȘM; formele de evaluare și finalitățile preconizate).

Organigrama modelului, care nu este altceva decât reprezentarea grafică a algoritmului vizat, este una complexă, fiindcă permite vizualizarea și conștientizarea fiecărui element constitutiv, intercorelarea acestora, prezentând întregul cadru-tablou al procesului de eficientizare a autoeducației școlarului mic (Figura 3.1).

La etapa de formare a fost implementat modelul vizat, adică au fost valorificate și validate fundamentele teoretico-aplicative ale EAȘM. Cu părinții s-a lucrat în conformitate cu *Programul de consiliere psihopedagogică a familiei centrate pe eficientizarea autoeducației școlarului mic* (Tabelul 2.6). Au fost realizate 14 ședințe, forma generală de lucru: *consiliere axată pe dezvoltarea părinților și consiliere axată pe prevenție*.

Primele ședințe au avut caracter informativ (prezentări PowerPoint, explicații, conversații, discuții, completarea portofoliului familiei etc.), iar celelalte 10 au fost realizate prin intermediul atelierelor de formare și exersare a competențelor parentale de eficientizare a autoeducației. Aici părinții au lucrat asupra elaborării regimului zilei, a fișelor și agendelor familiale care includeau: metode și procedee de educație și autoeducație, direcțiile de acțiune privind stimularea autoeducației școlarilor mici; sarcini concrete pentru eficientizarea autoeducației pentru cele cinci conținuturi generale ale educației (educația morală, intelectuală, tehnologică/prin muncă, estetică, psihofizică) și programe speciale personalizate (pentru fiecare copil aparte). În această ordine de idei, remarcăm faptul că parteneriatul, colaborarea școală – elev – familie, joacă un rol decisiv în informarea adulților și consolidarea competențelor parentale numai atunci când interacțiunile pedagogi – elevi – părinți sunt bine gândite, au scopuri clar definite, se desfășoară paralel și sistematic într-o cheie prietenoasă familiei.

Cu elevii, activitatea de eficientizare a autoeducației s-a desfășurat în *cadrul formal*, la fiecare disciplină de studiu, la *orele de dirigenție* și în *cadrul nonformal*, prin organizarea și desfășurarea variatelor activități, inclusiv a *consilierii școlare* (consiliere individuală, în grup și colectivă). Bineînțeles, că s-a lucrat cu un mic grup de formatori, pedagogii fiecărei clase și grupul de experți (Anexa 8).

În procesul muncii cu elevii s-au desfășurat jocuri și competiții cu genericul: *Vreau să știu; Sunt mare; Încerc să mă educ și singur (pentru cl. I și a II-a); Respect regimul zilei;*

Autoeducația este viitorul meu; Planific ziua; Sunt bun la învățătură; Vreau să fiu eficient; Autoeducația în familia mea; Portretul meu (la început și după jumătate de an, un an) etc.

Familiile au continuat lucrul asupra mapei cu materiale *În ajutorul familiei*, iar copiii își făceau unele notițe în agenda personală cu genericul *Sunt și devin tot mai bun*. În esență, considerăm oportun să menționăm un moment important: cadrele didactice din treapta învățământului primar muncesc permanent cu elevii și părinții. Chiar și atunci când nu sunt implicați în cercetări speciale aceștia întreprind diferite acțiuni de eficientizare a parteneriatului școală-elev-familie, a educației familiale și autoeducației elevilor.

3.3. Demersul evaluativ al eficientizării autoeducației școlarului mic

Pentru identificarea și verificarea schimbărilor în comportarea elevilor am desfășurat etapa finală, de verificare a rezultatelor experimentului pedagogic.

În acest context vom elucida rezultatele obținute, le vom compara cu cele de la etapa de constatare și vom elabora concluzii. Analizând situația de la început și cea postexperiment vom deduce nivelul de eficientizare a autoeducației școlarilor mici și vom stabili impactul familiei în direcția vizată.

Constatarea și evaluarea/verificarea am realizat-o cu aceleași instrumente chestionare-aplicații (Anexele 1-7), care conțin indicatorii și descriptorii competențelor parentale de realizare și eficientizare a autoeducației școlarului mic (Tabelul 2.7) și indicatorii / descriptorii comportamentului elevilor (Tabelul 2.6).

Așadar, situația a fost următoarea. La început cunoștințele părinților (180 s.: 130 mediul urban și 50 mediul rural) cu privire la competențele de autoeducație erau foarte vagi și superficiale, adulții, practic nu cunoșteau specificul acestora, doar 19 părinți (10,6%) le-au identificat cu aproximație și încă 25 de subiecți (13,9%) au adus argumente solide cu privire la importanța modelelor comportamentale pozitive ale adulților.

La nivel de aplicare situația a fost mai promițătoare. Astfel, 41 de părinți (22,8%) au fost în stare să elaboreze câteva sarcini de autoeducație și autoproiectare. Încă 53 de adulți (29,4%) au elaborat programe de autoeducație pentru copilul lor și au evidențiat metodele pe care le folosesc în cadrul stimulării copilului. Cât privește proiectul de monitorizare a autoeducației copilului și aplicarea metodelor de evaluare, numai 21 de subiecți (11,7%) au putut demonstra competențele respective, iar 21 de subiecți (11,7%) n-au putut oferi un răspuns suficient (au lipsit deseori de la activități). Totodată, 93 de subiecți (51,7%) consideră că creează copiilor condiții favorabile pentru autoeducație, însă numai jumătate din respondenți au fost în stare să le

identifice clar, cu argumente. În tabelul ce va urma prezentăm rezultatele de la constatare și cele postexperiment, după consilierea familiei.

Tabelul 3.2. Modificarea rezultatelor / a competențelor parentale privind EAȘM după consilierea familiei

Nr. de ordine a competen- țelor parentale	Experimentul pedagogic (180 s.)				Diferența (în %)
	de constatare		de verificare		
	numărul de subiecți	%	numărul de subiecți	%	
1.1.	19	10,6	101	56,1	46
1.2.	25	13,9	109	60,5	46,6
2.1	41	22,8	120	66,6	43,8
2.2.	53	29,4	127	70,5	27,1
3.1.	21	11,7	97	53,9	42,2
3.2.	21	11,7	103	57,2	45,5
3.3.	93	51,7	129	72	20,3

În continuare am reprezentat rezultatele obținute pe lotul adulților (părinți), în histogramă (Figura 3.2).

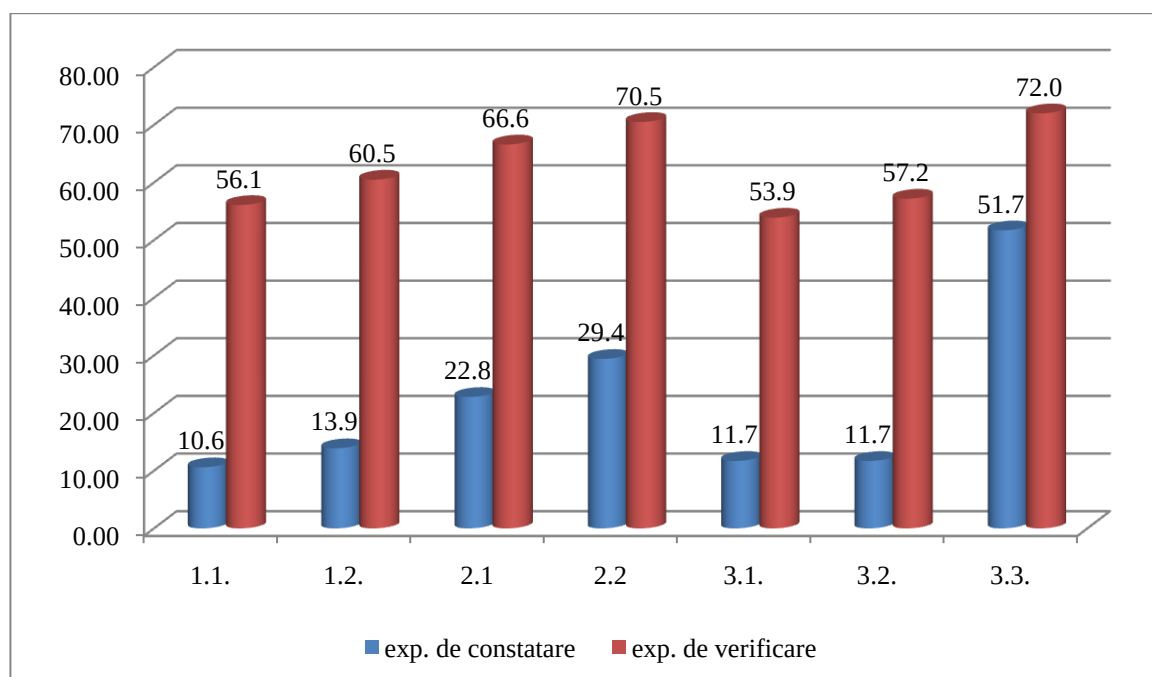

Fig. 3.2. Rezultatele comparative obținute pe lotul părinților

Consilierea familiei și activitățile de exersare a părinților în organizarea și realizarea autoeducației copilului s-au desfășurat pe parcursul anului cu participarea activă a echipei de

formatori (învățătoarele claselor nominalizate). În cadrul ședințelor s-a lucrat mai mult cu mamele (tații veneau mai rar), însă ne-am străduit să oferim materiale la fiecare temă pentru ca acestea să fie discutate în familie.

Paralel cu ședințele de consiliere a părinților s-a lucrat cu elevii. Evident că lotul de copii a fost supus unor acțiuni și influențe mult mai consistente și sistematice. Cadrele didactice în procesul realizării lecțiilor / planul formal, au plasat accentul pe eficientizarea autoeducației, consolidând competențele de autoproiectare, autoapreciere, autocontrol și automonitorizare; îndeplinire calitativă a sarcinilor la fiecare disciplină de studiu, dar s-au axat și pe eficientizarea capacităților de autoorganizare și autoperfecționare; eficientizarea unor abilități morale, fizice, cognitive, estetice, de autoservire și muncă, inclusiv pe acțiunile de autocorectare și dezvoltare a creativității ca element de autoeducație (Anexele 3 și 4). Dezvoltarea creativității ca element de autoeducație, realizat de școlarii mici a presupus aranjarea obiectelor (manuale, caiete, alte materiale etc.) într-un mod original și comod; crearea unor vase pentru creioane, a unui desen pentru odaia sa; aranjarea mesei de sărbătoare; decorarea șervețelului său, a Portofoliului său etc.

În general, munca realizată în domeniul vizat și unirea eforturilor școlii și a familiei în eficientizarea autoeducației școlarului mic, au contribuit la schimbarea tabloului stabilit la constatare. În continuare prezentăm rezultatele obținute la etapa experimentului de constatare și după formare (130 de elevi, mediul urban), adică datele obținute în experimentul de verificare / control.

Tabelul 3.3. Modificarea rezultatelor după formarea elevilor de vârstă școlară mică (mediul urban)

Nr. de ordine a competențelor	Experimentul pedagogic				Diferența (în %)
	de constatare		de verificare		
	numărul de subiecți	%	numărul de subiecți	%	
1.1.	21	16,2	87	67	50,8
1.2.	28	21,5	96	73,8	52,3
2.1	47	36,1	123	94,6	58,5
2.2.	59	45,4	126	97	51,6
3.1.	30	23,1	99	76,1	53
3.2.	32	24,6	119	91,5	66,9
3.3.	57	44	123	94.6	50,6

Histograma de mai jos (Figura 3.3) permite să observăm diferențele obținute, dar trebuie să ne dăm seama că elevii claselor a III-a și a IV-a au fost mult mai productivi și eficienți în ceea ce privește axarea pe autoeducație, mai cu seamă la nivelul competențelor de aplicare și integrare.

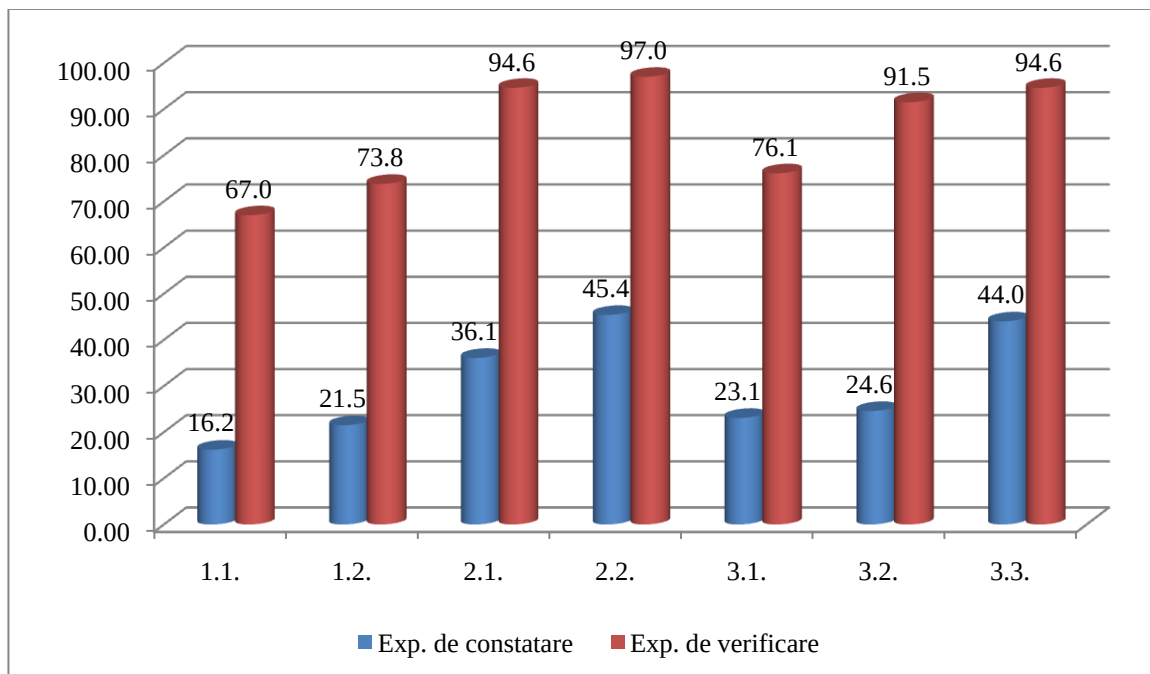

Fig. 3.3. Rezultatele comparative a nivelului de dezvoltare a competențelor de autoeducației la școlarii mici

Analiza datelor obținute permite să conchidem că pedagogii de la clasele primare construiesc demersul didactic foarte cărturar / competent, axându-se pe principiile centrării pe elev și, valorificând strategiile cognitiv-constructiviste cu accent pe dezvoltarea abilităților și competențelor de autoeducație. După activitățile de informare a cadrelor didactice, implicarea și orientarea acestora în eficientizarea autoeducației școlarilor mici, a fost îmbunătățită colaborarea cu familia, elevul și părinții. Acești din urmă au devenit mai interesați în eficientizarea educației familiale, care, de fapt, a și constituit punctul de reper în stimularea autoeducației copiilor în cadrul familial.

Acum urmează să elucidăm diferențiat activitatea și rezultatele obținute în cele patru clase, deoarece există deosebiri evidente la nivelul comportamentului și a capacităților elevilor de 7-8-9 ani și 10-11 ani. Așadar, ca bază teoretico-aplicativă ne-a servit Matricea achizițiilor și strategiilor de inițiere-desfășurare a autoeducației școlarului mic (Tabelul 2.4.) și cele cinci conținuturi/dimensiuni generale ale educației: educația morală; educația intelectuală; educația tehnologică; educația estetică; educația psihofizică (Anexa 13). Reieșind din practica EAȘM

propunem un element important de diferențiere a acestora, care a fost valorificat în cadrul consilierii familiei.

Clasele I și a II-a

Scopul: formarea reprezentărilor și premiselor de autoeducație.

În acest context la sfârșitul programului de consiliere școlarii mici vor fi capabili:

a) la nivel de cunoaștere:

- să relateze despre importanța autoeducației;
- să identifice componentele de bază ale autoeducației;
- să definească regulile de comportare morală și să explice importanța lor;
- să identifice calitățile pozitive ale omului;
- să explice diferența dintre bine și rău, frumos și urât;

b) la nivel de aplicare:

- să comenteze ce trăsături de personalitate posedă;
- să stabilească ce neajunsuri are și ce greșeli comite în comportare;
- să elaboreze un regim al zilei;
- să proiecteze o activitate de joc, de realizare a temelor și de ajutorare a membrilor adulți ai familiei;
- să evalueze respectarea normelor / regulilor morale;
- să-și aprecieze contribuția în munca de autoservire și menaj casnic;
- să elaboreze independent trei sarcini cu privire la schimbarea conduitei sale / îmbunătățirea unor aspecte concrete.

c) la nivel de integrare:

- să elaboreze o listă de fapte bune pe care ar vrea să le valorifice;
- să elaboreze un plan de acțiuni de îmbunătățire a condiției sale fizice (să facă gimnastică, să practice unele exerciții și mișcări de bază etc.);
- să ducă până la sfârșit activitățile intelectuale cu privire la pregătirea temelor;
- să-și analizeze și aprecieze acțiunile și comportarea sa în familie, la școală și în societate;
- să respecte cerințele adulților cu privire la modul sănătos de viață.

Clasele a III-a și a IV-a

Scopul: consolidarea cunoștințelor și formarea competențelor de autoeducație.

La finalul activităților de orientare și consiliere școlarii mici vor fi capabili:

a) la nivel de cunoaștere:

- să numească componentele de bază și să relateze despre importanța autoeducației;

- să identifice trăsăturile fizice și morale ale omului;
- să explice ce înseamnă scop, obiective și acțiuni în cadrul autoeducației;
- să caracterizeze faptele bune / pozitive și faptele rele/negative ale unui copil și adult;
- să explice de ce omul trebuie să învețe a se educa singur pe sine.

b) la nivel de aplicare:

- să formuleze scopuri și obiectivele / pașii ale autoeducației pentru sine;
- să stabilească calitățile sale și trăsăturile la care trebuie să lucreze;
- să concretizeze acțiunile de autoanaliză și de întreținere a unui dialog interior (inițiere în reflecție);
- să planifice un mic program de acțiuni autoeducative (la nivel fizic, moral, autoservire etc.);
- să planifice o zi de odihnă;
- să planifice acțiunile sale în cadrul regimului zilei;
- să analizeze realizarea sarcinilor oferite de adulți și a sarcinilor planificate independent;
- să elaboreze acțiuni / strategii de corectare a greșelilor comise.

c) la nivel de integrare:

- să elaboreze un plan de acțiuni pentru a deveni mai bun și mai puternic;
- să întocmească o agendă de acțiuni pentru a-și îmbunătăți însușita / învățătura;
- să se autoobserve și să stabilească punctele tari / forte și cele slabe;
- să elaboreze un regim al zilei;
- să proiecteze un program de autoeducație, concretizând acțiunile ce urmează a fi îndeplinite.

Sigur că învățătorul claselor primare, la fiecare componentă a orei și/sau a activităților nonformale, atrage atenția elevilor asupra variatelor aspecte de autoeducație, dezvoltare a independenței și creativității. Însăși logica procesului educațional în treapta primară de învățământ este axată pe formarea și consolidarea competențelor de autoeducație. În această ordine de idei considerăm oportun să menționăm *că învățătorii, iar treptat și părinții ar trebui sistematic să valorifice în limbajul curent noțiunile de: autocunoaștere, autoevaluare, autoproiectare, autoapreciere, autorealizare, autocontrol, autoeducație.*

Observațiile efectuate în cadrul asistărilor la ore ne-au permis să consemnăm că pedagogii experimentați, cei axați pe implementarea principiilor și strategiilor învățământului

centrat pe elev, realizează cu succes o educație de calitate, favorizând autoeducația elevilor de vârstă școlară mică la toate disciplinele de studii și activitățile nonformale.

Următorul pas în cercetarea noastră a fost să stabilim prin câteva probe-sarcini ce s-a schimbat concret în familiile elevilor și în comportarea școlarilor mici după formare / consilierea și orientarea spre eficientizarea autoeducației.

Astfel, am stabilit că după activitățile cu părinții (de orientare și pregătire prin consiliere a familiei în domeniul eficientizării autoeducației școlarilor mici) și re/direcționarea educației familiale aceștia au observat un șir de schimbări pozitive în comportarea copiilor săi.

Către sfârșitul anului, copiii de 9-10 ani din 50 de familii (cl. a III-a și a IV-a, Gimnaziul Cobusca Veche, r-l Anenii Noi) și 65 de familii (cl. a III-a și a IV-a, IPLT „O. Ghibu”) au demonstrat conduite mai organizate, atât în cadrul școlar cât și în cel familial (din observațiile pedagogilor și părinților).

Tabloul general (Anexele 3-4) al schimbărilor obținute în conduita școlarilor mici în mediul rural este reprezentat grafic în Figura 3.4.

Dacă analizăm și comparăm schimbările în conduita școlarilor mici după formarea lor și a părinților, observăm diferențe substanțiale. Cât privește discrepanța situației la constatare și după formare în funcție de mediu, rural sau urban, nu putem remarca ceva deosebit, decât faptul că copiii din mediul rural posedă deprinderi de autoservire mai sporite decât cei din mediul urban. În rest, la această vârstă se observă o receptivitate destul de mare, tendința și dorința de a fi mai bun sunt evidente; elevii se pot eficient clarifica cu scopul și planificarea acțiunilor sale, sunt în stare să depună efort volitiv pentru a respecta regimul zilei, a face la timp lecțiile/temele, a finaliza activitățile începute etc.

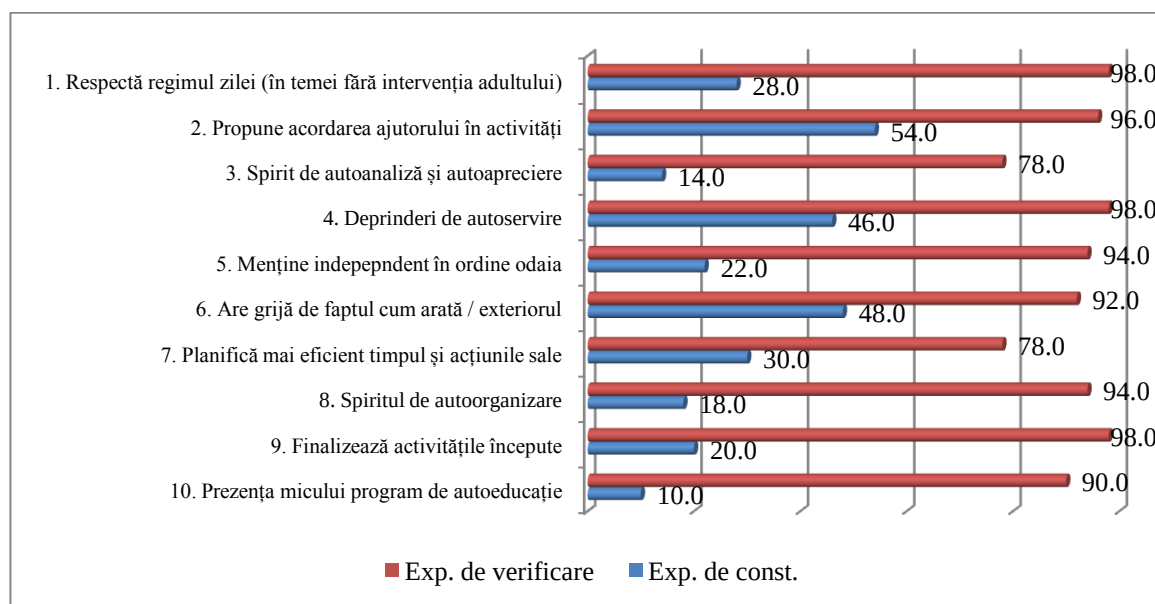

Fig. 3.4. Observarea schimbărilor în conduita școlarilor mici (mediul rural)

Tabloul general al schimbărilor obținute în conduita școlarilor mici în mediul urban (Anexa 6) este elucidat în Figura 3.5.

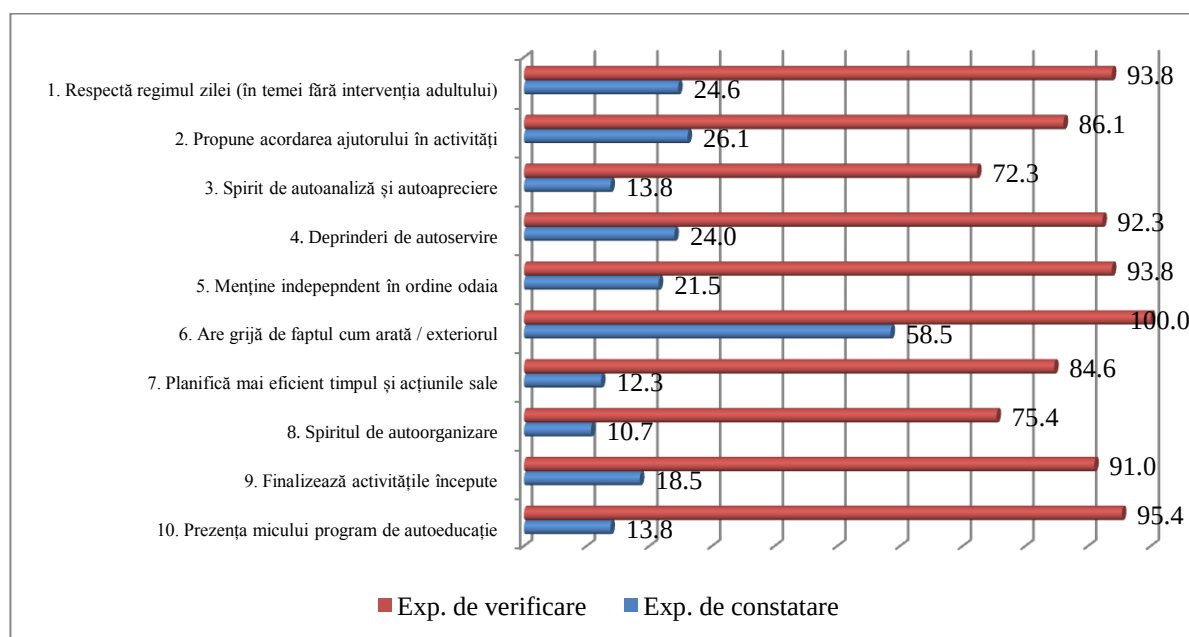

Fig. 3.5. Observarea schimbărilor în conduita școlarilor mici (mediul urban)

Conversația cu părinții și cadrele didactice au arătat că explicarea și exersarea, îndemnul, aprobările și modelul / exemplul propriu al adulților sunt cele mai eficiente metode în formarea competențelor de autoeducație la școlarii mici (Anexa 11). În cadrul experimentului de formare, se are în vedere activitățile de consiliere, desori, mai cu seamă, în clasa a IV-a era de ajuns o mică explicație, demonstrație și argumentare, elevul reacționa activ, chiar prompt și își schimba comportamentul în direcția arătată de adult (pedagog, părinți).

Jocul didactic *Ce am învățat eu despre autoeducație* (Anexa 5) ne-a permis să observăm că elevii din clasele a III-a și a IV-a (după formare) au fost în stare să ierarhizeze corect componentele autoeducației și să întocmească mici programe zilnice, să formuleze scopuri, să-și efectueze caracteristici/autoportrete destul de adecvate, să planifice timpul pentru pregătirea temelor și îndeplinirea unor sarcini și angajamente familiale (ordinea în odaie, aranjarea hainelor, spălarea veselei, ajutorarea bunicii, îngrijirea animalelor etc.).

Paralel cu aceste investigații ne-a interesat faptul cum percepe școlarii mici ajutorul părinților cu privire la autoeducație. Această mică probă-chestionar l-am realizat doar pe grupul experimental constituit din clasele a IV-a (două clase: 53 elevi).

Proba dată (Anexa 6) s-a realizat după activitățile de formare, deoarece conversațiile inițiale cu părinții și școlarii mici au arătat că este nevoie de o consiliere și orientare specială a

educației familiale, care s-a realizat în cadrul colaborării școală – familie prin intermediul consilierii axate pe inițierea adulților și copiilor în procesul de autoeducație.

Proba a fost însoțită de o fișă specială *Eu, despre mine și deprinderile mele de viață* (Anexa 7). Investigația realizată a fost urmată de conversații, discuții și comentarii. În esență, s-a conturat o anumită configurație: o familie axată pe eficientizarea autoeducației copiilor și elevii de vârstă școlară mică, preocupați de autoeducație (sigur că în limitele și potențialului biopsihofiziologic), devin mult mai armonioase și funcționale, la general și mai eficiente în educația familială, iar copiii devin mult mai disciplinați și independenți.

Așadar, tot lotul experimental se consideră că este educat, adică toți 53 de subiecți au menționat cert acest fapt; orientați spre autoeducație sunt 77,4% (41 s.) de elevi. La întrebarea dacă se educă pe sine au răspuns afirmativ, iarăși toți elevii (53 s.). De aici devine clar că cei 12 elevi (22,6%) pur și simplu nu au interiorizat noțiunea de autoeducație (sau nu au fost atenți), deoarece argumentele aduse demonstrează că ei depun anumite eforturi de a-și îmbunătăți conduita personală, depun eforturi moral-volitive.

Ajutorul și susținerea părinților în autoeducație o percep 49 de elevi (92,5%). Aceștia, laudă copiii, îi îndeamnă, îi încurajează, îi susțin, formulează cerințe, aplică explicația, demonstrația unor acțiuni mai complicate; le oferă exemple, le povestesc variate întâmplări din viața lor etc. Angajamentele școlarilor mici am decis să le reflectăm separat, deoarece am observat (de fapt era de așteptat) că acestea în mediul rural sunt mai numeroase (Figura 3.6).

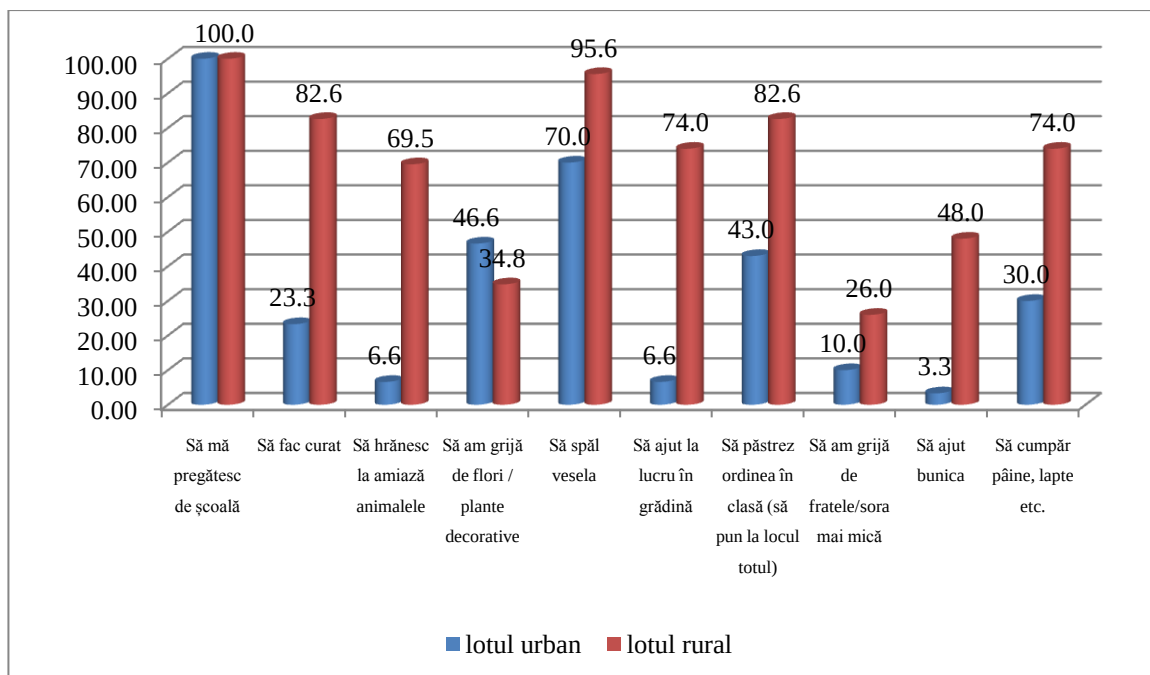

Fig. 3.6. Angajamentele școlarilor mici

În cadrul cercetării a parvenit o propunere interesantă de la pedagogi și părinți: să elaborăm și să validăm un ansamblu de sarcini de eficientizare a autoeducației școlarului mic, care ar fi corelate cu etapele de vârstă și dimensiunile/conținuturile generale ale educației (Anexa 13). Am realizat acest lucru, dar pentru comoditate le-am esențializat și structurat în zece sarcini (câte 2 pentru fiecare conținut: educația morală; educația intelectuală; educația tehnologică; educația estetică și cea psihofizică).

Prezentăm în final aceste rezultate într-un mod grafic și le interpretăm (Figura 3.6).

Tabelul 3.4. Distribuirea rezultatelor privind EAȘM conform conținuturilor generale ale educației

Conținutul general / dimensiunea educației	Sarcina	Experimentul pedagogic (pe lotul elevilor claselor a IV-a, 53 s.)			
		de constatare		de verificare	
		numărul de subiecți	%	numărul de subiecți	%
I. Educația morală	1.A identifica regulile de comportare la care elevul trebuie să mai lucreze.	28	52,8	51	96,2
	2.A descrie 1-2 trăsături negative și a puncta acțiunile de debarasare de ele.	27	51	53	100
II. Educația intelectuală	3.A elabora un mic plan de organizare a muncii intelectuale (temele pentru a casă).	31	58,5	50	94,3
	4.A elabora o agendă pentru îmbunătățirea memoriei (din 4 puncte).	19	35,8	48	90,5
III. Educația tehnologică	5.A descrie comportarea sa în procesul muncii de autoservire.	39	73,6	52	98,1
	6.A elabora un plan de lucru la calculator.	11	20,7	48	90,5
IV. Educația estetică	7.A elabora o schiță de înfrumusețare a odăii dale / a ungherașului personal etc.	30	56,6	52	98,1
	8.A elabora un mic proiect de ocrotire a naturii.	17	32,1	47	88,6
V. Educația psihofizică	9.A elabora regimul zilei pentru vară.	26	49	53	100
	10.A stabili ce trebuie de făcut pentru a fi sănătos.	19	35,8	52	98,1

Lotul supus cercetării s-a constituit din elevii claselor a IV-a (mediul urban și rural, 53 elevi). Aici nu am avut ca scop să delimităm loturile special, ne-a interesat doar tabloul general al schimbărilor în funcție de conținutul general al educației.

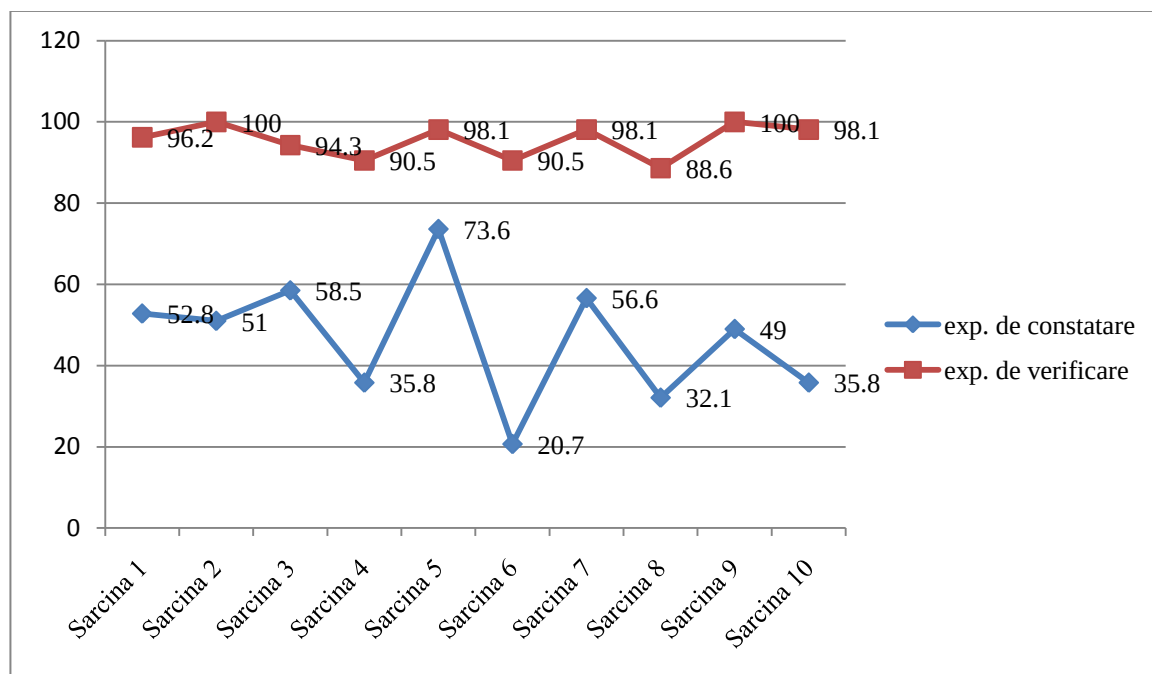

Fig. 3.7. Dinamica realizării sarcinilor de școlarul mic corelate cu conținuturile generale ale educației

Dacă studiem îndeplinirea sarcinilor vizate, apoi putem conchide că elevii posedă anumite competențe de autoeducație la nivelul inițial, acestea sporind după 3 luni de consiliere a elevilor și părinților anume pe aceste aspecte, legate de conținuturile generale ale educației. În rezultatul acestei investigații am stabilit că elevii din clasa a IV-a, indiferent de mediu, urban sau rural, sunt în stare să elaboreze un plan concret de acțiuni (4-5 puncte) de îmbunătățire a conduitei sale moral-intelectuale; să rezolve variate probleme și nu numai de matematică, dar și cu caracter moral, ecologic, estetic etc.; să-și puncteze angajamentele (de autoservire, pregătire a temelor, ajutorare a părinților etc.); să folosească în limbaj noțiunile de: autoeducație, plan / proiect; strategie, autoproiectare, autoevaluare, autocorectare, autodesăvârșire, morală, voință, efort. În finalul experimentului de formare au fost chestionați părinții (180 s. din ambele medii urban și rural), pentru a stabili eficiența *Programului de consiliere a familiei*. Aceștia au demonstrat că operează liber cu noțiunile de bază (autoeducație, autoproiectare, autoperfecționare, autogestionare, autoevaluare etc.); cunosc componentele procesului de autoeducație; sunt capabili să elaboreze sarcini speciale accesibile copiilor de exersare a voinței,

conduitei civilizate cu caracter autoeducativ; cunosc particularitățile de vârstă și conștientizează modalitățile de eficientizare a autoeducației copiilor de 7 – 10/11 ani în cadrul familiei (Anexa 14).

În final am investigat opinia școlarilor mici despre sine și am înțeles că mai avem încă mult de lucru cu părinții acestora la capitolul dat – formarea culturii parentale, aprofundarea cunoștințelor cu privire la educația familială și metodele eficiente de educația și autoeducație; particularitățile de vârstă și personalitate; aprobarea și dezaprobarea în familie; rolul tatălui în educația școlarului mic etc.

Valoroasă pentru cercetare s-a dovedit a fi proba *Eu despre mine* (Anexa 7), pe care am alcătuit-o din trei rubrici: trăsături de personalitate; deprinderi volitive; competențe de autoeducație. Proba dată ne-a permis să stabilim cum școlarii mici se pot aprecia, dar și să exersăm cu ei capacitatea de autoevaluare și autocritică. Conversația cu elevii, discuțiile cu pedagogii și părinții au contribuit la consolidarea cunoștințelor și a viziunilor asupra propriei persoane.

Întrucât problema cercetării ne-a orientat spre realizarea unui experiment pedagogic amplu și multinivelar, în final, pentru o mai mare claritate, realizăm o sistematizare și generalizare a acțiunilor investigate. Așadar, **experimentul preliminar** a inclus:

- asistarea la ore și activități nonformale (20 ore la clasele primare în variate unități școlare) pentru a observa situația reală privind aspectele autoeducației școlarilor mici;
- investigarea unui lot independent de elevi (230 s.) din clasele primare pentru a determina ce fel de sarcini axate pe dezvoltarea-eficientizarea autoeducației valorifică învățatorii și cum le percep elevii (pag. 65-66);
- chestionarea realizată pe un lot independent de cadre didactice din învățământul primar (222 s.) pentru a studia opiniile și contribuția acestora în inițierea și desfășurarea autoeducației școlarilor mici (pag. 81-82);
- chestionarea unui lot independent de părinți (324 s.) ale elevilor din clasele primare din diverse unități școlare, pentru a stabili opiniile acestora și a înțelege de ce ajutor au ei nevoie în eficientizarea auto/educației familiale a copiilor de această vârstă (pag.82-83).

Experimentul pedagogic a presupus trei etape: de constatare, de formare și de verificare. În cadrul acestuia s-a lucrat cu două loturi experimentale de bază:

- a) Cu 130 elevi și părinți din mediul urban și 50 de elevi și părinți din mediul rural (în total 180 s.) (pag. 110-111).
- b) Studiul comparativ al nivelului de dezvoltare a competențelor de autoeducație a școlarilor mici (130 s., mediul urban) – Tabelul 3.3 și Figura 3.3.

- c) Investigarea schimbărilor în conduita școlarilor mici din mediul rural (Figura 3.4.) și mediul urban (Figura 3.5.);
- d) Studierea și compararea angajamentelor școlarilor mici (pe lotul urban și rural);
- e) Studierea îndeplinirii sarcinilor de autoeducație corelate cu conținuturile generale ale educației (lotul de 53 s. din clasele a IV-a, 30 elevi din mediul urban și 23 elevi din mediul rural). Ne-a interesat posibilitatea valorificării autoeducației în contextul educației integrale (celor cinci dimensiuni-conținuturi de bază, Tabelul 3.6. și Figura 3.7.).
- f) Studierea comportamentului/competențelor parentale după implementarea MPEAȘM prin intermediul Programului de consiliere psihopedagogică a familiei (180 s.).

Cercetarea experimentală realizată ne-a convins că numai acțiunile paralele și concomitente de educație a copiilor din partea familiei și a școlii efectuate sistematic în parteneriat, o colaborare eficientă, pot spori nivelul și calitatea autoeducației școlarilor mici și a părinților acestora. La fel, ținem să menționăm că investigația multinivelară ne-a ajutat să stabilim *Blocajele/dificultățile de realizare a autoeducației școlarilor mici* (Anexa 12) și condițiile eficientizării acesteia, ceea ce ne-a asigurat conștientizarea importanței procesului vizat pentru pregătirea persoanei de a depune efort constant în autoformare pe tot parcursul vieții.

3.4. Concluzii la capitolul 3

Experimentul pedagogic vizat a demonstrat că eficientizarea autoeducației școlarilor mici este posibilă prin implicarea activă a familiei și sporirea calității parteneriatului educațional școală – elev – familie, accentul fiind pus pe transformarea elevului în actor al propriei formări / deveniri și formare a competențelor parentale de eficientizare a autoeducației copiilor.

- Pentru a soluționa problema, a realiza scopul și obiectivele cercetării, fundamentele teoretico-aplicative determinate și elaborate le-am concentrat și structurat în *Modelul de pedagogic de eficientizare a autoeducației școlarului mic în contextul consilierii psihopedagogice a familiei*. Acestea, prin implementarea și experimentarea MPEAȘM în cadrul valorificării *Programului de consiliere a familiei*, ne-au permis să activăm pe cele două axe și loturi experimentale:
 - a) inițierea, educația și consolidarea competențelor parentale cu privire la eficientizarea autoeducației școlarilor mici;
 - b) educația și formarea competențelor de autoeducație la elevii claselor primare / formarea comportamentului elevului axat pe autoeducație.

- Capitolul reflectă designul experimentului pedagogic și redă întregul parcurs al acestuia, a rezultatelor obținute la etapa constatativă, în comparație cu cele de la etapa de formare. Totodată, capitolul dat elucidează organigrama, structura și funcționarea MPEAȘM, ceea ce, de fapt, presupune implementarea și validarea fundamentelor teoretico-aplicative ale EAȘM. Valorificarea eșantionului structurat (cadre didactic, elevi și părinți) și a *metodologiei înainte și după / befor and after method*, a permis să urmărim la general și secvențial schimbările comportamentale ale școlarilor mici și ale părinților; să elaborăm și să explicăm mai multe tipuri de probe/sarcini pentru a observa clar impactul implementării fundamentelor teoretico-aplicative ale EAȘM.
- Investigația realizată a asigurat observarea și determinarea blocajelor/dificultăților și condițiilor de realizare a autoeducației școlarilor mici.
- Experimentul pedagogic complex a demonstrat că fundamentele teoretico-aplicative ale eficientizării autoeducației școlarului mic (structurate în MPEAȘM) nu trebuie să existe numai la nivelul unor concepte sau construcții științifice și valori teoretice și/sau aplicative destinate dezvoltării domeniului științelor educației, ci trebuie să fie valorificate în practica școlii / instituției de învățământ.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI PRACTICE

Cercetarea concepută și desfășurată reprezintă un demers investigational pe cât de complex, deoarece s-a lucrat în două direcții, eficientizarea autoeducației școlarului mic prin formarea parentală, pe atât de important și actuală din considerentele că a contribuit la dezvoltarea și completarea domeniului privind activitățile de inițiere în formarea-dezvoltarea permanentă a personalității/învățarea pe parcursul vieții.

Pornind de la analiza, precizarea și interpretarea aspectelor teoretice, a celor experiențiale, dar și de la datele obținute în cadrul experimentului pedagogic, putem concluziona următoarele:

1. Problema autoeducației școlarului mic investigată din perspectiva pedagogică, psihologică, filosofică, sociologică în contextul consilierii familiei a asigurat precizarea și delimitarea semnificațiilor, a caracteristicilor conceptului și procesului de autoeducație; a determinării dinamicii raporturilor între educație și autoeducație la diferite vârste, inclusiv a impactului autoeducației asupra devenirii personalității [103, p.7-28].
2. Prin studiul de tip analitico-interpretativ s-a demonstrat geneza și constituirea autoeducației ca fenomen sociouman, concept și proces pedagogic, ceea ce a permis să evidențiem specificul acestora, componentele și direcțiile de bază configurate în: *cunoașterea de sine, evaluarea de sine, diagnoza și decizia autoformării, transformarea de sine* [48].
3. A fost analizat și descris detaliat ansamblul de acțiuni pe care persoana le valorifică în procesul autoeducației și automodelării în corelare cu explicația dezvoltării capacităților biopsihice, a motivației, a trebuințelor, interesului, voinței și a autoactualizării persoanei. Procesul analizei și dezvoltării semnificației componentelor autoeducației și, anume a *automodelării, autoperfecționării, autodezvoltării, autocontrolului, autoorientării, autodisciplinării, autoconducerii, autocorecției*, a contribuit la determinarea factorilor externi și interni ai reușitei acestuia și la stabilirea posibilităților de autoeducație a copiilor de până la 10/11 ani în funcție de stadiul dezvoltării lor cognitiv, moral și psihosocial [100].
4. S-a ilustrat faptul că eficientizarea autoeducației școlarului mic nu va fi posibilă dacă nu va fi implicată familia și nu se va ține cont de *premisele psihopedagogice generale și specifice*, definite și structurate în mecanismul interacțiunii *condițiilor interne* (factorii biologici și psihologici) cu cele externe (factorii familiali și socioculturali) [101].
5. În cadrul cercetării au fost determinate, fundamentate și explicate *condițiile de eficientizare a autoeducației școlarului mic în contextul consilierii psihopedagogice a*

familiei; au fost precizate direcțiile de acțiune, strategiile de bază și cele operaționale; formele și metodele de eficientizare a autoeducației; au fost elaborate elementele de bază și conținutul activităților de consiliere a familie; s-au definit condițiile și strategiile psihopedagogice, principiile de eficientizare a autoeducației școlarului mic; s-a elaborat Matricea achizițiilor și strategiilor de inițiere-desfășurare a autoeducației școlarului mic pentru fiecare segment de vârstă (7-8-9-10/11 ani). Totodată, au fost elaborate și argumentate științific criteriile și prioritățile de eficientizare a autoeducației școlarului mic, au fost stabilite obiectivele generale, obiectivele cadru, cele operaționale (care sunt importante în orientarea/ghidarea procesului vizat); finalitățile, structurate în competențele generale și specifice, ceea ce a permis să formulăm indicatorii comportamentului elevilor axați pe autoeducație, inclusiv descriptorii competențelor de valorificare optimă a autoeducației, indicatorii comportamentului parental eficient, descriptorii competențelor parentale de realizare și eficientizare a autoeducației școlarului mici și să întocmim Programul de consiliere psihopedagogică a familiei centrate pe EAȘM [103].

6. Consilierea, familiarizarea și exersarea părinților și a copiilor (pe parcursul a doi ani de studiu) prin implementarea fundamentelor teoretico-aplicative, structurate în MPEAȘM cu specificul eficientizării autoeducației școlarului mic a generat sporirea calității parteneriatului educațional școală-elev-familie, eficientizarea autoeducației elevilor și optimizarea educației și relaționării familiale [99].

Experimentul multinivelar a demonstrat funcționalitatea *Modelului pedagogic de eficientizare a autoeducației școlarului mic în contextul consilierii psihopedagogice a familiei*, instrument metodologic central, care încorporează fundamentele teoretico-aplicative elaborate, în ambele poziții: în schimbarea comportamentului elevilor și sporirea nivelului de competențe ale părinților privind problema vizată.

Fundamentele teoretico-aplicative elaborate și valorificate prin intermediul modelului nominalizat experimentate s-au dovedit a fi eficiente, deoarece au asigurat conștientizarea esenței și a specificului autoeducației, au demonstrat importanța dinamizării *raportului dintre educația familială și școlară calitativă și autoeducația școlarului mic*. La fel, au contribuit la sporirea eficienței personale a elevilor și părinților cu privire la autoeducație.

Astfel, rezultatele cercetării au confirmat **soluționarea problemei științifice de importanță majoră**, care s-a axat pe elaborarea MPEAȘM, ce include fundamentele teoretico-aplicative, implementarea cărora a contribuit la eficientizarea autoeducației școlarului mic în contextul consilierii psihopedagogice a familiei, ceea ce a condus la formarea comportamentului

axat pe autoeducație la elevi și formarea comportamentului parental eficient, producând sporirea calității parteneriatului educațional școală – elev - familie și optimizarea educației și relaționării familiale.

Situația expusă a generat *valorificarea cu succes a direcțiilor de soluționare a problemei științifice*, care rezidă în: examinarea și interpretarea epistemologică a fenomenului și procesului autoeducației prin analiza și dezvoltarea conceptului de bază și a celor operaționale din perspectiva pedagogică, psihologică, filosofică și axiologică; evaluarea premiselor și a tendințelor psihopedagogice de dezvoltare a autoeducației; studiul și determinarea genezei și abordărilor teoretice privind educația și autoeducația școlarilor mici; determinarea și elaborarea fundamentelor teoretico-aplicative de eficientizarea a autoeducației școlarului mic în contextul consilierii familiei; elaborarea, experimentarea și validarea *Modelului pedagogic de eficientizare a autoeducației școlarului mic* (MPEAȘM), care încumbă fundamentele teoretico-aplicative ale eficientizării autoeducației școlarului mic.

În consens cu sinteza și concluziile efectuate, formulăm următoarele **recomandări**:

1. Racordarea documentelor de politici educaționale și reglatoare la cele patru direcții de dezvoltare a educației consemnate în Raportul UNESCO pentru secolul XXI, care ne orientează spre autoeducație ca spre o coordonată de bază a educației permanente / a învățării pe parcursul vieții omului.
2. Introducerea *Autoeducației școlarului mic* în lista disciplinelor studiate la cursurile de formare a cadrelor didactice din învățământul primar.
3. Introducerea consilierii psihopedagogice a familiei axate pe eficientizarea autoeducației elevilor ca cerință-criteriu de apreciere a eficienței cadrului didactic în procesul atestării acestuia.
4. Integrarea cross-curriculară a modulelor privind consilierea psihopedagogică a familiei și eficientizarea autoeducației elevilor în conținuturile disciplinelor fundamentale universitare.
5. MPEAȘM și instrumentarul metodologic elaborat poate fi utilizat în activitatea pedagogilor, psihologilor, diriginților și a cadrelor didactice.
6. Elaborarea și editarea ghidurilor metodologice, a suporturilor teoretice tematice și practice privind autoeducația școlarului mic, consilierea psihopedagogică a familiei orientată în direcția eficientizării autoeducației copiilor, care ar include recomandări și sfaturi concrete de stimulare a autoeducației școlarului mic și depășirea dificultăților în domeniul dat.

7. Inițierea unor programe complexe și activități nonformale de eficientizare a autoeducației pentru elevi în paralel cu activitățile de consiliere a familiei în această problemă majoră.
8. Implicarea activă a serviciului psihologic din unitățile de învățământ în activitatea de orientare și consiliere a elevilor și familiei în direcția eficientizării autoeducației.
9. În criteriile de verificare (control) frontal, atestare și acreditare a instituțiilor de învățământ, de inclus indicatori de apreciere a activității de formare-stimulare a autoeducației elevilor de către cadrele didactice în colaborare cu familia.
10. Urmarea unei linii strategice constante de către instituția de învățământ în eficientizarea autoeducației școlarilor mici, a elevilor din gimnaziu și liceu, prin intermediul optimizării colaborării în cadrul parteneriatului educațional școală – elev – familie, inclusiv a lărgirii rețelei de implicare a actorilor sociali (centre de creație, cluburi pe interese, asociații nonguvernamentale etc.).

Investigația realizată deschide mari perspective de realizare a unor cercetări axate pe studiul aprofundat al procesului de autoeducație la toate vârstele și stabilirea criteriilor, principiilor, strategiilor de eficientizare a consilierii psihopedagogice a familiei cu privire la autoeducația copiilor.

BIBLIOGRAFIE

1. Allport G. Structura și dezvoltarea personalității. București: EDP, 1991. 579 p.
2. Andrițchi V. Formarea capacităților de autoeducație a personalității la diferite etape de vârstă. În: Didactica Pro..., revistă de teorie și practică educațională, nr. 1-2 (42), 2007. p. 22-27.
3. Andrițchi V., Metodologia formării aptitudinilor de autoeducație la elevii de vârstă școlară mică. Chișinău: Univers pedagogic, 2006. 64 p.
4. Andrițchi V., Organizarea procesului educațional. Ghid metodologic pentru formarea cadrelor didactice din învățământul preuniversitar. Chișinău: Știința, 2007. 52 p.
5. Antonesei L. Ghid pentru cercetarea educației: Iași: Polirom, 2009. 189 p.
6. Badea E. Caracterizarea dinamică a copilului și adolescentului (de la 3 la 17/18 ani). București: EDP, 1993. 201 p.
7. Barna A. Autoeducația: Probleme teoretice și metodologice. București: EDP, 1995. 174 p.
8. Barna A. În puterea noastră autoeducația: Tinerețe, autoeducație, responsabilitate. București: Editura Albatros, 1989. 205 p.
9. Băban A. (coord.) Consilierea educațională. Ghid metodologic pentru orele de dirigiență și consiliere. Ediția a 3-a. Cluj-Napoca: ASCR, 2014. 307 p.
10. Bejan F., Particularități psihologice de vârstă ale elevilor din clasele primare. Chișinău: Lumina, 1983. 106 p.
11. Bonchis E. Familia și rolul ei în educația copilului. Iași: Polirom, 2011, 419 p.
12. Braghiș M. Parteneriatul școală – familie – comunitate la treapta învățământului primar. Chișinău: CEP USM, 2013. 186 p.
13. Bunesco A., Invitație la autoeducație. București: EDP, 1996. 306 p.
14. Calaraș C. Cultura autoeducației elevului. Ghid metodologic. Chișinău: Primex-com SRL, 2010. 139 p.
15. Calaraș C. Formarea culturii relațiilor intergeneraționale. Pedagogia și Sociologia educației familiale. Chișinău: Primex-Com SRL, 2017. 303 p.
16. Callo T. Pedagogia practică a atitudinilor. Chișinău: Litera Educațional, 2014. 240 p.
17. Callo T. Școala științifică a pedagogiei transparente. Chișinău: Pontos, 2010. 320 p.
18. Caron G. Cum să susținem copilul în funcție de temperamentul său. București: Didactica Publishing House, 2009. 323 p.
19. Ceaușu V., Autocunoaștere și creație. București: Ed. Militară, 1983. 238 p.
20. Cerghit I. Metode de învățământ. Iași: Polirom, 2006. 315 p.
21. Chelcea S., Chelcea A. Din universul autocunoașterii. București: Editura Militară, 1990.

- 206 p.
22. Chelcea S., Lungul drum spre tine însuși. București: Editura Militară, 1988. 222 p.
 23. Chirea B. Despre autoeducație <http://www.bogdan-chirea.ro/2011/06/despre-autoeducatie.html> (vizitat 27.08.2016)
 24. Codul Educației al Republicii Moldova, 2014. <http://lex.justice.md/md/355156/> (vizitat 23-25.11.2015)
 25. Codul familiei. <http://lex.justice.md/md/286119/> (vizitat 21.11.2016)
 26. Cojocaru V. Diagnosticarea pedagogică din perspectiva calității educației. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 192 p.
 27. Cojocaru-Borozan M. Teoria culturii emoționale. Chișinău: Tipogr. UPS „Ion Creangă”, 2010. 239 p.
 28. Cojocaru-Borozan M., Zagaevshi C. et. al. Pedagogia culturii emoționale. Chișinău: Tipogr. UPS „Ion Creangă”, 2014. 200 p.
 29. Comănescu I., Autoeducația - azi și mâine. Oradea: Editura Imprimeriei de Vest, 1996. 343p.
 30. Comănescu I., Reconsiderări necesare în problematica educației morale. În: Revista de pedagogie, 1991, nr. 6; 7; 8.
 31. Convenția cu privire la drepturile copilului, ONU. Chișinău: Bons Officies, 2000. 40 p.
 32. Coroi E., Bolboceanu A., Cara A., etc. Curriculum la dirigentie. Chișinău: IȘE, 2007. 18 p.
 33. Cosmovici A., Iacob L. Psihologie școlară. Iași: Polirom, 2008. 301 p.
 34. Coteanu I. (coord.) Dicționar explicativ al limbii române. Ediția a 2-a. București: Univers Enciclopedic, 1998. 1195 p.
 35. Crețu E. Psihopedagogia școlară pentru învățământul primar. București: Ed. Aramis. 1999. 192 p.
 36. Crețu T. Psihologia vârstelor. Iași: Polirom, 2009. 389 p.
 37. Cristea S., Dicționar enciclopedic de pedagogie, Vol. I. București: Didactica Publishing House, 2015. 831 p.
 38. Cristea S. Fundamentele științelor educației. Teoria generală a educației. Chișinău: Litera, 2003. 240 p.
 39. Cucoș C. Managementul timpului școlar. <http://www.ccdcluj.ro/vechi/Preuniversitaria/V52012/Sețiunea%202/Managementul%20timpului%20scolar.pdf> (vizitat la 17.11.2016)
 40. Cucoș G. Pedagogie. Iași: Polirom, 2006. 463 p.
 41. Curriculumul școlar: Clasele 1-4 / Min. Educației al Rep. Moldova. Chișinău: FE-P Tipografia Centrală, 2010. 244 p.

42. Cuznețov Larisa Consilierea parentală. Ghid metodologic. Chișinău: Primex-Com SRL, 2013. 111 p.
43. Cuznețov Larisa Consilierea și educația familiei. Introducere în consilierea ontologică complexă a familiei. Chișinău: Primex-com SRL, 2015. 488 p.
44. Cuznețov Larisa Filosofia practică a familiei. Chișinău: CEP USM, 2013, 328 p.
45. Cuznețov Larisa Tratat de educație pentru familie. Pedagogia familiei. Chișinău: CEP USM, 2008, 624 p.
46. Cuznețov Larisa, Calaraș C., Ețco C. Consilierea și educația pentru sănătate a familiei. Repere teoretice și sugestii practice. Chișinău: Primex-Com SRL, 2016, 517 p.
47. Cuznețov L., Popa N. Aspecte teoretice de formare a competențelor de autoeducație la elevii din clasele primare. Materialele Conferinței științifice anuale a profesorilor și cercetătorilor UPS „Ion Creangă”. Seria XVII. Vol.I. Ch: 2015, Tipogr. UPS „I.Creangă”. p.267-275.
48. Cuznețov L., Popa N. Unele repere teoretice privind autoeducația în contextual devenirii personalității. Revista Studia Universitatis Moldaviae, Ch: 2015, Nr. 5 (85), Seria Științe ale educației. p.64-70. <http://studiamsu.eu/wp-content/uploads/10.-p.64-70.pdf>
49. Dave R.H. (coord. șt.) Fundamentele educației permanente. București: EDP, 1991. 318 p.
50. Delors J. (coord.) Comoara lăuntrică. Raportul către UNESCO. Educația în sec. XXI. Iași: Polirom, 2000. p. 3-16.
51. Dumitru I. Al. Consiliere psihopedagogică. Baze teoretice și sugestii practice. Iași: Polirom, 2008. 332 p.
52. Enăchescu C. Tratat de psihologie morală. Iași: Polirom, 2008. 390 p.
53. Faure Ed., colab., A învăța să fii, partea a II-a. București: EDP, 1974. 380 p.
54. Gaiciuc V., Marin M., Ursu L., Cutasevici A. etc. Ghidul de implementare a curriculumului modernizat pentru treapta primară de învățământ. Chișinău: Lyceum, 2011. 247 p.
55. Garștea N., Callo T., Granaci L. et. al. Ora de dirigenție. Ghid pentru elevi și profesori. Chișinău: Epigraf, 2011. 184 p.
56. Găvănescul I. Pedagogia generală. Ediția a 2-a. București, 1923. p.128-138.
57. Gelard K., Gelard D. Et. Al. Consilierea copiilor. O introducere practică. Iași: Polirom, 2013. 446 p.
58. Godeanu A.S. Manual de psihologia copilului și a familiei. București: Editura EPER, 2015. 362 p.
59. Golu P. Manual de psihologia dezvoltării. Iași: Polirom, 2015. 339 p.
60. Golu P., Zlate M., Verza E., Psihologia copilului (învățare - dezvoltare). București: Editura Didactică și Pedagogică, R.A., 1997. 220 p.

61. Guțu Vl. (coord.) Psihopedagogia centrată pe copil. Chișinău: CEP USM, 2008. 175 p.
62. Guțu Vl. Educația centrată pe cel ce învață. Ghid metodologic. Chișinău: CEP USM, 2009. 134 p.
63. Guțu Vl. Pedagogie. Chișinău: CEP USM, 2013. 507 p.
64. Hadârcă M. (coord.) Perspectiva axiologică asupra educației în schimbare. Chișinău: IȘE/Print-Caro, 2011. 180 p.
65. Hadârcă M. (coord.) Educația integrală. Fundamentări teoretico-paradigmatice și aplicative. Chișinău: IȘE, 2015. 247 p.
66. Ilica A. et. al. O pedagogie pentru învățământul primar. Arad: Editura Universității Aurel Vlaicu, 2005. 376 p. <http://www.aiarad.ro/pdf/proiecte/pedagogie.pdf>
67. Iluț P. (coord.) Dragoste, familie și fericire. Iași: Polirom, 2015. 339 p.
68. Joița E. Educația cognitivă. Iași: Polirom. 2002. 230 p.
69. Kant Im. Tratat de pedagogie. Iași: Agora, 1992. p.17-38.
70. Kohlberg L. Dezvoltarea caracterului și concepției morale la copil. În: Psihologia procesului educațional. București: EDP, 1976.
71. Konya Z., Konya A. Terapie familială sistemică. Iași: Polirom, 2012. 296 p.
72. Macavei E., Pedagogie. Teoria educației. Vol. II, București: Aramis, 2002. 352 p.
73. Manolache A., Muster D. (coord.), Dicționar de pedagogie, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1979.
74. Maslow A. Motivație și personalitate. București: Editura Trei, 2007. 510 p.
75. Mărgineanu N. Condiția umană. București: Științifică, 1973. 396 p.
76. Mândăcanu V., Opriș D., Scheanu I. Fundamente ale educației umaniste. Chișinău: Pontos, 2011. 288 p.
77. Micleușanu Z., Cuznețov L., Bazele consilierii. Ghid metodologic. Chișinău: Primex-com SRL, 2015. 127 p.
78. Narly C. Pedagogie generală. București: EDP, 1996. 528 p.
79. Natanzon A., Căile de soluționare a conflictelor între elev și învățător. Chișinău: Lumina, 1984. 120 p.
80. Năstăsescu-Cruceru S., Toma S., Pregătirea elevului pentru autoeducație. București: Universitatea din București, 1984. 235 p.
81. Neacșu I. Introducere în psihologia educației și a dezvoltării. Iași: Polirom, 2010. 331 p.
82. Neculau A. Noi și ceilalți: teste psihologice pentru cunoașterea ta și a celuilalt. Iași: Polirom, 1998. 248 p.
83. Neculau A., 29 de teste pentru a te cunoaște. Iași: Polirom, 2010, 176 p.

84. Nicola I. Tratat de pedagogie școlară. București: EDP, 1994. 485 p.
85. O'Brien M., Houston G. Terapia integrativă. Ghid practic. Iași: Polirom, 2009. 342 p.
86. Panico V. Educația prospectivă a personalității. Chișinău, 1996.
87. Panico V., Andrițchi V. Bazele științifice de formare a atitudinilor fundamentale la elevi din sistemul preuniversitar. Chișinău, 1998.
88. Patrașcu D. et. al. Metodologia cercetării și creativității psihopedagogice. Chișinău: Știința, 2003. 251 p.
89. Pavelcu V., Cunoaștere de sine și cunoașterea personalității. București: EDP, 1980. 380 p.
90. Pavelcu V., Invitație la cunoașterea de sine. București: EDP, 1970. 133 p.
91. Pânișoara G., Sălăvăstru D. et. al. Copilăria și adolescența. Iași: Polirom, 2016. 308 p.
92. Pânișoara I.-O. Comunicarea eficientă. Iași: Polirom, 2015. 488 p.
93. Pâslaru VI. Abordarea epistemică a educației axiologice. În: Perspectiva axiologică asupra educației în schimbare. Chișinău: Print Caro. p. 6-22.
94. Petrea I. Și tu poți fi supernanny 2 cu copilul la școală. București: Editura Trei, 2012, 251 p.
95. Piaget J., Psihologie și pedagogie. București: EDP, 1972. 160 p.
96. Planchard E., Pedagogie școlară contemporană. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1992. 456 p.
97. Platon C. Serviciul psihologic școlar. Chișinău: Epigraf, 1991. 167 p.
98. Pogolșa L., Marin M. (coord. șt.) et. al. Evaluare criterială prin descriptori în învățământul primar. Clasa I. Chișinău: IȘE, 2015. 84 p.
99. Popa N. Autoeducația ca valoare și activitate educațională. În: Materialele Conferinței Științifice Internaționale Familia – factor existențial de promovare a valorilor etern-umane (ediția a II-a), din 15-16 mai 2017. p.144-152.
100. Popa N. Considerații teoretico-metodologice privind desfășurarea autoeducației școlarului mic. Revista Studia Universitatis Moldaviae, Ch: 2017, Nr. 5 (105), Seria Științe ale educației. p.94-98. http://studiamsu.eu/wp-content/uploads/16.p.94-98_105.pdf
101. Popa N. Continuitatea formării competențelor de autoeducație la elevii de vârstă școlară mică în contextul școală – familie. În: Materialele Conferinței științifice a profesorilor și cercetătorilor UPS „Ion Creangă” în anul 2016. p. 231-243.
102. Popa N. Strategii de eficientizare a autoeducației școlarului mic. În: Revista Acta et commentationes. Științe ale Educației. Nr. 2 (9), 2016. p.96-103. <https://drive.google.com/file/d/0B5LstnttqU8gWWczZXpzbzZBaFU/view>
103. Popa N. (coord. șt. Cuznețov Larisa) Eficientizarea autoeducației elevilor de vârstă școlară mică în contextul consilierii familiei. Monografie. Chișinău: Primex-Com, 2018. 190 p.

- 104.Popa N.-L., Antonesei L. et. al. Ghid pentru cercetarea educației. Iași: Polirom, 2009. 189p.
- 105.Popescu-Neveanu P. Dicționar de psihologie. București: Albatros, 1978. 978 p.
- 106.Roman I., Autoformarea asistată a elevilor - scop fundamental al școlii moderne. În: Univers didactic, 1994, nr.3. p.23-26.
- 107.Salade D., Autocunoașterea elevului și rolul ei în procesul instructiv-educativ. În: Studia Universitates, Babeș-Bolyai, ClujNapoca, 1967.
- 108.Salade D., Dimensiuni ale autoeducației. București: Editura Didactică și Pedagogică, R.A., 1998. 232 p.
- 109.Segalen M., Sociologia familiei. Iași: Polirom, 2011. 436 p.
- 110.Silistraru N. Etnopedagogie. Chișinău: CEP USM, 2003. 267 p.
- 111.Silistraru N. Valori ale educației moderne. Chișinău: Ed. Combinatului Poligrafic, 2006. 176p.
- 112.Simionescu A. Sugestie și autosugestie. București, 1995. 201 p.
- 113.Stanciu I., Autoeducația în lumea contemporană. În: Revista de pedagogie. București, 1993, nr.8(12). p.3-6.
- 114.Strategia privind protecția copilului pe anii 2014-2020, aprobată prin Hotărârea Guvernului RM nr. 434 din 10.06.2014. Monitorul Oficial al RM, 2014, nr. 160-0166, art. 481.
- 115.Strategia sectorială de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020. Ministerul educației, 2013. Educația 2020. 47 p. <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=355494&lang=1> (vizitat la 18-20.11.2014)
- 116.Șchiopu U., Verza E., Psihologia vârstelor: Ciclurile vieții. Ed. a 3-a. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1997. 508 p.
- 117.Șerbănescu D., Voința și educarea ei. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1980. 123 p.
- 118.Șpac S. Educația pentru mass-media la treapta învățământului primar. Ghid metodologic. Chișinău: Primex-com SRL, 2014. 122 p.
- 119.Șuteu T., Cunoașterea și autocunoașterea elevilor. București, 1978. 169 p.
- 120.Șuteu T., Fărcaș V., Aprecierea persoanei. București: Editura Albatros, 1982. 238 p.
- 121.Șuteu T., Ionescu A., Dezbateri educative cu elevii. București: Editura Didactică și Pedagogică, R.A., 1994. 195 p.
- 122.Toma S., Autoeducația. Sens și devenire. București: E.D.P., 1983. 130 p.
- 123.Toma, S., Pascu-Roșculeț, E., Autoeducația în concepția lui G.Aslan. În: Revista de pedagogie. București, 1993, nr.8 (12). p.39-43.
- 124.Țărnă E. Bazele comunicării. Chișinău: Prut Internațional, 2011. 368 p.

125. Ursu L. ș.a. Pregătirea inițială a cadrelor didactice pentru învățământul preșcolar și primar în vederea formării competenței profesionale de educație ecologică. Monografie colectivă. Coordonator: Ursu L. Ch.: Tipografia UPS „Ion Creangă”, 2014. 238 p.
126. Ursu L., Saranciuc-Gordea L., Demersul inter și transdisciplinar al programei experimentale de formare a CEE la viitorii învățători. Revista de științe socio-umane. 2013, nr. 3 (25). p.27-40
127. Văideanu G. Ghid pentru profesori. București: EDP, 1982. 356 p.
128. Văideanu G. Educația la frontiera dintre milenii. București: Politica 1988. 327 p.
129. Vlas V.G. (red.) Psihologia vârstelor și pedagogică. Chișinău: Lumina, 1992. 223 p.
130. Vlăsceanu L. Introducere în metodologia cercetării sociologice. Iași: Polirom, 2013. 274 p.
131. Vrabie D. Psihologia atitudinii elevului față de aprecierea școlară. Galați: Porto-Franco, 1994. 265 p.
132. Zlate M. Eul și personalitatea, ediția a III-a. București: Editura Trei, 2008. 342 p.
133. Zlate M. Introducere în psihologie. Iași: Polirom, 2000. 416 p.

Literatura în limba rusă

134. Арет А., Очерки по теории самовоспитания. Фрунзе: Издательство Киргизского университета, 1961. 124 с.
135. Белки Дж., С. О самовоспитании умственном, физическом и нравственном. În: Учительская газета, 1992, 11 Февраля, (№ 6). с. 18 – 19.
136. Бернс, Р., Развитие Я – концепции и воспитание, пер. с англ./ общ. Ред. Пилиповского В.Я. Москва: Прогресс, 1986. 420 с.
137. Бодалев А., Психология о личности. Москва, Издательство Московского Университета, 1988. 188 с.
138. Бородкин Ф., Коряк Н.М. Внимание: конфликт. Новосибирск: Наука, 1984. 141 с.
139. Бондаревский В., Беседы о самовоспитании. Москва: Просвещение, 1976. 127 с.
140. Бушлѐва Б., Поговорим о воспитанности. Москва: Просвещение, 1989. 157 с.
141. Веселова, В., Билет в будущее. Москва : Знание, 1990. 79 с.
142. Выготский, Л., Педагогическая психология. Москва: Педагогика, 1991. 479 с.
143. Гантя, И., Формирование основ самообразования при обучении младших школьников чтению. Кишинев: Штиинца, 1983. 99 с.
144. Гришин Д., Колдунов Я.М. Руководство самовоспитанием школьников. Москва: Просвещение, 1975. 176 с.
145. Донцов И. Л. Самовоспитание личности. Москва: Педагогика, 1984. 484 с.

- 146.Захарова А, Боцманова М.Э. Как формировать самооценку школьника. În: Начальная Школа, 1992, №3. с.58 – 65.
- 147.Иевлева С., Воспитываем ребенка или себя? Москва: Лабиринт Пресс, 2009. 256 с.
- 148.Изучение личности школьника учителем./ под ред. Васильевой З, Ахаян Т., Казакиной М., Радионовой Н. Москва : Педагогика, 1991. 135 с.
- 149.Ковалёв А., Личность воспитывает себя. Москва, 1983. 256 с.
- 150.Колиминский Я., Панько Е.А. Учителю о психологии детей шестилетнего возраста. Москва: Просвещение, 1988. 189 с.
- 151.Кон И., В поисках себя: Личность и её самосознание. Москва: Политиздат, 1984. 335с.
- 152.Кочетов А., Организация самовоспитания школьников. Минск: Нар. асвета, 1990. 173 с.
- 153.Крушельницкий Е., Жариков Е., Для тебя и о тебе. Москва: Просвещение, 1991. 224 с.
- 154.Крэйн И. Психология развития человека. 25 главных теорий. Санкт-Петербург: Прайм-Еврознак, 2007. 512 с.
- 155.Лисина М., Сильвестру А.И. Психология самопознания у дошкольников. Кишинёв: Штиинца, 1983. 111 с.
- 156.Натанзон Э.Ш. Психологический анализ поступков ученика. Москва: Просвещение, 1991. 126 с.
- 157.Овчарова Р. В. Практическая психология в начальной школе. Москва: Творческий центр, 2005. 238 с.
- 158.Рувинский Л.,Самовоспитание личности. Москва: Знание, 1980. 39 с.
- 159.Рыбакова М., Конфликт и взаимодействие в педагогическом процессе. Москва: Просвещение, 1991. 127 с.
- 160.Тайчинов М., Воспитание и самовоспитание школьников. Москва: Просвещение, 1982. 160 с.
- 161.Фридман Л., и др. Изучение личности учащегося и ученических коллективов. Москва: Просвещение, 1988. 207 с.

Literatura în limba engleză

- 162.Erikson E. Childhood and Society. New-York: W. W. Norton & Company; Reissue edition, 1993. 445 p.
- 163.Herbert S. Education: intelectual, moral and phisycal. New York: BiblioLife, 2011. 274 p.
- 164.Pesavento L. C. Leisure Education in the Schools. SUU: AALR, 2003. 36 p. In: LEPS Document-PDF-X Change Viwer (vizitat la 24.10.2015).
- 165.Sivan A. ducation for Leisure from www.loisirquebec.com (vizitat la 02.06.2016).

- 166.UNESCO. Education and Leisure. From www.eycb.coe.int/compasito/chapter_5/pdf/4.pdf (vizitat la 17.08.2016)

Literatura în limba franceză

- 167.Costemars J. Les activites cognitives. Paris: De Boeck Universite, 1998. p.17-39.
- 168.Isabel A. M. [A educação e o Lazer](http://www.ipv.pt/millennium/ect10_ana.htm). www.ipv.pt/millennium/ect10_ana.htm (vizitat 03.02.2015).
- 169.Kintsch E. Aspects de la comprehension de text. Buletin de psychologie. T. XXXV, nr. 356. Paris, 1998. p.97-98.
- 170.Romano C., Salzer J. Enseigner c'est aussi savoir communiqué. Paris: LEO, 1987. p. 17-38.
- 171.Schlanger J. L'invention intellectuelle. Paris: Fayard, 1983. p.4-29.
- 172.Scharnorst C. Introdction a l'education cognitive. Paris, 2001. p.5-23.

Webografie

173. <http://documents.tips/documents/autoeducatia-5634f8d33d8ce.html>
174. <http://www.rasfoiesc.com/educatie/didactica/Autoeducatia79.php>

Chestionar-aplicație pentru cadrele didactice

1. Concepeți și valorificați permanent activitățile de predare-învățare într-o manieră cognitiv-constructivistă? Argumentați.
2. Percep și aplică elevii Dvs. raționamentele metacognitive?
3. Sunt în stare elevii Dvs. să se controleze?
4. Sunt în stare elevii Dvs. să elaboreze și să se conducă de strategiile metacognitive?
5. Elaborează elevii Dvs. planuri de acțiuni? În ce situații?
6. Cum elevii elaborează sarcinile de verificare și apreciere a comportamentului?
7. Pot explica elevii Dvs. în ce constă **binele** și **răul**?
8. Explică elevii Dvs. ce trebuie să schimbe în comportarea lor?
9. Pot explica elevii Dvs. ce este autoeducația?
10. Sunt în stare să elaboreze un Program personal de autoeducație? Argumentați.

Notă: Cadrele didactice sunt rugate să răspundă sincer și obiectiv. Pot elabora răspunsuri mai detaliate la întrebări.

Chestionar-aplicație pentru școlarii mici

1. Te poți considera copil/elev:
 - educat
 - orientat spre autoeducație (educația de sine)?
2. Poți afirma că te educi pe tine însuți? Argumentează.
3. Cum te ajută părinții în acest sens?
4. Cu cine împreună ai elaborat regimul zilei?
5. Ce angajamente ai în cadrul familiei?
6. Părinții te consideră elev de succes?
7. Ce activități obligatorii urmezi pentru a deveni mai bun (autoperfecționare)?
8. Ce greșeli comiți pe parcursul zilei?

Notă: Elevii sunt rugați să răspundă sincer, concret și cu anumite exemple.

Fișa de observare a conduitei școlarilor mici din mediul urban

Lotul experimental 65 familii (mediul urban, părinții elevilor din clasele a III-a și a IV-a)

Nr. de ord.	Manifestarea conduitei elevului	Experimentul de constatare		Experimentul de verificare	
		date	%	date	%
1.	Respectă regimul zilei (în temei fără intervenția adultului)	16	24,6	61	93,8
2.	Propune acordarea ajutorului în activități	17	26,1	56	86,1
3.	Spirit de autoanaliză și autoapreciere	9	13,8	47	72,3
4.	Deprinderi de autoservire	16	24,6	60	92,3
5.	Menține independent în ordine odaia	14	21,5	61	93,8
6.	Are grijă de faptul cum arată / exteriorul	38	58,5	65	100
7.	Planifică mai eficient timpul și acțiunile sale	8	12,3	55	84,6
8.	Spiritul de autoorganizare	7	10,7	49	75,4
9.	Finalizează activitățile începute	12	18,5	59	91
10.	Prezența micului program de autoeducație	9	13,8	62	95,4

Fișa de observare a conduitei școlarilor mici din mediul rural

Lotul experimental 50 familii (mediul rural, părinții elevilor din clasele a III-a și a IV-a)

Nr. de ord.	Manifestarea conduitei elevului	Experimentul de constatare		Experimentul de verificare	
		date	%	date	%
1.	Respectă regimul zilei (în temei fără intervenția adultului)	14	28	49	98
2.	Propune acordarea ajutorului în activități	27	54	48	96
3.	Spirit de autoanaliză și autoapreciere	7	14	39	78
4.	Deprinderi de autoservire	23	46	49	98
5.	Menține independent în ordine odaia	11	22	47	94
6.	Are grijă de faptul cum arată / exteriorul	24	48	46	92
7.	Planifică mai eficient timpul și acțiunile sale	15	30	38	78
8.	Spiritul de autoorganizare	9	18	47	94
9.	Finalizează activitățile începute	10	20	49	98
10.	Prezența micului program de autoeducație	5	10	45	90

Jocul didactic complex
Ce am învățat și ce cunosc eu despre autoeducație
(grila jocului)

Componentele autoeducației	Strategii acționale	Sarcini/mini-jocuri cu caracter autoeducativ
1. Autocunoașterea	Autoobservarea Autoanaliza Autoaprecierea	<i>Cine sunt eu?</i> Exercițiu joc: <i>Cum sunt eu?</i> Structura: <i>Ne privim de la o parte</i> <i>Ce vreau să schimb la mine (în viața mea etc.)?</i> Compuneri cu teme: <i>Ce știu despre mine? Scrisoare rudelor despre mine</i>
2. Autoproiectarea	Autoangajarea Autoînsărcinarea	Gândesc și formulez scopuri (pentru activități intelectuale / școlare și familiale): <i>Mă angajez să ...</i> Fișa de autoproiectare: <i>Caracteristici ale unui elev de succes</i> <i>Vreau să-mi ajut părinții (bunica, fratele etc.) în ...</i>
3. Autoorganizarea și automonitorizarea	Elaborarea planului / programului de acțiuni Delimitarea obiectivelor / pașilor și acțiunilor de parcurs Autoobservarea	<i>Planul meu de atingere a scopului (pași concreți)</i> <i>Scărița scopurilor</i> <i>Primesc și ofer ajutor</i>
4. Autocontrolul și autostimularea	Autoevaluarea Autocritica Autorenuțarea autoaprobarea	<i>Cum îndeplinesc funcțiile /responsabilitățile de elev al clasei a III-a sau a IV-a?</i> <i>Cum respect modul sănătos de viață?</i> <i>Cum mă ocup de lectură?</i> <i>Cum ajut prietenul?</i> <i>Cum ajut părinții?</i>

		<i>La ce am renunțat pe parcursul zilei/săptămânii?</i>
--	--	---

Notă: La baza jocului am plasat Modelul structural al formării aptitudinilor de autoeducație la școlarii mici (autor V. Andrițchii, *Metodologia formării aptitudinilor de autoeducație la elevii de vârstă școlară mică*, Chișinău, 2006, p. 46-47.), inclusiv activitățile propuse în ghidul Consiliere și orientare / activități pentru clasele I-IV (ediția a 2-a, coord. G. Lemeni, L. Mihalca etc.). Noi l-am adoptat și dezvoltat în conformitate cu scopul cercetării.

Acest joc se poate planifica pentru o săptămână, o lună și/sau pentru 2-3 luni. Momentul-cheie constă în necesitatea de a efectua analize cu copilul împreună la fiecare 2-3 zile, săptămânal și lunar. Toate schimbările se înregistrează în Portofoliul personal al micului școlar, pe fișele respective prevăzute în rubrica a 3-a a grilei de joc. În cadrul consilierii părinților li se oferă materialele necesare și se simulează acțiunile parentale pentru organizarea și desfășurarea acestui joc (a fost validat de noi mai întâi în 6 familii care au avut copii de vârstă școlară mică). Cel mai potrivit și eficient când jocul vizat începe în școală și continuă în familie (sau se desfășoară în paralel).

Model recomandabil de fișe pentru joc

1. **Autocunoașterea:** ca suport pentru evidențierea caracteristicilor personale:

- numele, prenumele;
- școala și clasa în care învăț;
- vârsta mea;
- familia mea (mama, tata etc., locul de trai, prenume, vârstă , profesie etc.);
- adresa;
- ce calități de caracter posed;
- ce trăsături negative posed;
- disciplina/ele de studiu preferată;
- disciplina/ele de studiu la care întâmpin dificultăți;
- activități extrașcolare preferate;
- jocuri preferate;
- ce nu-mi place în viața mea de elev;
- controlez emoțiile negative;
- planurile apropiate (de mâine, pentru săptămâna viitoare etc.) ;
- planurile pe viitor;
- aprecierea rezumativă.

2. Autopriectarea

Fișa de autoangajare

Obiectiv	Dezvoltarea competenței de autoptoiectare (autoangajare și autoînsărcinare)
Materiale	Fișa de lucru
Desfășurarea activității	Stabilirea și formulare scopului Identificarea și desemnarea pașilor de urmat / realizat Formularea angajamentelor concrete: - mă angajez să fac gimnastica în fiecare zi; - mă angajez să respect strict regimul zilei; - mă angajez ...
Discuții	Ce înseamnă angajamentul? Sarcinile proiectate pot fi schimbate și/sau restructurate? Te ajută voința în realizarea angajamentului?
De urmărit ca	Elevi: - să stabilească scopuri și sarcini accesibile vârstei și potențialului - să urmeze pașii și traseul prestabilit.

3. Autoorganizare și automonitorizare

Exemple

Fișa activității

Obiectiv	Dezvoltarea competenței de elaborare a planului de acțiuni și urmărirea realizării
Materiale	Fișa de lucru
Desfășurarea activității	Planificarea acțiunilor în conformitate cu scopul și cu fiecare obiectiv (pe pași concreți); Elaborarea strategiei acționale; Analiza acțiunilor efectuate; Modific și corectez (etapele sau strategiile acționale etc.); Stabilesc la ce acțiuni am nevoie de ajutor; Raportez despre organizarea-desfășurarea activității.
Discuții	Ce presupune autoorganizarea (cu exemple). Ce înseamnă automonitorizarea

	Pentru ce avem nevoie de scop, obiective, strategii acționale.
De urmărit ca	Elevii: - să valorifice adecvat noțiunile: scop, obiectivele, auto/organizare, auto/monitorizare, strategii acționale; - să coreleze planul de acțiuni cu strategiile și raportul despre activitate

4. *Autocontrolul și autostimularea*

Exemple

Fișa activității

Obiectiv	Dezvoltarea capacității de autocontrol și autostimulare
Materiale	1. Scărița scopurilor 2. Programul meu zilnic 3. Planul unui angajament etc. 4. Fișe de lucru asupra modului sănătos de viață etc.
Desfășurarea activității	Evidențierea scopurilor principale și a celor secundare Lucrul cu fișele pentru a determina îndeplinirea sarcinii, responsabilităților și/sau a angajamentului (calitatea, timpul consumat, corectitudinea acțiunilor etc.) Elaborarea portretului elevului de succes Elaborarea Portofoliului personal
Discuții	La ce trebuie să renunțăm dacă pretindem să respectăm modul sănătos de viață? Cum antrenăm voința? Ce înseamnă caracter integru / pozitiv?
De urmărit ca	Elevii: - să conștientizeze că fără exersare și efort volitiv nu poți realiza nici o activitate; - să învețe a elabora și să aplice programe zilnice etc.

Angajamentele în cadrul familiei a școlarilor mici

Lotul experimental: 53 subiecți (30 s. – mediul urban, 23 – mediul rural)

Nr. crt.	Conținutul angajamentului	Mediul urban		Mediul rural	
		date	%	date	%
1.	Să mă pregătesc de școală	30	100	23	100
2.	Să fac curat	7	23,3	19	82,6
3.	Să hrănesc la amiază animalele	2	6,6	16	69,5
4.	Să am grijă de flori / plante decorative	14	46,6	8	34,8
5.	Să spăl vesela	21	70	22	95,6
6.	Să ajut la lucru în grădină	2	6,6	17	74
7.	Să păstrez ordinea în clasă (să pun la loc totul)	13	43	19	82,6
8.	Să am grijă de fratele/sora mai mică	3	10	6	26
9.	Să ajut bunica	1	3,3	11	48
10.	Să cumpăr pâine, lapte etc.	9	30	17	74

Probă – aplicație
Eu despre mine și deprinderile mele de viață
(pentru elevii clasei a IV-a – 53 s.)

Trăsături de personalitate	Însemnări	Deprinderi moral-volitive	Însemnări	Competențe de autoeducație	Însemnări
harnic		deprinderi de comportare civilizată (sunt politicos)		eu pot să mă observ	
inteligent		stăpânesc bine emoțiile		eu analizez acțiunile și faptele mele	
prietenos		ofer ajutor vârstnicilor		eu mă pot aprecia	
modest		respect regulile familiale		mă angajez singur în diferite activități de ajutorare a părinților	
creativ		respect regulile școlare		dau dovadă de comportament disciplinat	
răutăcios		respect regimul zilei		sunt ordonat	
agresiv		deprinderi de autoservire		posed spirit de inițiativă	
simpatic		deprinderi igienico-sanitare		pot formula scopuri și obiective	
sincer		deprinderea de a face gimnastică		pot planifica ziua de odihnă	
darnic		deprinderi volitive de a sfârși activitatea / lucrul început/		sunt în stare să-mi întocmesc un program de acțiuni / zilnic	
fricos				exersez des activitățile de lecturare, cunoaștere-învățare din propria inițiativă	
egoist				îmi pot evalua acțiunile și conduita	
curajos				pot depune efort pentru a-mi corecta comportarea	
zgârcit					
calm					
indiferent					
cu simțul umorului					
dezordonat					
timid					
leneș					

Notă: Elevul citește atent și pune semnul + (plus), dacă consideră că trăsătura îi este proprie; - (minus), dacă nu o posedă sau ? (semnul întrebării) dacă nu este sigur de faptul posedă sau nu trăsătura, deprinderea sau competența vizată.

Apoi se discută, se fac comentarii, copiii își expun părerea.

Grupul de experți și formatori

Grupul de experți:

1. Ursu Ludmila, dr., conf. univ.
2. Braghiș Maria, dr., lector univ.
3. Garștea Nina, dr., conf. univ.
4. Carabet Natalia, dr., conf. univ.
5. Gordea Liliana, dr., conf. univ.
6. Postică Angela, director adjunct, IPLT „O.Ghibu”
7. Samanati Ludmila, dr. în pedagogie, grad didactic superior, IPLT „O.Ghibu”
8. Ciur Efimia, gr. didactic II, IP Gimnaziul Cobusca Veche, r-l Anenii Noi

Formatorii:

1. Lupu Svetlana, învățător, grad didactic I
2. Samanati Ludmila, dr. în pedagogie, grad didactic superior
3. Galbenean Stela, gr. didactic II, IP Gimnaziul Cobusca Veche, r-l Anenii Noi

Curriculumul nonformal

Autoeducația elevilor de vârstă școlară mică

Competențele specifice

d) la nivel de cunoaștere:

- cunoașterea regulilor și a acțiunilor de autoeducație;
- explicarea importanței componentelor și acțiunilor autoeducației;
- identificarea sarcinilor ce contribuie la organizarea, realizarea și evaluarea autoeducației;

e) la nivel de aplicare:

- capacitatea de elaborare și formulare a scopului și a obiectivelor de autoeducație (autoproiectare);
- capacitatea de elaborare și formulare a sarcinilor autoeducației pentru atingerea scopului proiectat;
- capacitatea de elaborare și formulare a acțiunilor de realizare a autoeducației;
- capacitatea de autoobservare și autoanaliză a conduitei sale (în contextul autoeducației);
- capacitatea de autoevaluare și monitorizare a procesului de autoeducație;

f) la nivel de integrare:

- expunerea/relatarea avantajelor autoeducației;
- proiectarea unor activități personale în baza autoeducației;
- capacitatea de eficientizare a autoeducației (prin acțiuni concrete).

Nr. crt.	Conținutul activităților	Metode, procedee și tehnici aplicate
1.	<i>Cine sunt eu?</i> Conceptul de sine/Eu-l personal. Eu-l fizic/corporal. Eu-l intelectual. Eu-l moral. Școlarul mic: specificul vârstei și comportarea în mediul familial, școlar și comunitar. Eu și familia mea. Eu și clasa mea.	Exercițiu-joc: <i>Cum sunt eu? Ce vreau să schimb la mine (în viața mea etc.)?</i> Compunere Tema: <i>Scrisoare rudelor despre mine</i>
2.	<i>Gândesc și formulez scopuri (pentru activități intelectuale / școlare și familiale).</i> Gândirea și memoria. Formele și operațiile gândirii. Noțiunea, judecata. Raționamentul. Analiza și sinteza. Comparația. Concretizarea. Generalizarea. Abstractizarea.	Tehnica <i>Mă angajez să ...</i> Fișa de autoproiectare: <i>Caracteristici ale unui elev de succes</i> <i>Vreau să-mi ajut părinții</i>

	Mecanismul de formularea a gândului. Formularea scopului pentru activitățile din cadrul familiei și școlii.	(bunica, fratele etc.) în ...
3.	<i>Planul meu de atingere a scopului (pași concreți).</i> Elaborarea scopului unei activități concrete și stabilirea pașilor de realizare a acestuia.	Tehnica Scărița scopurilor <i>Primesc și ofer ajutor</i>
4.	<i>Cum îndeplinesc funcțiile /responsabilitățile de elev al clasei a III-a sau a IV-a?</i> Regulile de comportare în societate, familie și școală. Obligațiunile elevului, obligațiunile și drepturile omului/copilului. Corelarea pașilor/acțiunilor cu obiectivele activității. Planificarea unei zile de odihnă. Planificarea lucrului pentru acasă.	Comentarea Explicația Conversația
5.	<i>Cum respect modul sănătos de viață?</i> Modul sănătos de viață. Componentele de bază. Alimentația rațională. Odihna și munca. Cultura fizică. Somnul. Regimul zilei. Călirea organismului. Planul meu de respectare a modului sănătos de viață. Corelarea activității elevului cu scopurile, obiectivele și funcțiile lui.	Comentarea Explicația
6.	<i>Cum mă ocup de lectură?</i> Studierea lucrărilor propuse pentru lectură. Planificarea ordinii/sucesiunii de lecturare a operelor propuse. Completarea agendei/jurnalului de lectură.	Analiza Sinteza Simularea
7.	<i>Cum ajut prietenul?Cum ajut părinții?</i> Specificul comunicării și relaționării în cadrul familial și cel școlar. Grupul de egali / referință. Învăț a comunica și relaționa respectuos. În ce constă ajutorul pe care-l pot acorda părinților prietenilor/colegilor de clasă.	Comentarea Explicația Simularea
8.	<i>La ce am renunțat pe parcursul zilei/săptămânii?</i> Ce planuri am avut la începutul săptămânii și ce am realizat? Ce n-am realizat și de ce? Stabilirea cauzelor și analiza lor. Argumentarea neîndeplinirii unor planuri. Este bine/eficient să facem planuri (pentru cât timp)?	Studiul de caz

Bibliografie:

1. Andrițchi V. Formarea capacităților de autoeducație a personalității la diferite etape de vîrstă. În: Didactica Pro..., revistă de teorie și practică educațională, nr. 1-2 (42), 2007. p. 22-27.
2. Andrițchi V., Metodologia formării aptitudinilor de autoeducație la elevii de vîrstă școlară mică. Chișinău: Univers pedagogic, 2006. 64 p.
3. Andrițchi V., Organizarea procesului educațional. Ghid metodologic pentru formarea cadrelor didactice din învățământul preuniversitar. Chișinău: Știința, 2007. 52 p.
4. Bonchis E. Familia și rolul ei în educația copilului. Iași: Polirom, 2011, 419 p.
5. Calaraș C. Cultura autoeducației elevului. Ghid metodologic. Chișinău: Primex-com SRL, 2010. 139 p.
6. Ceaușu V., Autocunoaștere și creație. București: Ed. Militară, 1983. 238 p.
7. Chirea B. Despre autoeducație <http://www.bogdan-chirea.ro/2011/06/despre-autoeducatie.html> (vizitat 27.08.2016)
8. Codul Educației al Republicii Moldova, 2014. <http://lex.justice.md/md/355156/> (vizitat 23-25.11.2015)
9. Codul familiei. <http://lex.justice.md/md/286119/> (vizitat 21.11.2016)
10. Convenția cu privire la drepturile copilului, ONU. Chișinău: Bons Offices, 2000. 40 p.
11. Coroi E., Bolboceanu A., Cara A., etc. Curriculum la dirigenție. Chișinău: IȘE, 2007. 18 p.
12. Curriculum extrașcolar din Republica Moldova. ME, IȘE, 2009. p. 7-44.
13. Curriculumul școlar: Clasele 1-4 / Min. Educației al Rep. Moldova. Chișinău: FE-P Tipografia Centrală, 2010. 244 p.
14. Cuznețov Larisa Tratat de educație pentru familie. Pedagogia familiei. Chișinău: CEP USM, 2008, 624 p.
15. Gaiciuc V., Marin M., Ursu L., Cutasevici A. etc. Ghidul de implementare a curriculumului modernizat pentru treapta primară de învățământ. Chișinău: Lyceum, 2011. 247 p.
16. Garștea N., Callo T., Granaci L. et. al. Ora de dirigenție. Ghid pentru elevi și profesori. Chișinău: Epigraf, 2011. 184 p.
17. Pavelcu V., Cunoaștere de sine și cunoașterea personalității. București: EDP, 1980. 380 p.
18. Popa N., Cuznețov Larisa (coord.). Eficientizarea autoeducației elevilor de vîrstă școlară mică în contextul consilierii familiei. Monografie. Chișinău: Primex-Com, 2017.
19. Salade D., Autocunoașterea elevului și rolul ei în procesul instructiv-educativ. În Studia Universitates, Babeș-Bolyai, ClujNapoca, 1967.
20. Strategia privind protecția copilului pe anii 2014-2020, aprobată prin Hotărârea Guvernului RM nr. 434 din 10.06.2014. Monitorul Oficial al RM, 2014, nr. 160-0166, art. 481.

21. Strategia sectorială de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020. Ministerul educației, 2013. Educația 2020. 47 p. <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=355494&lang=1> (vizitat la 18-20.11.2014)
22. Toma S., Autoeducația. Sens și devenire. București: E.D.P., 1983. 130 p.

Curriculumul nonformal

Formarea competențelor de autoeducație școlarului mic

Competențe parentale:

a) la nivel de cunoaștere părinții posedă:

- cunoștințe în domeniul psihopedagogiei și a pedagogiei școlare;
- cunoștințe privind particularitățile de vârstă a copiilor;
- cunoștințe cu privire la educația și autoeducația copilului de vârstă școlară mică;
- cunoștințe cu privire la explorarea educației familiale la general și a realizării autoeducației școlarilor mici în cadrul familiei;

b) la nivel de aplicare:

- capacități de valorificare a educației familiale în corelație cu eficientizarea autoeducației școlarilor mici;
- capacități de proiectare-realizare-evaluare a autoeducației școlarilor mici;
- capacități de realizare a propriei autoeducații;
- capacități de evaluare a autoeducației copiilor de vârstă școlară mică;

c) la nivel de integrare:

- competențe de elaborare a unui program de autoeducație a copiilor de vârstă școlară mică;
- competențe de eficientizare a autoeducației copiilor în cadrul familiei;
- competențe de corelare a autoeducației copiilor cu autoeducația personală.

Nr. crt.	Conținutul activităților	Metode, procedee și tehnici aplicate
1.	Particularitățile de vârstă și personalitate ale școlarului mic. Dezvoltarea psihofizică, intelectuală și morală a școlarului mic. Trăsăturile de personalitate: temperament, caracter, aptitudini, atitudini, voința etc. Aspectele de bază. Factorii interni și externi ce contribuie la eficientizarea autoeducației copilului și adultului.	Conversația Informarea PowerPoint Explicația Demonstrația unor acțiuni
2.	Autoeducația în cadrul școlar. Colaborarea școală – familie centrată pe autoeducația elevilor. Scopul și conținutul autoeducației școlarului mic. Metode și procedee de stimulare a autoeducației în cadrul familiei și în cadrul	Mapa cu materiale Comentarii PowerPoint Studiul de caz

	școlii. Rolul și modelul adultului în autoeducației școlarului mic.	
3.	Educația și autoeducația. Particularitățile de vârstă. Crizele de vârstă și autoeducația. Specificul autoeducației adultului și perspectivele vieții. Strategii de autoeducație.	Mapa cu materiale
4.	Educația și autoeducația la vârsta școlară mică. Componentele și subcomponentele autoeducației. Structura procesului de autoeducație. Metode, procedee de eficientizare a autoeducației în familie și școală.	Comentarea Explicația Conversația
5.	Principii de elaborare a programului de autoeducație a copiilor de vârstă școlară mică în cadrul familiei. Programul de autoeducație corelat cu conținuturile educației morale, intelectuale, psihofizice, tehnologice.	Exercițiul structurat
6.	Strategii de autoeducație a școlarului mic: forme, metode și procedee, mijloace. Jocuri didactice și creative axate pe stimularea și consolidarea autoeducației școlarului mic.	Analiza Sinteza Simularea Studiul de caz
7.	Eficientizarea autoeducației școlarului mic. Principii de elaborare a agendei familiale de eficientizare a autoeducației copilului. Motivația școlarului mic spre autoeducație. Metode de eficientizare a autoeducației.	Exercițiul structurat Simularea Studiul de caz
8.	Elaborarea unui Model de eficientizare a autoeducației școlarului mic. Principii de organizare a activităților de autoeducație	Exercițiul structurat Simularea Studiul de caz

Bibliografie:

1. Andrițchi V., Metodologia formării aptitudinilor de autoeducație la elevii de vârstă școlară mică. Chișinău: Univers pedagogic, 2006. 64 p.
2. Andrițchi V., Organizarea procesului educațional. Ghid metodologic pentru formarea cadrelor didactice din învățământul preuniversitar. Chișinău: Știința, 2007. 52 p.
3. Barna A. Autoeducația: Probleme teoretice și metodologice. București: EDP, 1995. 174 p.
4. Bonchis E. Familia și rolul ei în educația copilului. Iași: Polirom, 2011, 419 p.

5. Calaraș C. Formarea culturii relațiilor intergeneraționale. Pedagogia și Sociologia educației familiale. Chișinău: Primex-Com SRL, 2017. 303 p.
6. Ceaușu V., Autocunoaștere și creație. București: Ed. Militară, 1983. 238 p.
7. Ceghit I. Metode de învățământ. Iași: Polirom, 2006. 315 p.
8. Chirea B. Despre autoeducație <http://www.bogdan-chirea.ro/2011/06/despre-autoeducatie.html> (vizitat 27.08.2016)
9. Codul Educației al Republicii Moldova, 2014. <http://lex.justice.md/md/355156/> (vizitat 23-25.11.2015)
10. Codul familiei. <http://lex.justice.md/md/286119/> (vizitat 21.11.2016)
11. Comănescu I., Autoeducația - azi și mâine. Oradea: Editura Imprimeriei de Vest, 1996. 343p.
12. Convenția cu privire la drepturile copilului, ONU. Chișinău: Bons Officies, 2000. 40 p.
13. Coroi E., Bolboceanu A., Cara A., etc. Curriculum la dirigenție. Chișinău: IȘE, 2007. 18 p.
14. Curriculum extrașcolar din Republica Moldova. ME, IȘE, 2009. p. 7-44.
15. Curriculumul școlar: Clasele 1-4 / Min. Educației al Rep. Moldova. Chișinău: FE-P Tipografia Centrală, 2010. 244 p.
16. Cuznețov Larisa Consilierea și educația familiei. Introducere în consilierea ontologică complexă a familiei. Chișinău: Primex-com SRL, 2015. 488 p.
17. Cuznețov Larisa Filosofia practică a familiei. Chișinău: CEP USM, 2013, 328 p.
18. Cuznețov Larisa Tratat de educație pentru familie. Pedagogia familiei. Chișinău: CEP USM, 2008, 624 p.
19. Cuznețov Larisa, Calaraș C., Ețco C. Consilierea și educația pentru sănătate a familiei. Repere teoretice și sugestii practice. Chișinău: Primex-Com SRL, 2016, 517 p.
20. Dave R.H. (coord. șt.) Fundamentele educației permanente. București: EDP, 1991. 318 p.
21. Gaiciuc V., Marin M., Ursu L., Cutasevici A. etc. Ghidul de implementare a curriculumului modernizat pentru treapta primară de învățământ. Chișinău: Lyceum, 2011. 247 p.
22. Garștea N., Callo T., Granaci L. et. al. Ora de dirigenție. Ghid pentru elevi și profesori. Chișinău: Epigraf, 2011. 184 p.
23. Guțu VI. Educația centrată pe cel ce învață. Ghid metodologic. Chișinău: CEP USM, 2009. 134 p.
24. Panico V. Educația prospectivă a personalității. Chișinău, 1996.
25. Pavelcu V., Cunoaștere de sine și cunoașterea personalității. București: EDP, 1980. 380 p.
26. Popa N., Cuznețov Larisa (coord.). Eficientizarea autoeducației elevilor de vârstă școlară mică în contextul consilierii familiei. Monografie. Chișinău: Primex-Com, 2017.

27. Salade D., Dimensiuni ale autoeducației. București: Editura Didactică și Pedagogică, R.A., 1998. 232 p.
28. Strategia privind protecția copilului pe anii 2014-2020, aprobată prin Hotărârea Guvernului RM nr. 434 din 10.06.2014. Monitorul Oficial al RM, 2014, nr. 160-0166, art. 481.
29. Strategia sectorială de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020. Ministerul educației, 2013. Educația 2020. 47 p. <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=355494&lang=1> (vizitat la 18-20.11.2014)
30. Toma S., Autoeducația. Sens și devenire. București: E.D.P., 1983. 130 p.

Specificul metodelor de autoeducație și tipul contradicțiilor care pot apărea în procesul autoeducației

Diversitatea definițiilor autoeducației analizate permite să scoatem în evidență un aspect menționat de mai mulți cercetători [2; 7; 14; 44; 37; 122 etc.], care constă în faptul că abordarea conceptului nominalizat trebuie efectuată în cadrul mai larg al educației integrale ce include potențialul formativ al personalității valorificat la maximum. Totodată, plecând de la funcția centrală a autoeducației care denotă transformarea obiectului educației în subiect prin intermediul valorificării unui ansamblu de acțiuni pedagogice efectuate în contextul educației permanente la nivel de auto/proiectare, auto/realizare, auto/formare de sine și pentru sine, auto/evaluare – accentuăm importanța metacogniției. În acest sens, precizăm că structura de bază a autoeducației include elemente comune, aproape identice cu cele situate la nivelul structurii activității educative, iar diferența specifică apare în condițiile transformării statutului obiectului educației în subiect în cadrul procesului de autoformare-autodezvoltare a personalității [37, p.215], ceea ce ne pare decisiv. Astfel, după cum am menționat definirea autoeducației la nivelul unui concept pedagogic fundamental, presupune evidențierea nucleului funcțional-structural care asigură eficiența activității de auto/formare-autodezvoltare a personalității umane [122; 37; 14 etc.]. La fel, considerăm important să evidențiem că potențialul formativ al persoanei se dezvoltă mai întâi, la nivelul *heteroeducației* (a educației prin alții), iar mai apoi se perfecționează și se dezvoltă la nivelul autoeducației (educației de sine). Prin urmare, copilul primește o educație de la adulți în corelarea funcțională educator – educat, care, dacă este de calitate se orientează spre transformarea obiectului/educatului în subiect, adică într-o persoană ce tinde spre inițierea și realizarea autoeducației (Barna A., Cristea S.).

După cum au demonstrat cercetările din domeniul științelor educației [2; 7; 14; 44; 37; 122 etc.], între 6-16 ani, perioada formării-dezvoltării structurilor psihologice fundamentale ale personalității se constituie conștiința de sine, ceea ce asigură saltul de la *autoeducația spontană* la *autoeducația intenționată*, care mai apoi, la vârsta adultă, devine principala modalitate de realizare a educației permanente [37, p.216]. Acest moment este important pentru a conștientiza rolul familiei, a modelului parental pozitiv axat pe autoperfecționare, rolul cadrului didactic de ghid al inițierii și consolidării primelor și elementarelor competențe de autoeducație la elevii de vârstă școlară mică.

Analiza accepțiunilor în domeniul vizat și a observărilor noastre, permite să facem următoarea remarcă: elemente ale autoeducației spontane se înregistrează deja către 5-7 ani, mai cu seamă la preșcolarii care frecventează grădinița de copii și care se educă într-un cadru familial

centrat pe valorile morale. Întrucât modelul comportamental parental influențează direct conduita copilului, el reprezintă un stimul decisiv pentru dezvoltarea autoeducației intenționate, elementele căreia se observă tot mai clar către 9-11 ani. Odată cu creșterea și maturizarea copilului dorința și tendința de a fi mai bun, autoreglarea și autocontrolul devin tot mai evidente. Tendințele și încercările copilului către acest proces trebuie susținute și stimulate permanent de către adulți (părinți și pedagogi). Concomitent cu dezvoltarea sferei cognitive, a percepției, memoriei, gândirii, limbajului, imaginației vom stimula și susține creativitatea micului școlar, curiozitatea lor și dezvoltarea metacogniției, esența căreia constă în învățarea activă prin cercetare, rezolvare de probleme, construirea cunoașterii pentru a-i face treptat conștienți pe elevi de derularea propriilor procese cognitive, de modalitățile prin care pot învăța mai eficient, se pot auto/verifica și corecta.

În ceea ce privește abordarea metodelor autoeducației în literatura de specialitate se întâlnesc o mare diversitate de clasificări ale acestora. Astfel, Aret A. clasifică metodele autoeducației în trei categorii: a) **metode și procedee pentru dezvoltarea rațiunii, a proceselor intelectuale** (autoconvingerea, regulile personale, autosugestia); b) **metode pentru dezvoltarea sentimentelor** (autoconsolarea, autostimularea, autocondamnarea, autopedepsire); c) **metode pentru dezvoltarea voinței** (autocomanda, autointerzicerea, autoaprobarea, jurământul).

Narly C. în lucrarea *Pedagogie generală* (1996) menționează că metodele de autoeducare a sentimentelor (sentimentul adevărului și munca științifică, ambianța artistică, metoda trăirilor, exemplul și ambianța morală, emoția creației și efortul propriu și autoanaliza) sunt importante pentru dezvoltarea voinței copilului. Metodele de autoeducare a voinței sunt: organizarea ambianței morale, cultul eroilor, autocontrolul, psihanaliza, sugestia și autosugestia, munca individuală și colectivă, jocul și sportul, gimnastica ritmică, organizațiile de tineret [78, p.330-333, 376-398]. Așadar, metodele de autoeducație a sentimentelor sunt strâns legate de autoformarea calităților volitive.

Barna A. recomandă cinci categorii de metode și procedee. **Metode și procedee de precizare a conținutului autoeducației**, care sunt: programul, regulile personale, deviza, jurnalul intim. **Metodele și procedeele de autocontrol**, care sunt: autoobservația, autoanaliza, reflecția personală, autocontrolul și autoraportul. **Metodele și procedeele de autostimulare**, care sunt: autoconvingerea, autocomanda, autoaprecierea și autocritica, autosugestia, comunicativitatea, exemplul, jocul, autoexersarea. **Metodele și procedeele de autoconstrângere**, care sunt: autodezaprobară, autocomutarea, autorenuțarea. **Metodele și procedeele de autoeducație și creativitate**, care sunt: metoda portofoliului planul rezumativ, capacitatea de a scrie și citi creativ [8, p.92-164]. Comănescu I. disociază două categorii de metode și procedee: **metodele și**

procedeele cunoașterii de sine: autoobservarea, meditația și rugăciunea și **metodele de autoeducație:** autopersuasiunea, exercițiul autostimularea (modelul de om, portretul, maxima de viață-deviza raționarea, compensarea, resemnarea, raționalizarea, simularea și disimularea, proiectarea vinovăției personale, regresivitatea, echilibrarea prin I transformare imaginară), autoconstrângerea, jurnalul intim, autoanaliza, autoevaluarea [29].

În continuare vom încerca să descriem și să analizăm conținutul metodelor de formare a competențelor de autoeducație conform structurii elaborate de Macavei E. [72]: A – metode și procedee de cunoaștere de sine; B – metode și procedee de analizare de sine; C- metode și procedee de prelucrare a informației; D – metode și procedee de influențare și formare; E – metode și procedee de autocorecție.

Bineînțeles că am realizat acțiuni de adaptare la vârsta școlară mică.

A. Metode și procedee de cunoaștere de sine: autoobservarea, autoanaliza, autotestarea, meditația.

Autoobservarea reprezintă modalitatea de percepere (sesizare și detectare) a stărilor, proceselor și activităților personale. Actul dedublării permite stabilirea trăirilor, faptelor pe de-o parte și cunoașterea lor, pe de altă parte, în obiectivul autoobservării intră faptele, gândurile, emoțiile și sentimentele, aspirațiile, atitudinile. Evident că elevii de vârstă școlară mică sunt cunoscuți/familiarizați cu toate aceste elemente (cl. I - II), iar către clasa a III-a se încearcă metoda autoportretului.

Autoanaliza. Faptele autoobservate sunt supuse analizei, adică procesului de descompunere a unui tot întreg /fapt global în componente (procesului detalierii). Evidențierea componentelor unui fapt trăit este, de obicei, însoțită de apreciere (formal putem separa analiza de actul evaluativ). Este necesar să reținem că operațiile gândirii nu numai se coc, dar și se învață.

Autotestarea. Pentru a avea siguranța dobândirii unor capacități și aptitudini, din curiozitate și pentru propria satisfacție, se poate apela la autotestare. La început pedagogul folosește probe nestandardizate sau teste de măsurare a capacităților de cunoaștere, a celor afective, volitive, aptitudinale, atitudinale. Rezultatele probelor constituie reperul acțiunilor de îmbunătățire a performanțelor proceselor cognitive - memorie, gândire, imaginație etc., a atitudinilor și convingerilor pentru a le valorifica în activitățile familiale și școlare (cu condiția că acestea au caracter creativ).

Reflecția/meditația. Este modalitatea de comunicare cu sine într-o stare optimă de concentrare și detașare de realitate. Este un dialog cu sine însuși la nivelul gândirii, într-o stare de concentrare dobândită prin exersare. Elevii de vârstă școlară mică întâi învață a reflecta cu voce tare după un mic plan, iar mai apoi sunt îndemnați să gândească în sine / în minte.

B. Metode și procedee de analizare de sine: *aprecierea generală, autocritica, dezaprobarea (ironia, autoironia), autodemonstrarea, autopedepășirea.* Metodele vizate se aplică doar parțial către vârsta de 9 – 11 ani, deoarece acestea necesită un grad mai avansat de dezvoltare a gândirii. Le descriem și analizăm pentru a înțelege cum anume acestea pot fi valorificate în formarea competențelor de autoeducație la școlarii mici.

Astfel, *aprecierea generală* are ca scop calificarea însușirilor psihice analizate, a rezultatelor activității și ierarhizarea lor după scale numerice (puncte, note) sau calitative (nesatisfăcător, satisfăcător, bun, foarte bun, excelent), după frecvență (întotdeauna, uneori, rareori, niciodată) etc. *Aprecierea generală* a reușitelor și nereușitelor, a progreselor, staționărilor, regreselor activității evidențiază cauzele și condițiile lor, atitudinile pozitive sau negative, se începe de la cele mai simple aspecte.

Autocritica este procesul de identificare și condamnare a propriilor defecte și greșeli. Condamnarea trebuie să fie sinceră, obiectivă, fermă și fără menajamente. Recunoașterea și acceptarea propriilor defecte și greșeli este dovada unui nivel ridicat de maturitate [14].

Aprobarea în evaluarea de sine este aprecierea pozitivă a trăirilor proprii, a tendințelor, intențiilor, faptelor. Recunoașterea propriilor performanțe și reușite se manifestă prin autorecompensare morală și materială: laudă, evidențiere, gratificații (distracții, cadouri etc.).

Dezaprobarea în evaluarea de sine este procesul de mustrare și condamnare a actelor și faptelor proprii, a greșelilor de gândire și atitudine, a defectelor de voință și caracter. *Ironia*, admonestarea, blamarea, pedeapsa, autoadresate, se înscriu în arsenalul procedeelor de dezaprobare. *Ironia* este o atitudine de exagerare și derâdere a propriilor fapte. *Autoironia* are ca obiect propriile fapte și acțiuni, propriile însușiri, propria persoană este un instrument al criticii de sine, al dezaprobării de sine. Merită să remarcăm faptul că nu fiecare individ este capabil de autoironie.

Autoblamarea sunt modalități de condamnare a actelor, defectelor și greșelilor proprii. Dacă virulența ei este îndreptată spre demolarea faptelor reprobabile urmată de îndreptare, reconstrucție de sine, acțiunea acestora este benefică autoperfecționării. Dacă condamnarea de sine nu oferă șanse de îndreptare, aceasta paralizează voința, stabilizează disprețul și ura de sine, ele duc sigur la autodistrugere, situația de limită fiind sinuciderea. Această metodă se aplică cu atenție, mai des în autoeducația maturilor.

C. Metode și procedee de prelucrare a informației: modelul, deviza, codul personal, planul.

Modelul. Prefigurarea unei imagini a perfecțiunii de sine se face preluând imagini ale persoanelor din jur, ale personalităților istorice, culturale, politice, ale personajelor din literatură

sau filme. În modelul propriu ca și în cel preluat se proiectează trebuințele de performanță, de perfecțiune, de securitate spirituală. La vârsta școlară mică se poate aplica chiar elaborarea unui portret-model.

Deviza, similară unui motto, concentrează o normă, o regulă, o aspirație. Este un vector al activității. Exprimă un îndemn, o exigență imperativă. Deviza orientează, stimulează, imprimă sens, acordă semnificație majoră unei conduite. Câmpul de alegere al devizei care se potrivește cel mai bine modelului și particularităților personalității este larg. Maxime și reflecții ale oamenilor de seamă, proverbe și zicători, expresii ale personalităților istorice, ale personajelor literare, sunt preluat ca divizie. O valoare stimulativă deosebită au devizele proprii, formulate în versuri, ca maxime sau ca îndemnuri: *Voi reuși, Voi câștiga, Mă voi schimba, Curaj! Înainte!*

Codul personal este un model structurat de principii, norme, reguli de viață și modalități proprii de realizare a dezideratelor. Codul personal include principii personale de viață (preluate, prelucrate, proprii), principii de viață igienică, medico-sanitară (alimentație, odihnă, învățare, muncă...), principii de cultivare și întreținere a relațiilor de comunicare (grile de preferințe și exigențe, stil de comunicare) etc.

Planul (programul) are un rol esențial în organizarea regimului de viață, pentru îmbunătățirea performanțelor fizice și psihice, pentru ameliorarea rezultatelor activității, pentru corectarea defectelor și a greșelilor. Evident că aceste metode la început se valorifică împreună cu adulții (părinți, pedagogi).

D. Metode și procedee de influențare și formare: autostimularea, autopersuasiunea, raționarea, raționalizarea, autoconvingerea, exercițiul, exemplul, autocomanda, autocontrolul, autosugestia, rugăciunea, jurnalul intim.

Autostimularea este modalitatea de solicitare și întreținere a forțelor fizice, psihice și spirituale pentru atingerea scopurilor legate de perfecționarea propriilor calități. Se stimulează resorturile intime ale activității - motivele: dorința de a acționa, plăcerea de a face ceva, trebuința de performanță, de autodepășire. Se stabilește „nivelul ștachetei” și, după posibilități, aceasta se ridică treptat până la limite posibile.

Autopersuasiunea. Starea de independență este asigurată și consolidată de îndemnurile ce vin din interior. Exprimare verbal, îndemnurile mobilizează forțele interne în luarea inițiativelor, exprimarea opțiunilor, luarea deciziilor, hotărârea de a începe, continua și finaliza o acțiune. Ele susțin rezistența la efort, oprirea unei activități, odihna și refacerea forțelor, suportarea frustrării în cazurile de autocorectare a defectelor și greșelilor.

Raționarea. Derularea gândirii prin strategii inductive, deductive, transductive, analogice, respectând principiile și legile logice, este privilegiul ființei umane. De corectitudinea premiselor

și a procesului de inferență depinde derivarea / construirea concluziei. Rațiunea trebuie să călăuzească hotărârea de a acționa, anularea stărilor afective dezorganizatoare, intervenția în rezolvarea conflictelor afective generate de invidie, ură gelozie, răzbunare, avariție.

Raționalizarea., Comănescu I. [29, p. 292-293] diferențiază raționarea de raționalizare. Raționarea este actul mintal de inferență logică după legile și regulile corectitudinii logice, iar raționalizarea este argumentarea subiectivă plauzibilă a actelor și faptelor proprii. Este modalitatea de ocolire a îndeplinirii unor sarcini, a respectării unor exigențe impuse.

Autoconvingerea. Sistemul convingerilor constituie o dominantă motivațională. Folosirea argumentelor pro și contra, stăpânirea tehnicii raționale de argumente asigură temeiuri puternice pentru eficiența conducerii de sine. Autoconvingerea înseamnă supunerea față de propriile argumente ce au în structura lor elemente intelectuale, afective și volitive. Prezentarea argumentelor se face prin explicații și demonstrații.

Exercițiul. Exercițiul este modalitatea de dobândire a unei performanțe prin repetare, având ca reper modelul acțiunii sau calității spre care se tinde. Construcția de sine nu este posibilă fără reluarea acțiunilor de perfecționare a deprinderilor, de consolidare a calităților, de corectare a greșelilor. Metoda vizată este foarte eficientă pentru elevii de vârstă școlară mică. Exersarea este necesară în cadrul folosirii oricărei metode.

Exemplul. Construcția de sine nu se poate realiza fără temelia exemplurilor. Acestea provin din vecinătatea apropiată (părinți, rude, educatori) sau îndepărtată (personalități contemporane, din istoria culturii, Științei și tehnicii, din literatură și film). Având ca reper diferite exemple; individul selectează, prelucrează și-și elaborează propriile conduite.

Autocomanda. Din respect pentru sine individul se autocomandă, își dă sieși ordine. Cu alte cuvinte, își verbalizează intențiile în tonalitate categorică, imperativă, cu hotărâre și fermitate. Comenzi de genul: *Încep! Trebuie să reușesc!* sau: *Renunț! Mă opresc! N-are sens să mă enervez!*... susțin inițiativele. Verbalizări ale intenției în tonalități deziderative: *aș vrea să fac, mi-aș dori, mi-ar trebui* ... rămân la nivelul dorințelor și aspirațiilor. Autocomenzile ferme și hotărâte stimulează acțiunea, o susțin, antrenează efortul de voință și dovedesc stăpânire și siguranță de sine. În plus, dau satisfacția acționării independente, trăirii stării de libertate.

Autocontrolul. Supravegherea conștientă a activității pe tot parcursul ei se face prin autocontrol curent. La încheierea unor etape se face bilanțul. Cenzurile interioare (mai severe uneori decât cele venite de la alte persoane) decid reușitele și nereușitele. Autocontrolul situat la nivelul de exigență impus, este punctul de pornire al autoreglării, face parte din mecanismul autoreglării., prin autocontrol se ține evidența performanțelor [44].

Autosugestia. Când propriile cenzuri ne obstrucționează și ne sabotează, trebuie să trecem dincolo de ele. Acest lucru este posibil prin autosugestie. Se receptează mesaje și se răspunde în concordanță cu comenzile respective datorită activării rezervelor biopsihice subliminale ale memoriei, inteligenței, intuiției. Cuvântul, comenzile verbale induc (autoinduc) stări nedorite. Folosirea autosugestiei după o tehnică corectă, sistematică, în condiții optime de relaxare fizică și psihică, duce la înlăturarea blocajelor, la rezistența în fața obstacolelor, la întărirea sănătății, renunțarea la excese, corectarea defectelor atitudinale (inerție, teamă, suspiciune). În consilierea elevilor de vârstă școlară mică se aplică câteva strategii, însă cea mai eficientă constă în formularea și explorarea repetată a unor fraze scurte de tipul: eu sunt deștept; eu sunt sănătos, frumos, eficient etc.; au realizez independent și bine etc.

Rugăciunea, meditația și contemplația. Rugăciunea, meditația și contemplația sunt practici spirituale de comunicare a omului cu divinitatea, instanța supremă a perfecțiunii. Prin rugăciune se unește voia lui Dumnezeu cu cea a omului într-o stare de abandonare de sine și acordarea cu poruncile divine. Rugăciunea se asociază cu meditația și contemplația. *Meditația* este reflecția concentrată asupra mediului, persoanelor și faptelor din lumea transcendentă. *Contemplația* este starea profundă de trăire a misterului divin. Evagrie Ponticul identifică contemplația cu treapta cea mai înaltă a rugăciunii. *Contemplația* este dovada desăvârșirii, a spus Cassian, dovada că împărăția lui Dumnezeu se instalează în noi, că Dumnezeu este cunoscut, se trăiește în intimitatea lui. Efectele practicării rugăciunii, meditației și contemplației sunt: forța de a lupta cu greutățile vieții, anularea agitației mintale, puterea de concentrare, clarificarea gândurilor, disponibilitatea de a comunica cu alții, atenuarea resentimentelor, iertarea celor ce au greșit, pacea sufletului [43]. Cu elevii de vârstă școlară mică se poate aplica doar rugăciunea, citirea Bibliei pentru copii.

Jurnalul. Jurnalul, în contextul preocupării individului pentru propria persoană, este un instrument al autocunoașterii, al autoevaluării, al programării perfecționării de sine.

Jurnalul poate răspunde la întrebările: Cine sunt ? Ce vreau ? Ce pot să fac ? În ce direcție mă îndrept ? Ce modele am ? Care este perspectiva vieții? Care sunt cauzele eșecurilor?

Jurnalul consemnează evenimentele importante trăite, opiniile legate de acestea, proiectele, codul vieții. Jurnalul contabilizează reușitele și eșecurile, cauzele lor, calitățile și defectele, indică programul riguros de luptă cu sine pentru performanță, evidențiază obstacolele și planul depășirii lor, propune programe de îmbunătățire a propriilor performanțe în scopul autodepășirii. Jurnalul este o modalitate de autoterapie prin confesiune spovedanie. Modele de întocmire a jurnalelor oferă literatura. Augustin Marc Aureliu, Montaigne M. de, Rousseau J.-J., Tolstoi L. N., Stendhal, Kierkegaard S., Franklin B. ș.a., în literatura română - Golescu D.,

Maiorescu T., Eliade M., Sadoveanu M. ș.a. ilustrează valoarea acestui mijloc de exprimare umană. Este clar că elevul de vârstă școlară mică doar către 9-11 ani poate ține un jurnal, care poate fi cu imagini și unele gânduri simple, dar importante pentru copil.

E. Metodele și procedee de autocreație: autoconstrângerea, compensarea, dezînvățarea, autopedepășirea, resemnarea, echilibrarea.

Autoconstrângerea este modalitatea de impunere a restricțiilor și renunțarilor, este începutul împotrivirii față de actele și faptele reprobabile, față de atitudinile și deprinderile care periclitează comunicarea cu semenii, ascensiunea spre reușita și succes, menținerea sănătății. Inițial se identifică defectele, deficiențele, conduitele greșite compensările sunt benefice, pozitive, în favoarea echilibrării de sine și a vindecării; sunt infirmi care prin voință ating performanțe creatoare, au preocupări profesionale, hobby-uri ce compensează tristețea și dezamăgirea. Trebuie să ținem cont de faptul că mascarea suferințelor cauzate de eșecuri și frustrări se face și prin compensări malefice, negative - alcoolism, consum droguri, trădare, intrigă [122].

Dezînvățarea. Semnalate și respinse în examenul de conștiință, comportamentele devin obiect al corecției. Se știe că mai ușor se formează o deprindere nouă decât se corectează una greșit formată. Intervine efortul de decon condiționare [122].

Autopedepsirea a fost prezentată ca metodă de dezaprobare. Se administrează propriei persoane interdicții și restricții. Autopedepsirea morală înseamnă condamnarea propriului comportament. Conștientizarea vinovăției și autosupunerea examenului sever de conștiință este o dovadă a eficienței autopedepsirii. Trebuie să existe șanse de îndreptare, de reclădire a stimei de sine. La vârsta de 7-10 ani se pot aplica doar unele elemente de autopedepsire.

Resemnarea. În situații fără ieșire, de limită, de pierdere a unor poziții sociale, profesionale, a bunurilor materiale, a pierderii persoanelor dragi, omul trebuie să se redreseze, să se reechilibreze. Speranțe spulberate, dorințe înăbușite, încredere înșelată, sentimente trădate copleșesc prin starea de suferință. Ridicarea deasupra suferinței prin *resemnare înțeleaptă* este șansa reechilibrării.

Echilibrarea. Revenirea la o stare de confort, de echilibru este o tendință firească. Situațiile în care se intervine pentru dobândirea / redobândirea echilibrului biopsihic sunt numeroase. O luptă tenace se duce pentru depășirea șocurilor afective. Bucurii mari, decepții, dezamăgiri, disperări produc tulburări de conduită, răspunsuri paradoxale. Opțiuni ale vieții intime, profesionale, politice, exprimate pe fondul unor discrepanțe severe între capacități, aspirații și șanse sociale, pot fi mobiluri ale suferințelor și complexelor. Corectarea acestor discrepanțe se face cu investiții mari de energie sufletească. Depășirea situațiilor de impas

temporar (în activitatea școlară, universitară, în viața personală, conjugală, politica) solicita răbdare și perseverență pentru continuarea luptei cu sine și cu alții [122].

Știința și practica psihopedagogică au demonstrat că cea mai favorabilă vârstă de formare a competențelor de autoeducație este vârsta de la 6 la 12 ani [74; 96; 7; 13; 120 etc.].

La vârsta de 6-12 ani, după Кочетов А. И., apar premisele unei autoeducații relativ mai stabile. În primul rând, interesele devin relativ stabile, se formează orientarea intelectuală în timpul cunoașterii cu lumea înconjurătoare, personalul și socialul apare deseori ca un tot întreg, stimulând înaintarea cerințelor față de sine. Procesul de cunoaștere și cel de autocunoaștere deseori apare ca un tot întreg [172].

Крутецкий В.А. semnalează fenomenul insistenței la copii de această vârstă, care se exprimă prin învingerea parțială a obstacolelor, lupta cu neajunsurile și greutățile; ei pot să-și înainteze scopuri mai îndepărtate și chiar să le realizeze. Copiii de această vârstă posedă de acum o experiență de reglare a propriilor sentimente, iar autocunoașterea se consolidează în procesul instruirii, care pune bazele autocontrolului și autoreglării acțiunilor proprii.

Tot la această vârstă se dezvoltă capacitatea de a-și dirija voluntar conduita, de a anticipa solicitările externe și de a-și planifica activitatea. În consecință personalitatea școlarului mic „devine din ce în ce mai aptă de independență și autodeterminare”.

Cercetările efectuate de Давыдов В.В. au demonstrat că la această vârstă se întâlnesc toate felurile de autoapreciere (adecvat-stabilă, supraapreciere instabilă, subapreciere instabilă etc.). Odată cu vârsta crește capacitatea de autoapreciere adecvată a posibilităților sale. Deci, autoaprecierea școlarului mic este dinamică și în același timp are tendință de a fi stabilă. Tot acum are loc trecerea de la autoaprecierea concretă, situativă la autoaprecierea generală, care presupune aptitudinea de reflecție. Savantul Давыдов В.В. în experimentele sale a demonstrat faptul că anume copilul de vârstă școlară mică poate analiza, poate evidenția criteriile de apreciere, poate compara, generaliza - adică posedă, într-o măsură oarecare, capacitatea reflexivă, dar ea este dezvoltată neuniform. Autoaprecierea la această vârstă, după Bejan F.I., se caracterizează prin apariția contradicției între dorințele copilului și succesele sale [10].

Fără pretenția unei analize exhaustive Aret A. evidențiază existența autoeducației volitive și fizice la preadolescenți și menționează unele condiții ale dezvoltării lor, începând cu 6-10 ani: prezența exemplului pozitiv, respectarea regimului, educarea disciplinei conștiente, atmosfera favorabilă din familie, optimismul pedagogic, bazarea pe părțile pozitive ale copilului.

Рувинский Л. И. vine să completeze prin formularea ideii că școlarului mic îi este specifică incapacitatea parțială de a stabili legătura între faptele, acțiunile sale și calitățile personale. În același timp, el știe pentru care fapte el este încurajat și pentru care este pedepsit.

Tendința lui de a-și modifica comportamentul pentru a deveni „mai bun” constituie premisa procesului autentic de autoeducație [158].

Nu în ultimul rând putem conchide: elevul de vârstă școlară mică nu manifestă capacități pe deplin dezvoltate de a pătrunde în esența faptelor, fenomenelor. În cele mai dese cazuri el apreciază emoțional lumea înconjurătoare, inclusiv și locul său în viață. El stabilește cu greu legătura între succese, insuccese și trăsăturile sale personale, între cuvânt și faptă. Elevul încă nu se comportă constant în concordanță cu cunoștințele și atitudinile pe care le are [152, p. 45].

În multe investigații se evidențiază și sferele de autoeducație pentru elevii de vârstă școlară mică. Acestea sunt: autodeservirea, autoinstruirea, călirea fizică. La această vârstă elevul, sub influența acțiunilor educative bine organizate, repede se entuziasmează de perspectivele autoeducației și la fel de repede abandonează aceste preocupări. De aceea copilul are necesitatea de a fi susținut, încurajat, observat, apreciat pozitiv de către adult.

În aceeași ordine de idei se pronunță Planchard Em.: *aceste capacități de autoeducație se formează în procesul încadrării nemijlocite în procesul de soluționare a contradicțiilor educaționale* [96]; Петровский А. В.: procesul de soluționare a contradicțiilor constituie forța motrice a dezvoltării personalității și modalitate de trecere a educației în autoeducație, de transformare a elevului din obiect în subiect al educației [157].

Până nu demult contradicția era tratată ca ceva neplăcut, nedorit, deși anume ea distruge stagnarea, ne impune să căutăm noi căi și soluții. Dacă n-ar fi contradicția, n-ar fi dezvoltare, schimbare, cunoaștere. *Contradicția constituie forța motrică fundamentală și conținutul intern al mișcării și dezvoltării* [141, p. 36]. Ea constituie o componentă inseparabilă și inevitabilă a vieții. Contradicția apare ca *forță motrică a autoeducației. În esență autoeducația este un proces de soluționare a contradicțiilor interne* [49, p.26].

În precizarea tipurilor de contradicții caracteristice vârstei școlare mici reieșim din caracteristica psihologică a acesteia.

La clasificarea tipurilor de contradicții caracteristice vârstei de 7-11 ne-am bazat pe componenții structurali ai procesului de autoeducație și am stabilit următoarele tipuri de contradicții:

- a) contradicții ce contribuie la formarea competențelor de autocunoaștere;
- b) contradicții ce contribuie la formarea competențelor de autoproiectare;
- c) contradicții ce contribuie la formarea competențelor de autoorganizare;
- d) contradicții ce contribuie la formarea competențelor de autostimulare.

Cele mai frecvente contradicții ce aparțin **I tip** sunt:

a) Contradicția între autoaprecierea elevului și aprecierea adecvată a lui de către opinia publică (colegii, învățătorul, părinții ș.a.). Contradicția între atitudinea față de sine a elevului și atitudinea față de acest elev a celor ce-l înconjoară (Salade D., Șuteu T.). Inițial aceasta este o contradicție externă. Dar, odată apărută, ea trece în planul interior, adică se interiorizează, este re trăită de către personalitate. Astfel, contradicția externă trece în contradicție internă (spre exemplu, între realitatea existentă și dorința de perfecțiune);

b) Intre gradul de conștientizare a neajunsurilor sale și incapacitatea sau *lipsa* cunoștințelor pentru înlăturarea lor (Рувинский Л.). Elevul își percepe și înțelege relativ greșelile și neajunsurile sale, dar nu știe cum să le înlăture. Evident, pentru soluționarea acestei contradicții este necesară activitatea adultului în vederea formării unei tehnologii de înlăturare a neajunsului și susținerea, încurajarea lui;

c) Contradicția între dorințele, tendințele copilului și nivelul de dezvoltare a forțelor și competențelor necesare (Кочетов А.)

d) Contradicția între nivelul percepției realității înconjurătoare și incapacitatea de a se percepe ca subiect conștient al vieții și activității sale;

e) Condamnarea răului, nedreptății, neadevărului, pe de o parte, și incompetența de a pătrunde în esența și pricinile (cauzele) complicate din mediul înconjurător, pe de altă parte, îndeosebi cele de conținut social. Incompetența de a stabili legătura dintre faptele, acțiunile sale și calitățile personale. Elevul de vârstă școlară mică își schimbă opiniile, convingerile și idealurile destul de frecvent sub influența adulților. De aceea adultul trebuie să ofere o orientare justă, reală și adecvată capacităților de apreciere și autoapreciere care se formează la elevii de vârstă școlară mică. E necesar de a consolida și dezvolta atitudinile emoționale orientate împotriva răului, nedreptății, lăcomiei și neadevărului, în caz contrar copilul acceptă răul din societate ca ceva firesc, se obișnuiește cu el și în cele din urmă devine indiferent și fățarnic [86]. Cel mai dăunător în educație este formarea la copii a „somnolenței” emoționale. Dacă emoțiile și sentimentele nu iau parte la cunoașterea și înțelegerea adevărului, dreptății, educația nu se transformă în autoeducație [86].

Dintre cele mai frecvente contradicții de al **II tip** sunt:

a) Contradicția între atitudinea față de rezultatul activității și procesul de realizare nemijlocită a lor. Elevul de această vârstă tinde să achite acele obligațiuni care îi dă posibilitate să se simtă matur sau cel puțin mai mare. Copilului de această vârstă îi place să fie lăudat pentru lucrul îndeplinit, îl bucură aprecierea pozitivă din partea colegilor, prietenilor, pedagogului, părinților, iar cea negativă îl indispoaze nespun. Toate acestea ne demonstrează pregătirea morală pentru apariția obligațiunilor. În același timp apariția obligațiunilor contribuie la apariția

contradicției de mai sus: între atitudinea față de scopul final al activității și atitudinea față de procesul de realizare a acestei activități. Copilului îi place să fie lăudat pentru lecția învățată bine, dar însuși procesul de învățare a lecției nu-l atrage. Această contradicție poate fi actuală în decursul întregii vieți a personalității [144].

Soluționarea acestei contradicții nu trebuie să fie efectuată cu ajutorul pedepsei sau stimulării, ci cu ajutorul includerii procesului de însușire a lecției într-un joc oarecare. De exemplu, instruirea problematizată poate avea efect pentru soluționarea acestei contradicții. Este foarte important ca elevul sub îndrumarea educatorului să învețe a învinge această contradicție. Pedagogul trebuie să le dezvăluie copiilor importanța socială și morală a îndeplinirii obligațiilor și autoobligațiilor.

b) Contradicția între dorințele mereu crescânde și experiența mărginită de viață a elevului, posibilitățile de satisfacere a acestor necesități [141];

c) Contradicția între idealul ce începe să se formeze la elevi și manifestările de ordin stihinic, spontan, antiuman frecvent întâlnite în viața socială [141];

d) O contradicție de acest tip apare atunci când elevul dorește să se autoeduce, dar nu poate să proiecteze niște obiective clare și un model elementar de autoeducație [149];

e) Contradicția între scopurile, obiectivele proiectate și rezultatele acumulate. Elevul, de exemplu, a făcut tot ce trebuia sub îndrumarea adultului, dar rezultatul preconizat din anumite motive n-a fost atins [151];

f) Contradicția între scopurile și idealurile sale și cerințele și idealul societății [152].

III tip de contradicții contribuie la formarea competențelor de autoorganizare. Deoarece există mai multe tipuri de activități, evident că și contradicțiile vor fi clasificate conform acestor tipuri de activități. Astfel, deosebim contradicții ce apar în procesul autoorganizării activității intelectuale, contradicții ce apar în procesul de autoorganizare a activității de muncă, activității cu caracter moral, a activității fizice etc.

a) În procesul autoorganizării activității intelectuale apare contradicția între cerințele procesului instructiv-educativ și nivelul concret de dezvoltare a copilului [152];

b) Contradicția între gradul de pregătire pentru activitatea independentă și dependența comportamentului de necesitățile și emoțiile nemijlocite [156]. Copilul, de exemplu, înțelege că trebuie să învețe sistematic lecțiile și, în același timp, poate să joace fotbal toată ziua și să-și amintească de lecții abia spre seară. Soluționarea acestei contradicții presupune o dezvoltare intenționată și orientată a autocontrolului, autocriticii, a bogăției spirituale. În fine, orice contradicție pentru a fi forța motrică a dezvoltării personalității trebuie să fie actuală pentru

copil, să fie trecută prin emoțiile copilului, să fie obiectul neliniștii sufletești, cauza nemulțămirii de sine.

c) Contradicția între dorințele, necesitățile de cunoaștere a copilului și gradul de complexitate a materialului [152];

d) Atât în autoorganizarea activității morale cât și în autoorganizarea activității de muncă, fizică, estetica ș.a. apar contradicții între dorințele, tendințele elevului și posibilitățile reale de satisfacere a lor. De exemplu, în autoorganizarea activității morale: dorința de a fi bun, tendința spre un ideal pozitiv și lipsa forțelor necesare pentru realizarea ei. În cea fizică - dorința de a respecta regimul zilei, a se căli, a face sistematic gimnastică și insuficiența dezvoltării voinței pentru realizarea acestor dorințe etc. [86];

f) O contradicție specifică acestei vârste apare între dorința de a acționa de sine stătător sau după modelul adultului [10].

IV tip de contradicții contribuie la dezvoltarea competențelor de autostimulare, însă acestea se pot observa mai aproape de 10-11 ani.

a) O contradicție de acest tip se exprimă prin tendința elevului de a fi independent și necesitatea sprijinului din partea adultului, susținerii, încurajării [10].

b) Contradicția dintre autoproiectare și insuficiența forțelor volitive pentru realizarea scopurilor, incapacitatea mobilizării acestor forțe [149].

c) Alt tip de contradicții apar atunci când copilul e convins că trebuie să se autoeduce, dar din cauza cerințelor minimale față de sine nu realizează nimic. Adică avem o contradicție între conștiință și comportarea personalității.

În procesul educației copiilor la general, și a elevilor de vârstă școlară mică, în special *este foarte important ca aceste contradicții să fie soluționate*. Soluționarea contradicțiilor contribuie la dezvoltarea personalității integre, armonioase, iar atunci când contradicțiile rămân nesoluționate, acestea devin mai acute și chiar blochează dezvoltarea personalității.

Învățătorul trebuie să dirijeze procesul de soluționare a contradicțiilor care se formează în cadrul procesului educațional, plus la aceasta, trebuie să consulte și să informeze părinții vizavi de problema în cauză. În așa mod se dirijează procesul de transformare a educatului/obiectului în subiect al educației

În baza celor expuse vom formula un ansamblu de condiții psihopedagogice de auto/dezvoltare și autoeducație a elevilor de vârstă școlară mică. În conturarea acestora am plecat de la constatarea realizată de V. Andrișchi [3].

La baza clasificării condițiilor de formare la elevii de vârstă școlară mică a competențelor de autoeducație stă criteriul identic cu cel al clasificării contradicțiilor educaționale. Astfel,

autoarea de fapt a stabilit componenții structurali ai procesului de autoeducație. În acest context, s-au stabilit 4 grupe de condiții, orientate spre formarea competențelor de autoeducație:

- a) condiții orientate spre formarea competențelor de autocunoaștere;
- b) condiții orientate spre formarea competențelor de autoproiectare;
- c) condiții orientate spre formarea competențelor de autoorganizare;
- d) condiții orientate spre formarea competențelor de autostimulare.

Caracteristica condițiilor orientate spre formarea competențelor de autocunoaștere.

Condiții orientate spre formarea competențelor de autocunoaștere

În această grupă se includ acele condiții prin intermediul cărora procesul creării și soluționării contradicțiilor educaționale servește drept factor de formare a competențelor de autoobservare, autoanaliză și autoapreciere.

Dezvoltarea aptitudinii de autocunoaștere la elevii de vârstă școlară mică necesită o atenție deosebită. Autocunoașterea constituie condiția primordială și prima verigă a procesului de autoeducație. Formarea aptitudinii de autocunoaștere servește ca bază în dezvoltarea tuturor competențelor de autoeducație, în dezvoltarea personalității active, creatoare, cu o gândire critică, aptă de a se adapta la condițiile noi de viață.

Condiții orientate spre formarea competențelor de autoproiectare

Acest domeniu include condițiile prin intermediul cărora procesul contradicțiilor educaționale servește ca factor de formare a competențelor de autoangajare, autoînsărcinare.

Condiții orientate spre formarea competențelor de autoorganizare

Aceste condiții contribuie la formarea competențelor de autoreglare, autoexersare, autocritică. Este evident că acest grup de aptitudini poate fi dezvoltată doar în baza celui de autoapreciere.

Condiții orientate spre formarea competențelor de autostimulare

În acest grup se includ acele condiții care contribuie la formarea unor așa aptitudini ca autoconstrângere, autosugestia.

Educația este întotdeauna o relație între doi poli, educatorul și educatul, primul având misiunea de a iniția și a declanșa acțiunea, iar cel de al doilea, de a răspunde și reacționa la ea.

Dacă în educație avem de-a face cu doi poli distincți, în cadrul autoeducației cei doi poli se suprapun în sensul preluării atribuțiilor acestora către una și aceeași persoană. Educația se înfăptuiește prin alții, autoeducația se înfăptuiește „prin sine”. Subiectul implicat în autoeducație autopropune scopuri și obiective, își autoorganizează activitatea de învățare, își autoevaluează performanțele obținute. În procesul autoeducației individul este propriul modelator, constructorul de sine, stăpânul propriei voințe, responsabilul faptelor, conduitei, opțiunilor și deciziilor.

Construcția de sine dobândită în procesul complex al autoeducației este dovada respectului acordat propriei persoane, propriei identității, dovada forței, încrederii în sine, stăpânirii de sine, conducerii de sine. Toate aceste calități sunt doar la început de dezvoltare la vârsta școlară mică.

Procesul de dezvoltare a personalității, susține D. Salade, presupune participarea atât a educației, care “determină și orientează” dezvoltarea personalității, cât și a autoeducației, care vine “să fructifice și să sporească valențele educației” [108, p.108]. Noi dezvoltăm ideea prin completarea că rolul educației pentru cultivarea autoeducației la elevii de vârstă școlară mică este decisiv. În acest sens, considerăm pe deplin justificată afirmația că *educația poate fi considerată autentică și eficientă numai atunci când stimulează continuu autoeducația* (Barna A., Comănescu L., Bunescu A. et. al).

Autoeducația constituie sfera interioară a procesului de formare integrală a personalității, ea vine să fructifice datele autoinstruirii și să sporească valențele educative ale informațiilor primite din diferite surse, contribuie la o descărcare a programelor de educație, la creșterea conștiinței individuale, susține Salade D., având în vedere persoana adultă. Când privește elevul de vârstă școlară mică autoeducația va începe și va derula eficient doar în cadrul unei colaborări adecvate, parteneriale a școlii cu familia și elevul.

Autoeducația este un proces pregătit de întregul proces educativ. În procesul educațional se formează abilitate și deprinderile de activitate independentă, se formează primele mecanisme psihice necesare unei munci asidue și perseverente cu sine.

Evident, rolul hotărâtor în formarea personalității revine educației, iar autoeducația constituie rezultatul direct al lucrului educațional organizat corect. Fiind organizată, dirijată, sistematică, educația are o forță colosală. Astfel, ajungem la concluzia formulată de Comănescu I. precum că educația constituie premisă și condițiile pentru autoeducație, iar autoeducație servește ca premiză și criteriu de evaluare a unei educații eficiente [29, p. 34] și a educației de calitate realizată de adult pe întregul parcurs al vieții.

Mai mult decât atât, o educație este cu atât mai eficientă cu cât ea generează mai multe efecte autoformative, cu cât reușește să implice în mai mare măsură educatul în propria sa formare, afirmă Comănescu I. [29]. O educație de calitate trebuie să aibă ca obiectiv pregătirea procesului autoeducațional.

Creând și consolidând premise pentru procesul de autoeducație, educația își pregătește trecerea sa în educație permanentă. Astfel, educația care apare inițial ca factor extern, devine, prin intermediul autoeducației, un factor intern, fapt care asigură autoperfecționarea permanentă, continuă.

Educația permanentă nu poate fi realizată satisfăcător fără autoeducație, fără antrenarea individului în acest proces [107].

Trecerea educației în autoeducație este ușor vizibilă în schema prezentată de Barna A., care susține, că educația se află într-un raport dialectic de continuitate și discontinuitate. Evoluția acestui raport pe parcursul dezvoltării personalității este reprezentată de acest autor [8] în felul următor:

1. vârsta preșcolară - Educația este mai mare decât autoeducația;
2. vârstă școlară mică - Educația este mai mare sau egală cu autoeducația
3. vârstă preadolescenței - Educația este egală cu autoeducația
4. vârsta adolescenței - Educația este mai mică sau egală cu autoeducația
5. vârsta tinereții și la adulți - Educația este egală cu autoeducația

Blocaje / dificultăți de realizare a autoeducației școlarilor mici

La nivel școlar:

- Aglomerarea cadrelor didactice cu variate sarcini, îndeplinirea cărora nu este direct legată de autoeducația elevilor;
- Uneori nivelul scăzut al competențelor cu privire la dezvoltarea și stimularea autoeducației elevilor de vârstă școlară mică;
- Centrarea pe probleme administrative de tipul reparațiilor curente și/sau capitale a clasei, pregătirea unor activități pentru seminarele metodologice municipale sau republicane etc.
- Colaborarea multilaterală cu părinții elevilor (axate pe însușită, disciplină fără o orientare specială în direcții eficientizării autoeducației elevilor).

La nivel familial:

- Incompetența parentală privind educația și dezvoltarea autoeducației școlarilor mici;
- Nivelul scăzut de cultură generală a familiei și cel al competențelor parentale;
- Implicarea slabă a taților în educația copiilor la general și a școlarilor mici în special;
- Condiții nefavorabile / de risc în cadrul unor familii (alcoolizarea unui părinte, violența domestică etc.).

Sarcini de stimulare și eficientizare a autoeducației școlarului mic, corelate cu etapele de vârstă și conținuturile generale ale educației

Conținutul general al educației	Specificul sarcinii	Vârsta copilului
I. Educația morală	cunoașterea și respectarea sistematică a normelor morale:	
	a) a relata/a povesti despre normele morale;	7-8 ani
	b) a descrie un copil care respectă normele morale (portretul și calitățile morale: bun, cuminte, cinstit, sincer, onest, săritor la nevoie etc.);	8-9 ani
	c) a enumera ce calități morale/pozitive posedă mama, tata, frații, elevul;	7-9 ani
	d) a identifica/numi la care trăsături de personalitate trebuie să lucreze elevul (împreună cu adultul);	9-10/11 ani
	e) a povesti ce trebuie să facă pentru a deveni mai bun din punct de vedere moral.	9-10/11 ani
II. Educația intelectuală	dezvoltarea capacităților intelectuale, bazate pe activizarea cunoașterii/cogniției și a elementelor metacogniției:	
	a) a descrie obiecte, fenomene prin realizarea analizei;	7-9 ani
	b) a compara obiecte, persoane, fenomene;	8-9 ani
	c) a elabora strategii de memorare a poeziilor, textelor etc.;	8-9 ani
	d) a elabora strategii de soluționare a unor situații problematice de viață (cum să ajute părinții, buncii, cum să	

	facă lecțiile / temele pentru acasă mai calitativ etc.); e) a elabora sarcini/probleme pentru diferite discipline școlare: limba română, matematică, științe etc.	9-10/11 ani 8-9-10/11 ani
III.Educația tehnologică	perfecționarea unor competențe și consolidarea deprinderilor de muncă intelectuală și de autoservire: a) a elabora și realiza strategii eficiente de muncă intelectuală (a citi, a scrie, a folosi unele site-uri pentru copii, a învăța etc.); b) a spori calitatea îndeplinirii temelor pentru acasă (la disciplinele de studiu); c) a respecta curățenia și a face ordine în ungherașul/odaia sa; d) a -și pregăti independent ghiozdanul pentru școală; e) a face ordine sistematic pe masa de lucru; f) a elabora/implementa planuri de ajutoare a părinților, bunicilor etc.	7-8 ani 8-9 ani 8-9 ani 7-8 ani 8-9 ani 9-10/11 ani
IV.Educația estetică	consolidarea și perfecționarea percepțiilor și reprezentărilor estetice; a creativității: a) a elabora schița de înfrumusețare a ungherașului/odăii sale; b) a elabora schițe de modele pentru sine (uniformă, haine de gală etc.); c) a propune elemente de înfrumusețare a meselor de	9-10/11 ani 9-10/11 ani

	sărbătoare, a pomului de crăciun etc.; d) a relata/a povesti un film pentru copii, un spectacol, o poveste (prin evidențierea mesajului, eroilor pozitivi și negativi; a descrie cele mai frumoase aspecte etc.); e) a elabora un proiect de confecționare a unui obiect, care să corespundă unei trebuințe; f) a realiza și evalua lucrări conform proiectului elaborat.	7-8 ani 9-10/11 ani 8-9 ani 9-10/11 ani
V.Educația psihofizică	consolidarea și perfecționarea capacităților psihofizice și a deprinderilor igienice / a MSV: a) a respecta sistematic și independent normele igienice; b) a elabora regimul zilei pentru sine (pentru vacanță, pentru zilele de odihnă etc.); c) a depune efort zilnic pentru a face înviorarea de dimineață; d) a îngriji independent uniforma școlară; e) a elabora și ține o agendă de sănătate.	8-9 ani 8-9 ani 9-10/11 ani 9-10/11 ani 9-10/11 ani

Notă: Această probă se poate folosi la constatare, la formare și la verificare, dar, totodată și în cadrul procesului de exersare în activitățile de consiliere.

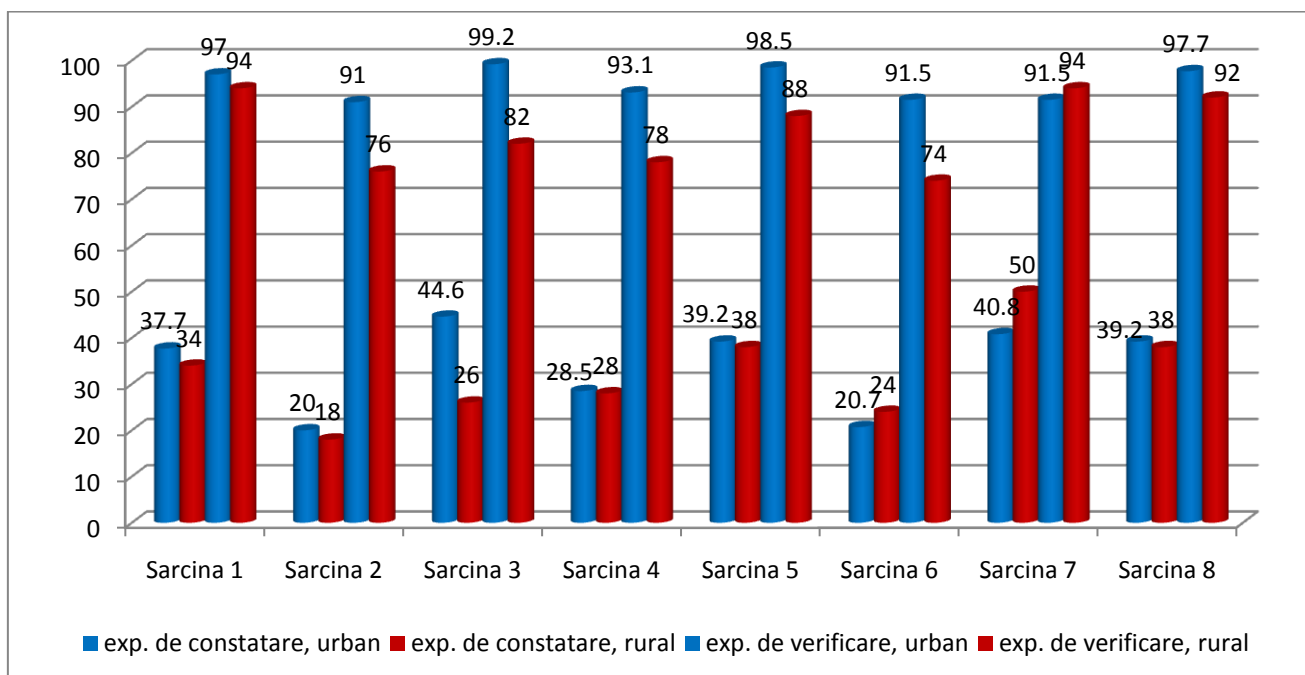
Chestionar-aplicație pentru părinți de verificare a comportamentului parental cu privire la autoeducația copiilor realizată în familie (180 s.: 130 s. mediul urban și 50 s. mediul rural)

Criteriile de EAȘM	Mediul	Rezultatele obținute			
		la experimentul de constatare		la experimentul de verificare	
		numărul de subiecți	%	numărul de subiecți	%
1.	urban	49	37,7	126	97
	rural	17	34	47	94
2.	urban	26	20	118	91
	rural	9	18	38	76
3.	urban	58	44,6	129	99,2
	rural	13	26	41	82
4.	urban	37	28,5	121	93,1
	rural	14	28	39	78
5.	urban	51	39,2	128	98,5
	rural	19	38	44	88
6.	urban	27	20,7	119	91,5
	rural	12	24	37	74
7.	urban	53	40,8	119	91,5
	rural	25	50	47	94
8.	urban	51	39,2	127	97,7
	rural	19	38	46	92

Notă: Înregistrarea s-a realizat în conformitate cu cerințele și prioritățile de eficientizare a autoeducației școlarului mic deduse și elaborate în cadrul cercetării, reflectate în tabelul 2.5.

Această probă a fost îmbinată cu conversația, exercițiile structurate, îndeplinirea sarcinilor corespunzătoare.

Reprezentarea grafică a rezultatelor obținute pe lotul de părinți la constatare și după formare

După cum se poate observa diferențele de la constatare și verificare sunt destul de evidente, iar decalajul între loturi în funcție de mediu este, însă nu este unul foarte mare. Din conversațiile cu părinții și cadrele didactice motivul este suprasolicitarea părinților în gospodărie și desigur că, în unele cazuri, nivelul general de cultură al părinților de la sate este în unele aspecte mai inferior decât al părinților din oraș.

Programa de consiliere și corecție, eficientizare a autoeducației școlarului mic

Partea I: 2 – 3 activități cu caracter diagnostic-motivator sub formă de jocuri (au fost descrise în teză).

Partea a II-a: 10 activități cu caracter formativ/ateliere de exersare a competențelor și consolidare a deprinderilor.

Partea a III-a: 4 activități de susținere și consolidare (jocuri speciale selectate din metodică lui Овчарова Р. В. [157, p.166-170]).

Propunem câteva jocuri-sarcini pentru școlarii mici

- I. 1. *Observă totul și descrie*
 2. *Clasifică obiectele*
 3. *Călătoria în Palatul voinței și moralei*
 4. *Oglinda bună și oglinda rea*
 5. *Ce ai vrea să faci foarte bine*
 6. *Eu sunt autonom / independent*
- II. 1. *Portretul meu în prezent*
 2. *Portretul meu de viitor*
 3. *Timpul meu liber*
 4. *Întocmesc un plan pentru o zi, o săptămână și o lună (clasa a III-a și a IV-a)*
 5. *Vreau să corectez (o agendă)*
- III.1. *Sunt mare și pot face singur ...*
 2. *Ce lucruri, activități duc până la sfârșit ...*
 3. *Ce mi-a reușit să depășesc; să schimb în comportarea mea*
 4. *Ce ajutor aștept de la părinți*

Evident că fiecare joc a fost adaptat de noi la vârsta copiilor și a fost însoțit de explicații, mai cu seamă în cadrul exersării și corecției.

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Popa Natalia

24.07.2018

CURRICULUM VITAE

I. DATE PERSONALE

Numele de familie și prenumele: **Popa Natalia**

Cetățenia: **Republica Moldova**

Data nașterii: **27.08.1973**

II. STUDII

2014 – prezent	Competitor la studii de doctorat, catedra Științe ale educației, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău
2012-2014	Studii de master în domeniul Științe ale educației, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău
1990-1995	Studii superioare de licență, Universitatea de Stat din Tiraspol (cu sediul la Chișinău)

III. EXPERIENȚA PROFESIONALĂ

1995-1997	Profesor de limbă și literatură română, Colegiul tehnic-agricol din Svetlâi
1997-1998	Profesor de limbă și literatură română, Școala medie din Svetlâi, r-l Comrat
1999-2005	Laborant superior la catedra Teoria și metodică științelor reale și estetice, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău
2005-2010	Șef de cabinet la catedra Pedagogia Învățământului Primar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău
2010-2012	Secretar-dactilograf la facultatea de Pedagogie, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău
2012-2013	Laborant superior la catedra Pedagogia Învățământului Primar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău
2013-prezent	Lector universitar la catedra Pedagogia Învățământului Primar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

IV. STAGII DE FORMARE PROFESIONALĂ

20.04.2018	Seminarul științifico-practic „Rolul cadrelor didactice în procesul de identificare, referire, evaluare, asistență și monitorizare a copiilor – victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului”, 8 ore, UPS „Ion Creangă” din Chișinău, , Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii, CIDDC
25.10.2017	Seminar Republican „Repere normative și deschideri practice în implementarea

- evaluării criteriale prin descriptori în învățământul primar”, 8 ore, Ministerul Educației Culturii și Cercetării al Republicii Moldova, UPS „Ion Creangă” din Chișinău
- 08.06.2017 Masa rotundă „Implementarea evaluării criteriale prin descriptori în școala națională vs Pregătirea inițială a cadrelor didactice pentru învățământul primar. Actualitate și perspective”, Ministerul Educației al Republicii Moldova, UPS „Ion Creangă” din Chișinău
- 28.03.2017 Atelier de formare a competențelor de autoeficiență și dezvoltare optimă a resurselor personale pentru studenți și masteranzi „Controlul stărilor de criză a stresului și depășirea conflictelor interioare”, 4 ore teoretico-practice, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.
- 02.02.-22.02.2017 Training „Strategii de dezvoltare a competențelor prin lucrul individual al studenților”, 12 ore teoretico-practice, Centrul de Ghidare și Consiliere în Carieră a UPS „Ion Creangă” din Chișinău
- 21.02.2017 Atelier de formare a competențelor de autoeficiență și dezvoltare optimă a resurselor personale pentru studenți și masteranzi „Stabilirea, formularea și soluționarea unor probleme existențiale de viață și a celor apărute în procesul de studii”, 4 ore teoretico-practice, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.
- 17.01-23.01.2017 Training „Utilizarea platformei Moodle în activitatea didactică”, 12 ore teoretico-practice, Centrul de Ghidare și Consiliere în Carieră a UPS „Ion Creangă” din Chișinău
- 16.01-20.01.2017 Training „Conștiința valorii și eficiența personală a cadrului didactic”, 12 ore teoretico-practice, Centrul de Ghidare și Consiliere în Carieră a UPS „Ion Creangă” din Chișinău
- 08.12.2016 Atelierul de formare a competențelor de autoeficiență „Eu-l și personalitatea în devenire. Autocunoașterea și autoperfecționarea”, 4 ore teoretico-practice, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.
- 23.11.2016 Masa rotundă „Drepturile și garanțiile tinerilor specialiști în conformitate cu Hotărârea de Guvern nr. 802 din 29.10.2015”, DGETS a Consiliului municipal Chișinău
- 28.11.2015 Training „Comunicarea eficientă”, 8 ore teoretico-practice, Centrul de Ghidare și Consiliere în Carieră a UPS „Ion Creangă” din Chișinău

- 25.04.2015 Workshop Internațional „Valorificarea manualului digital în învățământul primar”, 8 ore, Ministerul Educației al Republicii Moldova, Institutul de Științe ale Educației
- 27.03.2015 Seminar științifico-practic interuniversitar „Educația parental pozitivă”, 8 ore, UPS „Ion Creangă” din Chișinău, Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii

V. DOMENII DE INTERES ȘTIINȚIFIC

Teoria generală a educației, Autoeducația, Consilierea educațională, Consilierea familiei, Didactica învățământului primar, Evaluarea în învățământul primar, universitar, Consilierea și ghidarea în carieră

VI. PARTICIPĂRI ÎN PROIECTE ȘTIINȚIFICE NAȚIONALE

- 2010-2014 Proiect instituțional *Pregătirea inițială a cadrelor didactice pentru învățământul preșcolar și primar în vederea formării competenței profesionale de educație ecologică*, Laboratorul Ecoeducație, UPS „Ion Creangă” din Chișinău

VII. PARTICIPĂRI LA FORURI ȘTIINȚIFICE (NAȚIONALE ȘI INTERNAȚIONALE)

- 2014 - prezent Probleme ale științelor socio-umane și modernizării învățământului. Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, 2015, 2016, 2017; Conferința Științifică Internațională *Familia – factor existențial de promovare a valorilor etern-umane* (Ediția a II-a); Conferința științifico-practică națională cu participare internațională *Reconceptualizarea formării inițiale și continue a cadrelor didactice din perspectiva interconexiunii învățământului modern general și universitar*.

VIII. LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE ȘI ȘTIINȚIFICO-METODICE PUBLICATE

Monografii

1. Popa N. (coord. Cuznețov L.). *Eficientizarea autoeducației elevilor de vârstă școlară mică în contextul consilierii familiei*. Monografie. Chișinău: Primex-Com, 2018, 190 p.

Articole în reviste științifice de profil, categoria B

2. Cuznețov L., Popa N. Unele repere teoretice privind autoeducația în contextual devenirii personalității. În: Revista Studia Universitatis Moldaviae. Seria Științe ale educației, 2015, nr. 5 (85), p. 64-70.
3. Popa N. Considerații teoretico-metodologice privind desfășurarea autoeducației școlarului mic. În: Revista Studia Universitatis Moldaviae. Seria Științe ale educației, 2017, nr. 5 (105), p. 94-98.

Articole în reviste științifice de profil, categoria C

4. Popa N. Strategii de eficientizare a autoeducației școlarului mic. În: Revista Acta et commentationes. Științe ale Educației, 2016, nr. 2 (9), p. 96-103.

Materiale/teze la forurile științifice

- conferințe internaționale în republică

5. Popa N. Modelul pedagogic de eficientizare a autoeducației școlarului mic în contextul consilierii psihopedagogice a familiei. În: Familia – factor existențial de promovare a valorilor etern-umane. Materialele Conferinței științifice internaționale (ediția a II-a), 15-16 mai. Chișinău: Primex-Com, 2017, p.144-152.

- conferințe cu participare internațională în republică

6. Popa N. Premise psihopedagogice ale autoeducației școlarului mic. În: Reconceptualizarea formării inițiale și continue a cadrelor didactice din perspectiva interconexiunii învățământului modern general și universitar. Materialele Conferinței științifico-practice naționale cu participare internațională. Ch.: Tipogr. UST, 2017, p. 51-57.

- conferințe naționale

7. Cuznețov L., Popa N. Aspecte teoretice de formare a competențelor de autoeducație la elevii din clasele primare. În: Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului. Materialele Conferinței științifice anuale a profesorilor și cercetătorilor UPS „Ion Creangă”. Seria XVII. Vol. I. Ch: Tipogr. UPS „I. Creangă”, 2015, p. 267-275.
8. Popa N. Continuitatea formării competențelor de autoeducație la elevii de vârstă școlară mică în contextul școală – familie. În: Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului. Materialele Conferinței științifice anuale a profesorilor și cercetătorilor UPS „Ion

IX. CUNOAȘTEREA LIMBILOR

Limbi materne Româna, rusa

Alte limbi străine cunoscute	INTELEGERE		VORBIRE		SCRIERE
	Ascultare	Citire	Participare la conversație	Discurs oral	
Limba germană	A1	A2	A1	A2	B2
Limba engleză	A1	A2	A1	A1	A2

X. DATE DE CONTACT

Adresa Chișinău, str. Cornului 5, ap 52

Telefon 069581641

Email natalia.popa@mail.ru, popa.natalia2708@gmail.com